

IOAN MARGINAI

*

**STIHURI
DIN SFÂNTA SCRIPTURĂ PENTRU
MULTE LUCRURI**

Coperta: Firma9
www.firma9.com

© Ioan CHINDRIŞ, Niculina IACOB

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MARGINAI, IOAN

Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri / Ioan Marginai;
ed.: Ioan Chindriş, Niculina Iacob; . - Târgu-Lăpuş : Galaxia Gutenberg, 2009
ISBN 978-973-141-203-0

I. Ioan Chindriş, Niculina Iacob (pref; note)
II. Niculina Iacob (red.)

22=135.1

Redactor: Niculina Iacob
Tehnoredactor: Horațiu Crișan
Transcrierea textului: Remus Mircea Birtz

Editura Galaxia Gutenberg
435600 Târgu-Lăpuş, str. Florilor nr. 11
Tel/fax: 0262-385786; mobil: 0723-377599
e-mail: contact@galaxiagutenberg.ro
comenzi@librariilegutenberg.ro
www.galaxiagutenberg.ro
www.librariilegutenberg.ro

IOAN MARGINAI

**STIHURI
DIN SFÂNTA SCRIPTURĂ PENTRU
MULTE LUCRURI**

Ediție princeps după manuscris inedit
de
Ioan CHINDRIȘ și Niculina IACOB

Transcrierea textului: Remus Mircea BIRTZ

PRIMA CONCORDANȚĂ BIBLICĂ ROMÂNEASCĂ

Galaxia Gutenberg
2009

O REVELAȚIE ÎN TEOLOGIA ROMÂNEASCĂ: PRIMA CONCORDANȚĂ BIBLICĂ

Curentul cultural, care este numit îndeobște Școala Ardeleană, moment de apogeu al culturii iluministe românești din Transilvania, s-a dovedit și se dovedește a fi un subiect încă deschis, expus celor mai neașteptate descoperiri. Ca exemplu major se poate aminti aici traducerea la 1760–1761 a Vulgatei în limba română, a cărei scoatere recentă la lumină¹, după manuscrisul rămas inedit până în zilele noastre, a impresionat lumea științifică românească prin vastitatea lucrării și prin acuratețea limbii. Cu ediția de față se scoate din uitare o nouă operă a curentului iluminist blăjean, total necunoscută cercetătorilor, în pofida impresionantei sale însemnatăți. Este vorba de cea dintâi concordanță biblică din cultura românească, creată în mediul greco-catolic al Blajului. Manuscrisul descoperit de noi, intitulat *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*, a suscitat o cercetare asiduă pe urmele autorului concordanței, cercetare incitantă mai ales prin faptul că este vorba de un produs care se ridică la valoarea celor mai importante și mai cunoscute dintre operele create în contextul Școlii Ardelene. Clarificarea paternității și identificarea autorului duc implicit la concluzia unei pregătiri serioase a acestuia. Este o dovdă a faptului că erudiția nu se limitează la vârfurile arhicunoscute ale generației iluministe de la Blaj, ci se extinde asupra întregului eșantion de resurse umane pregătite în condițiile școlilor moderne din acest centru de iradiere culturală. Nu doar necunoscut până acum, autorul este în plus și un personaj cvasianonim (pentru că de obscuritate nu poate fi vorba), a cărui biografie se reconstituie cu mare greutate dintr-un mănunchi restrâns de informații. Interpretarea coerentă a acestor informații a dus la identificarea autorului, al cărui nume cercetarea îl rostește acum pentru prima dată, alături de al unui Samuil Micu, Gheorghe Șincai sau Petru Maior. Numele lui este Ioan Marginai.

Scriitor situat la limita dintre teologie și domeniul moral-didactic, *auctor unius libri*, inițiatorul unui gen nou în literatura teologică românească, Ioan Marginai s-a născut pe la anul 1745, probabil în Blaj, și s-a stins din viață înaintea anului 1786 într-un loc necunoscut. Între aceste limite cronologice se situează puținele informații pe care le deținem despre el la această dată. În lucrarea sa *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*², redactată între 1792–1796, Samuil Micu inserează, la § 22-23 ale Părții a III-a, un repertoriu al scriitorilor români de până la el. Foarte mulți dintre aceștia îi erau contemporani, mulți cunoscuți personal³. Printre ei, și autorul nostru, căruia îi dedică

¹ *Biblia Vulgata. Blaj 1760-1761*, ediție coordonată de Ioan Chindriș și Niculina Iacob, I-V, Editura Academiei Române, București, 2005.

² București, 1963, p. 72-77.

³ Dintre blăjenii apropiati de el îi amintește pe Alexie Mureșan, Ștefan Pop, Ioan Halmaghi, Ioachim Pop, Petru Maior (aici sub numele de Petru Pavel Maer), Gheorghe Șincai și alții.

următoarea informație: „Ioan Marginai au scris pildele și învățăturile Sfintei Scripturi, după rândul slovelor, despre tot fealiul de lucruri”⁴. Nimeni nu s-a mai interesat apoi de acest scriitor, anonimatul adânc acoperind personajul și lucrarea lui. L-a amintit o singură dată Nicolae Iorga, în istoria sa literară, după Samuil Micu, împreună cu toți ceilalți autori din lista acestuia, românizându-i cu acest prilej numele: Ioan Mărgineanu⁵. În catalogul bibliografic *Manuscisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, din 1944, Nicolae Comșa repertoriază unul intitulat *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*, autorul fiind indicat ca Daniil Mardinai⁶. În mod evident, este vorba despre aceeași scriere, în ambele locuri autorul fiind un Marginai (la Comșa citit greșit: Mardinai), titlul fiind de asemenea identic, mai „povestit” la Micu, în forma arătată, care însă coincide în mod evident cu cel indicat exact de Nicolae Comșa. Dar cine este, de fapt, autorul acestei scrieri, care, constituind abia acum obiectul unei cercetări pertinente, se dovedește a fi o operă nu doar expresivă și lizibilă, ci deschizătoare de drum într-un gen literar de influență occidentală slab reprezentat în cultura noastră, până în ziua de astăzi? Indicarea clară a autorului survine ca o necesitate științifică, dar și morală, prin faptul că moștenirea Școlii Ardelene se îmbogățește semnificativ prin scoaterea la lumină a acestei scrieri, infortunate până acum. Identitatea lui trebuie căutată în Blaj, locul unde a fost redactat manuscrisul *Stihurilor din Sfânta Scriptură* și unde s-a păstrat vreme de peste 160 de ani.

Marginai este un nume frecvent în sudul Transilvaniei, el legându-se de obârșia purtătorilor acestui nume fie în Mărginimea Sibiului, zonă românească de rezonanță istorică, fie în localitatea Mărgineni din zona Făgărașului, care în secolul al XVIII-lea era cunoscută sub numele de Margina, cu varianta Marginea, ortografiată în limba maghiară sub formă Mardsina. În Blajul primului martor, Samuil Micu, se semnalează cel puțin patru Marginai, cu toții contemporani ai marelui corifeu iluminist. Unul, cel mai

⁴ Pag. 75-76.

⁵ Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, II, *Epoca lui Petru Maior*, București, 1969, p. 332. În necunoștință textului scrierii lui Marginai, ci doar a informației luate din exemplarul manuscris de la Biblioteca Academiei din București al *Scurtei cunoștințe...* a lui Samuil Micu, Iorga îi confecționează scrierii un titlu neadecvat: *Pildele și învățăturile Sf. Scripturi*.

⁶ Pag. 113-114, nr. 108. Numele de „Mardinai”, inexistent vreodată în Transilvania, se datorează citirii greșite de către Comșa a însemnării latinești târzii de la sfârșitul manuscrisului lucrării *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*: „Hic liber cura et labore improbo compositus et descriptus est per Danielem Mardsinai”, unde litera **s** este lipită de **d**, îngreunând lectura. Formația de litere **ds** exprima în ortografia maghiară sunetul românesc [ʒ], iar **dsi** îl exprima pe [ʒi], rezultând numele ardelnesc curent **Marginai**, care, în aceeași limbă maghiară, înseamnă „de / din Marginea” sau „de / din Mărgineni”. Deși cu rezonanță ungurească, numele de Marginai nu l-au purtat în Transilvania decât românii, deoarece și Mărginimea Sibiului („de / din Marginea”), și localitatea Mărgineni („de / din Mărgineni”) din Făgăraș erau ținuturi pur românești.

cunoscut, este Daniil Marginai⁷, administratorul (odorbirăul) curții episcopale greco-catolice sub cel puțin doi vladici: Inochentie Micu-Klein și Petru Pavel Aron. Istoricul Samuil Micu îi semnalează prezența în acest post la 1747, ca implicat în criza instituțională din Biserica Română Unită, după plecarea lui Inochentie în autoexil la Roma, respectiv momentul dramatic al afurisirii de către Micu-Klein a vicarului general Petru Aron, înălțat în acest grad chiar de arhiearel care îl caterisea acum⁸. Daniil Marginai era cel mai influent laic din Blaj, știrile despre familia lui sugerând o stare materială înfloritoare și o influență socială semnificativă. Soția lui, pomenită doar cu sintagma „*domina Mardsinaina*” (doamna Marginai) a fost implicată, în câșlegile anului 1756, într-un „scandal” local provocat de pregătirea celui mai vechi spectacol cu *Vifleimul sau Irozii* din cultura noastră⁹.

La 1755, în școlile Blajului de data aceasta, se semnalează alți doi Marginai: frații Daniil și Ștefan (de 14, respectiv 12 ani, născuți deci în 1741, respectiv 1743), fiii unui preot unit de origine nobilă din Mărgineni, în zona Făgărașului¹⁰. Învățau amândoi în

⁷ Era originar dintr-o familie nobilă unită din Țara Făgărașului, probabil din Mărgineni, și studiase la iezuiții din Cluj (vezi Francisc Pall, *Inochentie Micu-Klein. Exilul de la Roma (1745–1768)*, I, Cluj-Napoca, 1997, p. 53, nota 72).

⁸ „După aceasta, vladica Clain pe protopopul Nicolae de la Balomir îl face vicareșiu gheneralis și-i poruncește să adune săbor și în săbor, și și dechilin la toți protopopii să scrie și să vestească și afurisiania theologului și a lui Petru Aaron; și deregătorilor dominiumului vladicesc, lui Daniil Marginai, odorbirăului, și lui Petru Pop Daliia, sămtartăului, poruncește ca, lui Aaron, din veniturile vladicești, nimic mai mult să nu-i dea” (Samuil Micu, *Istoria românilor*, ediție princeps după manuscris de Ioan Chindriș, București, 1995, p. 320). Cercetările ulterioare au adus noi informații despre acest „odorbirău” („administrator” < magh. *udvarbíró*) al curții episcopale. În același an, la 14 iunie 1747, împreună cu „samtartăul” („contabil” < magh. *számtarto*) aceleiași instituții, Petru Pop de Daia, Daniil Marginai semnează inventarul cărților existente la episcopia din Blaj, inventar ordonat de vicarul Petru Aron și la care a participat chiar un inspector tezaurarial, Joseph Weiss (vezi Magdalena Tampa, *Din începuturile bibliotecii de la Blaj. Despre inventarul manuscris din 14 iunie 1747*, în „Biblioteca și cercetarea”, buletin științific multiplicat al Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca, III, 1979, p. 126-145; Ioan Chindriș, *Biblioteca lui Inochentie Micu-Klein*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardeleane*, Cluj-Napoca, 2001, p. 45-76). În anii de exil înainte de abzicerea din funcția de episcop, Inochentie a corespondat frecvent cu Daniil Marginai, cerându-i de fiecare dată să-i trimită bani (vezi aceste corespondențe la Zenovie Pâclișanu, *Corespondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein*, București, 1924, p. 18-19, 29, 47-48, 59-60, 66-67 etc.).

⁹ Vezi Ioan Chindriș, *Blajul și începuturile „Vifleimului” la români*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Bariț» din Cluj-Napoca”, XLIII, Series Historica, 2004, p. 415-456. Alături de Grigore Maior, cel mai influent călugăr de la Blaj, „*domina Mardsinaina*” a sprijinit spectacolul elevilor, spre disperarea lui Atanasie Rednic, omul de încredere al lui Petru Pavel Aron, care combate vehement această manifestare, dubioasă din punctul lui de vedere. Pentru costumația regelui, soția lui Marginai a împrumutat o haină a ei, care valora 10 galbeni, gest regretat apoi, pentru că haina, în peregrinarea tinerilor costumați, „s-a distrus în asemenea hal, încât aceasta și-a recuperat plângând haina de 10 galbeni [sumă foarte mare – n.n.], pentru că nu o poate purta și nici nu îndrăznește să-i spună soțului”.

¹⁰ Zenovie Pâclișanu, *Documente privitoare la istoria școalelor din Blaj*, București, 1930, p. 5.

aceeași clasă, numită *mediocres*, în sensul de mijlocie ca vârstă a elevilor. Poate există o legătură între acești tineri și influentul funcționar Daniil Marginai? Probabil că da, pentru că „odorbirăul” de la Blaj era și el originar din zona Făgărașului¹¹, după nume tot din Măgineni. Cei doi frați erau, probabil, rudeii de ale lui Daniil Marginai, pe cătă vreme au reușit să se înscrie amândoi la școlile Blajului, unde se intra pe baza unei cereri aprobate de însuși episcopul Petru Pavel Aron¹². Cel dintâi, Daniel Marginai, va duce o existență aventuroasă, atunci când, la o dată de după 1759, se leapădă de unire și se alătură curentului declanșat de Sofronie din Cioara. Zelul depus de el l-a propulsat în cancelaria episcopului neunit Dionisie Novacovici, în calitate de scriitor. A fost însă arestat din ordinul generalului Buccow, dar a scăpat din temniță, a plecat din Ardeal și, sub numele fals de Daniel Lazzarini, a obținut în 1768 chiar o bursă la Viena, pentru a studia științele camerale (finanțe)¹³, contestată energetic la Guberniu de blăjenii Avram Pop, notarul clerului unit (8 septembrie 1768), și episcopul Atanasie Rednic (19 octombrie 1768)¹⁴. Nu s-a mai întors niciodată în Transilvania, rămânând în Banat, unde fanatismul antiuniat era sprijinit de către ierarhia de la Carlovit. Aici, sprijinit de mitropolia sărbească, a făcut o carieră prodigioasă în domeniul învățământului confesional ortodox, pentru a cărui organizare a redactat în 1769 un proiect, respins însă de împărăteasa Maria Tereza. I s-au încredințat pe plan local, în 1770, atribuții de conducere a școlilor ortodoxe, sărbești și românești, din Banat, fiind considerat de istorici primul director al acestora. Curtea de la Viena nu i-a acordat însă prerogative depline, din cauza trecutului său tulbure, numirea în funcție s-a amânat, iar în 1773 a fost numit director Teodor Iancovici, agreat de autorități. Daniel Marginai alias Lazzarini a rămas totuși un reper important în istoria învățământului românesc din Banat, desigur, puțin eroizat în mediul de ortodox, după mecanismul cunoscut al recompensării trădătorilor¹⁵. Despre soarta ulterioară a fratelui acestuia, Ștefan Marginai, nu se cunoaște nimic.

---

¹¹ Vezi supra, nota 7.

¹² Iată o moștră de asemenea cerere: „*Preluminate și preaosfințite Doamne Doamne Petre Paule Aaron de Bistra, al nostru milostiv stăpân*. Cu această plecată scrisoare, cad la mila Măriei Tale, rugându-mă, cum îți faci milă cu mulți de-i primești la mila Măriei Tale, întru acest chip mă rog și eu Măriei Tale ca să-ți faci milă a mă priimi la seminariul Măriei Tale. Cu aceasta rămâiu slugă plecată întru slujba Măriei Tale. Eu, Dumitru Popovici, din Țara Bănatului” (ap. Zenovie Păclișanu, *Documente privitoare la istoria școalelor...*, p. 31).

¹³ Augustin Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902, p. 253.

¹⁴ *Ibidem*, incl. nota 4.

¹⁵ Victor Țârcovnicu, *Daniel Lazzarini și problemele școlii bănățene între anii 1768–1773*, în „Mitropolia Banatului”, XXXI, 1981, nr. 1-3, p. 126-139.

În 1763, documentele atestă existența unui Ioan Marginai în rândul elevilor de la liceul din Blaj, nu doar ca prezență într-un catalog școlar¹⁶, ci și ca implicat în compunerea și reprezentarea „piesei de teatru” *A școlasticilor de la Blaj facere...*, reper consacrat al începuturilor teatrului românesc. Probabil că elevul Ioan Marginai a fost autorul sau coautorul piesei, dovedind astfel înclinație spre arta condeiului de foarte Tânăr¹⁷. Manifestarea scenică a elevilor blăjeni a avut loc într-un moment solemn, „săborul cel mare” convocat de Petru Pavel Aron în 10-13 iulie 1763, și ca atare au fost aleși să urce pe scenă doar copiii unor familii influente din dieceză: protopopi, preoți și acest Ioan Marginai. Până la o dovadă contrarie, se poate presupune că elevul Ioan Marginai de la 1763 era fiul funcționarului de curte Daniel Marginai și al excentricei „domina Mardsinaina”, amintită în legătură cu spectacolul de la 1756.

Din acest repertoriu de „Marginai”, elevii Daniil și Ștefan Marginai de la 1755 se exclud ca autori ai lucrării *Stihuri din Sfânta Scriptură...*, evoluția lor fiind excentrică Blajului și confesiunii unite, unde s-a realizat și păstrat manuscrisul. Îi exclud și reperele cronologice, după cum se va vedea. Rămân în cauză doar doi: Daniil, administratorul de curte, și Ioan, probabil fiu al său. **Autorul adevărat este Ioan Marginai.** Atunci când l-a indicat ca atare, Samuil Micu nu putea să greșească numele, pentru că erau de aceeași vîrstă, erau colegi de școală, au jucat împreună în piesa *A școlasticilor de la Blaj facere...* și locuiau ambii într-un târg de mărimă unui sat modest de astăzi. În plus, Micu nu a greșit numele nici unui scriitor amintit în *Scurtă cunoștință...*, unii nu doar din afara Blajului, ci și a Transilvaniei, cum sunt Nichita Horvat de la Oradea, Dimitrie Ivașco de la Munkács sau Ieremia Cacavela din Grecia. Rămâne de demonstat ideea, născută dintr-o eroare, că

¹⁶ Zenovie Păclișanu, *Documente privitoare la istoria școalelor...*, p. 18. „Joannes Mardsinay” figurează printre „nomina conjugistarum”, adică în clasa de conjugare, în care erau înscrise 21 de elevi, între care și un „Josephus Iminovics”, dintr-o familie blăjeană de origine slavă de sud-vest, pripășită în Transilvania, pusă de unii genealogiști în legătură cu familia lui Mihai Eminescu.

¹⁷ Este vorba de scrierea cu caracter scenic *A școlasticilor de la Blaj facere, întru carea luminătoriul cel mare, ca un soare, și luminătorii cei mici, ca niște seamne din steale stătătoare, adecă lumina dreaptei credință în prealuminatul și preaosfîntul domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgărașului iproci, și în preacinstiții părinți sau sfânt săbor unit din Ardeal, acum la Blaj adunat, ca întru cei adevărați și legiuitori a besearicii din Ardeal unite păstorii strălucitoare să arată și să închipuiască*, prezentată de elevii de la Blaj în fața mărimilor Bisericii Greco-Catolice, care se adunaseră la sinodul din 10-13 iulie 1763, convocat de episcopul Petru Pavel Aron. Piesa se păstrează în manuscris, la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, cota ms. rom. 307. O ediție eronată a dat Mihai-Alin Gherman, în vol. *Literatura română din Transilvania între preiluminism și preromantism*, Cluj-Napoca, 2004, p. 39-48. Cf. și *Istoria literaturii române*, I, București, 1964, p. 524; Mircea Popa, *Repertoriul vechiului teatru al elevilor din Blaj*, în „Limbă și literatură”, XXIII, 1978, nr. 3, p. 454-462; idem, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980, p. 87-102; Iacob Márza, *Școală și națiune. (Școlile din Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, 1987, p. 189-190. Ioan Marginai și colegul său Ștefan More apar în scena „mulțămitorilor” de la sfârșit, cu un text, de data aceasta, în latină, din a căruia interpretare se poate trage concluzia că cei doi, dar mai ales Marginai, prin aplombul replicilor sale, sunt autori piesei.

autorul ar fi Daniil Marginai, funcționarul episcopesc. La sfârșitul manuscrisului, pe forzaț, figurează, scrisă de o altă mână, „precizarea” în latină: „*Hic liber cura et labore improbo compositus et descriptus est per Danielem Mardsinai*” (Această carte a fost alcătuită și scrisă prin grija și osteneala lui Daniil Marginai). Derutanta însemnare se leagă, probabil, de soarta manuscrisului, căruia i s-a acordat la Blaj o importanță aparte. El se prezintă astăzi într-o legătură foarte elegantă, desigur costisitoare, cu scene religioase imprimate în pielea fină a coperților, încadrate cu ornamente florale, totul pe măsura eleganței manuscrisului în sine, de o acuratețe caligrafică deosebită. Este imposibil de precizat data la care a fost realizată această lucrare de artă, dar se pare că s-a făcut prin grija episcopiei, în a cărei posesie a și rămas apoi manuscrisul. Se poate opta pentru vremea păstoriei lui Ioan Bob, când Episcopia Făgărașului a înregistrat cea mai prosperă perioadă din întreaga ei istorie. Cum foaia de titlu nu avea un autor precizat, dar memoria blăjenilor păstra numele unui Marginai în ipostaza de autor, omul care a scris însemnarea latinească de la sfârșit l-a indicat pe cel foarte cunoscut, Daniel Marginai, care jucase în trecut un rol important la curtea episcopală, vreme de decenii.

Cu atât mai puțin cunoscut este autorul adevărat al *Stihurilor din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*, Ioan Marginai. În afara săracăcioaselor informații evocate mai sus, mai aflăm din documentele vremii că Ioan Marginai era în anii 1765 și 1766 seminarist la Blaj, în primul, respectiv în al doilea an¹⁸. Aprecierea tardzie a bibliografului Nicolae Comșa, după care „autorul avea studii proaspete făcute în Apus”, nesușinută cu vreo știere documentară, trebuie privită cu foarte mari rezerve. Este clar însă că autorul acestei

¹⁸ Într-un raport păstrat la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, ms. lat. 281, f. 200v-203r, datat în Blaj la 3 oct. 1766 de către Nicolae Ludoși, „caesareo-regiae fundationis, ac decimator” către prefectul seminarului iezuit din Tîrnava, există la f. 201^{r+v} o *Specificatio personarum, quae anno 1765 ex hac fundatione regia suam sustentationem habuerunt*. Persoanele care beneficiază de această fundație se încadrează în patru categorii: 1. *patres*: Gherontie Cotorea, Silvestru Caliani, Grigore Maior, Filotei Laslo și Nicolae Remetei; 2. *alumni romani*: Alexie Mureșan, Iacob Aron și Sabatie Metz (Mâțu); 3. *novitii*: Grigore Pop, Ioan Bob, Nicolae Aron, Petru Iacob și Petru Demeneki (acesta din urmă, *ludimagister*); 4. *alumni domestici, seu seminaristae*: Andreas Beldi, Alexandru Pop, Cristian Bâltean, David Caliani, Emanuil Neagoe, Gabriel Pop, George Kopándi, Ioan Brâncea, Ioan Caliani, Ioan Lemeni, Ioan Macra, **Ioan Marginai**, Ioan Motoc, Iosif Pop, Ladislau Farcaș, Nicolae Apoldi, Nicolae Iacob, Nicolae Pop, Negru Pop, Paul Raț, Petru Voniga, Teodor Csányi, Teodor Orha și Wolfgang Kontz. În continuare este o specificare a același funcționar blăjean despre cei care au beneficiat de fundația regească între anii 1762 și 1764, între care nu se află Ioan Marginai, elev atunci în ultimele clase la liceul din Blaj.

În același ms. lat. 281, f. 191v-192r, se găsește, dar nesemnat, un *Status personalis religiosorum ord<inis>d<ivini> Basilij Magni, et alumniorum, qui hoc anno 1766, in hoc pia fundatione Balasfalvensi Monasterij intertenentur*. Între *alumni domestici* figurează și **Ioan Marginai**. De observat faptul că, de data aceasta, colegii lui Marginai sunt în cea mai mare parte alții decât cei din anul anterior: Vasile Pop, Constantin Pop, Daniel Körösi, Gabriel Pop, George Cupșe, George Pop, George Szilvási, Grigore Pop, Ioan Fărcaș, Ioan Macra, **Ioan Marginai**, Ioan Pop, Iosif Pop, Ladislau Koruly, Mihai Tikosi, Nichita Pop, Nicolae Pop senior, Nicolae Pop junior, Negru Pop, Petru Voniga, Samuil Ileni și Teodor Medan.

concordanțe avea studii teologice temeinic făcute la Blaj, exclusiv în școală latinească, fapt demonstrat și de câteva aspecte ale grafiei din manuscrisul său, dar și de ținuta științifică excepțională a lucrării pe care o cuprinde¹⁹. Se poate reconstituia cu aproximație data la care a fost redactat manuscrisul. Samuil Micu mai are o listă a literaților români, anterioară celei din *Scurtă cunoștință...*, respectiv în tratatul său de istoria românilor scris în limba latină, *Brevis historica notitia originis et progressus nationis Daco-Romanae, seu, ut quidem barbaro vocabulo appellant Valachorum, ab initio usque ad seculum XVIII*, din 1778, unde numele lui Ioan Marginai nu figurează, repertoriul oprindu-se la Grigore Maior. Așadar, Ioan Marginai și-a redactat lucrarea la o dată dintre anii 1778 și cel mai târziu 1786. Al doilea an rezultă dintr-o însemnare pe dosul primei coperte a manuscrisului: „Această carte iaste a lui Simion Zdrăngheia, anul 1786”. Din 1786 și până în 1792–1794, când a scris *Scurtă cunoștință...*, Samuil Micu putea cunoaște lucrarea colegului său Marginai. Însemnarea citată pune însă o nouă problemă: cum a ajuns manuscrisul lui Ioan Marginai în posesia protopopului unit din Tiur, Simion Zdrengea? Este greu de imaginat că autorul, după ce a trudit cu competență șimeticulozitate de invidiat la manuscris, l-a înstrăinat pur și simplu, în condițiile în care, din ținuta grafică a acestuia, reiese clar intenția autorului de a și-l tipări²⁰. Este mai plauzibilă presupunerea că manuscrisul a ajuns în posesia lui Simion Zdrengea după moartea lui Ioan Marginai, cu care putea să aibă eventual legături de rudenie. Să fie cazul

¹⁹ În ce privește grafia, în afara oscilațiilor firești care se înregistrează în redarea fonetismului unor cuvinte, apar și unele greșeli, cele mai frecvente constând în înlocuirea unei slove cu alta, în special a slovei **u** cu **ü**, mai rar invers: *înghiciră* (*înghîțiră*) [7^v], *încelepciunea* (*înțelepciunea*) [15^v], *draților* (*dracilor*) [28^v], *veci rămâna* (*veți rămânea*) [40^v], *hrânci* (*hrăniți*) [43^v], *să curăcesc* (*să curățesc*) [67^v], *încelegând* (*întelegând*) [70^v] *îmbogățescu-se* (*îmbogățescu-se*) [74^v], *căți* (*căci*) [77^v], *rătătit* (*rătăcit*) [85^v], *îndulcirei* (*îndulcirei*) [113^v], *zăbavniți* (*zăbavnici*) [128^v], *să împoñișază* (*să împoñișază*) [144^v], *ce-au plăcut* (*ti-au plăcut*) [144^v], *făciarnic* (*fățarnic*) [151^v], *prunții* (*prunci*) [158^v], *înțelepceașcă* (*înțelepeșească*) [158^v], *pântețile* (*pântecile*) [158^v], *curăcenia* (*curătenia*) [159^v, 164^v], *sprejenici* (*sprejeniți*) [175^v] – acesta este custode și apare scris: *sprejeniți* – la [175^v], și *sprejenici*, la [175^v] –, *să curăcesc* (*să curățesc*) [176^v; 185^v], *ulice* (*ulițe*) [176^v], *curăcenie* (*curătenie*) [176^v], *curăcitoare* (*curățitoare*) [176^v], *împărățescu* (*impărățescu*) [180^v]; în astfel de cazuri, forma cuvintelor s-a îndreptat în ediție, dar schimbările au fost semnalate în *Notă asupra ediției*, punctul 15. Pentru o temeinică școală latinească a autorului acestei lucrări pledează și performanțele pe care el le înregistrează atunci când traduce versetele din izvorul latinesc, traducerea sa fiind în multe rânduri superioară celei din Biblia Vulgata 1760 (= *Biblia Vulgata. Blaj 1760–1761*, I–V, București, Editura Academiei Române, 2005), nu însă ca savoare a zicerii, ci în sensul sporirii conciziei în exprimare, aspect definitoriu al tendinței de modernizare a limbii literare. Iată, spre ilustrare, un verset în traducerea lui Ioan Marginai: „Iisus Sirah 6, s. 12, 13: Priatelenul, de va rămânea statornic, în bunătățile tale va fi cătine și preste slugile tale se va văznesi. De va smeri împotriva ta și de față ta se va ascunde, împreună prieteșug bun vei avea.” [105^v] și același verset din Biblia Vulgata 1760: „11. Priatinul, de va rămânea înfipt, va fi cătine ca aseaminea și între caznicii tăi cutezând să va purta. 12. De să va smeri împotriva ta și să va ascunde de la față ta, de un gând vei avea priatinie bună”.

²⁰ Vezi *Nota asupra ediției*, I.

unui bărbat de mare talent și erudiție, mort de Tânăr, la circa 40 de ani, îndată după finalizarea *Stihurilor...*? Până la elucidarea pozitivă a acestui caz, renitent la cercetările de până acum, drumul supozitiailor este deschis, cu condiția evitării oricăror stridențe. Dacă Ioan Marginai a fost fiul lui Daniel Marginai, administratorul episcopiei de la Blaj, de ce nu a rămas manuscrisul în familia acestuia? Este posibil ca nici acesta să nu mai fi fost în viață când lucrarea a ajuns în mâinile lui Simion Zdrengea. Elev la colegiul iezuit din Cluj în 1737, la vîrstă probabilă de 20 de ani, Daniel Marginai era, între 1778–1786, un om foarte bătrân pentru vremea aceea. Departe de a crede că acest slujitor al unei ocupații practice a fost cuprins la senectute de fiorul erudit al redactării unei opere teologice de prima mână, aşa cum în mod derutant induce însemnarea latină de la sfârșitul manuscrisului. Mai degrabă, este posibil ca, înaintea anului 1786, familia Marginai să se fi destrămat, iar o rudenie sau un om apropiat, în cazul de față Simion Zdrengea, să fi intrat în posesia operei. Nimic însă nu ajută la reconstituirea perfect credibilă a vieții lui Ioan Marginai. Dar dacă informațiile contemporane cunoscute până acum tac cu încăpățânare asupra vieții sale, este cu atât mai elocvent graiul operei pe care a lăsat-o, una care ieșe acum din nemeritatul anonimat, așezându-l pe „anonimul” Ioan Marginai între cei mai merituosi condeieri ai începiturilor scrisului românesc modern.

Desfășurarea argumentelor documentare și logice de mai sus o găsim necesară, la această primă întâlnire cu noul și profund ineditul reprezentant al școlii erudite blăjene, Ioan Marginai, autorul unei singure opere, remarcabilă selecție de *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*. Este vorba de prima concordanță biblică din cultura românilor, o concordanță tematică și una dintre foarte puținele care s-au realizat la noi, o dată în plus interesantă prin faptul că s-a alcătuit după un criteriu care transcende simpla erudiție a concordanțelor biblice de linie din Occident, în favoarea unei metodologii care se armoniza cu atmosfera cultural-spirituală din lumea românească a Transilvaniei, dominată de ideologia iluministă. O coordonată a stării de spirit în contextul iluminist, conturat la noi prin contribuția intelectualilor uniți cu Roma și trecuți prin institutele catolice din centre ca Roma, Viena sau Tîrnavaia, este reforma erudiției teologice, care implică acum și valențe de sorginte apuseană, catolică, alături de bogoslovia tradițională ortodoxă. Discursul identitar al Bisericii Române Unite este captivant tocmai prin acest efort de armonizare a celor două esențe ale noii confesiuni: dogma catolică și ritul ortodox. Lectura elitelor clericale din sfera greco-ctolică a Blajului, ilustrată de inventarele bibliotecilor care s-au înjghebat în secolul al XVIII-lea în mediu unit²¹, trădează o preferință aparte pentru scriitorii catolici preoccupați de demonetizarea schismei de la 1054. Iscusința prevăzătoare a teologilor catolici implicați în polemică, în

²¹ Pompiliu Teodor, *Două biblioteci particulare românești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „*Studii și cercetări de bibliologie*”, II, 1957, p. 261-269; Magdalena Tampa, *Din începurile bibliotecii de la Blaj...*, passim; Ioan Chindriș, *Biblioteca lui Inochentie Micu-Klein*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, p. 45-76.

mod aparte a iezuiților, a anticipat un subterfugiu consolator: biserică creștină în sine n-a fost niciodată despărțită, ci unitară întotdeauna în dogmă, unitate pe care grecii au compromis-o prin schisma de la 1054 și prin „trădarea” postulatelor Conciliului de la Florența din 1439. Corifeul acestei școli teologice abile a fost Leo Allatius (1586–1669), grec de origine, custode al bibliotecii Vaticanului, autorul celebrei lucrări *De Ecclesiae Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione*²². În aceeași familie se încadrează și lucrările altor greci convertiți la catolicism, cum sunt ale lui Petrus Arcudius, *De concordantia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis in Septem Sacramentorum administratione*²³ și Christophorus Peichich, *Speculum veritatis inter Orientalem et Occidentalem Ecclesias in quo separationis Ecclesiae Graecae a Latina brevis habetur recensio*²⁴, pe care le-a cunoscut și Inochentie Micu-Klein²⁵. Teologia Blajului greco-catolic s-a întemeiat cu acul-compas orientat în această direcție convenabilă de interpretare, începând cu cea mai timpurie scriere direct dedicată problemei, *Despre articulușurile ceale de price* a lui Gherontie Cotorea, din 1746. În 1750, cu *Floarea adevărului*, lucrare colectivă a călugărilor erudiți conduși de Petru Pavel Aron, se realizează nu doar prima carte tipărită la Blaj, dintr-un repertoriu care se va dovedi glorios în viitor, ci și formula identitară definitivă, monadică, a confesiunii unite din Transilvania. Evenimentul ecumenic din 1439 de la Florența a fost o veritabilă marotă a lui Aron, căruia la Blaj i s-a realizat o interesantă monografie, tipărită în paralel în limbile română²⁶ și latină²⁷. Un alt gen teologic îndrăgit a fost patrologia, liberă de constângeri contextuale, prin faptul că părinții bisericii creștine sunt unii și aceiași pentru Răsărit și Apus. Același episcop Aron, primul latinizant convins din aria transilvăneană, a promovat patrologia în limba latină, în speranța că acest gen *bestseller* al vremii, care era lectura despre sfinții părinți, va stimula interesul pentru studiul latinei, pentru a cărei promovare la Blaj a dispus întocmirea primei lucrări

²² Ediția princeps la Köln, 1648. Aceasta este doar una dintre screrile lui Allatius dedicate scopului propus, dar în ea se cuprinde „cea mai vestită înfățișare a istoriei schismei grecești” (Teodor Bodogae, *Despre cunoștințele teologice ale preoților noștri de acum 200 de ani. Semnificația unui manuscris de la 1765, în „Anuar”, publicație a Academiei Teologice Andreiană Ortodoxă Română din Sibiu, XX (II), 1943–1944, pp. 177–306, p. 281, nota 3).*

²³ Paris, 1679.

²⁴ Tirnavia, 1730.

²⁵ Ioan Chindriș, *Biblioteca...*, la loc. cit., p. 64, 68–69.

²⁶ Înceaperea, aşezământul și școaliturile sfântului și a toată lumea Săbor de la Florenția, din ceale vechi grecești și latinești spre înțeleagerea și folosul neamului nostru acum întâiu prefăcute și întru acest chip tipărite, cu blagoslovenia preaofințitului și prealuminatului chiriu chir Petru Pavel Aron, vlaďicul Făgărașului. La Sfânta Troiță în Blaj. În anul Domnului 1762, aprilie 26.

²⁷ Exordium, et definitio Sanctae Oecumenicae Synodi Florentinae ex antiqua Graeco-Latina editione desumpta et ab Ilustrissimo, ac Reverendissimo Domino Petro Paulo Aaron de Bisztra episcopo Fagarasiensi ad suis gregis utilitatem, majus nempe unionis argumentum adaptata, cumque ejusdem benedictione prius Valachico, nunc rursus Latino idiomate typis edita, Blaj, 1762.

lexicografice din aria Școlii Ardelene, al cărei autor este Grigore Maior²⁸. Scrierile în latină despre sfinții părinți constituie un moment de remarcat în evoluția teologiei românești, ilustrat mai ales de cele două culegeri din opera lui Ioan Damaschin²⁹ și a pustnicilor Pahomie cel Mare din Tebaida, numit și Egipteanul, și Abba Dorothei din Palestina, tipărite sub Petru Pavel Aron și Atanasie Rednic³⁰. Sub influența curentului trezit de episcopul Aron, teologul prin excelență al Școlii Ardelene, Samuil Micu, a fost atras din studenție de înțelepciunea întemeietorilor monahismului oriental. Dar, spre deosebire de episcopul deschizător de drum, a năzuit din capul locului să-i facă populari pe vechii călugări în limba română. În 1768 a tradus din Vasile cel Mare³¹, iar un an mai târziu, în 1769, dă prima versiune românească a învățăturilor lui Abba Dorothei către ucenicii intru pustnicie³², având ca sursă declarată lucrarea unui redutabil exeget al patristiciei grecești paleocreștine, deschizător de drumuri în popularizarea acestora pe plan european, Balthasar Cordier (Corderius), 1592–1650, autor, printre altele, al ediției *S. Dorothei archimandritae institutiones asceticae*, tipărită la Antwerpen în 1646. Micu dorea să-și publice lucrarea, după cum se trădează încă din faza de maculator a manuscrisului, unde se adresează deja *Cătră cetoriiu*, în cuvinte potrivite vîrstei sale, spiritului epocii și conținutului cărții³³. Interesul pentru viața și învățăturile ctitorilor

²⁸ Rămas în manuscris și publicat recent: Grigore Maior, *Institutiones linguae Valachicae. Lexicon compendiarium Latino-Valachicum*, ediție îngrijită cu studiu introductiv de Iacob Mărza, I-II, Alba Iulia, 2001.

²⁹ *Sancti patris nostri Joannis Damasceni monachi et presbyteri Hierosolymitani opera philosophica et theologica, quae eius nomine circumferuntur. Ex editione Veneta et Parisiensi. Pars prima complectens dialecticam physicam et haereses. Cum Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Petri Pauli Aaron de Bisztra episcopi Fogarasiensi benedictione, nunc primum hoc ordine typis edita. Balafalvae anno MDCCCLXIII.* Titlul volumului al doilea este identic, cu specificarea: *Pars secunda complectens quattuor de fide orthodoxa libros*.

³⁰ *Sanctorum patrum nostrorum Pachomii Aegyptici, Dorothei Thebani et Theodori Studitiae ascetica. Nunc primum hoc ordine typis edita...*, Blaj, 1768.

³¹ *A celui intru sfinții părintelui nostru Vasilie cel Mare, arhiepiscopul Chesariei Cappadociei, rânduale cătră cei ce împreună sau pustniceaște vietuiesc*, la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, mss. rom. 410. Micu a ezitat la fixarea titlului, încât manuscrisul are două titluri, pe lângă cel reprobus figurând și acesta, cu schimbări aparent minime, dar semnificative: *A celui intru sfinții părintelui nostru Vasilie cel Mare, arhiepiscopul Chesariei Cappadociei, rândualele celor ce pustniceaște sau sănguri sau împreună deobște petrec*.

³² În manuscris, la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, mss. rom. 516: *A celui intru sfinții părintelui nostru Ava Dorotheiu învățături de multe fealuri cătră ucenicii săi*.

³³ „Iată, prea draje cetoriiule, înaintea ochilor îți pui învățatura S<fântului> P<ărintelui> n<ostru> Dorothei, carea, de o vei ceti cu luare aminte, mare folos sufletesc vei căștiiga. Iară pentru ca mai lezne și mai bine să poti întăleaje această sfântă și decât miarea mai dulce învățatură, aceasta le plinează: adeca, mai întâi, când te vei apuca de cetanie, cu smerenie dă slavă lui Dumnezeu și ceare Duhului întăleajeri și și luminări; a doa, nu te grăbi în cetanie, ci ceteaște rar, din soroacă în soroacă, și ia aminte despre ce lucru iaste cetania aceaea, cine grăiaște sau dintr-a cui față grăiaște, ce grăiaște, pentru ce, cum zice, când, unde și cum; a triia, de nu întăleaji dintr-o cetire, ceteaște și a doa oară, și și de mai multe ori, până ce vei întăleaje.

monahismului oriental a fost trezit la Blaj de Petru Pavel Aron, secondat de urmașul său Atanasie Rednic, cu un scop bine cunoscut. Preocupăți obsesiv de a reînvia ardoarea vieții ascetice pe care au cultivat-o vechii călugări „din pustie”, cei doi vlađici uniți au încercat să o aplice chiar la Blaj, în mediul călugărilor greco-catolici³⁴. Samuil Micu a trecut el însuși, de foarte Tânăr, prin acest experiment³⁵, care l-a marcat pentru toată viața. Dacă, după propria mărturisire, n-a reușit să-și însușească modul de viață al vechilor părinți, admirarea și interesul pentru aceștia i-au rămas întregi, pentru totdeauna. Patrologia lui Samuil Micu mai cuprinde traduceri din Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul, Ioan Damaschin, Efrem Sirul, Ioan Scărarul ș.a., dar și încercări biografice, cum este aceea despre viața sfinților Clemente Romanul, Hermas, apostolul Barnaba, Ignatie din Antiohia și Policarp din Smirna³⁶.

Linia pragmatică a teologiei cultivate de uniții cu Roma de la Blaj viza, desigur, în primul rând cărțile necesare cultului divin, „cărțile de altar”, pe care tipografia episcopală le-a asigurat într-un ritm impresionant, în ediții repeatate. Teologia inspirată de mișcarea spirituală a epocii lor viza însă și cărțile cu semnificație largă, independente de uzul practic, dar ilustrând impulsul cultural al celor chemați de condeiul teologic. Acest determinism cultural general, este aplicabil nu numai patrologiei, din care s-au amintit aici doar câteva exemple, ci și scrierilor de pietate, cărților de istorie bisericescă, exegezelor biblice și altor subgenuri abordate la începururile teologiei blăjene. Această strădanie culturală s-a încununat cu traducerea Bibliei, obiectiv major al oricărei culturi teologice. Prima încercare blăjeană în acest sens s-a dovedit a fi și o remarcabilă reușită, prin traducerea Bibliei Vulgata în 1760–1761, din inițiativa aceluiași descălecător cultural tenace, care a fost vlađica unit Petru Pavel Aron. Prin traducerea Bibliei occidentale, Aron voia să umple un gol cultural pe care îl resimțea în cadrul bisericii sale unite: cunoașterea Bibliei occidentale, după ce Septuaginta orientală avea o versiune

---

După aceasta, și de aceasta îți aduc aminte, ca, de vei asămăna această întoarcere cu unele vechi letenesci, și, de nu să va lovi, nu îndată să pui în ponos și să zici că aceasta nu e întoarsă bine, ci mai vârtos să știi că acealea sănt rău întoarsă, precum au arătat Valtasar Corderi în întoarcerea sa de pre grecie pre letenie, carea e tipărită mai pre urmă de toate în Antverpia, pre carele și eu l-am urmat, văzând că toate greșealele celor ce au fost greșit din grecie le-au arătat.

Mai pre urmă, iaste să te rog pre tine, cucearnice cetitorile, ca să-ți aduci aminte și de nevrednicia mea în rugăciunile tale cătră făcătoriul tuturor lucrurilor, Dumnezău cel slăvit în Troiță, iară eu, dimpreună cu sporiul duhovnicesc, îți poftesc și sănătate. 1769. Al dragostii tale, Samoil Clain, monah”.

³⁴ S-a scris mult despre această tentativă eşuată. O sinteză a problemei la Ioan Chindriș și Niculina Iacob, *Petru Pavel Aron*, Cluj-Napoca, 2007, p. 107-108.

³⁵ Relatarea cea mai consistentă îi aparține chiar lui Samuil Micu, în monografia sa istorică *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, scrisă la bâtrânețe (vezi Samuil Micu, *Istoria românilor*, ediție princeps după manuscris de Ioan Chindriș, II, București, 1995, p. 336-338).

³⁶ Vezi un repertoriu al lucrărilor lui Samuil Micu la N. Mladin, I. Vlad și Al. Moisiu, *Samuil Micu Clain teologul. Viața, opera și concepția lui teologică*, Sibiu, 1957.

românească îndrăgită în *Biblia de la Bucureşti* din 1688. Această versiune după Vulgata latină, în fapt prima traducere a unui text latinesc de amploare din cultura noastră, se impune posterității prin limba ei de o mare frumusețe, având la bază graiul popular ardenesc, care, dovedindu-se permisiv și absorbant natural, prin originea limbii noastre, de neologisme latinești, anticipatează procesul de fixare a limbii române literare moderne, forjată în secolul al XIX-lea și adusă la o formă din care sunt eliminate exagerările de orice culoare, prin victoria militanților pentru o limbă culturală modernă, dar firească, inspirată din graiul de obște. Blajul își va da, de altfel, măsura puterii sale culturale la doar trei decenii după Vulgata lui Petru Pavel Aron, prin opera totală, pentru un întreg popor și pentru totdeauna, care este *Biblia de la Blaj*, tipărită la 1795, tradusă de Samuil Micu după Septuaginta orientală³⁷.

Învățatul blăjean a început lucrul la această versiune celebră în 1783 și l-a încheiat în anul 1791, răstimp în care se înscrive și momentul elaborării de către Ioan Marginai a insolitei și în mod regretabil uitatei, până acum, scrierii *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*. Blajul anilor 1778–1786, când Marginai și-a conceput opera, era saturat nu doar de interesul pentru Biblia în limba română în general, ci și de aşteptarea înfrigurată a celei la care lucra Samuil Micu în mod aparte. În paralel, Samuil Micu a scris câteva studii dedicate problemelor biblice, cum sunt *Puneri din prolegomenele Sfîntei Scripturi de descoperirea cea dumnezeiască*, *Despre Sfânta Scriptură*, *Istoria Noului Testament* și altele³⁸, scoțând acest interes din făgașul restrâns al traducerii, la largul cuprinderii extinse, culturale. În atmosfera incitantă creată de aceste antecedente ambițioase, accederea lui Marginai la intersul pentru Biblie este firesc și explicabil, iar în lumina rezultatului care este scrierea de față, *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*, omul era un profund cunoșător al Bibliei. Altminteri, spune logica simplă, nu ar fi avut temeritatea să abordeze, cel dintâi în întreaga noastră cultură, o ramură cu prestigiu vechi și uriaș a teologiei: concordanța biblică. Dacă evoluția pe care a avut-o după 1766 rămâne deocamdată necunoscută, ea este impresionantă prin rezultatul înmănușcheat în unică sa carte. Cert este însă că el se atașează unui gen fără nici un antecedent la noi, dar cu o istorie glorioasă în lumea catolică. Inițiată de călugărul dominican, ulterior cardinal, Hugo de Saint-Cher (mort în 1263), marea școală a concordanțelor latine a traversat secolele fie reeditându-se, cu sau fără îmbunătățiri, opera începută la 1230 de Saint-Cher³⁹, la care acesta antrenase, după cum spune tradiția, 500 de călugări dominicani, fie

³⁷ Reeditată în condiții grafice exceptionale, cu un aparat științific adecvat, la Roma, în anul 2000, de către un colectiv al Academiei Române coordonat de Ioan Chindriș, cu sprijinul direct al Papei Ioan Paul II (*Biblia de la Blaj 1795*, ediție jubiliară, Roma, 2000).

³⁸ N. Mladin, I. Vlad și Al. Moisiu, *Samuil Micu Clain teologul...*, p. 60-61.

³⁹ O ediție de Veneția, din 1719, a concordanței lui Hugo de Saint-Cher avea Inochentie Micu-Klein în biblioteca sa, la 1729, după cum precizează însemnarea de pe foaia de titlu a exemplarului: „Ex libris Reverendissimi Dni Joannis Klain. Anno 1729, 9 Junii”. Exemplarul se păstrează la Biblioteca Academiei

creându-se concordanțe noi, fără a depăși însă metodologic modelul impus de călugărul francez. Acest model era cel al concordanței exhaustive, în care se dorea cuprinderea tuturor cuvintelor, cu toate ocurențele lor, din textul biblic⁴⁰. Munca este impresionantă, iar concordanțele biblice sunt printre cele mai voluminoase cărți din cultura occidentală. Se repertoriau toate clasele lexico-gramaticale, inclusiv prepozițiile, conjuncțiile și interjecțiile, mai puțin conjuncția **et** (și), căreia i s-a creat un regim de excludere, explicată⁴¹. Cuvintele erau aşezate alfabetic, fiecare formând titlul unui articol (voce),

---

Române din Cluj-Napoca, cota B 1355. Vezi Francisc Pall, *Formația școlară a lui Inochentie Micu-Klein*, în „Apulum”, XVII, 1979, p. 236; Ioan Chindriș, *Biblioteca lui Inochentie Micu-Klein*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Cluj-Napoca, 2001, p. 76.

⁴⁰ Asemenea concordanțe majore s-au tipărit în toate centrele tipografice mari din Europa. La o singură bibliotecă, cea a Academiei Române din Cluj-Napoca, se păstrează 20 de concordanțe exhaustive, din perioade și tipografii diverse, între care: **1. Strassburg, 1530:** *Concordantiae maiores sacrae paginae, quam Bibliam uocant, omnium nouissimae, iam recens ab infinitis, quibus priores fere scatabant omnes, erroribus ac mendis, cura summa ac uigilantia singulari restitutae. Adiecto insignium factorum eiusdem catalogo in prioribus nusquam uiso. Tu lector, eme, lege, et conatum nostrum probabis. MDXXX.* La sfârșitul cărții se precizează locul tipăririi: „Argetorati apvd Paulum Gotzium, anno Domini MDXXX. Mense Nouembri” (cota C 56203); **2. Paris, 1555:** *Concordantiae Bibliorum utriusque Testamenti, Veteris et Novi, nouae et integrae. Quas re vera maiores appellare possis. R. Stephanus Typographus...* La sfârșitul cărții se precizează: „Excudebat Robertvs Stephanvs in sva officina anno MDLV. VII. Cal. Febr.” Foaia de titlu este ilustrată cu un arbore de măslin sub care este înfățișat tipograful, iar sub gravură este precizarea: *Oliva Roberti Stephani MDLV* (cota C 51474); **3. Lyon, 1615:** *Concordantiae Bibliorum utriusque Testamenti Veteris et Novi. Quas merito maximas et absolvitissimas liceat appellare. Opus plane divinum, omnibusque sacrarum literarum studiosis utile, et perquam necessarium, nunc demum post omnes, quae hactenus prodierunt, editiones a multis mendis repurgatum, ordine commodissimo digestum, et multorum vocabulorum numero locupletatum. Addita sunt ad calcem correctionis Romanae loca insigniora a Franc. Luca Brugensi adnotata. Editio novissima. Lvgdvni, sumptibus Petri Roussellet. MDCXV. Cvm licentia superiorvm.* (cota F 30112); **4. Hanau, 1618:** *Concordantiae Bibliorum id est, dictiones omnes quae in Vulgata editione Latina librorum Veteris et Novi Testamenti leguntur, ordine digestae, et ita distinctae, ut maxima et absolvitissimae (quas offert haec editio) concordantiae dici possint. Opus sacrarum literarum studiosis, non minus utile quam necessarivm. Nunc tandem post omnes, quae hactenus prodierunt editiones, a multis mendis repurgatum, necessariis dictionibus illustratum, vocum multarum numero locupletatum, aliisque subsidiis ornatum, quae subiecta ad theologiae studiosos admonitione demonstrat. Hanoviae, Typis Wechelianis, sumptibus Danielis et Davidis Aubriorum, nec non Clementis Schleichii. Anno MDCXVIII (cota U 75112); **5. Köln, 1634:** *Concordantiae Bibliorum ad antiquos et novos codices diligenter collectae et avctae. Opera theologorum Coloniensium. Coloniae Agrippinæ. Apud Petrum a Brachel, MDCXXXIV* (cota C 57743); **6. Bamberg, 1731:** *Concordantiae Bibliorum, juxta exemplar Vulgatae editionis Sixti V. Pontif Max jussu recognitum, et Clementis VIII. authoritate editum, olim studio et industria theologorum Coloniensium impressae. Nunc autem revisae emendatae ac a multis erroribus expurgatae. Bambergae sumptibus Ioannis Christophori Lochneri bibliopolae. A. MDCCXXXI* (cota B 13529).*

⁴¹ La locul alfabetic unde ar trebui să vină ocurențele conjuncției **et** este inserată motivația: „Quoniam huius particulae collectio plures iusto paginas sine lectoris fructu occupasset, et semper verbis aut nominibus adiungitur, quae celerius locum Scripturae lectori indicant quam ipsa possit; quia item ab interprete varie

urmat de indicarea ocurențelor din text, în ordinea cărților Bibliei. Pe autorii concordanțelor exhaustive îi interesa în primul rând consemnarea locurilor din Biblie, unde se întâlnește cuvântul în cauză, de aceea prima coloană a articolului o formează desfășurătorul acestor locuri. Cuvântul în sine este rupt, împreună cu un număr minim de cuvinte vecine, din contextul versetului biblic unde apare. Semnificația acestor fragmente nu este aceea de a da un sens inteligibil grupului ilustrativ, ci de a ajuta vizual la găsirea cât mai usoară a cuvântului în cadrul versetului indicat. Iată, de exemplu, articolul cuvântului *macula*, unul de dimensiuni reduse, în comparație cu alte cuvinte care ocupă zeci de pagini de format folio mare⁴²:

		Macula
Exod.	12. a. 5	...et. a. agnus absque <i>macula</i> ...
Deut.	12. b. 15	...integrum et sine <i>macula</i> ...
"	15. d. 21	...sin autem habuerit maculam...
"	17. a. 1	...bouem et o. in quo est macula...
"	18. c. 13	...absque maculo cum Dom. ...
Leuit.	1. c. 10	...et absque macula offeret
"	9. a. 3	...agnum annic. et sine macula...
"	13. d. 31	...sin viderit locum maculae...
"	" e. 35	...rursus creuerit macula in...
"	" " 37	...si steterit macula...
"	" " 39	...sciat non esse lep. sed maculam...
"	" f. 39	...vel rufa macula fuerit...
"	14. b. 10	...ouem annic. absque macula...
"	" f. 44	...parietes res persos maculis...
"	" g. 56	...lex, et c. lucentis maculae...
"	21. c. 17	...qui habuerit maculam, non...
"	" d. 21	...qui habuerit maculam...
"	22. c. 20	...si <i>maculam</i> habuerit, non of. ...
"	" " 21	...omnis macula non erit in eo...
"	24. d. 19	...qui irrogauerit maculam...
"	" " 20	...qualem inflixit maculam, talem...

---

vertitur, nempe *in, autem, ergo, praeterea, porro ideo* atque alias in coniunctivas particulas, idcirco eam omisimus ut minus necessariam" (adică: „Fiindcă adunarea acestei particule ar fi ocupat prea multe pagini, fără să fie de vreun folos cititorului, și pentru că se adaugă mereu verbe și substantive care indică cititorului cu mai mare ușurință decât aceasta locul din Scriptură, de asemenea fiindcă traducătorul le-a tradus în mod diferit, mai exact *in, autem, ergo, praeterea, porro ideo* și alte asemenea particule de legătură, am omis-o ca fiind prea puțin necesară"). Această precizare s-a transmis istoric de la o concordanță la alta, aşa cum rezultă din câteva texte pe care le-am comparat.

⁴² Exemplul este luat din *Concordantiae Bibliorum utriusque Testamenti*, Paris, 1555 (v. nota precedentă, nr. 2).

Num.	19. a. 2	...in qua nulla sit macula...
Iosue.	22. d. 17	...macula huius sceleris...
2. Reg.	14. f. 25	...non erat in eo macula...
Iob	11. c. 15	...faciem tuam absque macula...
"	18. b. 8	...et in maculis eius ambulat
"	31. a. 7	...in man. m. adhaesit macula...
Psal.	14. a. 2	...qui ingreditur sine macula...
Prou.	9. b. 7	...sibi maculam generat...
Cant.	4. b. 7	...et macula non est in te...
Sapien.	7. d. 26	...et speculum sine macula...
"	13. c. 14	...omnem maculam quae in ligno...
Eccli	11. d. 33	...in electis imponet maculam...
"	31. a. 8	...qui inuentus est sine macula...
"	33. c. 24	...ne dederis maculam in glor. ...
"	47. c. 22	...dedisti maculam in glo. ...
Dan.	1. a. 4	...pueros in quib. nul. es. macula...
1. Mac.	4. e. 42	...elegit sacerd. sine macula...
2. Mac.	6. f. 2	...et per hoc, maculam atque...
Ephes.	5. f. 27	...non habentem maculam aut rugam
1 Tim.	1. d. 14	...serues mandatum sine macula...
2 Pet.	2. c. 13	...coiquinationes et maculae...
Iudae	" b.12	...hi sunt in epulis s. maculae...
Apoc.	14. b. 5	...sine macula enim sunt...

Prin comparație, concordanța tematică uzuală pe care a lăsat-o posteritatei⁴³ Ioan Marginai a fost alcătuită după un criteriu ce transcende această erudiție rece a concordanțelor biblice exhaustive, care se adresau unor grupuri restrânse de erudiți. Metodologia pentru care a optat cărturarul român din a doua jumătate a veacului luminilor este aceea care se armoniza cu atmosfera cultural-spirituală din lumea românească a Transilvaniei, dominată de ideologia Iluminismului. Lucrarea lui Ioan Marginai se înscrive în această ideologie, iar autorul ei, în rândul cărturarilor români din Transilvania, care aveau conștiința că sunt chemați să-și pună toate forțele în slujba ridicării culturale și spirituale a unui popor încă medieval în structură și în mentalitate.

---

⁴³ Deși starea manuscrisului demonstrează o folosire neobișnuită a acestei lucrări, totuși ea nu a putut să-și depășească condiția de manuscris și nu a intrat în conștiința posteritatii. Așa se face că, pe prima pagină a prefeței la *Concordanță biblică reală sau locuri scripturale în ordinea alfabetică a materielor diverse*, elaborată de Tit Bud (concipist episcopesc, vicenotariu și asesor consistorial), Gherla, 1876, autorul spune: „În limba română, aceasta este cea dintâie *Concordanță biblică reală*, și, deși nu se poate zice completă, totuși, considerând că cuprinde în sine foarte multe obiecte, respective texturi spirituali, culese în ordine alfabetică, despre *virtute, viciu, Dumnezeu, de-aproapele nostru, sacramentele, S. eucharistie* și altele, va serbi de îndreptariu preoților, ma mă nutrește speranța că o va ceti cu placere fiecare creștin”.

Cartea este concepută astfel încât să fie un instrument de lucru util preoților, cei dintâi chemați să călăuzească norodul, dar ea putea să fie folositoare tuturor acelora care aveau un minimum de inițiere în tainele slovelor. Finalitatea aceasta, nicăieri explicit exprimată, se reveleză din maniera didactică în care este organizată materia în interiorul fiecărui concept, pentru că autorul nu se rezumă la a da citatele reprezentative în ordinea cărților biblice, ci acestea se organizează metodic pe idei centrale, aşa cum se poate vedea din următoarele exemple. La conceptul *Ascultare*, cele 25 de trimiteri sunt organizate în funcție de cinci idei centrale: *În ce chip* (se face ascultarea) („A doa Leage 17, s. 10: „Și vei face după cuvântul, carele îți vor spune ție ceia din locul care va aleage Domnul Dumnezaul tău, ca să să chiiame numele Lui acolo și să păzești foarte, să faci după toate câte ți se vor tocni ție.”), *Lipsa* (ce aduce lipsa ascultării, adică neascultarea poruncilor lui Dumnezeu) („2 Leage 11, s. 26, 27: Iată, Eu dău înaintea voastră astăz blagoslovenii și blăstămuri: blagosloveniile, de veți auzi poruncile Domnului Dumnezaului vostru, câte Eu poruncesc voao astezi, și blăstămurile, de nu veți asculta poruncile Domnului Dumnezaului vostru, câte Eu poruncesc voao astezi.”), *Dreptate* (Evrei 13, s. 17: Plecați-vă povățuitorilor voștri și vă supuneți pentru că ei priveaghe pentru sufletele voastre, ca să dea samă, ca cu bucurie aceasta să o facă, și nu suspinând, pentru că fără de folos iaste voao aceasta.”), *Folos* („Pild. Sol. 1, s. 33: Iară cela ce pre mine ascultă va sălăslui spre nădeajde și va odihni fără frică de cătră tot răul.”), *Veselie* („2 Leage 5, s. 29: Cine va da să fie aşa inima lor întru dânsii, ca să să teamă de Mine și să păzească poruncile Meale toate zilele, ca să fie lor bine și fiilor lor, pren veac.”); la conceptul *Betiia*, cele 24 de trimiteri se subordonează unei singure idei centrale: *Fuga* („Luca 21, s. 34: „Și vă luați aminte pre voi să nu cumva să să îngreuiaze inimile voastre cu amegealele măncării și beții și cu grijile lumesti, și zioa aceaea fără veaste va veni preste voi.”; „Pild. Solom. 23, s. 29,30: La cine e vai? La cine e gălceavă? La cine-s judecăți? La cine-s voi reale și bărfuale? La cine-s zdorobiturile în zadar? Ai cui sănt ochii urduroși? Au nu ai celor ce să zăbovesc în vinuri, au nu celor ce urmează unde băuturi să fac? Nu vă îmbătați cu vin, ce vă vorobiți cu oameni direpți și vorobiți întru primblări.”); la conceptul *Dumnezeu*, ideile centrale în funcție de care se organizează cele 42 de trimiteri sunt reprezentate de ceea ce se constituie în atritive ale lui Dumnezeu: *Ființa lui Dumneza* („Iesirea 3, s. 14: Zise Dumneza cătră Moisi: «Eu sănt Cela ce sănt».”), *Sângurătatea* („2 Leage 32, s. 39: Vedeți că Eu sănt și nu iaste Dumneza altul fără de Mine.”), *Săvârșirea* („Psalm 144, s. 3: Mare e Domnul și lăudat foarte, și măririi Lui nu iaste sfărșit.”), *Putearea* („Iisus Sirah 11, s. 15: Bunătățile și realele, viita și moartea, săracia și avuția de la Domnul iaste.”), *Știința tuturor* („Evrei 4, s. 13: Nu iaste zidire nevăzută înaintea Lui, ce toate – goale și descooperite la ochii Lui.”), *Direptatea* („Tovit 3, s. 1: Dirept ești, Doamne, și toate judecățile Tale adevărate sănt.”), *Coprinderea* („Fapt. Apost. 17, s. 27, 28: „Și încă nu departe de la fieștecările dentru noi fiind. Pentru că în El trăim și ne mutăm și săntem.”),

Neschimbarea („Malah. 3, s. 6: Eu sănt Domnul Dumnezăul vostru, nu M-am schimbat.”), *Veciia* („Isaiia 40, s. 28: Și acum n-ai cunoscut, de nu ai fi auzit: Dumnezău veacnic.”), *Dragostea cătră oameni* („1 Ioan 4, s. 9: Cu aceasta s-au arătat dragostea lui Dumnezău întru voi, căci că pre Fiiul Lui unul născut au trimis Dumnezău în lume, ca să trăim pren El.”).

Nici o informație nu vine în sprijinul descifrării de tip clasic, documentar, a intenției de a realiza această lucrare. A fost o lucrare făcută „la comandă” sau una izvorâtă din impulsul interior al unui om de cultură cu o gândire superioară, în măsură să înțeleagă utilitatea unei astfel de lucrări pentru citirea și pentru înțelegerea Bibliei? Înclinăm să credem că al doilea răspuns ar fi mai aproape de adevăr. Dacă ar fi fost scrisă „la comandă”, atunci cei care i-ar fi solicitat lucrarea s-ar fi preocupat și de tipărire ei, pentru că ea este o reușită incontestabilă și s-a bucurat de mare căutare în epoca respectivă, de vreme ce starea manuscrisului atestă o folosire intensă, aşa cum se întâmplă atunci numai cu cărțile de altar. E adevărat că manuscrisul are o legătură de excepție chiar din vremea aceea, dar cei care l-au legat par a fi fost interesați să facă din el un fel de obiect de muzeu, și nu un instrument de lucru util, aşa cum s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost pus în circulație prin tipar. S-ar putea merge cu supozиtiile mai departe, dar ar fi oricum fără rezultat. Până la descoperirea unor indicii documentare, în măsură să descifreze multe enigme în legătură cu această operă și cu autorul ei, rămâne textul, care vede acum întâia oară lumina tiparului și care este prima concordanță biblică din cultura noastră și unică până la 1876, anul apariției la Gherla a lucrării amintite mai sus: *Concordanță biblică reală sau locuri scripturale în ordinea alfabetica a materielor diverse.*

La fel de renitent din punct de vedere documentar se dovedește modul în care a lăsat autorul acestei concordanțe. Analiza textului favorizează înțelegerea într-o măsură a manierei de lucru. La momentul realizării acestei opere ascetico-morale, existau două versiuni ale Bibliei în limba română: *Biblia de la București* (1688) și *Biblia Vulgata*, tradusă între 1760 și 1761, dar păstrată în manuscris, un manuscris pe care Ioan Marginai în mod clar nu l-a folosit, chiar dacă va fi avut știință de existența lui⁴⁴. Prin urmare, dintre cele două Biblii traduse în românește la vremea respectivă, s-a folosit numai de *Biblia de la București* pentru a-și selecta citatele cu care trebuiau ilustrate conceptele, din care a preluat cam 80% din stihurile cuprinse în lucrarea sa. A doua sursă certă este o ediție tridentină a Vulgatei, *Biblia Sacra*, Veneția, 1690, exemplarul care se păstrează la Biblioteca Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române, sub cota B 8738, și care provine din cel mai vechi fond al bibliotecii călugărilor bazilitani de la Blaj. Această carte este împânzită de sublinieri cu două culori, roșu și albastru, și de marcări marginale

⁴⁴ În explicațiile cuprinse în notele de subsol, s-a dat alături și traducerea din *Biblia Vulgata* 1760, astfel încât să rezulte fără echivoc două lucruri: 1) că traducerea lui Ioan Marginai este independentă de traducerea anterioară a Vulgatei; 2) că traducătorii din 1760 ai Bibliei au lăsat independent de vechiul text biblic de la 1688.

cu acolade, ceea ce demonstrează că era un exemplar de care călugării reuniți la Blaj sub Ordinul Sfântului Vasile cel Mare erau foarte atașați⁴⁵. Unele dintre aceste sublinieri și marcări marginale aparțin autorului concordanțelor, pentru că nu poate fi o simplă coincidență faptul că în mai multe locuri este subliniat exclusiv segmentul de stih (marcat cu caractere bold în exemplele citate mai jos), de care autorul avea nevoie pentru ilustrarea unui concept sau a altuia, uneori sublinierea extinzându-se puțin și în vecinătatea imediată a secvenței vizate, lucru firesc pentru înțelegerea corespunzătoare a cuvântului și pentru traducerea lui adecvată. Iată câteva situații de acest fel, care nu mai necesită alte comentarii:

Textul după Ioan Marginai

Iisus Sirah 4, s.7:

Preotului smerește sufletul tău. [104^v]

Vulgata 1690

Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbytero humilia animam tuam, et magnato humiliia caput tuum.

Ieremia 2, s. 19:

Cunoaște și vezi că amar ţie a părăsi pre Domnul Dumnezău tău și nu avea frica Lui la tine. [111^v]

Arguet te malitia tua, et aversio tua increpabit te. Scito, et vide, quia malum et amarum est reliquiss te Dominum Deum tuum, et non esse timorem Mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

Iudit 9, s. 13⁴⁶:

Pururea ai iubit, Doamne, rugăciunea smerișilor și a umilișilor. [120^v]

16. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in eorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

Iisus Sirah 10, s. 9:

Decât scumpu nemic nu iaste mai necurat. [132^r]

Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra et cinis?

Pild. Solom. 11, s. 2:

Unde va intra mândriia⁴⁷, acolo și necinstea. [139^v]

Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia.

Judith 9, s. 16:

Ruga umilișilor și a blâñzilor Ţie pururea Ţi-au plăcut. [144^v]

[...] sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

Pild. Solom. 11, s. 2:

Unde-i umilința, acolo-i și înțelepciunea. [144^v]

Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia, ubi autem est humilitas, ibi et sapientia.

⁴⁵ Același exemplar a fost folosit și de echipa condusă de episcopul Petru Pavel Aron pentru traducerea *Bibliei Vulgata* (vezi Ioan Chindriș și Niculina Iacob, *op. cit.* p. 144-145).

⁴⁶ Vezi mai jos, [144^v], trimiterea la vs. 16 și traducerea aceluiși conținut cu o schimbare de topică, dar și de expresie.

⁴⁷ Numai secvența *unde... mândriia* este după textul latinesc; în versiunea septuagintică de la 1688 este: „*Oriunde va intra sudalmă, acolo și necinste*”).

Iov 8, s. 11, 13:

Au odrăsleaște papora fără de apă? Au înălța-să-va trestiia fără de beutură? Așa, dară, vor fi cele de apoi ale tuturor celor ce uită pre Domnul, și nădeajdea fățărnicului piiare. [151^v]

Facerea 12, s. 13:

Zi, dară, că soru-mi ești, pentru ca să mi să facă mie bine pentru tine, și va trăi sufletul meu pentru tine. [165^r]

Iisus Sirah 35, s. 7

Cu suflet⁴⁸ bun slăveaște pre Domnul și să nu micșorezi începătura mâinilor tale. [171^v]

Eclisiast. 9, s. 12

Nu știe omul sfârșitul său⁴⁹. Ca peștii cei ce să vânează în mreaze și ca pasările ceale ce să vânează în lat, ca aceastea să prind fiili omului la vreamea rea, când va cădea preste dinșii fără de veaste. [178^v]

11. Numquid virere potest scirpus absque humore, aut crescere caretum sine aqua? [...] 13. Sic viae omnium, qui obliviscuntur Deum, et spes hypocritae peririt.

Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis, ut bene sit mihi propter te, et vivat anima mea ob gratiam tui.

Bono animo gloriam redde Deo, et non minuas primitias manuum tuarum.

Cum se explică astfel de sublinieri, dar și numeroase altele, în exemplarul amintit din Vulgata, pe care le punem pe seama autorului concordanțelor? Logica firească ne conduce spre existența unui model latinesc de concordanță biblică tematică, cea de a treia sursă a cărturarului de la Blaj, prima însă în ordinea importanței, pentru că aceasta l-a orientat spre celelalte două. Versetele cu care sunt ilustrate conceptele coincid de cele mai multe ori, în conținut și în exprimare, în cele două texte biblice, Vulgata, respectiv versiunea septuagintică românească de la 1688, situație în care autorul le-a copiat din B1688, fără modificări sau cu minime schimbări, unele involuntare, altele, de bună seamă, deliberate. Aceasta explică și ponderea masivă a versetelor preluate din versiunea septuagintică românească de la 1688. Atunci când conținutul versetelor este diferit în cele două texte biblice sau când conținutul este cvasiidentic în cele două surse, dar exprimarea este discret diferită, ori când Septuaginta și Vulgata sunt diferite structural, autorul identifică prin subliniere sau cu accolade locurile de interes din Vulgata, mai ales în situații ca cele ilustrate mai sus, când în modelul urmat găsește numai un context minimal, a cărui traducere nu se poate face independent de contextul din care secvența respectivă a fost scoasă. În situația în care versetele din Vulgata, care nu corespund cu ceea ce are textul septuagintic, sunt citate integral în modelul urmat, atunci acestea nu

⁴⁸ Numai „suflet” este după izvorul latinesc. Cf. B1688: „Cu ochiu bun slăveaște pre Domnul și să nu micșorezi începătura mâinilor tale”.

⁴⁹ „Nu știe omul sfârșitul său” este după izvorul latinesc, pentru ceea ce în B1688 este: „Și încă nu cunosc omul vreamea lui”. În rest, literal, după B1688.

mai sunt subliniate în exemplarul din Vulgata cu care el lucrează, ci sunt traduse direct după textul latinesc al modelului.

Trebuie remarcat faptul că autorul concordanțelor biblice românești a lucrat în spirit activ asupra modelului, în sensul că el transcende divergențele dintre Septuaginta și Vulgata, nu o dată recurgând la un mixaj sui-generis al celor două izvoare, fie în interiorul unuia și același verset, fie în rezolvarea diferită a aceleiași trimiteri, într-un loc după Vulgata, în alt loc după Septuaginta. Că autorul a intervenit activ în modelul pe care l-a avut și că nu a fost interesat să eliminate divergențele existente între cele două Bibliei se poate demonstra simplu, prin citarea de către el a același loc, 3, 15 din Facerea, o dată din Vulgata, pentru ilustrarea temei *Cinstea M<aicii> Priiacestii, carea e mai pe sus de a sfinților – i.e. Hyperdulia Mariana*: „Facerea 3, s. 15: Ea va zdrobi ție capul, și tu vei păzi ei călcăiele.” [165^r] și o dată din B1688, în *Adaogere, Iisus Hristos adevărat Dumnezeu și om Să făgăduiaște*: „Facerea 3, s. 15: Vrajbă voi pune întru mijlocul tău și întru mijlocul muierii, și întru mijlocul semânției ei. El va păzi ție capul și tu vei păzi lui călcăiele.” [182^r]. A recunoaște însă existența unui model nu înseamnă în nici un caz a minimaliza meritele cărturarului român.

Preluarea cu fidelitate⁵⁰ a majorității citatelor din textul *Bibliei de la 1688* este semnul asumării unei tradiții și confirmă o dată în plus prestigiul de care se bucura vechea traducere românească după un secol de la apariție. Câteva exemple prezentate în paralel în coloanele următoare susțin aceste afirmații:

---

⁵⁰ Uneori trec neobservate chiar forme care nu mai erau în circulație în momentul scrierii acestui text. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, substantivul *soră* se fixase la declinarea I (vezi, în acest sens, substantivul, în forma cu desinența -ă, între exemplele ediției a doua, din 1805, a *Elementelor* – S. Micu, Gh. řincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, studiu introductiv, traducerea textelor și note de Mircea Zdrenghea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980., p.147), dar, prin preluarea *ad litteram* a citatului din B1688, substantivul își păstrează forma de declinarea a III-a: „Iov 17, s. 14: Moartea am chiemat tată să-m fie, și maică mie și *sor* – putrezăciunea.” [79^r].

Textul după Ioan Marginai

A doa Leage 17, s. 10:

Şi vei face după cuvântul, carele ît vor spune ţie ceia din locul care va aleage Domnul Dumnezaul tău, ca să să chiiame numele Lui acolo și să păzești foarte, să faci după toate câte ţi se vor tocmi ţie. [5^r]

Rămleani 13, s. 1, 2:

Tot sufletul la biruințele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruință, fără numai de la Dumneza, iară cealea ce sănt biruințe de Dumneza rânduite sănt. Deci cela ce să împonceșză biruinții la a lui Dumneza poruncă stă împotrivă, iară ceia ce stau împotrivă lor judecate-ș vor lua. [5^v]

Iisus Sirah 19, s. 1:

Lucrătoriul bețiv nu să va îmbogăți; cel ce defaimă ceale puține pre puținel va cădea. [7^v]

Ieșirea 33, s. 18, 19:

Şi zise: „Arată-mi mărirea Ta!” Şi zise: „Eu voi treace mai înainte de tine cu mărirea Mea și voi chema cu numele Domnului înaintea ta, și voi milui pre cine voi milui, și nu Mă voiu îndura de care nu Mă voiu îndura”. [8^v]

2 Corinth. 4, s. 17:

Pentru că cel de-ndată iușor al scărbei noastre cea de prisositor întru prisosire veacinică greime a mărirei lucrează noao. [16^r]

Iisus Sirah 43, s. 32, 33, 34:

Multe vom grăi și nu vom ajunge, și săvârșirea cuvintelor preste tot iaste El. Slăvind, unde ne vom întări? Pentru că El e cel mare decât toate lucrurile Lui. Groaznic – Domnul și foarte mare, și minunată e puternicia Lui. [24^r]

Math. 6, s.19, 20, 21:

Nu adunareți voao comori pre pământ, unde moliile și rugina o strică și unde furii o sapă și o fură, ce adunați comoară voao în ceriu, unde nici moliile, nici rugina o strică și unde furii nu o sapă, nici o fură. Că, unde iaste comoara voastră, acolo iaste și inima voastră. [56^r]

Textul după B1688⁵¹

Şi vei face după cuvântul, carele ît vor spune ţie ceia din locul care va aleage Domnul Dumnezaul tău, ca să să cheame numele Lui acolo și să păzești foarte, să faci după toate câte ţi se vor tocmi ţie.

Tot sufletul la biruințele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruință, fără numai de la Dumneza, iară cealea ce sănt biruințe de Dumneza rânduite sănt. Deci cela ce să împonceșză biruinții la a lui Dumneza poruncă stă împotrivă, iară ceia ce stau împotrivă lor judecate-ș vor lua.

Lucrătoriul bețiv nu să va îmbogăți; cel ce defaimă ceale puține pre puținel va cădea.

Şi zise: „Arată-mi mărirea Ta!” Şi zise: „Eu voi treace mai înainte de tine cu mărirea Mea și voi chema cu numele Domnului înaintea ta. Şi voi milui pre cine voi milui, și nu Mă voiu îndura de care nu Mă voiu îndura”.

Pentru că cel de-ndată iușor al scărbei noastre cea de prisositor întru prisosire veacinică greime a mărirei lucrează noao.

Multe vom grăi și nu vom ajunge, și săvârșirea cuvintelor preste tot iaste El. Slăvind, unde ne vom întări? Pentru că El e Cel Mare decât toate lucrurile Lui. Groaznic – Domnul și foarte mare, și minunată e puternicia Lui.

Nu adunareți voao comori pre pământ, unde moliile și rugina o strică și unde furii o sapă și o fură. Ce adunați comoară voao în ceriu, unde nici moliile, nici rugina o strică și unde furii nu o sapă, nici o fură. Că, unde iaste comoara voastră, acolo iaste și inima voastră.

⁵¹ Citatele sunt preluate din *Biblia adecă Dumnezaiasca Scriptură a Vechiului și Nouului Testament*. Tipărită întrâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod, această ediție văzând acum din nou lumina tiparului, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teocist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

Pild. Solom. 8, s. 8, 9:

Cu direptate-s toate graiurile gurii meale, nimică fiind întru eale strâmb, nice încâlcit. Toate-s înaintea celor ce pricep, și direapte – celor ce află cunoștința. [66^r]

Iisus Sirah 13, s. 17, <18>:

Toată vita iubeaște asemenea ei, și tot omul – pe aproapele lui. Tot trupul după neam să adună, și la cel de potriva lui să va lipi bărbatul. [133^r]

Alteori, diferențele dintre cele două texte sunt foarte mici, unele poate chiar involuntar strecurate la copiere, ca de exemplu:

Textul după Ioan Marginai

Psalm. 53, s. 6:

De bunăvoie *voiu jārtvi* Tie, mărturisi-mă-voiu numelui Tău, Doamne, că e bun. [55^v]

Zaharia 9, s. 11:

Ai slobozit legătii tăi din groapă, neavând apă, *în săngele făgăduinții tale*. [67^r]

Înțelepciunea lui Solom. 13, s. 3, 4:

De carele, de se va bucura de frumuseațele, dumnezei și socotia; cunoască cu cât mai bun decât *aceastea* iaste *Stăpânătoriul*, pentru că Începătoriul de facerea *frumuseațelor* au zidit pre eale. [149^v]

Luca 14, s. 26:

Vericine vine cătră Mine și nu uraște pre tată-său și pre mama, și muiarea, și feciorii, și frații, și surorile, încă și sufletul lui, *nu poate să fie ucenicul Mieu*. [158^v]

Ierem. 3, s. 19:

Încă rândui-te-voiu spre fii și voiu da *țăie* pământ ales, moștenirea lui Dumnezeu, Atoțiiitorul limbilor. Si *am zis*⁵²: „Părinte, mă chemați pre Mine, și de la Mine să nu vă întoarceți!” [161^r]

Cu direptate-s toate graiurile gurii meale, nimică fiind întru eale strâmbu, nice încâlcit. Toate-s înaintea celor ce pricep, și direapte – celor ce află cunoștința.

Toată vita iubeaște asemenea ei și tot omul pe aproapele lui. Tot trupul după neam să adună, și la cel de potriva lui să va lipi bărbatul.

Textul după B1688

De bunăvoie *jārtvui-voiu* Tie, mărturisi-mă-voiu numelui Tău, Doamne, *căci* e bun.

Cu săngile făgăduinței tale, ai slobozit legătii tăi den groapă, neavând apă.

De carele, de se bucura de frumuseațele, dumnezei și socotia; cunoască cu cât mai bun decât *aceștea* iaste *Stăpânătoriul*, pentru că Începătoriul de facerea frumuseațelor au zidit pre eale.

Vericine vine cătră Mine și nu uraște pre tată-său și pre mama, și muiarea, și feciorii, și frații, și surorile, încă și sufletul lui, *nu poate ucenicul Mieu să fie*.

Încă, rândui-te-voiu spre fii și voiu da *fie* pământ ales, moștenirea lui Dumnezeu Atotiiitorul limbilor. Si *zis*: „Părinte, mă chemați pre Mine, și de la Mine să nu vă întoarceți!”

Interesante sunt însă intervențiile autorului concordanțelor, în versetele preluate din textul de la București, cu scopul de a înlocui unele cuvinte, care ieșiseră din uz după o sută de ani de la tipărirea celei dintâi traduceri integrale a Bibliei în limba română, sau unele exprimări care l-ar fi putut pune în dificultate pe cititorul de la sfârșitul secolului al XVIII-lea:

⁵² Asociera formei de perfect simplu forte cu auxiliarul de la perfect compus este semn că, după 1750, vechea formă de perfect simplu era împinsă la periferia uzului și înlocuită de formele slabe de perfect (cf. *Istoria limbii române literare*. Vol.I. *Epoca veche (1532-1780)*, coordonator Ion Gheție, București, 1997, p. 338).

Textul după Ioan Marginai

1 Corinth. 6, s. 9, 10:

Au nu știți că nedireptii împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni? Nu vă înșalați: nice curvari, nice închinători de idoli, nice preacurvari, nice *cei ce fac malachie*, nici cei ce să culcă cu bărbați, nice furi, nice lacomi, nici bețivi, nice suduitori, nici hrăpitori împărăția lui Dumnezeu nu vor moșteni. [7r]

Galat. 6, s. 1:

Fraților, de să va și mai înainte apuca omul în vreo oarece greșală, voi, duhovnicii, întăriți pre unul ca acela cu duh de liniște, socotind pre tine, ca nu și tu să te ispитеști. [11^r]

1 Timoth. 6, s. 9:

Ceia ce vor să să îmbogățască cad *în ișpită* și în laț, și în pohtă multe fără socoteală și cu vătămare, carele afundă pre oameni la peire și la pierzare. [12^r]

Iisus Sirah 9, s. 10:

Cu muiarea altuia să nu șăzi nici într-un chip și să nu pilduieste cu dinsa în casă! *Ca nu cumva* să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire. [53^v]

Eclesiast. 5, s. 11:

Dulce e somnul robului, *au* puținel, *au* mult va mâncă, iară celui ce s-au săturat a să îmbogăți nu iaste lăsând pre el să adoarmă. [82^r]

Math. 10, s. 29:

Au nu doao păsăreale să vând într-un *ban*? Si una de eale nu va cădea pre pământ, fără Părintele vostru. [108^r]

Textul după B1688

9. Au nu știț că nedireptii împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni? Nu vă înșalați: nice curvari, nice închinători de idoli, nice preacurvari, nice *cei ce să îmbală cu mădulariu*, nici cei ce să culcă cu bărbați, 10. Nice furii, nice lacomii, nice bețivii, nice suduitorii, nice hrăpitorii împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni”.

Fraților, de să va și mai înainte apuca omul în vreo oarece greșală, voi, duhovnicii, întăriți pre unul ca acela cu duh de liniște, socotind pre tine, ca nu și tu să te dodeiești.

Iară ceia ce vor să să îmbogățească cad *în dodeială* și în lațu și în pohtă multe fără socoteală și cu vătămare, carele afundă pre oameni la peire și la pierzare.

Cu muiarea măritată să nu șăzi nice într-un chip și să nu pilduiesti cu dânsa în casă, *ca nu cândai* să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire⁵³.

Dulce e somnul robului, *săvai* puținel, *săvai* mult va mâncă; iară celui ce s-au săturat a se îmbogăți nu iaste lăsând pre el să adoarmă.

Au nu doao păsăreale să vând într-un *asarion*? Si una de eale nu va cădea pre pământ, fără Părintele vostru.

Dacă preluarea citatelor din B1688, cu sau fără modificări, aşa cum s-a arătat mai sus, s-ar fi putut face urmând un model clasic de concordanțe, oricare, pe care autorul l-ar fi avut la îndemână, sau, în lipsa oricărui model, s-ar fi putut opera o selecție a citatelor din textul de la 1688, în funcție de concepțele pe care autorul și-ar fi propus să le ilustreze, intrarea în ecuație a textului Vulgatei schimbă cu totul datele problemei.

⁵³ Sunt însă situații în care același arhaism lexical este păstrat de autor: „2 Corinth. 11, s. 3: Ce mă tăm *ca nu cândai*, precum șarpele au amăgit pre Eva cu violenia lui, aşa să strice cugetile voastre despre întregăciunea cea ce e întru Hristos.” [5^r]; „Iisus Sirah 28, s. <27>, 28, 29: Argintul tău și aurul tău foarte-l leagă. Si cuvintelor fă jug și cumpăna, și la gura ta fă ușă și zavor, Ia-te aminte *ca nu cândai* vei luneca întru ea, să nu cazi în preajma celui ce pândeaste cu vicleșug.” [64^r]

Marginai a preluat citatele din versiunea septuagintică de la 1688 în locurile în care conținuturile trimiterilor corespundeau, chiar și atunci când vechiul text românesc atestă o exprimare stângace:

Textul după Ioan Marginai

1 Împăra. 15, s. 22:

De e vrut Domnului arderi de tot și jârtve, ca <a>

Textul după B1688

De e vrut Domnului arderi-de-tot și jârtve ca a auzi
glasul domnului.

Acolo unde textul latinesc din modelul folosit de el nu mai concordă cu textul din B1688⁵⁴, autorul traduce direct din limba latină:

Textul după Ioan
Marginai

Iisus Sirah 10, s.10:

Nimic nu-i mai rău decât a iubi avuția, că acela vânzătoriu îș face sufletul său. [12^v]

Textul după B1688

Boala îndelungată tăie-o doftorul; și împăratul – astăzi, și mâine să va săvărși.

Textul după Vulgata
1690⁵⁵

Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet.

Textul după Biblia
Vulgata 1760⁵⁶

Nimic nu iaste mai nedrept decât a iubi banii, că acesta și sufletul său vânzătoriu îl are.

Iov 11, s. 12:

Omul deșert în trufie să înalță și ca un puiu de colun, slobod a fi născut, să socoteaște. [14^v]

Pild. Solomon 6, s. 16:

Şase sănt care uraște Dumneazău, și al şaptelea iaste neplăcut sufletului Său: care samănă vrăjibă între frați. [15ⁱ]

Și omul îintr-alt chip înănată cu cuvintele, și pământeau ce e născut den muiare aseamene e cu un măgariu pustnic.

Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

Omul deșert să înnalță spre trufie și ca mânzul măgariului sălbatec pre sănești slobod a fi născut să gândeasă.

Pentru că să bucură la toate care uraște Domnul și zdrobește pentru necurăția sufletului.

16. *Sex sunt quae odit Dominus, et septimum detestatur anima eius [...]*
19. [...] et eum qui seminat inter fratres discordias.

16. Şase sănt care ureaște Domnul și al şaptelea urgiseaște sufletul Lui: [...] 19. [...] pre cel ce samână vrăjibă între frați.

⁵⁴ Începând de la fila 106^v, autorul subliniază consecvent trimiterile marginale, atunci când conținuturile pe care le găsește în B1688 nu concordă cu textul latinesc. Nu se poate da un răspuns la o întrebare care se ridică firesc aici: de ce numai din acest loc marchează astfel neconcordanțele, de vreme ce nici până la această pagină ele nu lipsesc? (așa cum se vede din notele de subsol și din textele prezентate aici comparativ).

⁵⁵ Citatele sunt preluate din *Biblia Sacra*, Venetiis, apud Nicolaum Pezzana, MDCLXXXX (exemplarul care se păstrează la Biblioteca Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române, sub cota B 8738).

⁵⁶ Citatele sunt preluate din *Biblia Vulgata. Blaj 1760–1761*, I–V, București, 2005.

Cântarea Cântărilor 4, s. 9:

Rănitu-ne-ai inima, sora noastră mireasă, rănitu-ne-ai pre noi cu unul dentru ochii tăi, cu un săr de la grumazul tău.⁵⁷ [17^v]

Ieremia 30, s. 12:

Nevindecată e zdrobirea ta, rea e rana ta. [18^r]

Datu-ne-ai inimă, sora noastră mireasă, îndărjitu-ne-ai pre noi cu unul dentru ochii tăi, cu un săr de la grumazul tău.

Vulnerasti cor meum soror mea sponsa vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum et in uno crine colli tui.

Rănit-ai inima mea, sora mea mireasă, rănit-ai inima mea întru unul din ochii tăi și într-un păr al grumazului tău.

2 Leage 25, s. 2:

După măsura păgânătăii va fi și numărul bătăii. [20^r]

Iisus Sirah 28, s. 27:

Îngrădește urechile tale cu mărăcini, limba clevetitoare nu o auzi, și la gura ta fă ușă și zăvor. [39^r]

Toți prietenii tăi au uitat pre tine; pre tine nu te vor întreba ceale de pacea ta, căci cu rana vrăjmașului lovituteam, certare întărită spre toată strâmbătatea ta, înmulțiră-se păcatele tale.

[...] *insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.*

Nevindecată iaste rumperea ta, rea foarte, rana ta.

Iisus Sirah 31, s. 24:

Somnu sănătate iaste la omul treaz; durmi-va până dimineața și sufletul lui să va veseli cu dânsul.

După păgânătatea lui, cu număr, 40 vor bate pre el și nu vor mai adaoge.

Pro mensura peccati erit et plagarum modus.

După măsura păcatului va fi modrul bătăii.

27. Vezi, îngrădește ocina ta cu mărăcini, argintul tău și aurul foarte-l leagă. 28. Si cuvintelor fă jug și cumpănă, și la gura ta fă ușă și zăvor.

28. *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, et ori tuo facito ostia et seras.*

Îngrădește-ți urechile cu spini, limba vicleană să nu o auzi, și gurii tale fă uși și încuietori.

22. Somnul sănătății iaste pre maț cu măsură; sculatu-s-au dimineața, și sufletul lui – cu el.

24. *Somnus sanitatis in homine parco, dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur.*

24. Somnul sănătății, omului postelnic; durmi-va până dimineața și sufletul lui cu dânsul să va veseli.

⁵⁷ În alt loc, pentru aceeași trimitere, urmează întocmai B1688: „Cântarea Cântărilor 4, s. 9: Datu-ne-i inimă, sora noastră, mireasă, îndărjitu-ne-i pre noi cu unul dentru ochii tăi, ca un săr de la grumazul tău.” [50^v]. și în alte cazuri, aceeași trimitere este rezolvată o dată după versiunea septuagintică de la 1688 („Iisus Sirah 9, s. 10, <11>: Cu muiarea altuia să nu săzi nici într-un chip și să nu pilduiești cu dinsa în casă! Ca nu cumva să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire.” [53^r]; cf. B1688: „Cu muiarea altuia să nu săzi nici într-un chip și să nu pilduiești cu dinsa în casă! Ca nu cumva să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire.”), altă dată după textul latinesc al modelului folosit („Iisus Sirah 9, s. 10: Toată muiarea carea iaste curvă ca gunoiul în cale să va călca.” [54^r]; cf. Vulgata: *Omnis mulier quae est fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.* și Biblia Vulgata 1760: „Toată muiarea curvă ca gunoiul în cale să va călca.”). și aceste exemple vin să sprijine ideea intervenției active a cărturarului român în modelul latinesc pe care l-a urmat.

Tovit 4, s. 13:

Fereaște-te pe tine,
copile, de toată curvia și
afară din muiarea ta să
nu cunoști pre altă.
[53^v]

Pild. Solom. 23, s. 27,
<28>:

Cadă surpată iaste curva
și fântână strâmtă e cea
streină. Pândeашte în
cale ca tă<l>hariul și pre
care veade negrijiti îi
omoară. [53^v]

Pild. Solom. 16, s. 4:

Toate cealea pentru
Sine au făcut
Dumnezău. [56^r]

Eclesiast. 2, s. 2:

Râsul am socotit a fi
greșală, și veselii am
zis: „Ce te însăli în
zădar?” [59^r]

Psalm 118, s. 135:

Izvoară de ape au
izvorât ochii miei,
pentru că n-am păzit
leagea Ta. [60^r]

Iisus Sirah 3, s. 4:

Cel ce iubeaște pre
Dumnezău curățăva
păcatele și să va conteni
de eale și în rugăciunea
zilelor să va asculta.
[62^r]

Pild. Solomon 14, s. 25:

Unde sănt cuvinte
multe, acolo adeaseori
iaste lipsă. [64^r]

Fereaște-te pe tine,
copile, de toată curvia! și
muiare întâiu ia den
sămânța părinților tăi; și
să nu iai muiare striină,
care nu iaste den fealiul
părintelui tău.

*Attende tibi fili mi ab
omni fornicatione et
praeter uxorem tuam
numquam patiaris crimen
scire.*

Păzeaște-te, fiule, de
toată curvia, și afară de
muierea ta niceodată să
suferi a ști păcatul.

27. Pentru că cadă
surpată iaste casa striină,
și fântână strâmtă e cea
streină. 28. Pentru că
acesta degrabă piare, și
tot cel fără de leage va
pieri.

*27 Fovea enim profunda
est meretrix, et puteus
angustus, aliena. 28.
Insidiatur in via quasi
latro, et quos incautos
viderit, interficiet.*

27. Că groapă afundă
iaste curva și puț strâmt
cea streină. 28. Leșuaște
în cale ca tâlhariul și
cari-i va vedea fără grije
îi va ucide

Toate lucrurile smeritului
ivite-s lângă Dumnezău,
iară necurății în zio rea
pier.

*Universa propter semet
ipsum operatus est
Dominus, impium quoque
ad diem malum.*

Toate pentru Sine le-au
lucrat Domnul, și pre
cel necredincios spre
zioa cea rea.

Râsului ziș: «Împrejurare»
și veselie<i>: «Ce aceasta
faci?»

*Risum reputavi errorem,
et gaudio dixi: „quid
frustra deciperis?”*

Râsul l-am socotit a fi
greșală și bucuriei am
zis: «Căci în deșert te
înceluiești?»

În cursori de apă se
afundără ochii miei, de
vreame ce n-am păzit
leagea Ta.

*136. Exitus aquarum
deduxerunt oculi mei, quia
non custodierunt legem
tuam.*

Ieșiri de ape au izvorât
ochii miei, că n-au păzit
leagea Ta.

Cel ce cinsteaște pre tată
veseli-să-va de feciori și în
ziua rugii lui asculta-se-va.

*Qui diligit Deum exorabit
pro peccatis, et continuebit se
ab illis, in oratione dierum
exaudietur.*

Cel ce iubeaște pre
Dumnezeu să va ruga
pentru păcate și să va
conteni de eale și în
rugăciunea zilelor să va
asculta.

La tot cela ce grijăște
poate să fie mai mult,
iară cel dulce și fără de
dureare în lipsă va fi.

*23. In omni opere erit
abundantia, ubi autem
verba sunt plurima, ibi
frequenter egestas.*

23. În tot locul va fi
sporirea, iară unde sănt
cuvinte multe, acolo de
multe ori, lipsă”

Iisus Sirah 6, s. 12, 13:

Priiatenul de va rămânea statornic, în bunătățile tale va fi cătine și preste slugile tale se va văznesi. De va smeri împotriva ta și de fața ta se va ascunde, împreună prieteșug bun vei avea. [105^v]

Pild. Solom. 11, s. 25:
Sufletul ce binecuvântează veseli-să-va, și cel ce îmbată îmbăta-să-va. [130^v]

11. Și iaste prieten obștitoriu de mease și nu va rămânea lângă tine în ziua necazului tău. 12. Și în bunătățile tale va fi cătine și preste slugile tale se va văznesi. 13. De te vei smeri, fi-va împotriva ta și de fața ta să va ascunde.

Tot sufletul ce bine să cuvintează iaste prost, și omul mânos nu e cu chip bun.

11. *Amicus si permanerit fixus, erit tibi quasi coaequalis, et in domesticis tuis fiducialiter aget.* 12. *Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.*

11. Priiatinul, de va rămânea înfipt, va fi și ca aseaminea și între caznicii tăi cutezând să va purta. 12. De să va smeri împotriva ta și să va ascunde de la fața ta, de un gând vei avea priiatinie bună.

În alte situații, autorul concordanțelor valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688, cât și textul latinesc:

Textul după Ioan Marginai

Iisus Sir. 29, s. 26:

Spre mic și spre mare, fii voitor de bine, și ponosul nemerniciei nu vei auzi. [17^r]

Iov 9, s. 13:

Dumneazu – a Cui mână niminea nu o poate întoarce. De El s-au înduplecăt chitoasele ceale de supt ceriu. [24^r]

Iisus Sirah 31, s. 21:

Cât e de destul omului slujit vinul puțin; și, durmind, de el nu vei fi beteag, nici vei simți dureare. [40^v]

Textul după B1688

Spre mic și spre mare, fii voitor de bine.

Pentru că El au întors mână, de El s-au înduplecăt chitoasele ceale de supt ceriu.

Cât e de destul omului slujit cel puțin, și preașternutul lui nu răsuflă.

Textul după Vulgata 1690

30. *Minimum pro magno placeat tibi, et impropterum peregrinationis non audies.*

Deus, cuius irae nemo resistere potest, et sub quo curuantur qui portant orbem.

22. *Quam sufficiens est homini eruditio vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem.*

Textul după Biblia Vulgata 1760

Cel mai mic pentru cel mai mare să-ți placă și probozirea nimerniciei nu vei auzi.

Dumnezeu, a Căruia mână nime-I poate sta împotriva și supt Carele să pleacă cei ce poartă pământul.

Cât e de destul omului învățat vinul puțin! și, dormind, nu te vei osteni de el și nu vei simți durearea.

Ieremia 2, s. 24:

Colunul dedat spre apa pustiului, întru poftele sufletului ei, să purta de vânt. Cine va întoarce pre ea? [53^v]

Pild. Solom. 17, 28:

Carele să scumpeaște a scoate cuvânt năsilnic cunoaște pre sine; nebunu încă, de va tăcea, înțelept să va socoti. [64^v]

Lărgit-au spre apa pustiului, întru poftele sufletului ei să purta de vânt. Cine va întoarce pre ea?

28. Carele să scumpeaște a scoate cuvânt năsilnic cunoaște pre sine, și cel mult-îngăduitoriu bărbat înțelept iaste (mai bun decât cela ce nu cercă a ști). 29. Celui fără de minte, întrebând înțelepciunea, înțelepciune să va socoti, și nauc neștine pre sine făcându-se, părea-se-va înțelept a fi.

Onager assuetus in solitudine in desiderio animae suaे attraxit ventum amoris sui.

Nullus avertet eam.

Onagru obiceinuit în pustie întru dorul sufletului său au tras vântul dragostii sale. Nime nu o va întoarce.

27. Cel ce-și hotărăște cuvintele învățat și precepți iaste, și a duhului scump omul învățat. 28. Si nebunul, de va tăcea, înțelept să va socoti, și de-ș va strânge buzele, înțelegătoriu.

Astfel de comparații fac dovada că această lucrare este rodul unei analize atente a surselor avute la îndemână. Despre aceasta, ca și despre cunoașterea profundă a Bibliei vorbesc și alte pasaje, în care, cu migală de artizan, cărturarul ardelean se apleacă asupra textului biblic. În următoarea secvență există un singur adaos din Vulgata, semn cert că autorul nu preia mecanic versetul, ci urmărește concordanța cu textul latinesc: „**Iisus Sirah 6, s. 15, 16, 17**: Priatenul credincios – acoperământ tare, și cel ce au aflat pre el aflat-au comoară. Priatenul credincios nu iaste schimbare și nu iaste cumpănitură bunătăților lui. Priatenul credincios – iarba vieții și a nemurirei, și cei ce să tem de Domnul află vor pre el.” [105^v]. Precizarea și a nemuririi este după Vulgata 1690, unde se află: 16. *Amicus fidelis medicamentum vitae et inmortalitatis* [...] (cf. Biblia Vulgata 1760: „16. Priatinul credincios, leacul vieții și al nemuririi [...]”), în vreme ce în B1688 este numai: „17. Priatenul credincios – iarba vieții [...].” La fel stau lucrurile în multe alte locuri din text: „**Iisus Sirah 11, s. 13, <14>**: Iaste slab și trebuindu-se de sprijineală, lipsindu-se de vârtute și cu sărăcia prisoseaște. Si ochii Domnului au căutat lui spre bine și l-au îndireptat pre el din smerenie lui. Si înalță capul lui și să mirară mulți de el, și au cinstit pre Domnul.” [136^v] – aici precizarea *au cinstit pre Domnul* este după textul latinesc, unde se găsește: 12. *Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, et abundans paupertate* 13. *Et oculus Dei respexit illum in bono, et erexit eum ab humilitate ipsius, et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt Deum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „12. Iaste om lânced, având lipsă de ajutoriu, mai mult scăzând din vârtute și prisosind în sărăcie, 13. Si ochiul lui Dumnezeu privind spre el întru bine și l-au

rădicat din smerenia lui și au înălțat capul lui; și s-au minunat într-însul mulți și au cinstit pre Dumnezeu.”; „**Iisus Sirah 23, s. 23, 24**: «Cine mă veade? Întunearec e împrejurul mieu și păreții mă acopere și nimenea nu mă veade; ce mă sfiese? Păcatele meale nu va pomeni Cel Nalt.» Și nu priceape că toate le veade ochiul Domnului.” [148^v] – precizarea: *Și nu priceape că toate le veade ochiul Domnului* este aici după textul latinesc, care are: 27. *Et non intelleget quoniam omnia videt oculus illius.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „27. Și nu înțelege că toate le veade ochiul Lui”. În versiunea septuagintică de la 1688 urmează: „*Și ochii oamenilor – frica Lui*”.

În același timp, comparațiile de mai sus susțin performanțele pe care Ioan Marginai le înregistrează ca traducător, atunci când este pus în situația de a traduce, parțial sau integral, versetele din limba latină. Rezultatul traducerii sale este cel puțin egal ca valoare celui din Biblia Vulgata 1760, dacă nu chiar superior, în sensul sporirii conciziei în exprimare, aspect definitoriu al tendinței de modernizare a limbii literare⁵⁸. Spre deosebire de traducătorii de la 1760, care au dat un text independent total de traducerea anterioară a Bibliei în limba română, Ioan Marginai a valorificat vechiul text românesc de la 1688, ceea ce a l-a ajutat să-și sporească reușita. Puse alături, câteva versete traduse din Vulgata de Ioan Marginai și cele traduse de ieromonahii de la 1760 susțin ideile de mai sus:

Textul după Ioan Marginai

Iisus Sirah 28, s. 27:

Îngrădeasă urechile tale cu mărăcini, limba cleve-titoare nu o auzi, și la gura ta fă ușă și zavor. [39^v]

Judith 8, s. 26, <27>:

Să nu izbândim noi pentru aceasta, care pătimim, ce să socotim că, decât păcatele noastre, mai mic iaste acest bici al lui Dumnezău, cu care ca niște slugi ne cercetăm; spre întoarcerea și nu spre pierzarea noastră s-au trimis. [45^r]

Iisus Sirah 6, s. 12, 13:

Priatelenul, de va rămânea statornic, în bunătățile tale va fi ca tine și preste slugile tale se va văznesi. De va smeri împotriva ta și de față ta se va ascunde, împreună prietenug bun vei avea. [105^v]

Iudit 8, s. 26:

Noi dară să nu izbândim spre noi pentru aceasta ce pătimim, ce să împătăm păcatelor noastre, pătimirea aceasta-mi iaste a lui Dumnezău bici, cu care ca niște [123^v] slugi cercetăm, spre întoarcerea și nu spre piarderea noastră ni s-au tâmplat. [124^r]

Textul după Biblia Vulgata 1760

Îngrădeasă-ți urechile cu spini, limba vicleană să nu o auzi, și gurii tale fă uși și încuieritori.

26. Și noi, dară, să nu ne izbândim pentru aceaste ce pătimim, 27. Ci să socotim aceaste pedeapse a fi mai mici decât păcatele noastre, zbicele Domnului cu carele ca slujile ne certăm spre întoarcerea și spre perirea noastră a ni să întâmplă să creadem”. Vezi și nota precedentă.

11. Priatelnul, de va rămânea înfipt, va fi și ca ascaminea și între caznicii tăi cutezând să va purta. 12. De să va smeri împotriva ta și să va ascunde de la față ta, de un gând vei avea priatinie bună.

26. Și noi, dară, să nu ne izbândim pentru aceaste ce pătimim, 27. Ci să socotim aceaste pedeapse a fi mai mici decât păcatele noastre, zbicele Domnului cu carele ca slujile ne certăm spre întoarcerea și spre perirea noastră a ni să întâmplă să creadem.

⁵⁸ Vezi și supra, nota 19.

Tovit 12, s. 13:

Pentru că priimitt erai la Domnul, de lipsă au fost a te ispiți. [126^v]

Tovit 2, s. 18:

Fii din părinți sfinți săntem și acea viață aşteptăm, care o va da Dumnezeu acestora, ce credința sa nu o mută de către El. [129^v]

Daniil 12, s. 3:

Ceia ce înțeleg vor lumina ca lumina întăriturii, și cei ce învață pre alții în calea direptății – ca stealele în veac. [130^v]

Și pentru că priimitt erai lui Dumnezeu, lipsă au fost ca să te cearce ispiți.

Că săntem fiți celor sfinți și acea viață aşteptăm carea Dumnezeu o va da celor ce credința sa niciodată nu o schimbă de la El.

Iarăi cei ce vor fi învățați vor sclipi ca strălucirea tării; și cei ce învață spre dreptate pre mulți, ca stealele în veacii veacilor.

Cele 141 de concepte ilustrate în *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri* sunt locuri comune în teologia creștină. Autorul le ordonează alfabetic, după rânduiala slovelor din alfabetul chirilic, de la *Ascultare la Înger*, cu o *Adaogere* la final, organizată în două secțiuni, din prima făcând parte versete în care se vestește venirea Mântuitorului, iar din cea de a doua, versetele în care, prin faptele Sale, Mântuitorul împlinește profeția din cărțile Vechiului Testament. Titlurile celor două secțiuni sunt sugestive în acest sens. Sub titlul *Iisus Hristos adevărat Dumnezeu și om Să făgăduiaște* (f. 182^r-185^r), sunt grupate citatele extrase din cărțile Vechiului Testament, de data aceasta în ordinea cărților biblice, iar sub titlul *Hristos Să descopere și Să arată cu adevărate mărturii* (f. 185^v-188^r), sunt citate versetele extrase din Noul Testament, de asemenea în ordinea cărților biblice.

Citatele cu care sunt ilustrate conceptele sunt selectate aproape exclusiv din Sfânta Scriptură. În anumite locuri, acolo unde aplombul moral urmărit o cerea, autorul face trimiteri la sfinții părinți, de data aceasta fără a indica cu exactitate locul de unde citează, ci numai numele autorului și rarism opera, în contrast cu citarea precisă a locurilor biblice. De exemplu, la conceptul *Urâciune – i.e. Odium*, sfinții părinți sunt citați de mai multe ori, întâi la prima secțiune, *În ce chip*, sunt citați:

Augustin

4. Nimenea nu poate desăvârșit iubi unde ne chemăm,
de nu va urî de unde ne contenim.

Ioan Zlatoust

5. Precum împăratul în chipul său să cinsteaște, așa
Dumnezeu în om să iubeaște și să uraște; nu poate pe de-
aproapele său urî cine iubeaște pre Dumnezeu, nici poate pe
Dumnezeu iubi care pe aproapele său uraște.

Gligorie

6. Pre cei ce ne urăsc trebuie să-i iubim și, în cât va fi cu
putință, pace cu ei să avem. [146^v],

apoi, la secțiunea *Paguba*:

Gligorie

11. Urâciunea întunecă cunoștința sufletească.

Zlataust, în tâlcuirea Evangheliei Math.

12. Urâciunea duhul întunearecului iaste.

Iar acolo

13. Urâciunea toate realele aduce aminte.

Gligorie

14. Urâciunea împotriva aproapelui conteneaște
roadele rugăciunii. [146^v]

Comentarii din sfinții părinți apar și în alte locuri, unde sunt folosite de autor pentru a lămuri mesajul transmis de textul biblic propriu-zis, care, în absență acestor lămuriri, ar putea rămâne criptic pentru cititor:

Psalm 104, s. 4

13. Cercăți pre Domnul și vă întăriți, cercăți fața Lui pururea (iar ce e fața Lui, fără numai ființa de față a lui Dumnezeu, zice S. Augustin). [149^r]

1 Împărați 2, s. 6

2. Domnul pre omul îl pogoră în iad și-l scoate (aceasta Sfântul Gligorie aşa le tâlcuiăște: *Atotputearnicul Dumnezeu a pogorî pre cineva la iad iaste inimile păcătoșilor a le însăpăma cu gândirea chinurilor veacnice. Iară din iad a scoate iaste, cu nădeajdea vieții cei nesfărșite, a mânăgăia sufletele ceale însăpămate ale oamenilor celor ce să pocăiesc și pentru faptele sale să obidează.* Pentru că atunci de păcate ne oprim, când, darul cel de sus muindu-ne inimile, de ceale viitoare chinuri ne însăpămăm).

Iov 20, s. 26

4. Mâncă-l-va pre dinsul foc nears (pentru [168^r] care cuvinte Sfântul Gligorie zice: *în minunat chip, cu puțane cuvinte e cuprins focul gheennii, direptatea Atotputearnicului cea mai nainte știutoare a celor viitoare lucruri de la începeniia lumii focul gheennii l-au zidit, care în pedeapsa păcătoșilor ar fi odată ar înceape. Iar arderea sa, încă și fără leamne, niciodată nu o ar sfârși*). [168^r]

Acuratețea manuscrisului și modul în care a fost gândită oglinda textului demonstrează că ne aflăm în fața unui manuscris aproape gata de dat la tipar, rămânând autorului numai să revină și să completeze ceea ce în unele locuri lipsește în forma în care textul s-a păstrat. E vorba despre câteva detalii pe care le putem numi tehnice. În interiorul fiecărei teme, citatele sunt numerotate, însă numerotarea nu începe de la prima temă, fila 5^r, ci abia de la fila 9^v, tema *Bisearica*, semn că autorul concepe, pe măsură ce lucrează, tot mai riguros oglinda paginii. Aceeași observație se poate face și cu privire la notarea colontitlurilor, care apar incidental la filele 41^r și 65^r, poate numai de probă, și apoi, cu puține omisiuni, de la fila 69^r până la sfârșit, dar și cu privire la echivalarea, sporadică la început, a conceptelor-voce în limba latină: *Binele de veaci – i.e. Beatitudo*, la fila 8^v, *Blândeate – i.e. Mansuetudo*, la fila 11^r, *Deznădăjduirea – i.e. Desperatio*, la fila 18^r, *Desfătăciunea – i.e. Voluptas*, la fila 18^v, *Judecare obraznică – i.e. Iudicium temerarium*, la fila 28^v, *Județul mai de pe urmă – i.e. Iudicium extremum*, la fila 29^r, *Jurământ – i.e. Iuramentum*, la fila 32^v, pentru ca de aici înainte să nu mai lipsească din nici un titlu echivalentul latinesc, după cum acestea nu lipsesc din cuprinsul lucrării, *Scara materiilor ce să cuprind întru această carte, după slove*. Șansa de a reveni asupra acestor locuri și de a da textului forma definitivă pentru tipar nu i-a mai fost dată autorului. Nu se va ști

niciodată de ce, tot astfel cum pecetluită va rămâne, probabil, pe veci taina acestei excepționale lucrări și a autorului ei, un mare iubitor de frumusețe divină.

Ioan CHINDRIȘ
Niculina IACOB

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

I. Baza materială a ediției. Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, cota ms. rom. 102. Manuscris de format 4°, 20,6x14 cm, conținând 193 de file în numerotare de bibliotecă, primele trei goale, de asemenea ultima. Fără foaie de titlu. Titlul se află la începutul filei 5r: *Stihuri din Sfânta Scriptură pentru multe lucruri*. Text chirilic de o acuratețe deosebită, cu foarte puține greșeli sau corecturi. Oglinda paginii de cca 17,5 x 14,5, cu rânduri variabile, între 30 și 33 la pagină. Legătura cărții păstrează coperta originală, din lemn îmbrăcat în piele. Copertile I și IV sunt gravate artistic prin impresie în piele, suprafața fiind încadrată într-un chenar, același, realizat din 3 linii paralele, iar la colțuri cu motive florale. În mijlocul copertelor este amplasat câte un cadru de 7 x 4 cm. În cadrul de pe coperta I este imprimat în piele un înger, probabil Sfântul Gavril, care are o cruce pe umăr și în mâna un glob, înscripționat, la rândul lui, cu o cruce. În cel de pe coperta IV sunt înfățișați Adam și Eva, Adam șezând iar Eva în picioare. Legătura a fost, la vreamea sa, de o eleganță aparte. Cartea se închide cu două cheotori din bronz, acum distruse. Uzura acestora, a copertelor în general, ca și a marginilor foilor, dar mai ales urmele lăsate de mâinile care au râsfoit indică o folosire ieșită din comun a acestei lucrări excentrice, folosire comparabilă cu a cărților tipărite de altar. Acest fapt ieșit din comun este un punct de întrebare pentru istoria cărții românești, de nerezolvat în acest stadiu al cercetării. Autorul manifestă unele impulsuri artistice în realizarea manuscrisului, materializate în semne ornamentale care despart capitolele, cele mai multe constând din două sau trei linii orizontale paralele. În câteva locuri (f. 76^r, 83^{r+v}, 89^r, 90^r, 92^r, 93^r, 95^r, 96^r, 97^v, 100^v, 107^r, 108^v, 110^v), aceste ornamente sunt mai elaborate, în limitele unui manuscris fără pretenții de artă. Pagina este împărțită în trei registre verticale. Textul propriu-zis, care ocupă partea masivă a paginii, este plasat într-un chenar larg, trasat cu creionul. Un chenar vertical îngust, situat constant în partea stângă a celui principal, cuprinde cifrele de numerotare a textelor antologate. Un al treilea regisztru, plasat în afara chenarelor, în stânga la pagina de stânga și în dreapta la cea de dreapta, extins până la marginea suprafetei de scris, cuprinde trimiterile la locuri din Biblie, adică concordanțele. La f. 41^r și 65^r, incidental, și, de la f. 69^r, consecvent, paginile au colontitluri. Textul efectiv se termină la f. 188^r. De la f. 189^r-192^r urmează *Scara materiilor ce să cuprind întru această carte, după slove*. Pe versoul filei 2 însemnarea „Nº 102” a unui proprietar anterior sau a unei biblioteci care a posedat manuscrisul. Pe forzațul copertei I sunt două însemnări: „Această carte iaste a lui Simion Zdrănghiia, anul 1786” și: „Nu iaste învățat acela care ști multe, ci care ști mult” (traducerea dictonului latinesc: *Non multa sed multum*), continuată apoi mai târziu, cu cerneală mai închisă: „Deci pe unii nu-i de a-i judeca”. Pe forzațul copertei IV se află însemnarea care a indus în eroare privind autorul manuscrisului: „Hic liber cura et labore improbo compositus et descriptus est per Danielem Mardsinai”. Sub aceasta, o altă însemnare, românește: „Cât s-au mărit lucrurile

tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut”. Câteva elemente, între care acuratețea textului, încadrarea paginilor, colontiturile, mici ornamente care par a indica locuri demne de ilustrat și altele, sugerează faptul că autorul a dorit să tipărească această lucrare. Impresionanta folosire a manuscrisului atestă oportunitatea scrierii în ansamblul literaturii teologice românești din secolul al XVIII-lea, care însă nu a avut șansa de a vedea lumina tiparului. Evenimentul ieșirii la lumină se petrece acum, după mai bine de două veacuri de la redactare.

II. Transcrierea textului. În ediția de față, s-a aplicat principiul transcrierii fonetice moderat interpretative, urmărindu-se menținerea unui raport de fidelitate rezonabilă față de manuscris, păstrarea aspectelor lingvistice diverse ale textului și, nu în ultimul rând, realizarea unui text pertinent pentru o lectură coerentă. Pentru realizarea unui demers filologic fără contradicții majore, au fost aplicate principiile de transcriere ilstrate în continuare.

1. Ierul mic (б) nu are valoare fonetică: **факъ** = *fac* [5^r], **домнилоръ** = *domnilor* [5^r], **порънческъ** = *poruncesc* [5^v], **рихавъ** = *Rihav* [6^r], **омъ** = *om* [6^v], **съфлеятъль** = *sufletul* [7^r], **винъ** = *vin* [7^v], **лоръ** = *lor* [8^r], **шилъ аръпъ** = *și-m arătă* [9^r].

2. Notarea lui **у** final postconsonantic (redat prin 8) nu este o manieră grafică în textul de față, ceea ce înseamnă că autorul conștientiza diferența dintre aspectul vorbit al limbii (în aria lingvistică în care se înscrive textul de față, -*u* postconsonantic avea acoperire în plan fonologic, consoana finală fiind în mod obișnuit însoțită de un suflu labial, deprindere păstrată până astăzi de vorbitorii acestei zone) și aspectul scris, în care tendința era de a elimina un fapt de limbă care nu era agreat de norma literară curentă, aşa cum aceasta era ilustrată în tipărituri. Formele cu **у** final postconsonantic sunt în număr redus și reprezintă abateri de la această normă: **кѫтъ** = *cătu* [8^v], **аи аскънсъ** = *ai ascunsu* [9^r], **чѣлѣ дѣ ажънсъ** = *ceale de ajunsu* [12^r], **ботезъ** = *botezu* [13^v], **биրъескъ** = *biruiescu* [18^v], **мъхнескъ** = *măhnescu* [18^v].

3. **ю** se notează consecvent: în cuvintele formate cu sufixe *-tor*, *-ar*, *-er* ori care prezintă un fonetism asemănător cu acestea: **избѫндиторю** = *izbânditoriu* [6^r], **прѣкъдрварю** [77^v], **черю** = *ceriu* [9^r, 10^r], în cuvintele terminate în consoană africată: **почю** = *pociu* [140^v, 148^r] sau în consoană palatală sau palatalizată: **окю** = *ochiu* [12^r], **фѣлю** = *fealiu* [13^v], **векю** = *vechiu* [184^r] și în cuvinte terminate în [i] semivocalic: **вою** = *voiu* [8^r], **аузю** = *auziiu* [9^r], **дентю** = *dentăiu* [9^r], **скълаю** = *sculaiu* [21^v], **рѣзбою** = *războiu* [167^v, 180^v].

4. — a fost transcris: **îm** (înainte de **p**, **b**)¹: **—попчешазъ** = *împonceșază* [5^v], **—попривъ** = *împotrivă* [5^v], **съ —взапъ** = *să îmbată* [7^r], **în** (înainte de alte consoane) — **—въцъпъра** = *învățătura* [7^r], **и8 въ —шълаци** = *nu vă înșalați* [7^r], **—кинъпори** = *închinători* [7^r], **и** (înainte de **n**, atunci când reduplicarea lui **n** nu este justificată de structura cuvântului) **—наинпіе** = *înainte*² [8^v], **—наинпік** = *înaintea* [8^v], **—наалп** = *înnalt* [8^v], dar **—ноирѣ** = *înnoirea* [13^v].

5. Cu puține excepții, **ѣ** (iati) a fost transcris prin **ea**. După consoană: **Чѣ** = *cea* [5^r], **рѣсплѣтире** = *răsplătirea* [5^v], **ачеѣ** = *aceștea* [7^v, 35^r] (m., pl.). Prin **ia**, după o vocală: **киїме** = *chiiame* [5^r], **треѣскъ** = *trăiască* [6^v], **мънитѣише** = *măntuiaște* [12^r].

6. Iusul mic (**ѧ**) a fost transcris prin **ia**: **—греѣзъ** = *îngreuiaze* [7^r], **мѣа** = *muiarea* [8^r], **ас्टе** = *iaste* [8^v]; Dacă **ѧ** este precedat de **и**, atunci s-a notat fonetic **иia**: **бєциѧ** = *bețiia* [7^r], **—пъръциѧ** = *împărăția* [7^r]; prin **ea**, după **ѣ** sau **е**, în forma de feminine a demonstrativului: **ачѣѧ** = *aceaea* [6^v], [7^r], **ачеѧ** = *aceea* (f., sg.) [11^r, 13^r], dar **ачеѧ** = *aceia* (m., pl.) [11^r] — pentru rezolvarea omonimiei cu forma de feminine; în pron. de pers. a III-a pl. **ѧле** = *eale* [10^v, 32^v], la care se adaugă alte situații: **ачѣсѧ** = *aceastea* [10^v], **врѣмѧ** = *vreamea* [16^r], **привеглаци** = *privegheați* [8^r] — scris și **привегѣцъ** = *privegheati* [122^v], **ѹрѣка** = *ureachea* [8^v, 119^v] — scris și **ѹрѣкѣ** = *ureachea* [120^r]. În neologismul în formă neadaptată — vezi 1 reduplicate (lat. *allēgoria*) —, scris **ѧллегорїѧ** [55^r], s-a optat pentru interpretarea **ia** a succesiunii **иѧ** (*allegoria*).

7. Ierul mare sau ior (**ѫ**) a fost transcris în mod obișnuit prin **ă**, iar iusul mare (**ѫ**), prin **â**. Incidența crescută a lui **ă**, în comparație cu **â**, se poate susține prin două argumente. Unul este de ordin practic, în sensul că, în respectiva arie lingvistică, rosturile de tipul: *păna*, *căt*, *decăt*, *sfărșit* etc. sunt reale, celălalt este de ordin teoretic: Petru Maior contesta sunetul [i], susținând că în tinerețe nu a auzit acest sunet în gura bătrânilor, ci numai [ă], și că în sudul Dunării nu se folosea [i], ci numai [ă]. În virtutea acestei observații, el considera că românii ar putea chiar renunța la sunetul în discuție. O idee similară susținea și Ion Budai-Deleanu, când punea pe seama limbilor rusă și slovacă prezența în limba română a celor două vocale. Împotriva acelorași vocale s-a exprimat și Constantin Diaconovici-Loga, condamnând tonul lor „tâmp și nefiresc”. Atitudinea față de aceste două sunete explică înlocuirea lor, în unele situații, prin *i*, aşa cum se întâmplă și

¹ Chiar și în cele câteva situații când lui **—и** se suprascrie un **и**, uneori abia vizibil.

² Ar fi devenit greoi un text în care ar fi apărut frecvent forme de tipul: *înnaintea*, *înnainte*, *înnalt*, *Preainnalt*.

în textul de față, cel mai frecvent în formele pronumele lui de pers. a III-a: **дінс8л** = *dinsul* [28^r, 30^r, 34^r], **діншій** = *dinșii* [9^r, 10^r, 35^r, 46^r]. Frecvența lui **ъ** (în loc de **ж**) scade pe măsură ce înaintăm în text, ceea ce poate însemna fidelitate sporită față de aspectul grafic al versetelor pe care autorul le preia literal din B1688.

Atunci când **ъ** se notează în formele verbului *a fi* și în pronumele *insul*, *insa*, *dânsul*, *dânsa*, a fost redat prin **â/ї**: **сънть** = *sânt* [7^r, 7^v, 11^r, 12^r], **сънп** = [12^v], **сънпемь** = *sântem* [8^v], **сънпєци** = *sânteți* [15^r], **—нптрънса** = *intr-însa* [9^r], **—нптрънс8л** = *intr-însul* [12^r], **дънс8л** = *dânsul* [35^v].

8. Slova **е** a fost transcrisă prin **е** sau prin **ie** după următoarele reguli:

- **е**, la început de cuvânt, în formele verbului *a fi* (*era*), în formele pronominale (*eu*, *el*), în cuvinte din domeniul religios (*legumen*, *episcop*, *episcopie* etc.), în alte apelative împrumutate și în nume proprii străine: **евреи** = *evrei* [24^v], **еретикъ** = *eretic*³ [35^r], **Ева** = *Eva* [5^r], **Египет8л8**[‡] = *Eghipetului* [92^r], **Елисафта** = *Elisafta* [186^r];

- **е**, la început de silabă, după **и**: **домнієи** = *Dominiei* [19^v], **—мпъръцієй** = *impărăției* [71^v];

- **е**, după labiale: **пеире** = *peire* [12^v, 14^v], **ва пери** = *va peri* [28^r];

- **е**, după dentale: **претешвг** = *preteșug* [191^r], scris însă în mod obișnuit: **прієтешвг** [34^r, 105^v, 109^v], **прієтешвг8л** [21^v, 58^v, 68^v, 110^v];

- **ie**, la început de cuvânt, în afara cazurilor de mai sus: **Ешире** = *Ieșirea* [8^v], **ешива** = *ișe-iava* [13^r], **ва еши** = *va ieși* [13^r], **ефинътате** = *ieftinătate* [72^r], **ерпасеворь** = *ierta-se-vor* [75^r];

- **ie** la început de silabă, după altă vocală decât **и**: **е8н8е** = *supuire* [5^v], **аневое** = *anevoie* [12^v], **би8еск8** = *biruiescu* [18^v], cu unele excepții: **гееиннеи** = *gheenunei* [39^v], **гееинни** = *gheennii* [168^v].

9. **о** a fost transcris prin **th**: **Ма8.** = *Math.* [5^r, 6^v], **Корин8.** [7^r], **анафема** = *anathema* [130^r, 154^v] sau prin **ft**: **ефинътате** = *ieftinătate* [72^r].

10. **vr** a fost redat prin **i**: **мвр** = *mir* [17^r], **мвр8л** = *mirul* [17^r], **Мовси** = *Moisi* [23^v], **ернпп8кн**[‡] = *eghipteani* [51^v], **Егнпем8л8**[‡] = *Eghipetului* [92^r], **смврна** = *smirna* [94^v], **мврь** = *mir* [117^r], **Кирось** = *Chiros* [183^v] sau prin **v**: **Евглїєи** = *Evangheliei* [36^r].

³ Cuvântul **іеритичїк** [34^v] a fost redat în forma în care l-a scris autorul (*ieriticia*) pentru a justifica locul temei în ordinea alfabetică.

11. Psi s-a redat prin digraful ps: **Ψαλμ** = *Psalm* [5^v, 9^r, 9^v], **Ψαлпир.** = *Psaltir.* [8^v], **Ἀποκαλипфа** = *Apocalipsa* [9^r].

12. Au fost respectate formele în care **n** este reduplicat, atunci când reduplicarea este justificată morfologic (**—нoиpъ** = *innoirea* [13^v]) sau când cuvintele prezintă fenomenul în etimon ori sunt asimilate acestora: **манна** = *manna* [27^v, 37^r], **Сосанней** = *Sosannei* [32^r] (cu aceeași formă în B1688), **гeеннеi** = *gheenney* [39^v], **гeенни** = *gheennii* [168^v], dar și **гeенъ** = *gheenă* [141^v]. În alte cazuri, **nn** a fost redus la **n**: **дeн нафаръ** = *den afară* [16^v], **дeн нафаръ** = *den afară* [28^v], **дин нафаръ** = *din afară* [81^r].

Au fost respectate formele în care se notează **n** înainte de **p**: **динпрe8нъ** = *dinpreună* [22^r], **дeн потpивъ** = *denpotrivă* [30^v], **дeн прeж8р** (cu **p** suprascris) = *denprejur* [32^v], **дeнпрe8нъ** = *denpreună* [81^r].

13. Scrierea cuvintelor cu **-i**, cu **-ii** sau cu **-iii** s-a făcut ținând seama de normele actuale, fără a mai semnala de fiecare dată intervenția editorului. De exemplu: **їи** = **i**:

Моисій = *Moisi* [5^r], **бeцивii** = *beživi* [7^r], **н8 фii** = *nu fi* [7^v]; **їи** = **ii**: **дж^Hшii** = *dânsii* [7^r]; **їи** = **iii**: **с8мецii** = *sumežii* [22^v], **фii** = *fiii* [26^v]; **и** = **ii**: **кърп8рари** = *cărturarii* [5^r], **фарисъи** = *farisăii* [5^r], **д8ховничи** = *duhovnicii* [11^r], **пъчи** = *păcii* [11^v].

14. Amestecul de rostiri dure și de rostiri moi se reflectă și la nivelul diacriticelor folosite de autor, rostirea dură fiind notată prin paeric ('): **—ц** = *it* [5^r], **ж8декапешъ** **вօр** **л8а** = *judecate-s vor lua* [5^v], **смeриц** = *smeriț* [11^r] (dar, pe aceeași pagină, cu numai 3 rânduri mai jos, **смeрици** = *smeriți*); **н8м** **дa** = *nu-m da* [12^r], **чeм** **рънд8ециe** = *ce-m rânduaște* [12^r], **чeлe чeм** **тpeб8e** = *ceale ce-m trebuie* [12^r], **тар** **ъш** = *iarăș* [12^v, 13^v, 22^r], **сineш** = *sineș* [14^v], **зиш** = *zîș* [18^r], **тpaш** = *traș* [25^v], **aчeлаш** = *acelaș* [26^r] (dar și prin erul mic (b), aşa cum am văzut la punctul 1): iar rostirea moale prin chendimă ("'): **съ цинең** = *să țineți* [5^r], **съ фачең** = *să faceți* [5^r], **н8 фачeрең** = *nu facereți* [5^r], **wр чe** = *orice* [5^v], **вeң** = *veți* [5^v], **астең** = *astezi* [5^r], **ардең** **дe тoп** = *arderi de tot* [6^r], **въ веселиң** = *vă veseliți* [9^r] (dar și prin и: **жълици** = *jăliți* [7^r]; **тоци** = *toți* [7^r]; **бeци** = *beați* [7^r], **мъниоши** = *măniosi* [7^r], **н8 въ —шълаци** = *nu vă înșălați* [7^r]).

15. Au fost îndreptate unele greșeli, cele mai multe cauzate de înlocuirea unei slove cu alta, dar nu numai: **ингhiciră** > **înghițiră** [7^v], **încelepciunea** > **înțelepciunea** [15^v], **draților** > **dracilor** [28^v], **veci rămăna** > **veți rămănea** [40^r], **hrânci** > **hrâniți** [43^r], **să curăcesc** > **să curățesc** [67^v], **încelegând** > **înțelegând** [70^v] **imbogățescu-se** > **îmbogățescu-se**

[74^v], căti > căci [77^r], rătătit > rătăcit [85^r], împuceciune > împuțeciune [114^r] (aici este scris astfel și în B1688), îndulțirei > îndulcirei [113^v], zăbavniți > zăbavnici [128^r], să împontișază > să împoncișază [144^r], ce-au plăcut > și-au plăcut [144^v], făciarnic > fățarnic [151^v], prunții > pruncii [158^r], înțelepcească > înțeleptească [158^r], pântețile > pântecile [158^r], curăcenii > curătenii [159^v, 164^r], sprejenici⁴ > sprejeniți [175^v], să curăcesc > să curătesc [176^r; 185^v], ulice > ulițe [176^r], curăcenie > curătenie [176^r], curăcitoare > curătitoare [176^v], împărăcescu > împărătescu [180^r], a daoa > a doa [5^r, 114^r], vărsareți > vărsareți [28^r], s-au pogărit > s-au pogorât [12^v], îngrasă > îngrașă [17^r], nu să va spumpi > nu să va scumpi [30^r], cămăndu-să > chemăndu-să [31^v], însale > însală [34^v], păcatuiaste > păcatuiaște [35^r], nesocotând > nesocotind [37^v], va părași > va părași [38^r], mă tăm > mă tem [39^r], arătară > arătare [40^v], perintelui > părintelui [43^r], apleaca > apleacă [43^r], împreune > împreună [43^r], într-azutoriu > într-ajutoriu [45^v], văniră > veniră [49^r], cunosti > cunoști [53^v], te însăli > te însăli [59^r], sini > sine [64^v], înfricosava > înfricoșava [66^v], pre care > pre cale [66^v], starea > starea [66^v], putoasă > pucioasă [67^v], pună > pune [68^r], oaștea > oastea [68^v], vrăjmas > vrăjmaș [68^v], vrejmașilor > vrăjmașilor [70^r], bină plăcut > bine plăcut [70^v], întărnezzi > întărziezi [72^r], andu-ți > adu-ți [72^v], mâina leanesă > mâna leaneșă [74^v], câme > cheame [75^r], învățăse > învățase [76^v], scrisi > scriși [76^v], acestea > aceștea [77^r], sălasele > sălașele [80^r], să mânince > să mânânce [81^r], leanes > leaneș [81^v], vii blagoslovi > vei blagoslovi [83^r], vârsă > vârșă [84^v], măriră > mărire [88^r], znob > znop [88^v], piizmas > piizmaș [96^r], veadea > veade [103^r], oaștea > oastea [103^v], au cămat > au chemat [104^r], curăției > curăție [106^v], toată > toate [107^r], se te păzească > să te păzească [108^r], acestea > aceștea [108^r], nesfărșite > nesfărșită [110^v], se nu faceți > să nu faceți [112^v], cherbunii > cărbunii [113^v], carea > calea [114^r], Testamentului Viechiu > Testamentului Vechiu [117^v], untrarea > întrarea [118^r], nădeazdea > nădeajdea [118^r], sădeți > sădeți [118^v], s-au ales > și-au ales [118^v], vrejmasul > vrejmașul [118^v], doșazilor > dosazilor [118^v], năcajurilor > năcazurilor [118^v], săiesi > șiiesi [118^v], lămpase > lămpăse [119^r], năcajului > năcazului [121^v], se vă pliniți > să vă pliniți [123^v], baguba > paguba [124^r], priiaten~~b~~ > priiateni [125^v], acestea > aceștea [125^v], slăvind > slăbind [126^r], ce-s biruiaște > ce-ș biruiaște [127^r], vii tânea > vei tânea [127^r], așteptăm > așteptăm [129^r], jârguiască > sărguiască [131^r], veaște > veaste [132^r], sălasele > sălașele [133^v], cunoaste-să-va > cunoaște-să-va [133^v], șarpă > șarpe [134^r], veaște > veaste [137^r], vor pări > vor peri [139^v], deșcooperit > descoperit [140^v], teu > tău [146^r, 172^v], cămat > chemat [159^r], Seu > Său [160^r], m-au odihnit > m-am odihnit [160^r], săngure

⁴ Cuvântul este custode și apare scris: sprejeniți – la [175^v], și sprejenici – la [175^v].

> săngură [163^v], mară > mare [164^r]; se numere > să numere [165^v]; acestea > aceștea [166^v], au alvit > au albit [171^v], voiou rupă > voiou rupe [184^v], saptezeci > șaptezeci [184^v].

Formele verbului *a trezvi* nu îi erau familiare autorului, ceea ce determină, cu o singură excepție (треzви^нд^вь = *trezvindu-vă* [55^r]), scrierea lor cu **b** în loc de **v**: **треzвицивъ**⁵ = *trezbiți-vă* [7^r, 8^r, 36^r, 40^r], **ва треzби** = *va trezbi* [45^r, 124^r], **треzвиц**" = *trezbiți* [179^v]. Forme cu **v** sau cu **b** apar și la verbul *a vorovi* și la substantivul *voroavă*, care însă realizează în mod obișnuit și aceste variante, prin apropiere de *a vorbi* și *vorbă*: **ворозици** = *vorobiți* [7^v], **ва ворози** = *va vorobi* [149^r], **вороа^бть** = *voroabă* [60^r], dar și: **а^в воровит** = *au vorovit* [89^v], **ва ворови** = *va vorovi* [123^r], **воро^ве^ще** = *voroveaște* [127^v], **вороава** = *voroava* [33^v].

15. Cuvintele abreviate, consacrate prin tradiție, s-au întregit fără semnalare:

Думнезăу = *Dumnezău* [6^v], [7^r], **Христос** = *Hristos* [5^v], **Благословит** = *blagoslovit* [124^r].

16. Literele suprascrise au fost coborâte în rând.

17. Parantezele unghiulare (croșete) – <> – semnalează întregirile operate de editor în text.

18. <> semnalează trimiterea omisă, pentru care nu s-a identificat locul.

19. Parantezele rotunde marchează comentarii sau explicații ale autorului, puse chiar de el între bare oblice. Atunci când paranteza trece ca atare din B1688, se precizează în notă.

20. Se scriu cu *italice* intervențiile autorului sau rezumatatele pe care le face în locul citării exacte.

21. S-au folosit semnele ... "...", atunci când autorul însuși a evitat repetarea titlului cărții biblice și a capitolului ori numai a titlului. Abrevierile cărților biblice în trimiteri s-au păstrat întocmai cum apar în manuscris.

22. Punctuația a fost stabilită după logica textului și în conformitate cu normele actuale ale Academiei Române.

---

⁵ Fonemul [v] este redat de autor prin **в** și prin slova care apare ca „be” mic de mână (din scrierea românească), iar fonemul [b] este redat prin **в** și printr-o slovă asemănătoare cu „be” mare de mână (din scrierea românească), foarte apropiată de **β** din scrierea greacă (așa cum a fost redat aici pentru a se distinge de **в** [v], pentru că cele două slove se deosebesc clar în grafia autorului): **би^рчи^нцъ** = *biruintă* [6^r], **въ^трън^ецел^е** = *bâtrâneatele* [15^v], **въ^трацилор^ь** = *bârbaților* [50^r], **бинел^е** = *binele* [6^r], **извънди** = *izbândi* [33^v], **б^гю^крия** = *bucuriia* [46^v], **въ^тръбат^и** = *bârbat* [50^r].

ASCULTARE

În ce chip

A doa Leage 17, s. 10

Şi vei face după cuvântul, carele ît vor spune ţie ceia din locul care va alege Domnul Dumnezăul tău, ca să să chiiame numele Lui acolo și să păzeşti foarte, să faci după toate câte ţi se vor tocmi ţie.

Math. 23, s. 2, 3

În scaunul lui Moisi au şazut cărturarii și farisăii. Deci toate, câte vor zice voao să țineți, țineți și faceți, iară după faptele lor nu facereți, că ei zic și nu fac.

1 Pătru 2, s. 13, 14

Deci supuneți-vă la toată omeneasca zidire, pentru Domnul, ori împăratului, ca unui ce e mai presus, ori domnilor, ca prin el fiind trimis, spre izbânda celor de rău făcători și lauda celor de bine făcători.

2 Corinth. 11, s. 3

Ce mă tăm ca nu cândai, precum șarpele au amăgit pre Eva cu viclenia lui, aşa să strice cugetile voastre despre întregăciunea cea ce e întru Hristos. [5^r]

Psalm 38, s.13

Amuții, asurzii, și n-am deschis gura mea, căce Tu ai făcut, depărtează de la mine bicele Tale.

Colas. 3, s. 23, 24

Şi tot, orice faceți, din suflet lucrați, ca Domnului, și nu oamenilor, știind că de la Domnul veți lua răsplătirea moștenirii, pentru că Domnului Hristos slujîți.

Efes. 6, s. 5

Slugile, ascultați de stăpânii trupeaște cu frică și cutremur, cu prostimea inimii voastre, ca lui Hristos

Lipsa

2 Leage 11, s. 26, 27

Iată, Eu dau înaintea voastră astăz blagoslovenii și blăstămuri: blagoslovenile, de veți auzi poruncile Domnului Dumnezăului vostru, câte Eu poruncesc voao astezi, și blăstămurile, de nu veți asculta poruncile Domnului Dumnezăului vostru, câte Eu poruncesc voao astezi.

Rămleani 13, s. 1, 2

Tot sufletul la biruințele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruință, fără numai de la Dumnezău, iară cealea ce sănt biruințe de Dumnezău rânduite sănt. Deci

cela ce să împonceșază biruinții la a lui Dumnezău poruncă stă împotrivă, iară ceia ce stau împotrivă lor judecate-ș vor lua. [5^v]

Rămleani 13, s. 3, 4

Și vei să nu te temi de biruință? Binele fă și vei avea laudă dentru ea. Pentru că sluga lui Dumnezău iaste ție spre bine, iară, de vei face răul, teame-te, pentru că nu în zădar sabia poartă, pentru că slugă lui Dumnezău iaste izbânditoriu spre urgie celuia ce face răul.

1 Împără. 15, s. 22

De e vrut Domnului arderi de tot și jărtve, ca <a> auzi glasul Domnului.

2 Leage, 17, s. 12

Și omul carele va face întru sumeție, ca să nu asculte pre preotu cela ce stă a sluji pre numele Domnului Dumnezăului tău sau pre judecătoriul carele va fi în zilele acealea, și va muri omul acela; și vei scoate pre cel rău din Israîl.

Dreptate

Evrei 13, s. 17

Plecați-vă povățuitorilor voștri și vă supuneți pentru că ei priveaghe pentru sufletele voastre, ca să dea samă, ca cu bucurie aceasta să o facă, și nu suspinând, pentru că fără de folos iaste voao aceasta.

Ieremie 35, s. 14

Puseră cuvinte fiui lui Ionadav, fiui lui Rihav, precum au poruncit fiilor lui ca să nu bea vin, și n-au beut. Și Eu am grăit cătră voi din ziori, și am grăit și n-ați ascultat pre Mine. [6^r]

Math. 8, s. 9

Că și eu sănt om supt biruință, având supt mine slujitori, și zic cestuia: „Pasă!”, și mearge, și altuia: „Vino!”, și vine, și slugii meale: „Fă aceasta!”, și face.

Folos

Pild. Sol. 1, s. 33

Iară cela ce pre mine asculta va sălășlui spre nădeajde și va odihni fără frică de cătră tot răul.

Pild. Solom. 3, s. 21, 22

Și cruță al mieu sfat și socoteala, pentru ca să trăiască sufletul tău, și har să fie prejur grumazul tău.

Isaia 1, s. 19

Și de veți vrea și mă veți asculta, bunătățile pământului veți mâncă.

Pild. Sol. 21, s. 28

Bărbatul ascultătoriu va grăi izbände.

Math. 7, s. 24

Deci tot carele aude cuvintele Meale aceastea și le face, asămăna-l-voiu pre el omului înțelept, carele au zidit casa lui pre piatră.

1 Împăraț. 15, s. 22¹

Iată, ascultarea mai bună e decât jărtva bună, și înțelegerea, decât seul de berbeci.

Filip. 2, s. 8, 9

Și cu chipul aflându-Să ca un om, smeri pre El, făcându-Să plecat păna la moarte, și moarte de cruce. Pentru aceaea și Dumnezău pre El îl înălță și dăru Lui nume, cela ce e preste tot numele. [6^v]

Veselie

2 Leage 5, s. 29

Cine va da să fie aşa inima lor întru dânsii, ca să să teamă de Mine și să păzească poruncile Meale toate zilele, ca să fie lor bine și filor lor, pren veac.

Isaiia 55, s. 3

Ascultață-mă și veți mânca ceale bune, și să va desfăta întru bunătăți sufletul vostru.

Isaiia 48, s. 18

Și de ai auzit poruncile Meale, fi s-ar făcut ca un rău pacea Mea, și direptatea ta, ca valul mării.

BETIIA

Fuga

Luca 21, s. 34

Și vă luăți aminte pre voi să nu cumva să să îngreuiaze inimile voastre cu amegealele măncării și beției și cu grijile lumești, și zioa aceaea fără veaste va veni preste voi.

Ioil 1, s. 5

Trezbiți-vă, cei ce să îmbată den vinul lor, și plângeti și jăliți, toți ceia ce beată vin spre beție, căci să rădică den gura voastră veselie și bucurie.

Pild. Solo. 31, s. 4, 5

Cu sfat toate fă, cu sfat bea vin, silnicii mănoișî sănt, vin să nu bea. Pentru ca nu cumva, bind, vor uita învățătura și dirept a judeca nu vor putea pre cei slabî.

¹ Scrie *kr* (23), dar conținutul trimiterii se regăsește în vs. 22, atât în Vulgata, cât și în versiunea septuagintică românească de la 1688, de unde textul este preluat literal. (în continuare, B1688 = *Biblia, adeca Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament* (tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teocist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997).

1 Corinth. 6, s. 9, 10

Au nu știți că nedireptii împărațiia lui Dumnezău nu o vor moșteni? Nu vă înșalați: nice curvari, nice închiniători de idoli, nice preacurvari, nice cei ce fac malachie, nici cei ce să culcă cu bărbați, nice furi, nice lacomi, nici bețivi, nice suduitori, nici hrăpitori împărația lui Dumnezău nu vor moșteni. [7^r]

Isaiia 28, s. 7

Pentru că aceștea cu vin rătăciți sănt, rătăciră pentru beție, preot și proroc spământară-se pentru îmbătare, să înghițiră pentru vin, cutremurără-se de îmbătarea de sichera, rătăciră.

Iosia 4, s. 11

Curvie și vin și îmbătare au priimit inima norodului Mieu.

Iisus Sirah 19, s. 2

Vinul și muierile depărta-vor pre cei de înțeles, și cel ce să lipească de curve mai îndrăzneț va fi.

Pild. Solom. 20, s. 1

Nestămpărat lucru e vinul și semeață e beția; și tot stricătoriul nu va fi înțelept.

Efes. 5, s. 18

Și nu vă îmbătați cu vin, întru care iaste nestămpărare, ce vă umpleți cu duh.

Pild. Solom. 23, s. 31, 32

Pentru că de vei da la păhar și la potire ochii tăi, apoi vei îmbla mai gol decât un pilug. Și, cea mai de apoi, ca de șarpe răpit să întinde și ca de chierast să varsă lui veninul.

Pild. Solom. 21, s. 20, 21

Nu fi bețiv, nici te întinde la sfaturi și la cumpărăturile cărnii. Pentru că tot curvariul și bețivilul va săraci, și să va îmbrăca cu rupte și dezmatăte tot somnurosul.

Pild. Solom. 23, s. 29,30

La cine e vai? La cine e gâlceavă? La cine-s judecăți? La cine-s voi reale și bârfeale? La cine-s zdrobiturile în zadar? Ai cui sănt ochii urduroși? Au nu ai celor ce să zăbovesc în vinuri, au nu celor ce urmează unde băuturi să fac? Nu vă îmbătați cu vin, ce vă vorobiți cu oameni direpti și vorobiți întru primblări.

Iisus Sirah 19, s. 1

Lucrătoriul bețiv nu să va îmbogăți; cel ce defaimă ceale puține pre puținel va cădea. [7^v]

Pilde Solom. 12, s. 12

Carele e dulce în petreacerile vinurilor întru ale lui tării lua-va necinste.

Isaiia 5, s. 22

Vai cei ce pot ai voștri, cei ce beau vinul, și silnicii și cei ce ameastecă sichera!

Avacum 2, s. 15

Ca cel ce adapă pre aproapele său în turnare vicleană și-l îmbăta ca să privească la peșterile lor.

Iisus Sirah 37, s. 34

Pren nesațiu mulți s-au sfârșit, iară cel ce să păzească va adaoge viața.

- Pild. Solom. 21, s. 17   Bărbatul lipsit iubeaște veselie; iubind vinul și
untdelemnul, spre avuție.
- Iisus Sirah 26, s. 9   Urgie mare, muiarea bețivă, și rușinarea ei nu va
acoperi.
- ^{1²}
- Petru 5, s. 8   Trezbiți-vă! Privegheați! căci pirășul vostru, diavolul,
ca un <leu³ răcnind umblă cercând pre cine va înghiți.
- Ieremia 51, s. 39   Întru fierbântarea lor da-voiu adăpare lor și voiu
îmbăta pre ei, pentru ca să să amețască și să doarmă somn
veacinic; și nu să vor scula, zice Domnul.
- Iisus Sirah 31, s. 29⁴   La vin nu te viteji, pentru că pre mulți au pierdut
vinul.
- "⁵   s. <34>⁶, 35   Amărăciune sufletului iaste vinul: bindu-să mult, în
zădărire și în cădeare împotrivă. Înmulțeaște beția mănia
celui fără minte, spre împiedecare, împuținând vărtutea și
făcând rane.
- Amos 2, s. 8   Și vin dentru năpăști bea întru casa Dumnezăului lor.
[8^r]

BINELE DE VEACI – I.E. BEATITUDO

În ce chip

- Ieșirea 33, s. 18, 19   Și zise: „Arată-mi mărirea Ta!” Și zise: „Eu voiu treace
mai înainte de tine cu mărirea Mea și voiu chema cu
numele Domnului înaintea ta, și voiu milui pre cine voiu
milui, și nu Mă voiu îndura de care nu Mă voiu îndura”.
- Psaltir. 16, s.17   Sătura-mă-voiu, arătându-mi-să mărirea Ta.
- Isaiia 49, s. 10   Nu vor flămânzi, nici vor înseta, nici va lovi pre ei
căldura, nici soarele, ce Cela ce miluaște pre ei îi va
măngăia și pren izvoară de apă aduce-va pre ei.
- Varuh 3, s. 15   O, Israile, câtu e de mare casa lui Dumnezeu și
îndelungat locul căstigului Lui! Mare e și n-are sfărșit, înalt
și nemăsurat!

² Scrie, din greșală, $\widetilde{\text{E}}$ (2).

³ Un *lapsus calami*; cuvântul se impune în context; cf. B1688.

⁴ Scrie, din greșală, $\widetilde{\Lambda}$ (34).

⁵ Semnele " nu s-au folosit decât acolo unde autorul însuși a evitat repetarea titlului și a capitolului ori numai a titlului.

⁶ Slovo-cifra $\widetilde{\Lambda}$ (34) este omisă, dar trimiterea reflectă și conținutul acestui verset.

- Math. 13, s. 43   Atunci direpții vor străluci ca soarele întru împărăția Părintelui lor.
- Rămleani 8, s. 18   Nu-s vreadnice patimile vremii de acum cătră cea viitoare mărire să să descopere cătră noi.
- 1 Cornitheani 2, s. 9   Ce după cum s-au scris: „Ceale ce ochiul n-au văzut, și ureachea nu au auzit, și⁷ pre inima omului nu s-au suit, carele au gătit Dumnează celor ce iubesc pre El.
- 1 Ioan 3, s. 2   Iubiților, acum fiți lui Dumnează sănțem și încă nu s-au arătat ce vom fi, ce știm că, de Se va arăta, asemene cu El vom fi, căci vom vedea pre El precum iaste. [8^r]
- Apocalipsa 22, s. 5   Și noapte nu va fi acolo, și nu le trebuie luminătoriu și lumina soarelui, căci Domnul Dumnează luminează pre ei. Și vor împărăți în veacii veacilor.
- Apocalipsa 21, s. 3, 4, 5   Și auziul glas mare den ceriu, zicând: „Iată cortul lui Dumnează cu oamenii. Și va lăcui cu ei, și ei noroadele Lui vor fi, și singur Dumnează va fi cu ei, Dumnează lor. Și va ștearge Dumnează toată lacrăma de la ochii lor, și moartea nu va mai fi încă, nici plângere, nici stigare, nici dureare nu va mai fi încă, căci ceale dentăiu s-au dus⁸. Și zise Cela ce sădea preste scaun: „Iată, noao⁹ toate le fac”.
- Apocal. 21, s. 10, 11, 27   Și-m arătă mie cetatea cea mare, svântul Ierusalimul, pogorându-să den ceriu de la Dumnează, având mărirea lui Dumnează. Și luminătoriul ei, aseamene cu piatra cea preacinstită, ca o piatră de iaspis, în chipul criștalului. Și nu va intra într-însa tot ce e spurcat și făcând urâciune și minciună, fără numai cei scriși în carteia vieții Mielului.
- Math. 5, s. 12   Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă e în ceriuri.

Folos

- Psalm 16, s. 17   Sătura-mă-voiu, arătându-mi-se mărirea Ta.

Veselie

- Psalm 30, s. 24   Foarte e multă mulțimea bunătății Tale, Doamne, carea ai ascunsu celora ce să tem de tine. [9^r]

⁷ Urmăză, șters, segmentul **prea**.

⁸ Urmăză, șters, segmentul **Iată noao t...**

⁹ Adj. „noi”.

Isaiia 65, s. 17, 18

Pentru că va fi ceriul nou și pământul nou, și nu-ș vor aduce aminte ce ceale de mai nainte, nici va veni în inima lor. Ci veselie și bucurie vor afla întru ea, căci, iată, Eu fac bucurie Ierusalimul și norodul Mieu veselie.

Psalm 35, s. 9, 10

Îmbăta-să-vor de-ngrășarea casei Tale, și părâul desfătăciunii Tale vei adăpa pre dinșii, căci lângă Tine e izvor de viață, întru lumina Ta vom vedea lumină.

Ioan 16, s. 22

Ce iarăși voiu vedea pre voi și să va bucura inima voastră, și bucuria voastră nimenea nu o va redica de la voi.

BISEARICA

În ce chip

Psalm 26, s. 7, 8

1. Una am cerut de la Domnul, aceasta voiu ceare, a lăcui eu în casa Domnului toate zilele vieții meale. A vedea înfrumșetarea Domnului și a socoti bisearica cea sfântă a Lui.

Psalm 92, s. 7

2. Casii Tale să cuvine sfințire, Doamne, întru îndelungare de zile.

Math. 21, s. 13

3. Casa Mea casa rugăciunii să va chema.

Psalm 5, s. 8

4. Și eu, întru mulțimea milei Tale, intră-voiu în casa Ta, închina-mă-voiu cătră beseareca cea sfântă a Ta, cu frica Ta.

Psalm 25, s. 8

5. Doamne, iubit-am bună-cuvînța casii Tale și locul lăcașului mărirei Tale.

Avacum 2, s. 20

6. Iară Domnul, în bisearica cea sfântă a Lui. Teamă-Să de cătră fața Lui tot pământul. [9^v]

Psalm 65, s. 12

7. Întra-voiu în casa Ta, cu arderi de tot, da-Ț-voiu rugile meale, carele au osăbit buzele meale.

Psalm 131, s. 7

8. Întra-vom la lăcașurile Lui, închina-ne-vom la locul unde au stătut picioarele Lui.

Facerea 28, s. 16, 17

9. Și să sculă Iacob den somnul său și zise că: „Iaste Domnul în locul acesta, și eu n-am știut”. Și să spământă și zise: „Foarte înfricoșat locul acesta, nu iaste aceasta fără numai casa lui Dumnezău, și aceasta e poarta ceriului”.

Ieșirea 3, s. 5

10. Nu te apropiia aicea! Dezleagă încălțămintele den picioare-ți, pentru că locul întru carele tu stai pământ sfânt iaste.

Filos

Psalm 64, s. 5

11. Sătura-ne-vom încruntu bunătățile casii Tale. Sfântă e beserica Ta, minunată cu direpteate.

2 Paralip. 6, s. 26, 27

12. Când să va opri ceriul și nu să va face ploaie, căci vor greși Te, și să vor ruga la locul acesta și vor lăuda numele Tău, și de cătră păcatele lor să vor întoarce, căci îi vei smeri pre dânsii. Și Tu vei asculta den ceriu și bland vei fi păcatelor slugilor și norodului Tău Israil, căci vei arăta lor calea cea bună încruntu carea vor mearge încruntu ea, și vei da ploaie preste pământul Tău, carele ai dat norodului încruntu moștenire.

Psalm 49, s. 24

13. Jărtva laudei Mă va mări, și acolea e calea cu carea voiu arăta lui, măntuirea Mea.

Psalm 83, s. 1, 2, 3, 4, 5

14. Cătu-s de îndrăgite sălașele Tale, Doamne al puterilor! Pohteaște și să sfârșaste sufletul meu [10^r] la curțile Domnului. Inima mea și trupul meu bucurără-se pre Dumnezăul cel viu. Pentru că și vrabiia ș-au aflat ei casă și turtureaoa, cuibul ei, unde va pune puii ei. Jărtăvnicile Tale, Doamne al puterilor, Împăratul meu și Dumnezăul meu! Fericiti ceia ce lăcuiesc în casa Ta, în veacii veacilor laudă-Te-vor pre Tine.

Isaiia 56, s. 7

15. Băga-i-voi pre dinșii la muntele cel sfânt al Mieu și voiu veseli pre ei în casa rugii Meale. Arderile de tot ale lor și jărtvele lor fi-vor primite pre jărtăvnicul Mieu, pentru că casa Mea casă de rugă să va chiama la toate limbile.

Isaiia 66, s. 1

16. Așa zice Domnul: „Ceriul e Mie scaun, și pământul, supunere picioarelor Meale, care casă veți să-M zidiți Mie? Și care iaste locul odihnii Meale?

Psalm 42, s. 4

17. Și voiu încruntă cătră jărtăvnicul lui Dumnezău, cătră Dumnezău, Cel ce veseleaște tinerețele meale.

Ieremie 11, s. 15

18. Pentru ce cea iubită în casa Mea au făcut urăciune? Au rugăciune și cărnuri sfinte vor lua de la tine răutățile tale? Au de aceasta vei scăpa?

Psalm 73, s. 8

19. Arsără cu foc sfînțenia Ta, la pământ spurcară lăcașul numelui Tău.

Aggheu 1, s. 9

„Vă uitați la multe și să făcură puțane; și¹⁰ s-au adus în casă și le-am suflat pre eale”. Pentru aceea, aceastea zice

---

¹⁰ Urmează, șters, sau, apoi este rescris pe rândul următor.

Domnul Atotăitorul: „Pentru căci casa Mea iaste pustie, și voi¹¹ grăbiți fieștecarele la casa lui”. [10v]

BLĂNDEAȚE – i.e. *MANSVETUDO*

În ce chip

Galat. 6, s. 1

1. Fraților, de să va și mai înainte apuca omul în vreo oarece grășală, voi, duhovnicii, întăriți pre unul ca acela cu duh de liniște, socotind pre tine, ca nu și tu să te ispitezti.

Tit. 3, s. 2

2. Pre niminea să nu bleasteme, nici sfadnici să fie, blânzi, toată blăndeațea arătând cătră toți oamenii.

2 Timoth. 2, s. 24

3. Iară robul Domnului nu să cade să să învrajbească, ce bland să fie cătră toți, învățătoriu fără răutate.

Efes. 4, s. 1, 2

4. Rog direct aceea pre voi eu, cel legat întru Domnul, cu vreadnicie să umblați chiemării carii v-ați chiemat, cu toată smerenieia și blăndeațele.

Iisus Sirah 4, s. 8

5. Pleacă la sărac urechea ta și răspunde lui de pace cu liniște.

Folos

Math. 5, s. 5

6. Fericiti cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.

Pild. Solom. 15, s. 1

7. Răspunsul, supuindu-să, întoarce mănia, și cuvântul de-ntristare rădicăurgii.

Pild. Solom. 3, s. 34

8. Domnul celor mândri să împonciza, iară celor smeriți dă har.

Pild. Solom. 16, s. 20

9. Mai bun iaste cel lin la mănie cu smerenie, decât cel ce împarte prăzi cu cei sumeți.

Judith 9, s. 12

10. Celor smeriți ești Domnul, celor mai puțin ești ajutoriu. [11r]

Psalm 44, s. 6

11. Pentru adevar și blăndeațe și direptate, și te va povățui minunate direptatea ta.

Psalm 146, s. 6

12. Luând la Sine pre cei blânzi Domnul, și smerind pre cei păcătoși păna la pământ.

Iisus Sirah 1, s. 24

13. Pentru că înțelepciunea și învățătura e frica Domnului, și bunăvrearea Lui, credință și liniște.

---

¹¹ Scris, din greșală, **voiu** pentru pronumele *voi*.

Vreadnicie

Psalm 149, s. 4

14. Căci bine va Domnul întru norodul Lui și va înălța pre cei blânzi cu măntuire.

Iisus Sirah 10, s. 15

15. Scaunele biruitorilor le surpă Domnul și au pus pre cei blânzi în locul lor.

Iisus Sirah 3, s. 17

16. Fătule, cu blândeate treci lucrurile tale, și de către omul priimit te vei îndrăgi.

Veselie

Math. 11, s. 29

17. Luați jugul Mieu asupra voastră, și vă învățați de Mine, că bland sănt și smerit cu inima, și veți afla răpaus sufletelor voastre.

Psalm 36, s. 11

18. Iară cei blânzi vor moșteni pământul și să vor desfăta pre mulțimea păcii.

BOGĂȚIIA

În ce chip

Iov 27, s. 19, 20

1. Bogatu adurmi-va și nu va mai adaoge, ochii lui au deșchis¹², și nu iaste. Tămpinară pre el ca apa durorile, și cu noapte l-au luat pre el negura.

Psalm 48, s. 17, 18

2. Nu te teame când să va îmbogăți omul sau când să va înmulți mărirea casei lui. Căci nu când va muri el va lua toate, nice să va pogorî cu el mărirea lui. [11^v]

Psalm 75, s. 5

3. Adormiră somnul lor, și nu afla că nemică toți oamenii avuției cu mânilor lor.

Psalm 48, s. 10

4. Și vor părăsi streinilor avuția lor, și mormânturile lor, casele lor în veac.

Sofonia 1, s. 19

5. Argintul lor și aurul lor nu va putea să-i scoată pre ei în zioa urgiei Domnului.

Psalm 48, s. 6, 7, 8

6. Cei ce nădăduiesc pre putearea lor, și pre mulțimea avuției lor să fălescu. Fratele nu măntuaște, măntui-va omul? Nu va da lui Dumnezău răscumpărarea lui, și prețul măntuirii sufletului lui.

Isaiia 59, s. 5, 6

7. Oaole aspidelor au spart, și pânza păianjanului țes, și cel ce va să mănânce den oaole lor, sfârămănd vărful, află

¹² Cuvântul este scris de două ori; prima variantă, pe care o șterge și în care este o corectură, pare a avea inițial forma cu s.

într-însul și vasilisc. Pânza lor nu va fi ca haina, nici să vor îmbrăca den faptele lor, pentru că lucrurile lor, sănt lucrurile fărădelegii.

Fugă

Pilde Solom. 23, s. 4

8. Nu te întinde, fiind measer, cu cel avut, și cu al tău gănd lipseaște-te.

Pilde Solom. 23, s. 5

9. De vei pune al tău ochiu cătră el, necăirea nu să va ivi, pentru că i s-au făcut lui aripi ca unui vultur și să intoarce la casa celuia ce stă înaintea lui.

Psalm 61, s. 10

10. Avuția de va cură, nu vă puneteți aproape inima.

Pild. Solom. 30, s. 8, 9, 10

11. Avuție și săracie nu-m da. Ce-m rânduiaște ceale ce-m trebuie, și ceale de ajunsu. Pentru ca nu, săturându-mă, mincinos mă voiu face și voiu zice: „Cine mă veade?”, au, sărac făcându-mă, voiu fura și voiu jura în numele lui Dumnezău.

Math. 6, s. 19

12. Nu vă adunareți voao comori pre pământ, unde moliile și rugina o strică și unde furii o sapă și o fură. [12^r]

1 Timoth. 6, s. 17

13. Celor bogați în veacul acesta poruncește să nu să înalte cu gândul, nici să să nădăjduiască pre <a> avuției nestare, ce intru Dumnezăul cel viu.

Pagubă

Iisus Sirah 10, s.10

14. Nimic nu-i mai rău decât a iubi avuția, că acela vânzătoriu îș face sufletul său¹³.

Varuh 3, s. 9, 10, 11

15. Unde sănt cei ce argintul strângănd și aurul, la carele au nădăjduit oamenii? La iad s-au pogorât, și alții s-au sculat în locul lor¹⁴.

¹³ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Boala îndelungată taie-o doftorul; și împăratul – astăzi, și mâine să va săvârși”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet.*; cf. Biblia Vulgata 1760 (= *Biblia Vulgata. Blaj 1760–1761*, I-V, București, Editura Academiei Române, 2005)): „Nimic nu iaste mai nedrept decât a iubi banii, că acesta și sufletul său vânzătoriu îl are.”). Citatele în limba latină sunt preluate din *Biblia Sacra*, Venetiis, apud Nicolaum Pezzana, MDCLXXXXX (în continuare, Vulgata 1690) exemplarul care se păstrează la Biblioteca Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române, sub cota B 8738. S-a dat alături și traducerea din Biblia Vulgata 1760, astfel încât să se poată vedea: 1) că traducerea lui Ioan Marginai este independentă de traducerea anterioară a Vulgatei; 2) că traducătorii din 1760 ai Bibliei au lucrat independent de vechiul text biblic de la 1688.

¹⁴ Trimiterea anunță trei versete, iar textul din ms. prezintă, selectiv, conținutul. Cf. B1688: „Unde sănt boiarii limbilor și cei ce stăpânesc hierale lor ceale de pre pământ? Cei ce cu pasările ceriului batjocuresc, și

- Iisus Sirah 11, s. 10   16. De vei înmulți, nu vei fi fără vină.
- Iisus Sirah 8, s. 3   17. Pre mulți aurul i-au pierdut și inimile împăraților au plecat.
- 1 Timoth. 6, s. 9   18. Cea ce vor să să îmbogățască cad în ispită și în laț, și în pohte multe fără socoteală și cu vătămare, carele afundă pre oameni la peire și la pierzare.
- Math. 19, s. 23, 24   19. Adevăr zic voao că anevoie va intra bogatul întru împărația ceriurilor. Si iarăș zic voao: mai lesne iaste cămila pren ureachea acului a treace decât bogatul întru împărația lui Dumnezău a intra.

BOTEZUL

În ce chip

- Zaharia 13, s. 1   1. În zioa aceea fi-va tot locul deșchizindu-se casii lui David și celor ce lăcuiesc Ierusalimul, la mutare și la stropire.
- Math. 28, s. 19   2. Dirept aceea, mergând, învătați toate limbile, botezând pre ei în numele Tatălui și al Fiiului și al Duhului Sfânt.
- Rămleani 6, s. 3, 4   3. Căti ne-am botezat în Hristos Iisus, în moartea Lui ne-am botezat, împreună ne-am îngropat cu El pren botez la moarte. [12^v]
- Efes. 4, s. 5, 6   4. Un Domn, o credință, un botez. Un Dumnezău și Părinte tuturor.
- Zaharia 14, s. 8   5. În zioa aceea ieși-va apă vie den Ierusalim: jumătatea ei, la marea cea de-ntăiu, și jumătatea ei, la marea cea de apoi, vara și primăvara va fi aşa.
- Isaiia 12, s. 3   6. Scoateți apă cu veselie den izvoarele Măntuitorului.
- Plănsurile Ieremie 4, s. 7   7. Curățitu-s-au cei sfintiți ai ei mai mult decât omătul, luminară mai mult decât laptele, închegără-să, mai mult decât piatra zamfirului zmulgerea lor.

---

argintul strângând, și aurul, la carele au nădăjduit oamenii, și nu iaste săvârșit agonisealei lor? Căci ceia ce argintul meșterșugesc și grijesc lucrul lor, și nu iaste aflare: strânsu-s-au și la iad s-au pogorât, și alții s-au sculat în locul lor.

Lipsa

Ioan 3, s. 5

8. De nu să va naște cineva den apă și den duh¹⁵, nu poate să între întru împărăția lui Dumnezău.

Marco 16, s. 16

9. Cela ce va creade și să va boteza spăsi-să-va, iară cela ce nu va creade osândi-să-va.

Folos

Iezechiil 47, s. 9, 10

10. Va însănătoșa apele. Și va fi tot sufletul celor vii undezați; preste toate, preste carele va veni răul, vor trei acolo.

Iezechiil 36, s. 25, 26¹⁶

11. Și voiu stropi preste voi apă curată și vă veți curăți de toate necurățiile voastre și de toate chipurile voastre voiu curăți pre voi. Și voiu de voao inimă noao, și duh nou voiu da întru voi.

Ioil 3, s. 18

12. Izvor den casa Domnului va ieși și vor adăpa părăul shinilor.

Faptele Apostolilor 2, s. 38

13. Să să botează fieștecarele dentru voi pre numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor, și veți lua darul Sfântului Duh.

Tit. 3, s. 5

14. Nu den lucrurile ceale den direptate, care am făcut noi, ce după a Lui milă au măntuit pre noi pren spălarea [13^r] nașterii cei de iznoavă și înnoirea Duhului Sfânt.

Vreadnicie

1 Ioan 3, s. 1

15. Vedeți ce fealiu de dragoste au dat noao Părintele, ca fii lui Dumnezău să ne chemăm.

Ioan 1, s. 12

16. *Și să fim prin botezu precum adeverează Sfântul Ioan Evang.: „Căți l-au luat pre el, deade lor biruință, fii ai lui Dumnezău să să facă”.*

¹⁵ Substantivul este articulat în ms., dar contextul impune forma nearticulată; cf. B1688, de unde este preluat literal textul.

¹⁶ Scrie, din greșală, *în*, *și* (15, 16).

VESELIE

În ce chip

- Psalm 31, s. 14   1. Bucurați-vă în Domnul și vă veseliți, direptilor, și vă laudați toți cei direpti la inimă!
- Filip. 4, s. 4   2. Bucurați-vă în Domnul pururea! Iarăș zic: bucurați-vă!
- Pild. Solom. 15, s. 16   3. Cei buni încetează¹⁷ pururea.
- Isaiia 61, s. 10   4. Și cu veselie să vor veseli spre Domnul, să să bucur sufletul mieu spre Domnul, pentru că îmbrăcă pre mine cu haină de măntuire și cu cămașă de veselie, ca unui mire puse mie mitră și ca pre o mireasă mă împodobi cu podoabă.
- Math. 5, s. 12   5. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă e în ceruri.
- Eclisiast. 3, s. 12¹⁸   6. Cunoscuiu că nu iaste bine întru ei, fără numai a să veseli și a face bine în viața lui.
- Eclisiast. 9, s. 7   7. Vino, mănâncă cu veselie pănea ta și bea cu inimă bună vinul tău, căci acum au binevrut Dumneazău faptele tale.
- Iisus Sirah 30, s. 15   8. Nu iaste veselie mai multă decât bucuria inimii.
[13^v]
- Psalm 99, s. 1, 2   9. Slujiți Domnului cu veselie! Întrați înaintea Lui cu bucurie!

Folos

- Pild. Solomon 15, s. 14   10. A inimii ce să veseleaște fața înfloareaște, și, fiind în voi reale, posomoraște-să.

VECIIA VEACILOR

Direptate

- Eclesiast. 12, s. 5   1. Căci au mers omul la casa veacului său, și au încunjurat în targ cei ce să tănguesc.
- 2 Pătru 3, s. 18   2. Acesteia e slova, și acum și în zioa veacului.

¹⁷ Scrie **însăltează**; cf. B1688: „În toată vreamea ochii celor răi așteaptă reale, iară *cei buni încetează pururea*”.

¹⁸ Scrie numai **B** (2) în loc de **Bi** (12).

Veciia fericișilor

Varuh 5, s. 2

3. Îmbracă veșmântul cei de la Dumneazău direptați, pune mitra măririi Celui Veacinic preste capul tău.

2 Corinth. 5, s. 1

4. Pentru că știm că, de să va surpa cea pământească a noastră casă, a lăcașului zidire de la Dumnezău, avem casă veacinică în ceriu, nefăcută de mănă.

Daniil 12, s. 3

5. Și ceia ce înțeleg vor lumina cu lumina întăriturii, și dintru direptii cei mulți ca stealele, în veac.

Ioan 6, s. 40

6. Aceasta iaste voia Celui ce M-au trimis, ca tot cel ce va vedea pre Fiiul și va creade întru El va avea viață veacinică.

Galateani 6, s. 8

7. Ce va sămăna omul, aceasta va și săcera. Căci cela ce sămănă în trupul lui, den trup va secera stricăciune, iară cela ce sămănă în duh¹⁹, den duh seaceră viața veacinică.
[14^r]

Veciia pierduților sau osândiților

Math. 25, s. 41

8. Duceți-vă de la Mine, blăstămaților, în focul de veac!

2 Leage 32, s. 22

9. Foc s-au ațătat dentru măniia Mea, va arde până în iadul cel mai de jos, va mânca de tot pământul și rodurile lui, va arde temeleile munțiilor.

2 Soloneani²⁰ 1, s. 9

10. Carii plată vor lua peire veacinică despre fața Domnului și despre mărirea tăriei Lui.

Iuda 1, s. 6

11. Pre îngerii, carii n-au păzit a lor deregătorie, ce au lăsat al lor lăcaș, la judecata amarei zile cu legături veacnice supt întunecarec i-au păzit.

VOIE DE SINEŞ

În ce chip

Iov 11, s. 12

1. Omul desărt în trufie să înalță și ca un puiu de colun, slobod a fi născut, să socoteaște²¹.

¹⁹ Urmează, șters, **den seaceră duh viața veacinică**.

²⁰ I.e. Thesalonicieni.

²¹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Si omul într-alt chip înoată cu cuvintele, și pământeau ce e născut den muiare aseamene e cu un măgariu pustnic.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se*

Efes. 2, s. 3

2. Întru carele și noi toți am petrecut odinioară întru pohtele trupului nostru, făcând voia trupului și ale cugetelor, și eram fiu den fire urgiei, ca și ceialalți.

Ieremiiia 2, s. 20

3. Den veac ai zdrobit jugul tău și ai rupt legăturile tale. Și ai zis: „Nu voi sluji Tei”.

Ioan 5, s. 30

4. Nu cercu voia Mea, ce voia Părintelui Celui ce M-au trimis.

Facerea 4, s. 7

5. Cătră tine e întoarcerea lui, și tu vei stăpăni pre dânsul. [14^v]

Pagubă

Isaiia 58, s. 3

6. Ce e, căci am postit și n-am văzut? Smerit-am sufletele noastre și n-am cunoscut?

Isaiia 65, s. 11

7. Eu voi da pre voi spre sabie, toți cu jungheare veți cădea, căti am chiemat pre voi și n-ați asacultat, grăit-am și n-ați auzit, și ați făcut răul înaintea Mea, și ceale ce nu vream ați ales.

VRAJBĂ

În ce chip

1 Corinth. 14, s. 33

1. Pentru că nu iaste al neașăzării Dumnezău, ce al păcii.

Pild. Solomon 6, s. 16

2. Șase sănt care uraște²² Dumnezău, și al șaptelea iaste neplăcut²³ sufletului Său: care samănă vrajbă între frați²⁴.

1 Corinth 3, s. 3

3. Căci, când e între voi răvnă și price și împărăcheri, au nu trupești sănteți?

Pild. Solomon 13, s. 10

4. Răul cu sudalmă face reale.

---

liberum natum putat.; cf. Biblia Vulgata 1760: „Omul deșert să înnalță spre trufie și ca mânzul măgariului sălbatec pre săneși slobod a fi născut să gândește.”).

²² Urmează, șters, **sufletul mieu**.

²³ Idem, **urăt**.

²⁴ În textul românesc de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Pentru că să bucură la toate care uraște Domnul și zdrobește pentru necurăția sufletului.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690):

16. Sex sunt quae odit Dominus, et septimum detestatur anima eius [...] 19. [...] et eum qui seminat inter fratres discordias.; cf. Biblia Vulgata 1760: „16. Șase sănt care ureaște Domnul și al șaptelea urgiseaște sufletul Lui [...] 19. [...] pre cel ce samănă vrăjbi între frați”. Vezi infra, notele 25, 393.

Iisus Sirah 28, s. 8

Math. 5, s. 40

Pild. Solomon 6, s. 16

2 Timoth. 2, s. 14

Plid. Solom. 29, s. 9

Math. 12, s. 25

Ieremia 15, s. 10

Pild. Solomon 25, s. 7, 8

Ieremia 46, s. 12

Iacob 3, s.16

Galateani 5, s. 19, 20, 21

5. Depărtează-te de vrajbă și vei împuțina păcatele.

6. Celui ce va să să părască cu tine, și vășmantul tău să ia; lasă lui și îmbrăcămintea.

Paguba

7. Șase sănt care uraște Dumnezău, și al șaptelea iaste neplăcut sufletului Său: care samănă vrajbă între frați²⁵. [15^r]

8. Să nu te lupți în cuvinte spre lucru ce nu e de nici un folos, spre surparea celor ce aud.

9. Bărbatul învățăt judecă limbi, iară omul rău, urgisindu-să, batjocureaște și nu să spământează.

10. Toată împărăția, împărțindu-să intru sine, pustiiăște-se; și toată cetatea au casa, împărțindu-să intru sine, nu va sta.

11. Vai eu, maică, ca pre cine m-ai născut, bărbat judecându-să și osăbindu-să în tot pământul?

12. Ceale ce au văzut ochii tăi grăiaște. Nu cădea la sfadă în grabă, pentru ca să nu te căiești mai apoi, când te va ocărî priiatenul tău.

13. Războinic cătră rozboinic slăbi, deodată căzură amăndoi.

14. Unde e răvnire și prigonire, acolo e neașazare și tot lucrul defăimărat.

15. Iară aiavea sănt faptele trupului, carele sănt: preacurviia, curviia, vrăjbile, pricile, răvnirile, măniile, obrăzniciile, împărecherile, eresurile. [...] Cei ce fac ca aceastea împărăția lui Dumnezău nu vor moșteni.

VREAMEA

În ce chip

2 Corinth. 6, s. 2

1. Iată acum vreame bine priimită, iată acum zi de măntuire.

²⁵ Cf. aceeași trimitere, supra, *În ce chip*, punctul 2.

1 Corinth. 7, s. 29, 31

Înțelepciunea lui Solom. 4, s. 8, 9

Eclisiastul 3, s. 1

Eclisiastul 8, s. 6

Faptele Apostolilor 1, s. 7

Iisus Sirah 20, s. 5

Plângerea Ieremie 1, s. 15²⁶

1 Pătru 1, s. 17

2 Corinth. 4, s. 17

Efes. 5, s. 15, 16

Iisus Sirah 14, s. 14

Iisus Sirah 4, s. 23

Galateani 6, s. 10

Ioan 12, s. 35

2. Vreamea scurtă iaste de acum, ca și ceia ce au muieri ca cănd nu ar avea vor fi. Pentru că treace-se chipul lumii aceștia.

3. Bătrâneațele sănt cinstite, nu ceale de mulți ani, nici ceale ce cu numărul anilor s-au numărat. Ce înțelepciunea iaste la oameni cărunteațele, și vârsta bătrâneațelor, viața cea nepăngărită. [15^v]

4. La toate e vreamea și vreamea e la tot lucrul supt soare.

5. Căci în tot lucrul iaste vreamea judecății, căci mintea omului iaste multă preste el.

6. Nu iaste voao a priceape anii au vremile carele Părintele au pus întru a Sa biruință.

7. Iaste care tace, pentru că nu are răspuns, și iaste care tace, știind vreamea.

8. Chiemă asupra mea vreame.

9. În frică cea a nemerniciei voastre vreame o petreacți.

Folos

10. Pentru că cel de-ndată iușor al scărbei noastre cea de prisosit întru prisoșire veacnică greime a mărirei lucrează noao.

11. Căutați, dirept aceaea, cum cu socotință umblați, nu ca niște neînțelepți²⁷, ce ca înțelepții, răscumpărând vreamea, căci zilele reale sănt.

12. Să nu întăriziezi de la zioa cea bună, și partea pohtei ceii bune să nu te treacă.

13. Fătule, păzeaște vreamea și te fereaște de rău!

14. Până unde vreame avem să lucrăm binele cătră toți, și mai vârtos cătră ceia ai noștri de credință.

15. Îmblați până aveți lumina, ca nu întunearec pre voi să vă apuce. [16^v]

²⁶ În Vulgata, vs. 15; în B1688, vs. 16.

²⁷ Urmează, șters, **umblați**.

VEASTE

Lipsa

1 Timoth. 3, s. 7

1. Şi trebuie el şi mărturie bună să aibă de la cei den afară, ca nu în ocară să cază şi în cursa diavolului.

1 Pătru 2, s. 11, 12

2. Iubiților, rogu-vă, ca pre niște nemearnici şi prișleți, să vă feriți de ceale ale trupului pohte, carele să oștesc asupra sufletului. Viața voastră avându-o bună întru limbi, ca întru carea grăiesc asupra voastră ca de niște făcători de rău, den faptele ceale bune ce vor vedea vor slăvi pre Dumnezeu în zioa socotinții.

1 Pătru 3, s. 15, 16

3. Ce pre Domnul Dumnezeu sfîntiți întru inimile voastre şi să fiți gata pururea spre răspuns la tot cela ce ceare voao cuvânt, pentru cea întru voi nădeajde, cu linişte şi frică. Știință având bună, ca întru carea vor grăi asupra voastră, ca unor făcători de rău, să să rușineaze ceia ce hulesc cea bună întru Hristos a voastră petrecere.

Rămleani 12, s. 17

4. Socotind mai nainte bune înaintea tuturor oamenilor.

Filos

Iisus Sirah 41, s. 15

5. Grijaşte pentru nume, că acesta-ți rămâne decât o mie de comori mari de aur.

" s. 16

6. A vieţii cei bune iaste numărul zilelor, şi numele cel bun în veaci rămâne. [16^v]

Pild. Solom. 16, s. 2

7. Văzând ochiul bune veselaşte inima, şi veastea bună îngraşă oasele.

Pild. Solom. 22, s. 1

8. Mai ales iaste numele bun decât avuştia multă şi decât argintul şi aurul, darul bun.

Cântarea Cântăr. 1, s. 2

9. Mir deşărtat numele tău (*adecă veastea Ta, precum să adeverează den limba caldeilor de cuvântul „minunilor”; şi puterii Tale pornită-s-au toate neamurile care au auzit veastea puterii Tale. Şi numele cel sfânt al Tău s-au auzit peste tot pământul, care e mai alăs decât mirul cu care să ung capetele împăraţilor şi ale preoţilor*).

GRIJĂ SPRE LUCRURI MICI

În ce chip

Iisus Sir. 29, s. 26

1. Spre mic și spre mare, fii voitor de bine, și ponosul nemerniciei nu vei auzi²⁸.

Luca 16, s. 10

2. Cine-i credicios în puțin și la mult e credicios. Si cine-i nedirept în puținel, și în multe e nedirept.

Folos

Math. 25, s. 23

3. Bine e, slugă bună și credincioasă, pre puțin ești credicios, spre multe te voiu pune. Întră în bucuria domnului tău.

Psalm 55, s. 7

4. Pentru nimica (*adecă lucru și sărguire puțănă*) vei spăsi pre dânsii.

2 Corinth. 4, s. 17

5. Pentru că cel de-ndată iușor al scărbei noastre cea de prisosit întru prisosire veacinică [17^r] greime a mărirei lucrează noao.

Căntarea Căntărilor 4, s. 9

6. Rănitu-ne-ai inima, sora noastră mireasă, rănitu-ne-ai pre noi cu unul dentru ochii tăi, cu un șăr de la grumazul tău²⁹.

Pagubă

Eclesiast. 10, s. 18

7. Întru leneviri, pleca-să-va grinzirea, și, în zăbava mânilor, pica-va casa.

Iisus Sirah 19, s. 1

8. Cel ce defaimă ceale puține pre puținel va cădea.

Eclesiast. 7, s. 19

9. Temătorilor de Dumnezău ieși-vor toate.

²⁸ Autorul valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688, de unde preia literal prima parte a acestei trimiteri („*Spre mic și spre mare, fii voitoriu de bine.*”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: 30. *Minimum pro magno placeat tibi, et inproperium peregrinationis non audies.*; cf. Biblia Vulgata 1760: 30. Cel mai mic pentru cel mai mare să-ți placă și probozirea nimernicii nu vei auzi.”).

²⁹ Exprimarea este discret diferită în versiunea septuagintică de la 1688 („*Datu-ne-ai inimă, sora noastră mireasă, îndărjitu-ne-ai pre noi cu unul dentru ochii tăi, cu un șăr de la grumazul tău.*”). Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum et in uno crine colli tui.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „*Rănit-ai inima mea, sora mea mireasă, rănit-ai inima mea întru unul din ochii tăi și într-un păr al grumazului tău.*”). În alt loc, pentru aceeași trimitere, urmează întocmai B1688; cf. infra, notele 99 și 121.

DAR

Dar obicinuit sau stătătoriu

Pild. Solom. 12, s. 2

Rămleani 5, s. 20, 21

Rămleani 6, s. 23

Efeseani 4, s. 7

1 Pătru 5, s. 5

Apocalips. 21, s. 6

Ioan 3, s. 27

2 Corinth. 12, s. 9

1 Corinth. 15, s. 10

Efes. 2, s. 8, 9

2 Corinth 6, s. 1

1 Timoth. 4, s. 14

1. Cela ce iaste bun află dar de la Domnul Dumnezeu.

2. Iară unde au înmulțit păcatul, au preaprisosit darul. Ca, în ce chip au împărățit păcatul în moarte, aşa și darul va împărăți pren direptate în viață veacnică pren Iisus Hristos, Domnul nostru.

3. Negoațele păcatului moarte e, iară harul lui Dumnezeu – viață veacnică în Hristos Iisus, Domnul nostru.

4. Și la fieștecarele dentru noi s-au dat darul după măsura darului lui Hristos.

5. Căci Dumnezeu, mândrilor, să îponcișază, iară smerițiilor le dă dar.

6. Eu, celui setos, da-i-voiu den izvorul apei vieții în dar. [17^a]

Dar trecătoriu

7. Nu poate omul să ia nemică, de nu va fi dat lui den ceriu.

8. Destul ție darul Mieu, pentru că putearea Mea întru slăbiciune să săvărșește.

9. Iară cu darul lui Dumnezeu sănt ce sănt. Și darul Lui e cel ce e la mine; nu deșărt s-au făcut, ce mai mult decât toți decât ei am ostenit. Și nu eu, ce darul lui Dumnezeu, cel ce e cu mine.

10. Pentru că cu darul sănțeți măntuiți pren credință, și aceasta nu de la voi: al lui Dumnezeu e darul. Nu den fapte, ca nu neștine să să fălească.

11. Și împreună lucrând, și rugăm, nu în deșărt darul lui Dumnezeu să priimiți voi.

12. Nu te lenevi de cel dentru tine dar, carele s-au dat ție pren prorocie, cu punerea deasupra a mănilor preoților.

DEZNĂDĂJDUIREA – i.e. *DESPERATIO*

În ce chip

2 Împărat, 2, s. 26

Iov 17, s. 16

Ieremia 15, s. 18

Ieremia 30, s. 12

Mihea 1, s. 7, 8

Iov 15, s. 22

1. Au nu știi că amară e deznădăjduirea?

2. Au cu mine la iad să vor pogoră? Au <cu> toate odată întru țărănă ne vom pogoră? *Găndești doară: acolo voi avea hodiină?*

3. Pentru căci biruiescu asupra mea cei ce mă măhnescu? Rana mea e tare. De unde mă voi vindeca?

4. Nevindecată ^{e30} zdrobirea ta, rea e rana ta³¹. [18^r]

5. Pentru aceasta plângere-va și tăngui-va, [...] că să birui de tot rana ei.

6. Nu crează a să întoarce de la întuneareac, pentru că s-au dat acum în mânile fierului.

Pagubă

Pilde Solom. 18, s. 3

Ieremia 18, s. 12

Efes. 4, s. 19

Iisus Sirah 14, s. 2

7. Când vine necuratul la adâncul realelor, dosădeaște, și vine lui necinste și ocară.

8. Deznădăduit-am, după urăciunile noastre vom mearge; și fieștecările ceale plăcute ale inimii lui cei vicleane vom face.

9. Carii, opăcindu-să, pre dânsii s-au dat hăpiei, spre facerea a toată necurăția cu lăcomie.

10. Fericit căruia n-au clevetit sufletul lui și carele n-au căzut de la nădeajdea lui.

DESFĂTĂCIUNEA – i.e. *VOLUPTAS*

În ce chip

Eclesiast. 2, s. 1, 2

1. Ziș eu în inima mea: „Vino, dară³², să te ispitesc întru veselie, și vezi întru bine”. Și, iată, să făcu aceasta

³⁰ Scrie **eu** (**ei**), dar este vorba despre forma scurtă a copulativului.

³¹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Toți prietenii tăi au uitat pre tine; pre tine nu te vor întreba ceale de pacea ta, căci cu rana vrăjmașului lovitu-te-am, certare întărită spre toată strâmbătatea ta, înmulțiră-se păcatele tale.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Nevindecată iaste rumperea ta, rea foarte, rana ta.”).

³² Scris **dare**.

deșărtăciune. Răsului ziș: „Împrejurare”, și veselie³³: „Ce aceasta faci?”

Eclesiast. 11, s. 10

2. Depărtează mănia de la inima ta și fereaște răul de la trupul tău, căci tinerețele și nebunia e deșărtare.

Iov 20, s. 5

3. Veseliia celor necurați – cădere minunată, și veseliia celor fărădeleage – cădeare și pierzare. [18^v]

Fugă

Rămleani 13, s. 13

4. Ca zioa cu cuviință să umblăm, nu cu ospeațe și beții, nu cu călcări și necurății, nu cu price și cu răvnire, ce îmbrăcați-vă pren Domnul Iisus Hristos.

Eclesiast. 11, s. 8

5. Căci de va și trăi ani mulți omul, întru toate aceastea să va veseli și vor pomeni zilele întunearecului, că multe vor fi. Tot cel ce vine deșărtăciune e.

Pagubă

Apocalip. 18, s. 7

6. Cât au mărit pre ea și s-au desfătat, pre atâta dați ei muncă și plângere.

Iov 21, 12, 13

7. Luând canon și cobuz, și să veselesc cu glas de cântare. Si săvârșiră întru bunătăți viața lor, și în odihnă iadului au dormit.

Luca 6, s. 25

8. Vai voao, carii rădeți acum, că veți jăli și veți plângere.

1 Timoth. 5, s. 5, 6

9. Văduva (și măcar ce om) ce să desfătează de vie au murit.

DIREPTATE

În ce chip

Math. 22, s. 21

1. Dați, dară, ale lui chesariu la chesariu, și ale lui Dumnezău lui Dumnezău.

Iisus Sirah 4, s. 31

2. Păñă la moarte sileaște pentru adevăr, și Domnul Dumnezău Să va lupta pentru tine. [19^r]

Rămleani 13, s. 1, 2

3. Tot sufletul la biruințele ce-s mai presus să să supuie, pentru că nu iaste biruință, fără numai de la Dumnezău, iară cealea ce sănt biruințe de Dumnezău

---

³³ Omisiune întocmai în B1688.

Înțelepciun. lui Solomon 1,
s. 1

Psalm 105, s. 3

Psalm 84, s. 10, 11

Înțelepciun. lui Solomon 8,
s. 7

Pild. Solom. 15, s. 33³⁴

Pild. Solom. 14, 36; 16, s. 13

2 Leage 25, s. 13, 14, 15

Pild. Solom. 20, s. 13

Eclesiast. 7, s. 17

2 Paralip. 19, s. 6

Ieșirea 23, s. 2

2 Leage 25, s. 2

rănduite sănt. Deci cela ce să împonceșază biruinții la a lui Dumnezău poruncă stă împotrivă.

4. Iubiți direptatea ceia ce judecați pământul.

Folos

5. Fericiti cei ce păzesc judecata și fac dreptate în toată vreamea.

6. Mila și adevarul s-au întimpinat: dreptatea și pacea s-au sărutat.

7. Și de iubeaște neștine direptatea, trudele aceștia sănătățile.

8. Mai bine e puțan cu direptate decât multe roade cu³⁵ nedireptate.

9. Direptatea înalță nărodul și cu direptatea să găteaște scaunul Domniei.

Lipsa

10. Să nu fie în sacul tău cantariu, și cantariu, mare sau mic. Să nu fie în casa ta măsură și măsură, mare și mică. Cantariu adevarat și direct va fi ție, și măsură adevarată și directă va fi ție, pentru că să te faci îndelungat de zile pre pământul carele Domnul Dumnezaul tău dă ție cu sorți. [19^v]

11. Cantariul mare și mic și măsurile îndoite necurate-s înaintea Domnului amăndoao.

Direptate izbândătoare

12. Nu te face direct pre mult, nici te înțelești de prisositor.

13. Vedeți ce voi faceți, căce nu omului voi judecați, fără numai Domnului, și cu voi cuvintele judecații.

14. Să nu fii cu cei mai mulți spre rău, să nu te adaogi cu mulțimea a te abate cu cei mai mulți, ca să abați judecatata.

15. După măsura păgănățăii va fi și numărul bătăii³⁶.

³⁴ Scrie Ȑ (8) în loc de Ȑ (33).

³⁵ Urmează, șters, segmentul fără d....

Iisus Sir. 7, s. 6, <7>³⁷

Ieșirea 23, s. 7

2 Leage 16, s. 20

Preoția 19, s. 15

Isaiia 5, s. 23

Math. 22, s. 39

Math. 7, s. 12

Tobit 4, s. 19

Ioan 13, s. 34, 35

Filipiianii 2, s. 3, 4

1 Corinth. 13, s. 4, 5, 6, 7

16. Nu ceare a te face judecătoriu, ca nu cumva nu vei putea a redica strămbătăile, ca nu căndai te vei sfâr de față silnicului și vei pune piadecă întru direptatea ta.

17. Pre cel nevinovat și dirept să nu-l omori și să nu-l îndireptezi pre cel necurat pentru daruri.

18. Pre direptul cu direptatea să gonești, pentru ca să trăiți și, întrând înlăuntru, să moșteniți pământul care Domnul Dumnezaul tău dă și.

19. Să nu faceți strămbătate la judecată. Să nu iai obrazul săracului, nice să lauzi obrazul nesilnicului. Cu direptate să judeci pre vecinul tău. [20^r]

20. Vai, cei ce îndireptează pre cel necurat pentru daruri, și direptatea de la cel dirept râdicănd.

DRAGOSTE CĂTRĂ DE-APROAPELE

Firea

1. Să iubești pre aproapele tău ca și pre tine.

2. Toate căte ați vrea să facă voao oamenii, aşa și voi faceți lor.

3. Ceaea ce urăști nimănui să nu faci.

4. Poruncă noao dau voao, ca să iubiți unul pre altul în ce chip am iubit pre voi, ca și voi să vă iubiți întru voi. Întru aceasta vor cunoaște toți că ai Mici ucenici sănțeți, de veți avea dragoste între voi.

5. Nemica după price au mărire deșartă, ce cu smerenieia, unul pre altul, socotind că covârșiți întru voi. Nu ale sale fieștecarele căutați, ce și ale altora, fieștecarele.

6. Dragostea mult îngăduiaște, îmbunează, dragostea nu răvnește, dragostea nu să sumețeaște, nu să fălește, nu face grozăvie, nu cearcă ale ei, nu să mănie, nu gândește răul, nu să bucură pre nedireptate, ce împreună să bucură

³⁶ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („3. După păgânătatea lui, cu număr, 40 vor bate pre el și nu vor mai adaoge.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 2. *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*; cf. Biblia Vulgata 1760: „După măsura păcatului va fi modrul bătăii.”). Vezi infra, nota 311.

³⁷ Slovo-cifra este omisă de autor, dar vs. 7 este citat în întregime.

- cu adevărul, toate le priimeaște, toate le creade, toate le nădejduiaște, toate le rabdă. [20^r]
- Ioan 15, s. 13   7. Mai mare decât această dragoste niminea nu are, ca neștine sufletul lui să puie pentru prietenii lui.
- 2 Leage 22, s. 1   8. Nu, văzând vițălul fratelui tău au oaia lui, rătăcind pre cale, să le treci cu vedearea. Cu întoarcere să întorci pre eale fratelui tău.
- Malah. 2, s. 10   9. Au nu iaste un tată voao tuturor? Au nu un Dumnezău v-au zidit pre voi? Ce căci ați lăsat fieștecarele pre fratele lui?
- Efes. 4, s. 1   10. Rog, direct aceaea, pre voi, eu, cel legat întru Domnul, cu credință să umblați chiemării carii v-ați chiemat. Cu toată smereniia și blănădeșele, cu îndelungă răbdare a măniei, suferind unul pre alalt cu dragoste.
- Lipsa*
- 1 Ioan 3, s. 16   11. Cu aceasta am cunoscut dragostea, căci Acela sufletul Lui pentru noi au pus, și noi datori săntem, pentru frați, sufletele să punem.
- Galateani 6, s. 2   12. Unul altuia greutățile purtați și aşa umpleți leagea lui Hristos.
- <1>Solonea.³⁸ 4, s. 9   13. Pentru iubirea frățească nu vă trebuie a vă scrie voao, pentru că voi sănguri de Dumnezău învățați sănțeți a iubi unul pre alalt.
- 1 Ioan 4, s. 20, 21   14. De va zice cineva că „iubesc pre Dumnezău”, și pre fratele lui uraște, mincinos iaste. Pentru că cela ce nu iubeaște pre fratele lui, care l-au văzut, pre Dumnezău, pre Care nu L-au văzut, cum poate să-L iubească? Si această poruncă avem de la El, că cela ce iubeaște pre Dumnezău iubeaște și pre fratele lui. [21^r]
- Rămleani 13, s. 8, 10   15. Nimurui nimica să nu fiți datori, fără numai a iubi unul pre altul, pentru că cela ce iubeaște pre altul leagea au plinit. Plinirea, dară, a legii dragostea e.
- Galateani 5, s. 14   16. Pentru că toată leagea într-un cuvânt să plineaște, întru: să iubești pre aproapele tău ca pre tine.
- 1 Ioan 3, s. 14   17. Noi știm că ne-am mutat den moarte în viață, căci iubim pre frați.

---

³⁸ I.e. Thesalonicieni.

- 1 Ioan 4, s. 11   18. Iubiți lor, de aii iubit Dumneazău pre noi aşa, și noi datori săntem unul pre altul să iubim.

Ioan 15, s. 12   19. Aceasta iaste porunca mea, ca să vă iubiți unul pe altul după cum am iubit pre voi.

Galat. 6, s. 1   20. Fraților de să va și mai nainte apuca omul în vro oarece greșală, voi, duhovnicii, întăriți pre unul ca acela cu duh de liniște, socotind pre tine, ca nu și tu te îspitești.

Folos

- 1 Petru 4, s. 8   21. Și, mai nainte de toate, cea întru voi dragoste întinsă având, căci dragostea va acoperi multimea de păcate.

1 Ioan 2, s. 10   22. Cela ce iubeaște pre fratele lui întru lumină rămâne.

Iisus Sirah 25, s. 1, 2   23. În trei m-am înfrumusătat și mă sculaiu înfrumusețată înaintea Domnului și a oamenilor. Unirea fraților și prieteșugul vecinului, și muiarea și bărbatul carii să tocnesc bine întru ei. [21^v]

Mathei 18, s. 19   24. Iarăș adevară zic voao că, de să vor tocmi doi dentru voi pre pămănt, de tot lucrul care ar ceare fi-va lor de la Tatăl Mieu cel den ceriu.

Marc. 4, s. 24   25. Cu care măsură veți măsura, măsura-să-va voao.

Iisus Sirah 7, s. 37   26. Nu te lenevi a căuta pre bolnav, pentru că dentru aceastea te vei îndrăgi.

Vrednicie

- Marc. 12, s. 33   27. A iubi pre vecinul ca pre sine, mai mult iaste decât toate arderile de tot și jărtvele.

1 Ioan 4, s. 7   28. Să iubim unul pre alalt, căci dragostea de la Dumnezeu iaste.

1 Ioan 4, s. 12   29. De vom iubi unul pre alalt, Dumnezeu întru noi rămâne, și dragostea lui săvărșită iaste întru noi.

Veselie

- Psalm 132, s. 1   30. Iată acum ce e bun sau ce e frumos, fără numai a lăcui frații dinpreună.

DRAGOSTE CĂTRĂ PIZMAŞI

În ce chip

Math 5, s. 44, 45

1. Eu zic voao: „Iubiți pre pizmașii voștri, binecuvântați pre cei ce văblastămă, bine faceți celora ce vă urăsc pre voi și vă rugați pentru cei ce vă gonesc și vă ocărăsc pre voi. Ca să fiți fii Tatălui vostru Celui den cieriuri. Căci răsare pre soarele³⁹ Său, spre buni [22^r] și spre răi, și ploao spre direpti și nedirepti.

Rămleani 12, s. 14

2. Binecuvântați pre ceia ce gonesc pre voi, blagosloviti și nu-i osândiți.

Rămleani 12, s. 20, 21

3. De va fi flămănd vrăjmașul tău, hrănește pre el. De e el setos, adapă-l pre el, pentru că, aceasta făcănd, cărbuni de foc vei grămădi preste capul lui. Nu te birui de cel rău, ce biruiaște cu binele pre rău.

Ieșirea 23, s. 4, 5

4. De vei întălni boul nepriatenului tău au înjugătoriul lui, rătăcindu-să, să-l întorci, să i-l dai lui. și de vei vedea înjugătoriul nepriatenului tău căzut supt sarcina lui, să nu-l treci, ce să o ridici pre dânsa împreună cu el.

Efeseani 4, s. 32

5. și vă faceți unul cătră alaltul buni, milostivi, dăruindu-vă intru voi, după cum și Dumnezău, intru Hristos, au dăruit voao.

Preoția 19, s. 18

6. Să nu izbândească mâna ta și să nu te urgisești fiilor norodului tău.

Iisus Sirah 10, s. 6

7. Preste toată nedireptatea, să nu pizmești aproapelui și nu face nimică cu lucrurile sumețiii.

Pild. Solom. 12, s. 16⁴⁰

8. Nebunul, intr-aceeaș zi, vesteașteurgia lui, și ascunde a lui necinste omului viclean.

Pild. Solom. 24, s. 17, 18

9. De va cădea nepriatenul tău, să nu te bucuri pre el, și intru împiedicare lui nu te înălța. Căci va vedea Domnul și nu-i va plăcea Lui, și va întoarce măniia Lui de la dânsul.

Iisus Sirah 8, s. 8

10. Nu te bucura pentru moartea nepriatenului tău! Adu-ți aminte că toți murim. [22^v]

³⁹ Urmează, șters, lui.

⁴⁰ În Vulgata, vs. 16; în B1688, vs. 17.

Lipsa

Mathei 5, s. 23, 24

11. De vei aduce, dară, darul tău la jărtăvnic, și acolo-ț
vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo
darul tău, înaintea jărtăvnicului, și pasă întâi de te împacă
cu fratele tău. Și atuncea, viind, adă darul tău.

Math. 5, s. 25

12. Fii tocmindu-te cu părășul tău curând, pănă ești
pre cale cu el, să nu cumva să te dea părășul judecătoriului,
și judecătoriul te va da slugii și în temniță te vei băga.

1 Ioan 3, s. 14, 15

13. Cela ce nu iubeaște pre frate rămâne în moarte.
Tot cela ce uraște pre fratele lui ucigătoriu de oameni iaste.
Și știți că tot ucigătoriul de oameni nu are viață veacinică
rămâind întru el.

1 Ioan 2, s. 9, 10, 11

14. Cela ce zice întru lumină a fi, și pre fratele lui
uraște, întru întunearec iaste pănă acum. Cela ce iubeaște
pre fratele lui întru lumină rămâne și smintea întru el nu
iaste. Iară cela ce uraște pre fratele lui întru întunearec
iaste și întru întunearec umblă și nu știe unde să duce, căci
întunearecul au orbit ochii lui.

Iisus Sirah 28, s. 1

15. Cel ce izbândează de la Domnul va afla izbândă, și
păcatele lui întărind va întări.

Direptatea

Iisus Sirah 28, s. 3, 4, 5

16. Omul asupra altui om păzeaște mănie, și de la
Domnul ceare vindecare. Asupra omului ce iaste aseamene
cu el nu are milă, și pentru păcatele lui [23^r] să roagă. El,
trup fiind, păzeaște pizmă. Cine va curăți păcatele lui?

Folos

Math. 6, s. 14, 15

17. Că de veți lăsa oamenilor greșalele lor, lăsa-va și
voao Tatăl vostru cel ceresc. Iară de nu veți lăsa oamenilor
greșalele lor, nici Tatăl vostru nu va lăsa voao greșalele
voastre.

Iisus Sirah 28, s. 2

18. Lasă nedireptatea aproapelui tău, și atuncea,
rugându-te tu, păcatele tale se vor dezlega.

Mizlociri⁴¹

Iisus Sirah 28, s. 6

" s. 7

19. Adu-ți aminte de ceale de apoi, de stricăciune și de moarte, și te părăsește de vrajbă, și rămăi întru porunci.

20. Adu-ți aminte de porunci, și să nu pizmuiești aproapelui și făgăduinții Celui Nalt, și nu băga samă necunoștința.

DUMNEZĂU

Fiuța lui Dumnezău

Ieșirea 3, s. 14

Faptele Apostol. 17, s. 24, 25

Isaiia 44, s. 6

2 Leage 32, s. 39

Isaiia 43, s. 10

2 Leage 4, s. 39

Ieșirea 33, s. 19

Psalm 144, s. 3

1. Zise Dumnezău cătră Moisi: „Eu sănăt Cela ce sănăt”.

2. Dumnezău – Cela ce au făcut lumea și toate căte sănăt întru ea. Acesta, ceriului și pământului Domn fiind, nu întru făcute de mâna bisearici lăcuiaște, nici de măni de oameni să slujaște, nefiind lipsit de ceva, Acesta dând tuturor viață și răsuflare întru tot.

3. Aşa zice Dumnezău, Împăratul lui Israîl și Cela ce au măntuit pre el, Dumnezău Savaoth: „Eu – întâi și Eu – după aceastea. Afară den Mine nu iaste Dumnezău”. [23^v]

Sângurătatea

4. Vedeți că Eu sănăt și nu iaste Dumnezău altul fără de Mine.

5. Eu sănăt. Înaintea Mea nu S-au făcut alt Dumnezău, și după Mine nu va fi.

6. Vei cunoaște astăzi și te vei întoarce cu cugetul, căci Domul Dumnezăul tău Acesta e Dumnezău, întru ceriu, sus, și pre pământ, jos, și nu iaste încă afară dentr-Însul.

Săvârșirea

7. Eu voi arăta ție tot binele⁴².

8. Mare e Domnul și lăudat foarte, și măririi Lui nu iaste sfărșit.

⁴¹ Var. înv. pentru *mijlocire*.

⁴² Este numai un segment din vs. 19, tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *Ego ostendam omne bonum tibi* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Eu ț-oî arăta tot binele [...]”).

Isaiia 40, s. 15

Iisus Sirah 43, s. 32, 33, 34

Iov 9, s. 13

Înțelep.⁴⁴ lui Solom. 16, s. 13, 14

Înțelep. lui Solom. 11, s. 22

Iisus Sirah 11, s. 15

Psalm 148, s. 5

Iov 23, s. 13

Judith 16, s. 11

Rămleani 11, s. 35

Evrei 4, s. 13

Ieremia 17, s. 9, 10

9. De sănt toate limbile ca o picătură de la cadă și ca o plecare de cumpănă s-au socotit, și ca scuipitul să vor socoti.

10. Multe vom grăi și nu vom ajunge, și săvărșirea cuvintelor preste tot iaste El. Slăvind, unde ne vom întări? Pentru că El e cel mare decât toate lucrurile Lui. Groaznic – Domnul și foarte mare, și minunată e puternicia Lui.

Putearea

11. Dumnezău – a Cui mănie niminea nu o poate întoarce. De El s-au înduplecăt chitoasele ceale de supt ceriu⁴³.

12. Tu, Doamne, a vieții și a morții biruință ai și pogori la porțile iadului și sui.

13. Că Ție iaste a putea mare pururea, și la tării brațului Tău cine va sta împotrivă? [24r]

14. Bunătățile și realele, viața și moartea, săracia și avuția de la Domnul iaste.

15. Căci El au zis și s-au făcut, El au poruncit și s-au zidit.

16. Dumnezău săngur iaste, și cine iaste cela ce stă împotriva Lui, pentru că ce au vrut El au și făcut.

17. Doamne, mare ești și mărit, minunat în vărtute, necovârșit.

18. Căci dentru El, și pren El, și la El sănt toate.

Știința tuturor

19. Nu iaste zidire nevăzută înaintea Lui, ce toate – goale și descoperite la ochii Lui.

20. Adâncă e inima decât toate și om iaste. Și cine-l va cunoaște pre El? Eu sănt Domnul, Care cercetezu inimi și ispitesc rărunchii.

⁴³ Autorul valorifică atât textul septuagintic de la 1688 („Pentru că El au întors mânie, de El s-au înduplecăt chitoasele ceale de supt ceriu.”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: **Deus, cuius irae nemo resistere potest, et sub quo curuantur qui portant orbem.**; cf. Biblia Vulgata 1760: „Dumnezeu, a Căruia mânnii nime-I poate sta împotrivă și supt Carele să pleacă cei ce poartă pământul.”).

⁴⁴ Cuvântul este scris, în forma abreviată, cu **п** (p) suprascris, iar deasupra slovei **п** este semnul prin care autorul notează, în mod curent, **т**. Ar rezulta forma abreviată *înțelept*. Am optat însă pentru transcrierea formei abreviate *înțelep*.

Iisus Sirah 42, 24, 27

21. Fără fundul și inima au cercetat. [...] Nu L-au trecut pre El toată cugetarea, nu s-au ascuns de la El nici un cuvânt.

Iov 16, s. 19

22. Și acum, iată, în ceriuri – mărturiia mea, și știutoriul meu – intru înălțimi.

Înțelepciunea lui Solomon 6, s. 7

Direptatea

Iisus Sirah 5, s. 4

23. Pentru că nu să va înfuranta de obraz Stăpânul tuturor, nici să va rușina de mărire, căci mic și mare El au făcut, aşijderea socoteaște mai nainte pentru toți. [24^v]

Tovit 3, s. 1

24. Să nu zici: „Greșit-am și ce mi s-au făcut mie?” Pentru că Domnul iaste mult îngăduitoriu.

Daniil 9, s. 14

25. Dirept ești, Doamne, și toate judecățile Tale adevărate sănt.

Psalm 138, s. 7, 8, 9, 10

26. Dirept e Domnul Dumnezăul nostru preste toată facerea Lui, care au făcut.

Coprinderea

Ieremiia 23, s. 23, 24

27. Dumnezău de aproape Eu sănt – zice Domnul – și nu Dumnezău de departe. Au ascunde-să-va neștine întru cele ascunse, și Eu nu-l voi vedea pre el? Au nu ceriul și pământul Eu plinesc? – zice Domnul.

Fapt. Apost. 17, s. 27, 28

28. Unde mă voi duce de la Duhul Tău, și de la fața Ta unde voi fugi? De mă voi sui în ceriu, Tu acolo ești. De mă voi pogoră în iad, de față ești. De voiua lăua aripile meale de dimineață și mă voi sălăslui la marginile mării, că și acolo măna Ta mă va povățui și mă va ținea dreapta Ta.

29. Și încă nu departe de la fieștecările dentru noi fiind. Pentru că în El trăim și ne mutăm și săntem.

Neschimbarea

Malah. 3, s. 6

30. Eu sănt Domnul Dumnezăul vostru, nu M-am schimbat.

Psalm 101, s. 28

31. Iară Tu Acelaș ești, și anii Tăi nu vor lipsi.

Numeril. 23, s. 19

32. Nu iaste ca omul Dumnezău, să Să clătească⁴⁵, nice ca fiul omului să Să înfricoșaze. [25^r]

⁴⁵ Scrie, din greșală, **scătească**, în loc de **clătească**.

Iacob 1, s. 17

33. Toată darea bună și tot darul deplin de sus iaste pogorându-să, de la Părintele luminelor, lângă Carele nu iaste primenire au umbrare de schimbare.

Veciia

Isaiia 40, s. 28

34. Și acum n-ai cunoscut, de nu ai fi auzit: Dumnezeu – veacnic.

Psalm 89, s. 2

35. Mai nainte de ce s-au făcut munții și s-au zidit pământul și lumea, și din veac și până în veac Tu ești.

Isaiia 57, s. 15

36. Aceasta zice Cel Preaînalt, Cela ce întru înălțimi lăcuiaște veacul.

Dragostea cătră oameni

1 Ioan 3, s. 1

37. Vedeți ce fealiu de dragoste au dat noao Părintele, ca fiți lui Dumnezeu să ne chemăm!

1 Ioan 4, s. 9

38. Cu aceasta s-au arătat dragostea lui Dumnezeu întru voi, căci că pre Fiul Lui unul nașcut au trimis Dumnezeu în lume, ca să trăim pren El.

Isaiia 46, s. 3

39. Ascultați-Mă, casa lui Iacob și toată rămășița lui Israîl, ceea ce să ridică den părțe.

Ieremiia 31, s. 3

40. Îndrăgire veacnică iubi pre tine, pentru aceaea traș pre tine spre îndurare.

1 Timoth 2, s. 3

41. Pentru că aceasta iaste bună și priimită înaintea Măntuitorului nostru Dumnezeu, Care va toți oamenii să să măntuiască și la cunoștința adevărului să vie. [25]

Ioan 6, s. 40

42. Si aceasta iaste voia Celui ce M-au trimis, ca tot cel ce va vedea pre Fiul și va creade întru El va avea viață veacnică. Si voiu învia pre el Eu în zioa cea de apoi.

DUHUL SFÂNT

Adevărău

Ioan 1, s. 32

1. Am văzut Duhul ca un porumb pogorând den ceriu și rămase pre el.

Ioan 1, s. 33

2. Preste Carele vei vedea Duhul pogorând și rămâind preste El, Aceasta iaste Cela ce botează cu Duhul Sfânt.

Ioan 20, s. 22

3. Și, aceasta zicând, au suflat și zise lor: „Luati Duhul Sfânt”.

- 1 Corinth. 3, s. 16   4. Nu știți că beseareca lui Dumnezău sănteți și Duhul lui Dumnezău lăcuaște întru voi?
- 2 Timoth. 1, s. 14   5. Cea bună făgăduință păzeaște pren Duhul cel Sfânt, Care lăcuaște întru noi.
- 1 Ioan 3, s. 24   6. Cu aceasta cunoaștem că rămâne întru noi, den Duhul, Carele au dat noao.
- 1 Ioan 5, s. 7   8. Trei sănt ceia ce mărturisesc în ceriu: Tatăl, Cuvântul și Svântul Duh. Și acești trei una sănt.
- Ioan 14, s. 16, 17   9. Eu voiu ruga pre Părintele, și alt măngăitoriu va da voao, ca să rămăie cu voi în veac, Duhul Adevărului, Care lumea nu poate să-L ia.
- 1 Corinth. 12, s. 4   10. Iară împărtituri de daruri sănt, iară acelaș e Duhul.
[26^r]
- Înțeleg. Solom. 12, s. 1   11. Pentru că cel nestricat al Tău Duh iaste întru toate.
- 1 Corinth 2, s. 10   12. Duhul toate le cercetează, și adâncurile lui Dumnezău.
- Efeseani 1, s. 13, 14   13. V-ați peceluit cu Duhul făgăduinței cel Sfânt, Carele iaste arvnă moștenirei voastre.
- 1 Corinth. 12, s. 3   14. Nimenea nu poate să zică: „Pre Domnul Iisus!”, fără numai întru Duhul Sfânt.

Folos

- Luca 12, s. 12   15. Duhul Sfânt va învăța pre voi, într-acela ceas, carele să cade a grăi.
- Rămleani 5, s. 5   16. Dragostea lui Dumnezău s-au vărsat în inimile noastre pren Duhul Sfânt, Cela ce S-au dat noao.
- 2⁴⁶ Corinth 3, s. 17   17. Unde iaste Duhul Domnului, acolo e volnicia.
- Psalm 103, s. 30⁴⁷   18. Trimit-vei Duhul Tău și să vor zidi și vei înnoi fața pământului.
- Rămleani 8, s. 16   19. Duhul acesta mărturiseaște împreună cu duhul nostru că săntem fiilui Dumnezău.
- Iezuchiil 11, s. 19, 20   20. Voiu da lor altă inimă și Duh nou voi da lor și voiuzmulge inima lor cea de piatră den trupul lor și voiu da lor inimă de trup, pentru ca întru poruncile Meale să meargă și direptațile Meale să păzească și să facă pre eale. Și vor fi

⁴⁶ Scris, din greșală, **ā** (1) în loc de **ă** (2).

⁴⁷ În Vulgata, vs. 30; în B1688, vs. 31.

mie întru norod, și Eu voi fi lor întru Dumneazău, zice Domnul.

Rămleani 8, s. 11

21. Iară de Duhul Celuia ce au învis⁴⁸ pre Iisus den morți lăcuiaște întru voi, înviaa-va și ceale pământești trupurile voastre, pentru Cela ce lăcuiaște al Lui Duh întru voi. [26^v]

Rămleani 8, s. 26

22. Așijderea și Duhul împreună ajutorește slăbiciunilor noastre, pentru că ce ne vom ruga, după cum să cade, nu știm, ce Duhul acesta roagă-Să pentru noi cu suspinuri negrăite.

DUH RĂU

Apocalips. 20, s. 2

1. Și prinse pe bălaurul, pre șarpele cel de-nceput, carele iaste diavolu și satana⁴⁹.

Luca 4, s. 13

2. Și sfărșind toată ispita, diavolu să duse de la El păna la o vreame.

2 Corinth. 11, s. 14

3. Pentru că săngur satana să primeneaște spre înger de lumină.

Efeseani 4, s. 27

4. Nici dați loc diavolului.

Ioan 14, s. 30

5. Vine biruitoriu lumii și întru Mine nu are nimica.

1 Pătru 5, s. 8

6. Părășul vostru, diavolu, ca un leu⁵⁰ răgnind umblă, cercând pre cine va înghiți, căruia stați împotrivă intemeiați cu credința.

Iacob 2, s. 19

7. Tu crezi că Dumneazău unul iaste? Bine faci! Și dracii cred și să cutremură.

Efeseani 6, s. 11, 12

8. Îmbrăcați-vă întru armarea lui Dumneazău ca să puteți voi a sta cătră măiestriile diavolului. Căci nu iaste voao luptarea spre sânge și trup, ce cătră domnii, cătră puteri, cătră țiitorii lumii întunearecului veacului acestuia, spre ceale duhovnicești ale vicleșugului întru ceale cerești.

Apocalips. 12, s. 12

9. Vai celor ce lăcuiesc pământul și marea, căci s-au pogorât diavolu cătră voi, cela ce are mănie mare, știind că puțină vreame are. [27^r]

⁴⁸ Pf. c. al v. *a invia*, cu forma arh. de part., *invis*.

⁴⁹ Urmează, șters, și l-au ținut pre el 1000 ani, continuarea vs. în B1688.

⁵⁰ Omis inițial, cuvântul este suprascris.

EVHARISTIA⁵¹

Lipsa

Isaiia 55, s. 1

1. Ceia ce sănteți însătoșați, păsați la apă, și căți n-aveți argint, mergând, cumpărați și măncăți, și meargeți și cumpărați, fără de argint și fără preț, vin și seu.

Ioan 6, s. 53

2. Amin, amin zic voao: de nu veți mâncă trupul Fiiului Omesc și veți bea săngele Lui, nu aveți viață întru voi.

Psalm 101, s. 5

3. Rănit am fost ca iarba și s-au uscat inima mea, că mi-am uitat a mâncă pâinea mea.

Folos

Ioan 6, s. 55, 56

4. Trupul Mieu, adevarat, iaste mâncare și săngele Mieu, adevarat, iaste beutură. Cela ce mănâncă trupul Mieu și bea săngele Mieu întru Mine rămâne și Eu întru el.

1 Corinth. 11, s. 26

5. Pentru că de căte ori veți mâncă pânea aceasta și păharul acesta veți bea, moartea Domnului vestiți, până unde va veni.

Ioan 6, s. 50, 51

6. Aceasta e pâinea cea ce pogoară den ceriu, ca să mânânce neștine dentr-însa și să nu moară. și pâinea carea Eu voi da trupul Mieu iaste, carele Eu îl voi da pentru viață lumii.

Ioan 6, s. 54

7. Cela ce mănâncă trupul Mieu și bea săngele Mieu are viață veacnică, și Eu îl voi învia pre el în zioa cea de apoi.

Veselie

Apocalips. 2, s. 17

8. Celui ce biruiaște da-i-voiu lui să mânânce den manna cea ascunsă. [27^v]

Cântarea Cântărilor 5, s. 2

9. Măncat-am pâinea mea cu miiarea mea, băut-am vinul mieu cu laptele mieu. Măncăți, cei de-aproape, și beați și vă îmbătați, fraților!

Înțelep. lui Solomon 16, s. 20

10. Pentru care, cu hrană îngerească ai hrănit pre norodul Tău, și pâine gata ai trimis lor den ceriu, fără osteneală, având toată dulceața și spre toată plăcuta gustare.

---

⁵¹ Scris Εὐχαριστία.

Zahariia 9, s. 17

11. Ce e bun al Lui iaste și ce e ales de la El e: grău la tineri și vinul cel cu bun miros la fecioare.

Vrednicie

Psalt. 22, s. 7

12. Păharul Tău îmbătănd ca un prea tare.

Ioan 6, s. 50

13. Aceasta e păinea cea ce pogoară den ceriu.

Gătirea

Preoțiia 7, s. 10

14. Sufletul care va măncă den cărnurile jărtfii măntuirii, care iaste a Domnului, și necurăția lui – pre dinsul, va peri sufletul acela den norodul lui.

Preoțiia 22, s. 4

15. Cel stricat au înfrânt den ceale sfinte să nu măñânce, pănă ce să va curăți.

Math. 7, s. 6

16. Nu dareți sfintele cănilor, nici vărsareți mărgăritarele voastre înaintea porcilor, să nu calce cumva supt picioarele lor și, întorcându-să, rumpe-vor pre voi.

Math. 22, s. 12

17. Priatene, cum ai intrat aicea, neavând veșmintele de nuntă? [28^r]

1 Corinth. 5, s. 8

18. Să prăznuim nu cu aluat vechiu, nici cu aluat de răutate și de viclenie, ce intru nedospirea curăției și adevărului.

1 Corinth. 10, s. 21

19. Nu puteți de masa Domnului a fi părtași și de masa dracilor.

1 Corinth 11, s. 29

20. Cela ce măñâncă și bea nevreadniceaște, judecată lui și măñâncă și bea, nealegând trupul Domnului.

JUDECARE OBRAZNICĂ – i.e. *IUDICIUM TEMERARIUM*

În ce chip

Psalt. 57, s. 1

1. De adevărat oare direptate grăiți, ceale direptate judecați, fiii oamenilor?

Rămleani 14, s. 4

2. Tu cine ești, cel ce judeci pre slugă streină? La Domnul său stă au cade.

1 Corinth. 5, s. 12

3. Pentru că ce mie și pre cei den afară a judeca?

Eclesiast. 10, s. 3

4. În cale, când cel fără minte mearge, inima lui să va scădea și ceale ce va socoti, toate, nebunie sănt.

Fuga

- Math. 7, s 1, 2   5. Nu judecați, ca să nu vă judecați. Că, cu ce judecată veți judeca, judeca-vă-veți.
- Ioan 7, s. 24   6. Nu judecați în fățarie, ce cea direaptă judecată judecați.
- Rămleani 14, s. 13   7. Deci să nu mai judecăm unul pre alt, ce aceasta să judecați mai mult, ca să nu să puie piaadecă fratelui au sminteaală. [28^r]
- 1 Corint. 4, s. 5   8. Deci nu mai nainte de vreame ceva judecați, păna unde va veni Domnul, Carele va și lumina ceale ascunse ale întunearecului și va arăta sfaturile inimilor.
- Rămleani 2, s. 1   9. Pentru aceaea, fără răspuns ești, o, omule, tot cela ce judeci, pentru că, cu carea judeci pre celalalt, pre tine te osăndesti. Pentru că acealeși faci cela ce judeci.
- Isaiia 5, s. 20   10. Vai ceia ce zic cel rău bun și cel bun rău, ceia ce pun întunearecul lumină și lumina întunearec.

JUDEȚUL MAI DE PE URMĂ – i.e. *IUDICIUM EXTREMUM*

Adevărul

- 2 Corinth. 5, s. 10   1. Pentru că toți noi să ne arătăm trebuie înaintea divanului lui Hristos. Ca să ia fieștecarele ceale pren trup, cătră carele au făcut, ori bine, ori rău.
- Eclesiast. 3, s. 17   2. Ziseiu eu în inima mea: „Împreună cu cel direct și împreună cu cel necurat va judeca Dumnezău, căci vreame e la tot lucrul și la toată fapta acolo”.
- Apocalips. 20, s. 12   3. Și văzui pre morți, mici și mari, stând înaintea lui Dumnezău, și cărți s-au deșchis, și altă carte s-au deșchis, care iaste a vieții, și s-au judecat morții den ceale ce era scrise în cărți, după faptele lor.
- Eclesiast. 11, s. 9   4. Cunoaște că preste toate aceastea aduce-te-va Dumnezău la judecată. [29^r]
- Sofonia 1, s. 13   5. Și va fi în zioa aceaea, cerceta-voiu Ierusalimul cu luminătoriu.
- 1 Corinth. 4, s. 5   6. Deci nu mai nainte de vreame ceva judecați, păna unde va veni Domnul, Carele va și lumina ceale ascunse ale întunearecului și va arăta sfaturile inimilor.

- Psalt. 95, s. 13
- Math. 24, s. 30; 26⁵², s. 64
- Ioan 5, s. 22, 23, 27
- Fapt. Apost. 10, s. 42
- Iuda s. 14, 15
- Math. 24, s. 31
- Rămleani 14, s. 10, 12
- Iov, 19, s. 29
- Elesiast. 12, s. 14
- Psalt. 49, s. 7
- Fapt. Apost. 10, s. 42⁵⁴
7. Judeca-va lumea cu direptate, și noroadele – cu adevărul Lui.
8. Și atuncea să va arăta semnul Fiiului Omenesc în ceriu, și atuncea vor plângere toate sămințiile pământului și vor vedea pre Fiiul Omenesc viind pre norii ceriului, cu puteare și cu slavă multă. De acum veți vedea pre Fiiul Omenesc săzând de-a dreapta Puterii și viind pre norii ceriului.
9. Pentru că nici Tatăl judecă pre niminea, ce judecata toată o au dat Fiiului, ca toți să cinstesc pre Fiiul, în ce chip cinstesc pre Tatăl. Cela ce nu cinsteaște pre Fiiul nu cinsteaște pre Tatăl. Și biruință Îi deade Lui și judecată a face, căci Fiiul Omului iaste.
10. Și porunci noao să propovăduim norodului și să mărturisim că Acesta iaste Cel rănduit de Dumneazău Judecătoriul viilor și morților.
11. Iată, va veni Domnul întru întuneareci de sfinți îngeri ai Lui, ca să facă judecată asupra tuturor și ca să mustre pre toți necurații lor pentru toate lucrurile păgâniei lor, care au păgânit.
12. Va trimite pre îngerii Săi cu trămbiță și cu glas mare și vor aduna aleșii Lui de la patru [29^v] vânturi⁵³, de la marginile ceriurilor până la marginile lui.
13. Toți vom sta de față la divanul lui Hristos, deci, dară, fieștecările dentru noi, pentru dinsul, samă va da lui Dumneazău.
14. Teameți-vă, dară, și voi de asupreale, pentru că mănie preste cei fărădeleage va veni și știți că e judecată.
15. Căci toată facerea Dumneazău va duce la judecată, întru tot ce e trecut cu vederea, ori bine, ori rău.
16. Vor vesti ceriurile direptatea Lui, căci Dumneazău Judecătoriul viilor și morților⁵⁶.
17. Porunci noao să propovăduim norodului⁵⁵ și să mărturisim că Acesta iaste Cel rănduit de Dumneazău Judecătoriul viilor și morților⁵⁶.

⁵² Trimiterea la capitol este eronată, scriind **κε** (25), în loc de **κς** (26).

⁵³ Cuvântul-custode este scris: **vânturi** la [29^v] și **vânturi** la [30^r].

⁵⁴ Cf. aceeași trimitere la punctul 10.

⁵⁵ Urmează, șters, și **judecată a face**.

În ce chip

Iezechiil 18, s. 30

Fapt. Apostol. 17, s. 30, 31⁵⁷

Iezechiil 7, s. 3, 4

Math. 26, s. 64

Math. 19, s. 28

Luca 11, s. 32

Înțelep. Solomon 4, s. 20

Math. 24, s. 21

Sofonia 1, s. 15, 16, 17

Ioil 2, s. 11

18. Pre fiștecarele după celea lui judeca-voiu pre voi, casa lui Isail, zice Adonai Domnul.

19. Acum porunceaște oamenilor tuturor, pretutindenea, să să pocăiască. Pentru căci au pus zi întru carea va să judece lumea cu direptate, întru Bărbatul Carele au rănduit, credința dând tuturor, încăind pre El den morți.

20. Acum e sfărșitul cătră tine. Si voiu trimite Eu cătră tine și voiu izbindi întru căile tale și voiu da spre tine toate urăciunile tale. Nu să va scumpi ochiul Mieu spre tine, nici voiu milui pentru căci calea ta preste tine voiu da, și urăciunile tale în mijlocul tău vor fi. [30^r]

21. Zic voao: „De acum veți vedea pre Fiiul Omenesc săzând de-a direapta Puterii și viind pre norii ceriului”.

22. Adevăr zic voao că voi, carii ați venit după Mine, la nașterea de iznoavă, când va șădea Fiiul Omenesc pre scaunul slavei Sale, șădea-veți și voi pre doaosprăzeace scaune, judecând⁵⁸ ceale doaosprăzeace neamuri ale lui Israel.

23. Bărbății Nineviei scula-să-vor la judecată cu ruda aceasta și vor osândi pre ea, că să pocăiră la propovedanii lui Iona.

24. Veni-vor în cugetul greșalelor lor, fricoși, și vor mustra pre ei denpotrivă fărădelegile lor.

25. Va fi atuncea nevoie mare carea n-au fost de-nceputul lumii până acum, nici nu va fi.

26. Aproape e zioa Domnului cea mare, aproape e și grabnică foarte. Glasul zilei Domnului amar și năsălnic s-au rănduit. Tare e zioa urgiei, zioa aceaea, zi de năcaz și de nevoie, zi de chin și de stingere, zi de negură și de ceată. Zi de trămbiță și de strigare preste cetățile ceale tarii și preste unghiuurile ceale înalte.

27. Mare e zioa Domnului, luminată foarte. Si cine va fi destul ei?

⁵⁶ Scrie, din greșală, **viilor și viilor**.

⁵⁷ Scrie **AB** (32), dar este conținutul vs. 31, atât în Vulgata, cât și în B1688, de unde preia, literal, textul.

⁵⁸ Urmează, șters, segmentul **doao**.

Isaiia 29, s. 6

28. De la Domnul Savaoth, pentru că socoteală va fi cu tunet și cu cutremur și glas mare, volbură învăluindu-să, și pară de foc mistuind. [30^v]

Isaiia 66⁵⁹, s. 15, 16

29. Pentru că, iată, Domnul ca focul va veni și ca viforul carăle Lui, ca să dea cu mănie izbăndire, și depărtarea Lui cu pară de foc. Pentru că cu focul Domnului să va judeca tot pământul.

Luca 21, s. 25, 26

30. Și pre pământ tănguire păgănilor, cu lipsă, sunând marea și valul, dându-ș susținerea oameniei de frică și de aşteptarea celor ce vin în lume.

Math. 25, s. 31, 32, 33

31. Iară când va veni Fiiul Omenesc, întru slava Lui, și toți sfinții îngeri cu El, atuncea va șădea spre scaunul slavei Lui și să vor aduna înaintea Lui toate limbile. Și va despărți pre ei unul de la altul, cum aleage păstorii oile din capre, și va pune oile de-a direapte Lui, iară caprele – de-a stânga.

1 Împărați. 2, 9, 12

32. Domnul slab va face pre potrivnecul Lui, Domnul S-au suit în ceriu și au tunat, Acesta va judeca marginea pământului, direct fiind, și dă vărtute împăraților noștri și va înălța cornul unsului Lui.

Isaiia 13, s. 9

33. Iată, zioa Domnului vine nevindecată, și mănie de pizmă și de urgie, ca să puie lumea pustie și pre păcătoși să piarză dentr-însa.

Năsilnicie

Psalt. 74, s. 2

34. Când voiu lăua vreame, Eu directatea voi judeca.

Math. 12, s. 36

35. Grăiesc voao că tot cuvântul deșert, carele vor grăi oamenii, da-vor de el samă la zioa judecății. [31^v]

Înțelep. Solomon 1, s. 9

36. Pentru că în sfaturile celui necurat cercetare va fi.

1 Pătru 4, s. 18

37. De vreame ce cel direct abia să măntuiaște, dară cel necurat și păcătos unde să va ivi?

Direptate

Iov 34, s. 10, 11

38. Să nu-mi fie mie înaintea Domnului a păgăni și înaintea Atotătoriului a tulbura cel direct. Ce dă omului după cum face fieștecările dentru ei, și în cărarea omului află-va pre El.

---

⁵⁹ Trimite la capitolul ășe (65).

- Psalt. 97, s. 10

Isaiia 11, s. 3, 4

Înțelep. Solom. 12, s. 12, 13

Apocalips. 19, s. 11

Iov 34, s. 23, 29

Eclesiast. 11, s. 3

Pild. Solom. 6, s. 34, 35

Psalm 9, s. 36

" s. 26, 27

Sosannei s. 10

Psalm 9, s. 26, 27

39. Judeca-va lumea întru dreptate și noroadele cu îndireptare.

40. Nu după mărire va judeca, nici după graiu va dovedi. Ce va judeca smeritului judecată și va mustra pre smeriții pământului.

41. Cine va grăi: „Ce ai făcut?” Sau cine va sta împotriva judecății Tale, au cine va părî pre Tine asupra limbilor celor perite care le-ai făcut Tu? Sau cine-Ți va veni Ție la aşazare izbânditoriu asupra oamenilor celor nedirepti? Pentru că nici Dumnezeu iaste afară den Tine, Căruia iaste grija pântru toate, pentru ca să arăți că nu strămbătate ai judecat.

42. Și văzui ceriul deschis, și, iată, un cal alb și Cel ce șade preste el chemându-Să Credincios și Adevărat, și cu direptate judecă și dă războiu.

43. Căci nu preste om va pune încă, pentru că Domnul preste toți privește. Și El lini[31^r]ște va da. Și cine va vinui⁶⁰ și va ascunde fața și cine-L va vedea pre El? Și asupra limbii și asupra omului deodată.

44. De va cădea lemn în austru au în crivăț, la locul unde va cădea lemnul, acolo va fi.

45. Pentru că plinu-i de răvnirea măniei bărbatului ei, nu să va conteni, în zioa judecății. Nu va schimba pentru nici o răscumpărare vrajba, nici să va slobozi pren multe daruri.

Lipsa

46. Pentru ce au măniat necredinciosul pre Dumnezeu? Că au zis întru inima sa: „Nu va căuta”.

47. Nu iaste Dumnezeu înaintea lui, spurcă-se căile lui în toată vreamea, lapădă-să judecățile Tale de cătră fața lui.

48. Îndărătniciră-ș gândul lor și abătură ochii lor, ca să nu vază la ceriu. Nici își aducea aminte de judecățile ceale direapte.

49. Spurcă-se căile lui în toată vreamea, strică-se judecățile Tale de cătră fața lui.

⁶⁰ Corectat din chinui; cf B1688

Filos

Psalm 118, s. 119

50. Pătrunde cu frica Ta cărnurile meale, că de judecățile Tale m-am temut.

Psalm 118, s. 174

51. Viu va fi sufletul mieu și Te va lăuda, și judecățile Tale vor ajuta mie.

Isaiia 41, s. 5

52. Văzut-au limbi și s-au spământat, marginile pământului s-au turburat, apropiară-să și veniră împreună. [32^r]

Psalm 96, s. 5

53. Munjii ca ceară să topiră de cătră fața Domnului, de cătră fața Domnului a tot pământul.

Locul

Ioil 3, s. 2

54. Voiu aduna toate limbile și le voiu pogorî pre eale la valea lui Iosafat. Si Mă voiu prigoni⁶¹ cătră ei acolo.

Ioil 3, s. 12

55. Rădice-se și să suie toate limbile la valea lui Iosafat, pentru că acolo voiu sădea a osebi toate limbile denprejur.

Vremea

Marc. 13, s. 32

56. De zioa aceaea și ceasul nimeni nu știe: nice îngerii carii sănt în ceriu, nici Fiiul, fără numai Tatăl.

Fapt. Apost. 1, s. 7

57. Nu iaste voao a priceape anii au vremile, carele Părintele au pus întru a Sa biruință.

Math. 24, s. 44

58. Si voi fiți gata, că, în ceasul care n-ați gândi, Fiiul Omenesc va veni.

Math. 25, s. 6

59. La miazănoapte fu strigare: „Iată, Mirele vine! Îeșiti în timpinarea Lui!”

1 Soloneani⁶² 5, s. 1, 2

60. Iară pentru ani și pentru vremi, fraților, nu trebuie voao să să scrie. Pentru că voiu chiară știți că zioa Domnului ca furul noaptea, aşa vine.

JURĂMÂNT – i.e. *IURAMENTUM*

În ce chip

Isaiia 65, s. 16

1. Cei ce să jură pre pământ să jură pre Dumnezău cel adevărat. [32^r]

⁶¹ Urmează, șters, **cu eale**.

⁶² I.e. Thesalonicieni.

- Ieremia 4, s. 2   2. Și va jura: „Viu e Domnul cu adevărat, cu judecată și cu direptate!”
- Evrei 6, s. 16   3. Oamenii asupra celui mai mare jură, și săvărșitul a toată pricea lor, spre adeverință, iaste jurământul.
- Iosia 4, s. 1, 2   4. Nu iaste cunoașterea lui Dumnezău pre pământ. Minciuna, furtușagu, jurământul strămbu s-au răvărsat pre pământ.
- Fuga*
- Ieșirea 20, s. 7   5. Să nu iai numele Domnului Dumnezăului tău în deșert, pentru că nu va curăți Domnul pre cela ce va lua numele Lui în deșert.
- Preoția 19, s. 12   6. Să nu jurați în numele Mieu pre strămbu și să nu păngăriți numele cel sfânt al Dumnezăului vostru.
- 2 Leage 5, s. 11   7. Să nu iai numele Domnului Dumnezăului tău în deșert, pentru că nu va curăți Domnul Dumnezăul tău pre cel ce ia numele Lui pre deșert.
- Math. 5, s. 33, 34, 35   8. Ați auzit că s-au zis celor de demult: „Să nu juri strămbu; și vei da Domnului jurământurile tale întru tot”. Iară Eu zic voao: „Să nu jurați nici pre ceriu, că scaunu iaste lui Dumnezău, nici pre pământ, că e cel de supt picioare razim al Lui”.
- Iacob 5, s. 12   9. Mai nainte de toate, frații miei, nu vă jurați nice pre ceriu, nice pre pământ, nice pre alt orice jurământ, ce fie voao „Aşa” aşa, și „Nu” nu, ca nu în fațănicie să cădeți. [33^r]

Paguba

- Iisus Sirah 23, s. 8⁶³   10. Cu jurământ să nu deprinzi gura ta și cu numirea Sfântului să nu te obiciuiești.
- “   s. 10   11. Bărbatul cel mult jurătoriu umple-să-va de fărdeleage și nu să va depărta de la casa lui biciul.
- Iisus Sirah 27, s. 14   12. Voroava celui mult jurătoriu va îndirepta perii, și vrajba lor – astupare urechilor.
- Zahari. 5, s. 3   13. Aceasta e blâstemul cel ce iase preste fața a tot pământul, pentru că tot furul dentru aceasta pân’ la

---

⁶³ Trimite la vs. **B1** (12), dar conținutul trimiterii acoperă integral vs. 8, în B1688, – de unde textul este preluat literal –, și, parțial, vs. 9 și 10, în Vulgata.

moarte să va izbăndi, și tot călcătoriu de jurămănt dentr-aceasta până la moarte să va izbăndi.

JĂRTVA SFINTEI LITURGII – i.e. *SACRIFICII MISSAE OBLATIO*

În ce chip

Malahia 1, s. 11

1. În tot locul tămăie să aduceți numelui Mieu și jărtvă curată, pentru căci mare e numele Mieu întru limbi.

1 Corinth. 10, s. 16

2. Păharul blagosloveniei, carele blagoslovim, au nu împreunare săngelui lui Hristos iaste? Păinea carea⁶⁴ frângem au nu împreunarea trupului lui Hristos iaste?

Ioan 2, s. 10

3. Tot omul întăiu vinul cel bun pune și, când să vor îmbăta, atuncea pre cel mai prost. Tu ai păzit vinul cel bun până acum. [33^v]

Psalm 71, s. 16

4. Fi-va razim în pămănt preste vărfurile munților.

Evrei 13, s. 10

5. Avem jărtăvnic den carele a măncă nu avem voie, cei ce slujescu cortului.

Evrei 10, s. 5, 6, 7, 10

6. Jărtvă și prinos n-ai vrut, iară trupu Mi-ai întemeiat. Ardere de tot și pentru păcat n-ai binevrut. Atuncea am zis: „Iată, viu, ca să fac, Dumnezăule, voia Ta”. Întru care voie sfîntiți săntem pren prinosul trupului lui Iisus Hristos, deodată.

Efeseani 5, s. 2

7. S-au dat pre dinsul pentru noi prescure și jărtvă lui Dumnezău, spre miros de bună mirosenie.

Psalm 115, s. 3, 4

8. Ce voi răsplăti Domnului pentru toate căte au dat mie? Păhar de măntuire voiua lă și numele Domnului voi chiama.

Folos

Înțelep. lui Solomon 7, s. 15

9. Nesfărșită comoară iaste la oameni, cu care cei ce s-au trebuit spre Dumnezău au trimis prieteșug.

Evrei 9, s. 13, 14

10. De vreame ce săngele juncilor și țapilor și cenușa juncii, stropind pre cei ce-s împreună, sfințeaște, cătră a trupului curățire. Cu căt mai vărtos, săngele lui Hristos, carele pren duh veacinic pre El au adus fără prihană lui

---

⁶⁴ Urmează, șters, **sfițem**.

Dumnezău, va curăți știința voastră den faptele ceale moarte.

Math. 26, s. 28

11. Acesta e săngele Mieu, a legii noao, ce să varsă pentru mulți, întru iertăciunea păcatelor. [34^r]

<?>⁶⁵

12. Iară voi preoții Domnului vă veți chiema, slujitorii Dumnezăului vostru grăi-se-va voao. Tăriia limbilor veți mânca de tot și cu avuția lor vă veți minuna.

Vrednicie

Zaharia 9, s. 17

13. Că orice e bun al Lui iaste și ce e ales de la El e: grâu la tineri și vinul cel cu bun miroș la fecioare.

1 Împărății 6, s. 20

14. Cine va putea să treacă înaintea Domnului Dumnezăului celui sfânt acestuia? Și cătră cine să va suiciru făgăduinții Domnului de la noi?

IERITICIIA⁶⁶ – i.e. *HAERESIS*

În ce chip

2 Timoth. 3, s. 1, 2, 3, 4, 5

1. Și aceasta să știi, că, în zilele ceale de-apoi, sta-vor vremi nesilnice. Pentru că vor fi oamenii iubitori de eiși, iubitori de argint, mândri, simeți, hulitori, la părinți neascultători, nemulțamitori, necurați, fără dragoste, neîmpăcați, părăți, nestămpărați, nedumeasteci, neiubitori de bine, vănzători, obraznici, îngămfați, mai vărtos iubitori de dezmiere dăciuni decât iubitori de Dumnezău. Având închipuituri de bună-credință, iară de putearea ei tăgăduiți fiind.

Rămleani 16, s. 18

2. Unii ca aceia Domnului nostru Iisus Hristos nu slujăsc, ce păntecilor lor, și pren bună cuvântare și bun graiu înșală inimile proștilor. [34^v]

2 Timoth. 3, s. 6

3. Dentr-aceștea sănt ceia ce să tind în case și robesc muierușcile, încărcate fiind cu păcatele, ducându-să cu pochte de multe feliuri.

1 Ioan 4, s. 5

4. Aceștea den lume sănt, pentru aceaea den lume grăiesc și lumea de dinșii ascultă.

⁶⁵ Trimitere omisă. Loc neidentificat.

⁶⁶ Am respectat grafia cuvântului **ієрітичія** (**ieriticiia**), pentru a păstra locul temei în succesiunea alfabetică; cf. infra, punctele 9, 17, **eretic**, și Notă asupra ediției, punctul 8.

2 Timoth. 3, s. 7

1 Timoth. 6, s. 3, 4, 5

2 Corinth. 11, s. 13, 14, 15

1 Ioan 2, s. 19

Tit. 3, s. 10, 11

Math. 7, s. 15

2 Ioan s. 10, 11

1 Ioan 4, s. 1

Filippis. 3, s. 2

2 Leage 13, s. 1, 2, 3

5. Pururea învățând și niciodinioară putând spre cunoștința adevărului să vie.

6. Oricine învață altele și nu să apropie la ceale sănătoase cuvinte ale Domnului nostru Iisus Hristos și la cea după bună-credință învățătură făleaște-să, nemică știind, ce bolnăvindu-să intru întrăbări și prici de cuvinte, dentru carele să face zavistia, pricea, hulă, prepusuri reale, zăbăvi de oameni stricați la minte și lipsiți de adevăr, părându-le a fi dobândă buna-credință.

7. Pentru că unii ca aceia mincinoși apostoli, lucrători, vicleani, închipuindu-să intru apostolii lui Hristos. Și nu e de minunat, pentru că săngur satana să primeneaște spre înger de lumină. Deci nu e mare lucru, deși slugile lui să primenesc ca slugile direptății, cărora săvărsitul va fi după lucrurile lor.

8. Dentru noi au ieșit, ce nu era dentru noi, că, de-ar fi fost dentru noi, ar fi rămas cu noi, ce ca să să arate că nu sănt toți dentru noi.

Fuga

9. Pre omul eretic, după una și a doao mustrare, părăseaște-l, știind că s-au îndărătnicit unul ca acela, și păcătuaște, fiind săngur de el osândit. [35^r]

10. Luați-vă aminte de prorocii mincinoși, carii vin cătră voi în vășminte oilor, iară denlăutru sănt lupi răpitori.

11. De vine neștine la voi și această învățătură nu aduce, nu-l priimiți pre dânsul în casă și „Mulțam!” lui nu-i ziceți. Pentru că cela ce zice lui „Bineați!” să ameastecă cu lucrurile lui ceale reale.

12. Fraților, nu la tot duhul creadeți, ce ispitiți duhurile de sănt de la Dumneazău, căci mulți proroci mincinoși au ieșit în lume.

13. Vedeți cânii, vedeți pre cei raii lucrători.

14. De să va scula întru tine proroc și va zice tie: „Să meargem și să slujim la alți dumnezăi, carii nu-i știți”, să nu ascultați cuvintelor prorocului acestuia.

Paguba

2 Timoth 2, s. 17

Evrei 6, s. 4, 5, 6

Iuda s. 11

15. Cuvântul lor ca gangrena păşune vor avea.

16. Preste putință iaste cei ce deodată să vor, lumina și vor gusta darul cel cerescu și parte având den Duhul Sfânt, și gustând cel bun al lui Dumnezău graiu și puterile veacului celui viitor, și scăzând, iarăși să să înnoiască la pocăință, răstignind întru eiși pre Fiiul lui Dumnezău și batjocorind.

17. Vai lor, carii în calea lui Cain au mers (*pentru că cel dentăi eretic Cain era, care au tăgăduit purtarea de grija a lui Dumnezău*). [35^v]

ISPITĂ – i.e. *TENTATIO*

În ce chip

Iacob 1, s. 14

Înțelep. lui Solomon 14, s. 11

1 Corinth. 10, s. 13

Efeseani 6, s. 12

1 Pătru 5, s. 8, 9

Efeseani 6, s. 14, 15, 16, 17

1. Fieștecarele să ispiteaște, de a sa pohtă trăgându-să și însălăndu-să.

2. Căci întru zidirea lui Dumnezău spre urăciune s-au făcut și spre piiadeci sufletelor oamenilor și spre lațu picioarelor celor fără de minte.

3. Ispita pre voi nu v-au apucat, fără numai omenească. Iară credicios e Dumnezău, Carele nu va lăsa pre voi să vă ispitiți mai mult de ce puteți, ce va face, împreună cu ispita, și istovul, ca să puteți voi suferi.

4. Nu iaste voao luptarea spre sânge și trup, ce cătră domnii, cătră puteri, cătră țătorii lumii întunecarecului veacului acestuia spre ceale duhovniceaști, ale vicleșugului întru ceale cerești.

5. Trezbiți-vă, privegheați, căci pârășul vostru, diavolul, ca un leu răcnind umblă, cercând pre cine va înghiți, căruia stați împotrivă intemeiați cu credința.

6. Stați, dirept aceaea, încinși fiind mijlocul vostru cu adevărul, și îmbrăcați fiind cu zaoa direptății și încălțându-vă picioarele cu gătirea Evangheliei păcii. Preste toate luând pavăza credinței, cu carele veți putea toate săgețile celui viclean, ceale arzătoare, a le stinge. Si coiful măntuirii priimiți și sabia Duhului carele iaste graiul lui Dumnezău. [36^v]

Luca 22, s. 31, 32

7. Simon, iaca satana au cerut pre voi să vă cearnă ca grâul. Iară Eu Mă rugaiu pentru tine, să nu scază credința ta, iară tu, oarecând, înturnăndu-te, întărește pre frații tăi.

Psalm 38, s. 6⁶⁷

8. Iată, cu palma⁶⁸ măsurate ai pus zilele meale.

Lipsa

Iisus Sirah 34, s. 9

9. Care nu e ispitit ce știe? Omul învățat au cunoscut multe.

Iisus Sirah 2, s. 1

10. Fiiule, de vei să te apropii a sluji Domnului Dumnezău, găteaște sufletul tău spre ispită.

Tovit 12, s. 13

11. Pentru că priimit erai la Dumnezău, de lipsă au fost ca să te cearce ispita⁶⁹.

Iov 7, s. 1

12. Ispitire iaste viiața omului pre pământ.

Math. 10, s. 34

13. Să nu vă pare că am venit să puiu pace pre pământ, n-am venit să puiu pace, ce sabie.

Rămleani 7, s. 23

14. Iară văz altă leage întru mădularile meale oștind împotriva legii gândului meu.

Folos

Iacob 1, s. 2, 3, 4

15. Toată bucuria socotîți, frații miei, când la multe fealiuri de ispite veți cădea, știind că cercarea credinței voastre lucrează îngăduială, iară îngăduiala lucru deplin să aibă.

Iisus Sirah 6, s. 8, 9

16. De căstigi priiaten, în ispită căstigă pre el, și nu te îincreade lui curând. Pentru că iaste priiaten în vreamea lui și nu va rămânea în zioa năcazului tău. [36^r]

Iacob 1, s. 12

17. Fericit bărbatul carele rabdă ispită, căci, lămurit făcându-să, lua-va cununa vieții, carea au făgăduit Domnul celora ce iubesc pre El.

2 Corinth. 12, s. 7

18. Și cu prisosirea arătărilor, ca să nu mă sumețesc, datu-mi-s-au strămurare trupului îngerul satanei, ca să-m dea palme.

Apocalips. 2, s. 7

19. Celui ce biruiaște da-voiu lui să mănânce den lemnul vieții, carele iaste în mijlocul raiului lui Dumnezău.

⁶⁷ În Vulgata, vs. 6; în B1688, vs. 7.

⁶⁸ O corectură la finalul cuvântului: greu de stabilit dacă este **a** peste **u** sau invers, dar contextul impune forma articulată.

⁶⁹ Conținutul acestui vs. este total diferit în versiunea septuagintică de la 1688. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Si pentru că priimit erai lui Dumnezeu, lipsă au fost ca să te cearce ispita.”).

Vrednicie⁷⁰

Înțelep. Solomon 3, s. 5

20. Căci Dumnezău au ispitit pre ei și au aflat pre ei Lui și vreadnici.

Apocalips. 2, s. 17

21. Celui ce biruiaște da-i-voiu lui să mănânce den manna cea ascunsă și voiu da lui piatră albă, și pe piatră nume nou scris, pre carele nimenea nu l-au știut, fără numai Cel ce ia.

Apocalips. 3, s. 12

22. Cela ce biruiaște face-voiu lui stâlp în biseareca Dumnezăului Mieu și afară nu va mai ieși încă și voiu scrie preste el numele Dumnezăului Mieu.

Apocalips. 3, s. 21

23. Cela ce biruiaște da-voiu lui să șază cu Mine în scaunul Mieu, în ce chip și Eu am biruit și am șazut cu Tatăl Mieu în scaunul Lui.

Veselie

Iacob 1, s. 2

24. Toată bucuria socotîți, frații miei, când la multe fealiuri de ispite veți cădea.

Apocalips. 2, s. 17

25. Celui ce biruiaște da-i-voiu lui să mănânce den manna cea ascunsă. [37^r]

ISPOVEDANIE – i.e. *CONFESSIO*

În ce chip

Ieșirea 19, s. 10, 11

1. Curăteaște pre ei astăzi și mâine, și-ș speale hainele. Si fie gata în a treia zi.

Preoția 13, s. 2

2. Stricatul să să aducă la⁷¹ preot sau la unul den fiilor, preoții.

Numerile 5, s. 6, 7

3. Bărbatul au fâmeaia, care va face den toate greșalele omenești și, nesocotind, va nesocoti în Domnul și va greși sufletul acela, va mărturisi păcatul.

Iisus Navi 7, s. 19, 20

4. „Fătul meu, dă mărire Domnului Dumnezăului lui Israîl și dă Lui ispovedanîa și povesteaște mie ce ai făcut, și să nu ascunzi de cătră mine”. Si răspunse: „Adevărat, eu am greșit”.

⁷⁰ Subtitlul este reluat după punctul 22, dar reluarea nu se justifică.

⁷¹ Scrie, inițial, **cătră**, șterge și suprascrie **la**.

- 4 Împărați 5, s. 10
- Psalm 37, s. 19
- Psalm 94, s. 2
- Iisus Sirah 7, s. 34
- Isaiia 31, s. 15⁷³
- Isaiia 43, s. 26
- Math. 8, s. 4
- Iacob 5, s. 16
- Iov 31, s. 33
- Pild. Solom. 28, s. 13
- Iisus Sirah 17, s. 22
- Psalm 31, s. 6
- Iisus Sirah 4, s. 23, 24
- Math. 16, s. 19
- 1 Ioan 1, s. 9
5. Mergând, scaldă-te de 7 ori în Iordan. Și să va întoarce trupul tău ție și să va curăți.
6. Fărădeleagea mea eu voiu vesti și voi găji pentru păcatul meu.
7. Să întimpinăm fața Lui întru mărturisire.
8. De lenevirea ta curăță-te cu puțântel⁷².
9. Gândi-voiu înaintea Ta de toți anii miei, în amărâciunea sufletului meu.
10. Iară tu îți adă aminte și să ne judecăm împreună. Zi tu fărădeleagile tale întâiu, pentru ca să te îndireptezi.
[37^v]
11. Pasă de te arată preotului și du darul tău.
12. Ispoveduiți-vă unul altuia păcatele.
13. De am greșit fără de voie, am ascuns păcatul meu.

Lipsa

14. Cela ce acopere necurăția lui nu să va spori, iară cel ce să va mărturisi și o va părăsi iertare va dobândi.
15. Nu zăbovi în rătăcirea necuraților, înaintea morții, mărturiseaște-te. De la cel mort, ca când n-ar fi, au perit mărturisirea, cel viu și sănătos va lăuda pre Domnul.
16. Zis-am: „Mărturisi-voiu asupra mea fărădeleagea mea Domnului”, și Tu ai lăsat păgânătatea inimii meale.
17. Pentru sufletul <tău>⁷⁴ să nu te rușinezi, pentru că iaste rușine care aduce păcat și iaste rușine aducând slavă și har.
18. Oricare vei lega pre pământ fi-va legat în ceriuri, și care veidezlega pre pământ fi-va dezlegat în ceriuri.
20. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios iaste și direct ca să ne iarte noao păcatele; și ne va curăță pre noi de toată nedireptatea.

⁷² În versiunea septuagintică de la 1688, acest conținut nu se regăsește în vs. 32, în schimb, corespunde sfârșitului vs. 34 din textul latinesc (Vulgata 1690: *Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis, et de negligentia tua purga te cum paucis.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Dă-le partea, precum și s-au poruncit, a pârghelor și a curăteniilor, și de lenevirea ta curățeaște-te cu pătâni.”).

⁷³ Capitolul 31 are numai 9 vs. (atât în B1688, cât și în Vulgata).

⁷⁴ Este, desigur, un *lapsus calami*, cuvântul se impune în context; cf. B1688.

1 Ioan 1, s. 9

21. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios iaste și direct ca să ne iarde noao păcatele; și ne va curăță pre noi de toată nedireptatea. [38^r]

CHEMAREA SPRE RĂNDUIALA VIEȚII – i.e. *VOCATIO AD VITAE STATUM*

În ce chip

Ioan 14, s. 1, 2

1. Nu să turbure inima voastră. În casa Tătâne-Mieu sălașuri multe sănt.

1 Corinth. 7, s. 20

2. Fieștecarele intru chemarea carea s-au chemat, intru aceaea să rămâie.

Psalm 24, s. 13

3. Cine iaste omul cel ce să teame de Domnul? Pune-va leage lui în calea carea au ales.

Efeseani 4, s. 1

4. Rog, direct aceaea, pre voi eu, cel legat intru Domnul, cu⁷⁵ vrednicie să umblați chiemării, carii v-ați chiemat.

1 Împărați 30, s. 24

5. După partea celuia ce să pogoaără la războiu, aşa va fi partea aceluia ce şade la unealte, intr-un chip vor împărți.

Fapt. Apostol. 10, s. 34, 35

6. Cu adevărat pricep că nu e fățarnic Dumnezău, ce, intru toată limba, cela ce să teame de El și lucrează direptate priimit la El iaste.

CLEVETIRE – i.e. *DETRACTIO*

În ce chip

Ieșire 22, s. 28

1. Dumnezău să nu-l grăiești de rău și pre boiarul norodului tău să nu-l vorbești de rău.

Iisus Sirah 19, s. 9

2. Auzit-ai cuvănt? Să moară cu tine. Cuitează, că nu te va sparge.

Psalm. 100, s. 6

3. Pre cel ce clevetea pre ascunsu pre de-aproapele său, pre acela am gonit.

Pilde Solom. 4, s. 24

4. Ia denprejurul tău cea îndărăbnică gură și nedreapte buze departe de la tine împinge. [38^v]

---

⁷⁵ Urmează, șters, **credință**.

<Preoțiiia 19, s. 16>

Eclesiast. 10, s. 20

2 Corinth. 12, s. 20

Iisus Sirah 28, s. 27

Iisus Sirah 5, s. 17

Eclesiast. 10, s. 11

Pild. Solomon 24, s. 9

Rămleani 1, s. 30

Pild. Solom. 24, s. 21, 22

Galat. 5, s. 15

Psalm 5, s. 11; Rămleani 3, s. 13

Înțelep. lui Solomon 1, s. 11

Psalm 54, s. 24

Psalm 56, s. 6

Psalm 139, s. 3

5. Să nu grăiești de rău pre surd și înaintea orbului să nu pui piiadecă. Și să te temi de Domnul Dumneazăul tău.

6. Întru socotință ta să nu blastemi pre împărat, și în cămările aştenuturilor tale să nublastămi pre cel bogat, căce pasarea ceriului va duce glasul tău și cel ce are arepile spune-va cuvântul tău.

7. Mă tem ca nu cumva price, răvniri, mănnii, clevete să fie între voi.

8. Îngrădeaste urechile tale cu mărcini, limba clevetitoare nu o auzi, și la gura ta fă ușă și zavor⁷⁶.

Pagubă

9. Asupra șoptitorului va veni urăciune, pizmă și batjocură⁷⁷.

10. De mușcă șarpele pe furiș, atâta face cela ce cleveteaște într-ascuns.

11. Necurăția iaste la omul clevetitoriu.

12. Șoptitori, clevetnici, urăți de Dumnezău.

13. Cu clevetitorii nu te ameasteca, pentru că fără de veaste vor plăti spre necurați.

14. De mușcați pre altul și vă mâncăți, căutați nu unul de cătră altul să vă topiți.

15. Groapă deșchisă – grumazul lor; cu limbile sale viclenea. Veninul aspidelor – supt buzele lor.

16. De clevetituri vă crăuți limba, căci răspunsul pre ascuns deșărt nu va mearge. [39^r]

17. Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât until de lemn, și acealea sănt săgetături.

18. Fiii oamenilor, dinții lor – arme și săgeți, și limba lor – sabie ascuțită.

19. Ascuțit-au limba sa ca de șarpe, otravă de aspide – supt buzele lor.

⁷⁶ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestei trimiteri acoperă vs. 27 și 28 („27. Vezi, îngrădeaste ocina ta cu mărcini, argintul tău și aurul foarte-l leagă. 28. Și cuvintelor fă jug și cumpănă, și la gura ta fă ușă și zavor.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 28. *Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, et ori tuo facito ostia et seras;* cf. Biblia Vulgata 1760: „28. Îngrădeaste-ți urechile cu spini, limba vicleană să nu o auzi, și gurii tale fă uși și încuietori.”).

⁷⁷ În textul de la București, acest conținut nu se regăsește. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *susurratori autem odium, et inimicitia, et contumelia;* cf. Biblia Vulgata 1760: „[...] iară clevetitorului, mânie și vrăjmășie și ocară.”).

20. Șerpi, pui de năpârci, cum veți scăpa de judecata gheenunei?

CONTENIRE – i.e. *ABSTINENTIA*

În ce chip

Iezuchiil 4, s. 10, 11

1. Măncarea ta carea vei mânca să fie cu cumpănă și cu măsură.

1 Petr 2, s. 11

2. Iubiților, rogu-vă ca pre niște nemearnici și streini să vă feriți de ceale ale trupului pohte, carele să oștesc asupra sufletului.

Luca 21, s. 34

3. Luați aminte să nu cumva să să îngreuiaze inimile voastre cu amegealele mâncării și bețiii și cu grijile lumești. Si zioa aceaea fără veaste va veni preste voi.

1 Timoth. 6, s. 8

4. Având hrane și acoperemânturi, cu aceastea destui să fim.

Ioil 2, s. 15

5. Sfințiți postu (*în curătenia vieții*) și strigați slujbă.

Ioil 2, s. 12

6. Întoarceți-vă cătră Mine den toată inima voastră, și cu post⁷⁸, și cu plângere, și cu tânguire. [39^r]

Math. 6, s. 17, 18

7. Iară tu, când postești, unge capul tău și-ți spală fața ta, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ce Tatălui tău, Celui într-ascuns, și Tatăl tău, Cel ce veade într-ascuns, da-va tie la arătare.

Math. 6, s. 16

8. Când postăți, nu vă faceți ca cei fațarnici, posomorâți, că-și strică feațele lor ca să să arate oamenilor postind. Adevar zic voao, că-ș iau plata lor.

Pild. Solom. 23, s. 1, 2, 3

9. De vei șădea a cina la masa silnicului, cu gândul gândește ceale ce să pun înainte-ți. Si pune mâna ta șiind cum că ca aceasta trebuie tu să gătești. Iară de ești mai nesățios, nu pofti bucatele lui, pentru că aceasta să țin de viață mincinoasă.

Lipsa

1 Petru 5, s. 8

10. Trezbiți-vă, privegheați, căci părășul vostru, diavolul, ca un leu răgnind umblă cercând pre cine va înghiți.

⁷⁸ În B1688 urmează: *și cu sac*, precizare omisă de autor, aceasta nefiind în Vulgata.

Math. 17, s. 21

11. Acest fealiu de drac nu iase, ce numai cu rugăciunea și cu postul.

1 Corinth. 8, s. 13

12. De vreame ce mâncarea sminteaște pre fratele meu, nu voiu mâncă carne în veac, ca nu pre fratele meu să smintescu.

Folios

Iudith 4, s. 12

13. Știți că va asculta Dumnezeu rugăciunile voastre, de veți rămânea cu post și cu rugăciune înaintea Domnului⁷⁹. [40r]

Jisus Sirah 29, s. 25

14. Mai bună e viața săracului supt acoperemânt de grinzi, decât măncări luminate în streini.

Isus Sirah 31, s. 21

15. Cât e de destul omului slujit vinul puțin; și, durmind, de el nu vei fi beteag, nici vei simți dureare⁸⁰.

Tovit, 12, s. 8, 9

16. Bună e rugă cu post și cu milostenie decât a strângere aur.

Vrednicie

Luca 1 s. 15

17. Va fi mare înaintea Domnului, și vin și sichera nu va bea, și să va împela de Duhul Sfânt încă den zgăul mumej lui

Veselie

Ecclesiast. 10, s. 17

18. Fericit e pământul, ai căruia boiari la vreame vor mânca, în puteare, și nu să vor rușina.

Luca 6, s. 21

19 Eericiți căii flămâncitii acum, că sătura-vă-yeti

Jisus Sirah 31 s 24⁸¹

20. Somnu sănătate iaste la omul treaz; durmi-va până dimineața și sufletul lui să vă veseli cu dânsul.

⁷⁹ Conținutul vs. 12 în versiunea septuagintică de la 1688 este total diferit. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Dicens: scitote, quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permaneseritis in ieuniis, et orationibus in conspectu Domini.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Zicând: «Să știi că va asculta Domnul rugăciunile voastre, de rămâind veți rămânea în posturi și în rugăciuni înnaintea Domnului».”)

⁸⁰ Același vs. în versiunea septuagintică de la 1688 este: „*Cătu e de destul omului slujit cel puțin, și preașternutul lui nu răsuflă.*” Autorul a valorificat, după cum se vede, și textul din B1688, dar a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: 22. *Quam sufficiens est homini eruditio vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem.*; cf. Biblia Vulgata 1760 ,22. Cât e de destul omului învățat vinul puțin! Si dormind, nu te vei osteni de el și nu vei simți durearea”

⁸¹ În textul de la 1688, conținutul acestei trimitere acoperă vs. 22: „Somnul sănătății iaste pre mată cu măsură; sculatul-său dimineață, și sufletul lui – cu el.” Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 24).

CREDINȚA – i.e. *FIDES*

În ce chip

Evrei 11, s. 1

1. Credința iaste ființa celor nădejduite, lucrurilor celor ce nu să văd dovediri.

1 Soloneani⁸² 2, s. 13

2. Mulțămim lui Dumnezău neîncetat, căci luând cuvânt de auzire de la noi, al lui Dumnezău cuvânt ați priimit, nu al oamenilor, ce, precum iaste adevărat, cuvântul lui Dumnezău. [40^r]

Efeseani 4, s. 5

3.⁸³ Un Domn, o credință, un botez.

Rămleani 10, s. 10

4. Cu inima să creade în direptate, iară cu gura să mărturiseaște spre mântuire.

Iisus Sirah 32, s. 24

5. Cel ce creade în Domnul ia aminte la porunci, și cel ce nădejduiaște pre Domnul nu să va scădea.

Iacob 2, s. 18

6. Ce va zice cinevaș: „Tu credință ai, și eu fapte am. Arată-m credința ta dentru faptele tale, și eu voi arăta tie den faptele meale credința mea”.

Iacob 2, s. 14

7. Ce folos e, frații miei, de va zice neștine că are credință, iară fapte nu are? Au poate credința să-l mântuiască pre el?

Direptatea

Psalm 92, s. 7

9. Mărturiile Tale s-au încredințat foarte.

Marc. 16, s. 17, 18

10. Iară seamnele celor ce vor creade aceasta vor urma: cu numele Mieu, draci vor scoate, grăi-vor în limbi nouă. Șărpi vor lua și, de-ar și bea ceva de moarte, nu va strica lor, pre bolnavi mâinile-ș vor pune și bine le va fi.

Ioan 10, s. 38

11. De în Mine nu creadeți, lucrurilor creadeți, ca să știți și să creadeți că în Mine e Tatăl, și Eu – întru El.

Somnus sanitatis in homine parco, dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur.; cf. Biblia Vulgata 1760 „24. Somnul sănătății, omului postelnic; durmi-va până dimineață și sufletul lui cu dânsul să va veseli.”).

⁸² I.e. Thesalonicieni.

⁸³ În afara slovo-cifrei Ȑ (3), care are statut de custode, autorul scrie la [41^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Credința**.

Lipsa

Galateani 5, s. 6

12. Întru Hristos Iisus nici tăierea împrejur poate ceva, nici netăiare, ce credința care să lucrează prin dragoste. [41^v]

Ebrei 11, s. 6

13. Fără credință, cu neputință e a bine plăcea, că trebuie să creză cela ce să apropie la Dumnezău, că iaste, și celora ce-L caută pre El dătătoriu de plată Să face.

Ioan 3, s. 18, 36

14. Cela ce nu creade Lui s-au judecat, căci n-au crezut în numele Celui sânge născut, Fiiul lui Dumnezău. Cela ce creade în Fiiul are viață veacinică, iară cela ce nu ascultă de Fiiul nu va vedea viață, ce urgia lui Dumnezău rămâne asupra lui.

Avvacum 2, s. 4

15. De să va feri, nu binevoiaște sufletul Mieu întru el, iară cel direct al Mieu din credință va trăi.

Filos

Filip. 3, s. 7, 8

16. Carele era mie dobânzi, aceastea le socotesc pentru Hristos pagubă, ce pentru aceaea și gândesc toate pagubă a fi, pentru cea ce covărșaște a științii lui Hristos Iisus, Domnului meu, pentru Care de toate m-am pagubit și le gândesc gunoaie a fi, ca pre Hristos să dobândesc.

Rămleani 4, s. 3

17. Crezu Avraam la Dumnezău, și să socoti lui întru direptate.

Ioan 3, s. 16

18. Așa au iubit Dumnezău lumea, căt pre sânge născut Fiiul Lui au dat, ca tot cel ce va creade întru El să nu piară, ce să aibă viață veacinică.

Ioan 6, s. 47

19. Amin, amin zic voao: cela ce creade în Mine are viață veacinică. [41^v]

Marc. 9, s. 23

20. De poți creade, toate să pot celui ce creade.

Vrednicie

Varuh 4, s. 3

21. Fericiți săntem, Israile, căci ceale plăcute lui Dumnezău noao cunoscute sănt.

Psalm. 147, s. 9

22. N-au făcut aşa la toată limba, și judecătile Lui nu le-au arătat.

Colaseni 1, s. 12, 13

23. Mulțamind Părintelui Celuia ce ne-au învrednicit pre noi în partea sorțului sfintilor întru lumină, Carele ne-au izbăvit pre noi din putearea întunecarecului și ne-au mutat la împărăția Fiiului dragostii Lui.

- Efes. 2, s. 19   24. Nu mai sănteți streini și nemearnici, ce împreună petrecători cu sfinții și de casa lui Dumnezeu.
- Galateani 5, s. 1   25. Stați, și nu iarăși cu jugul robirii să cuprindeți.
- Galateani 3, s. 1   26. O, fără de minte galateani, cine pre voi au zavistuit, ca adevărului să nu să plecați, cărora, înaintea ochilor, Iisus Hristos S-a scris mai nainte întru voi răstignit.
- Galat. 5, s. 7   27. Alergați bine, cine pre voi au contenit să nu să înduplați adevărului?
- Evrei 13, s. 9   28. Bine e cu daru să să aderească inima, nu cu mâncări întru carele nu s-au folosit ceia ce au umblat.
- Pild. Solom. 25, s. 28   29. A mâncă miiare multă nu iaste bine, și trebuie a cinsti cuvintele slăvite.
- Timoth. 1, s. 19   30. Având credință și bună cunoștință, carea, unii, lăpădându-o, din credință căzură. [42^r]
- Rămleani 11, s. 20, 21   31. Cu credință ai stătut. Nu gândi sus, ce te teame, pentru că, de vreame ce Dumnezeu ceale din fire stâlpări n-au cruceat, cândva, nici pre tine va crucea.
- Pild. Solom. 22, s. 28   32. Nu rădica hotărale veacnicice, carele au pus părinții tăi.
- Ieremia 6, s. 16   33. Stați pre căi și vedeti și întrebați cărările Domnului veacnicice și vedeti carea iaste calea cea bună și meargeți întru ea și veți afla hodină sufletelor voastre.
- Efes. 4, s. 14   34. Să nu mai fim prunci, învăluindu-ne și purtându-ne cu tot vântul învățăturii, cu potcele oamenilor întru vicleșug, spre meșteșugirea înțelepciunii.
- Evrei 13, s. 9   35. Cu învățături de multe fealuri și streine nu să învăluiați.

CREȘTIN – i.e. *CHRISTIANUS*

În ce chip

- 2 Timoth. 2, s. 19   1. Să să depărteaze de la nedireptate tot cela ce numeaște numele lui Iisus.
- 1 Timoth. 6, s. 12   2. Nevoiaște asupra celui bun războiu al credinței, apucă-te de cea veacinică viață.

Math. 7, s. 21

3. Nu tot cine-Mi va zice Mie: „Doamne! Doamne!” va încă întru împărația cerurilor, ce cela ce face voia Tatălui Mieu Celui den ceriuri.

Iacob 2, s. 14

4. Ce folos e, frații mei, de va zice neștine că are credință, iară fapte nu are?

1 Ioan 2, s. 6

5. Cel ce zice a rămânea întru Hristos datoriu iaste, după cum Acela au umblat, și el aşa să umble. [42^r]

2. Petr 2, s. 21

6. Mai bine era lor a nu cunoaște calea direptății, decât, cunoscându-o, a să întoarce.

2 Petr 1, s. 10

7. Pentru aceaea, mai mult, fraților, nevoiți adeverită chemarea și aleagerea voastră să să facă.

Vrednicie

1 Petr 2, s. 9

8. Voi, rod ales, împărătească preoție, limbă sfântă, norod spre ocroteală.

Colaseiani 1, s. 12

9. Mulțămind Părintelui Celuia ce ne-au învrednicit pre noi în partea sorțului sfinților întru lumină.

CREAȘTEREA PRUNCIILOR – i.e. *EDUCATIO*

În ce chip

Iisus Sirah 7, s. 24

1. Fii și sănătate? Învață-i pre ei și înduplecă din tinereate grumazul lor.

Iisus Sirah 30, s. 1

2. Cel ce iubeaște pre fiul lui îndesi-va bicele lui, pentru ca să să veselăscă la ceale de apoi ale lui.

Pild. Solom. 13, s. 25

3. Care nu să îndură de toiac uraște pre fiul lui, iară cela ce-l iubeaște cu nevoiță-l ceartă.

Evrei 12, s. 7, 8

4. Care iaste fiul pre carele nu-l ceartă tatăl? Iară de sănătate fără de învățătură, căriia părtăș s-au făcut toți, poate fi că copili sănătate, și nu fii.

Iisus Sirah 30, s. 9, 10, 11

5. Apleacă fiul, și te va însăpăma; joacă cu el, și te va măhnisi. Nu râde împreună cu el, pentru ca să nu te doară împreună, și la cea de apoi vei strepezi dinții tăi: Să nu dai lui volnicie la tinereate. [43^r]

Pild. Solom. 29, s. 17

6. Ceartă pre fiul tău, și te va odihni, și va da podoabă sufletului tău.

- 1 Timoth. 5, s. 8   7. De vreame ce neștine de ale lui, și mai vârtos de ai casii lui, nu ia aminte, de credință s-au lăpădat și iaste decât cel necredincios mai rău.
- Efeseani 6, s. 4   8. Și voi, părinți, nu urgisiți fiii voștri, ce-i hrăniți pre ei cu învățatură și cu dojana Domnului.
- Iisus Sirah 16, s. 1, 2, 3, 4, 5   9. Nu te bucura pre fiii păgâni, de să vor înmulții, nu te bucura pre ei, de nu iaste frica Domnului împreună cu ei. Să nu te încrezi la viața lor și nu te opri pre locul lor. Că mai bun iaste unul de Dumnezeu temătoriu, decât o mie păgâni, și a muri fără feciori, decât a avea feciori păgâni. Pentru că de la unul de înțeles să va lăcui împreună cetatea, iară feliul celor fărădeleage să va pustii.
- 2 Leage 4, s. 9   10. Să nu uiți toate cuvintele carele au văzut ochii tăi și să nu lipsască de la inima ta toate zilele vieții tale; și vei învăța pre fiii tăi și pre fiii fiilor tăi.
- Efes. 6, s. 4   11. Hrăniți pre ei cu învățatură și cu dojana Domnului⁸⁴.
- Psalm 33, s. 11   12. Veniți, fiilor, ascultați-mă pre mine: frica Domnului voiu învăța pre voi.
- Iisus Sirah 11, s. 28   13. Întru fiii lui cunoaște-să-vă bărbatul.
- Colaseani 3, s. 21   14. Nu întărâtați fiii voștri, ca să nu să măhnească. [43^v]

Lipsa

- Iisus Sirah 30, s. 12   15. Ceartă pre fiul tău și lucrează întru el, ca nu, întru rușinarea ta, să va potigni.
- Iisus Sirah 22, s. 3   16. Rușinea tată-său – în nașterea celui neînvățat.
- Pild. Solom. 29, s. 15   17. Copilul lăsat în voia sa rușinează părinții lui.
- Pild. Solom. 22, s. 6   18. Înnoiaște copilul după calea lui și, încă de va și îmbătrâni, nu să va depărta de la ea.
- Iisus Sirah 30, s. 8   19. Calul neînvățat ieși-vă năsălnic, și fiul slobod va ieși obraznic.
- Pild. Solom. 13, s. 19   20. Săracie și necinste rădică neascultarea, iară cela ce păzeaște mustrările să va mări.
- Înțelep. lui Solomon 3, s. 11   21. Cel ce defaimă înțelepciunea și învățatura dosădit iaste, și deșartă e nădejdea lor, și trudele nefolosite, și fără treabă sănt lucrurile lor.

---

⁸⁴ Cf. vs. integral, supra, punctul 8.

Filos

- Pild. Solom. 10, s. 18
Iisus Sirah 30, s. 2
Pild. Solom. 29, s. 15
Pild. Solom. 4: 13
Pild. Solom. 3, s. 11, 12
Pild. Solom. 23, s. 13, 14
Plângerea Ieremiei 3, s. 27
<Pild. Solom. 12, s. 15>
22. Căile vieții păzitorului de învățătură.
23. Cela ce ceartă pre fiul lui folosi-să-va de el, și între cei cunoscuți pentru el să va lăuda.
24. Nuihoa și mustrarea dau învățătura. Copilul lăsat în voia sa rușinează părinții lui.
25. Apucă-te de a mea învățătură, nu te lăsa, ce păzeaște pre ea, că aceaea iaste viața ta.
26. Fiiule, nu defâima învățătura Domnului, nici te muia de El mustrându-te. Pentru că pre cela ce iubeaște Domnul ceartă.
27. Nu lipsi a certa pruncul, nici de-l vei lovi pre el cu toiag nu va muri, pentru că tu îl vei lovi pre el cu toiag, și sufletul lui den moarte îl vei izbăvi. [44^r]
28. Bine e omului când va redica jugul din tinerețele lui.
29. Nebuniia învăluirea iaste în inima pruncului, și nuihoa goni-va pre dinsa⁸⁵.

CRUCEA – i.e. *CRUX*

În ce chip

- 2 Corinth. 6, s. 4
1 Solon.⁸⁶ 3, s. 3
Avacum 3, s. 15
1. Întru tot intemeind pre voi, ca ai lui Dumnează slugi, întru îngăduință multă, întru năcuzuri.
2. Nimenea să nu să clătească întru năcuzurile aceastea, pentru că voi știți că spre aceasta ne aflăm.
3. Întră cutremur la oasele meale, și, dedesuptul mieu, să turbură avutul meu. Odihni-mă-voiu, în zioa năcazului meu, ca să mă suiu eu la norodul nemericie meale.

Lipsa

- Luca 24, s. 26
4. Au nu s-au căzut aceastea să le pață Hristos și să intre întru slava Lui?

⁸⁵ Conținutul acestui vs. este discret diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Negândirea zboară inemă Tânărului, toiagul învățăturii departe e de la el.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Stultitia conligata est in corde pueri, et virga disciplinae fugabit eam.*; Biblia Vulgata 1760: „Nebuniia legată iaste în inima copilului și nuihoa învățăturii o va lunga.”).

⁸⁶ I.e. Thesalonicieni.

- Timoth. 3, s. 12   5. Toți ceia ce vor cu bună-credință a trăi întru Hristos Iisus goni-să-vor.
- Evrei 12, s. 8   6. Iară de sănteți fără de învățatură, căriia părtaș s-au făcut toți, poate fiindcă copili sănteți și nu fii.
- Fapt. Apost. 14, s. 21   7. Prin multe năcazuri trebuie noi a intra la împărăția lui Dumnezeu.
- Math. 10, s. 38   8. Cine nu va lua crucea sa și să vie după Mine nu iaste destoinic de Mine. [44^v]
- Luca 14, s. 27   9. Cine nu poartă crucea sa și vine după Mine nu poate să fie ucenicul Mieu.
- Judith 8, s. 24, 25⁸⁷   10. Toți, care au plăcut lui Dumnezeu, prin multe năcazuri au trecut direpti, iară aceia, care ispite n-au luat cu frica Domnului, și nerăbdarea sa și ocara răpșirii sale în aleanul Domnului au adus, s-au izgonit de cel pierzătoriu și de șarpi au perit.

Direptate

- Facerea 42, s. 21   11. Pe direct aceasta pătimim, că în păcat sătem pentru fratele nostru. Pentru aceasta veni pre noi primejdia aceasta.
- Judith 8, s. 26, <27>⁸⁸   12. Să nu izbândim noi pentru aceastea, care pătimim, ce să socotim că, decât păcatele noastre, mai mic iaste acest bici al lui Dumnezeu, cu care ca niște slugi ne cercetăm; spre întoarcerea și nu spre pierzarea noastră s-au trimis.
- Iov 2, s. 10   13. De am priimit ceale bune din mâna Domnului, ceale reale să nu le suferim?

⁸⁷ Scrie **κε**, **κς**, **κζ** (25, 26, 27), dar, de fapt, conținutul trimiterii acoperă vs. 23, 24 și 25 în textul latinesc, în vreme ce în B1688 nu se regăsește (Vulgata 1690: 23 (...) *omnes qui placuerunt Deo per multas tribulationes transierunt fidèles*, 24 *Illi autem qui tentationes non suscepérunt cum timore Domini, et impatientiam suam et inproperium murmurationis suaे contra Dominum protulerunt* 25 *Exterminati sunt ab exterminatore, et a serpentibus perierunt*; cf. Biblia Vulgata 1760: „24. Iară cei ce n-au priimit ispitele cu frica Domnului, și nerăbdarea sa și ocara murmurării sale împotriva Domnului și au dat înainte, 25. S-au răsipit de la răsipitoriu și de șerpi au perit.”

⁸⁸ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs. în textul latinesc, în vreme ce în B1688 nu se regăsește (Vulgata 1690: 26 *Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quae patimur*, 27 *Sed reputantes peccatis nostris haec ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus*; cf. Biblia Vulgata 1760: „26. Și noi, dară, să nu ne izbândim pentru aceste ce pătimim, 27. Ci să socotim aceaste pedeapse a fi mai mici decât păcatele noastre, zbicele Domnului cu carele ca slujile ne certăm spre întoarcerea și spre perirea noastră a năsă întâmpla să credem”. Vezi și nota precedentă.

- Iov 11, s. 6   14. O, de ai cunoaște că vreadnice ţie s-au nemerit de la Domnul, pentru ceale ce-ai greșit.
- Iov 33, s. 27   15. Adevărat, am păcătuit, și nu cu vreadnice m-au certat de carele am greșit.
- Pild. Solom. 3, s. 11   16. Fiiule, nu defâima învățătura Domnului, nici te muia de El mustrându-te. Pentru că pre cela ce iubeaște Domnul ceartă și ca părintele în pruncu-și binevoiaște. [45^r]
- Folos*
- Tovit 3, s. 13   17. Binecuvântat e numele Tău, Dumneazăul părinților noștri, care, când Te vei mânia, milă vei face, și, în vreamea năcazului, păcatele ierți celora ce Te cheamă într-ajutoriu pre Tine⁸⁹.
- Tovit 3, s. 21   18. Aceaea adevărată o țâne tot cela ce Te cinsteaște pre Tine: ca viața lui, de va fi încercare, să va corona, iară, de va fi în năcaz, să va slobozi⁹⁰.
- Psalm 33, s. 18   19. Aproape e Domnul de cei zdrobiți la inimă și pre cei smeriți cu duhul va mântui.
- Iisus Sirah 31, s.2   20. Boala grea va trezbi sufletul⁹¹.
- Iisus Sirah 35, s. 23   21. Înfrumsătată e mila lui Dumneazău în vreamea năcazului Lui, ca norii ploii în vreamea neploii.
- Isaiia 1, s. 25   22. Voiu lămuri spre curat.
- Rămleani 8, s. 18   23. Socotesc că nu-s vreadnice patimile vremii de acum cătră cea viitoare mărire, carea să va descoperi noao.
- 2 Corinth. 4, s. 17   24. Cel din dată iușor al scârbei noastre cea de prisosit, întru prisosire veacnică grăime a măririi lucrează noao.
- 2 Timoth. 2, s. 11, 12   25. De am murit împreună, împreună vom și trăi. De vom răbdă împreună, vom și împărăți.

⁸⁹ Conținutul vs. 12 în versiunea septuagintică de la 1688 este total diferit. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Benedictum est nomen tuum Deus, patrum nostrorum, qui cum iratus fueris misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Bine și cuvântat numele Tău, Dumnezeul părinților noștri, Carele, când Te vei mânia, milă vei face și, în vreamea năcazului, ierți păcatele celor ce Te cearcă”.

⁹⁰ În B1688, capitolul 3 are numai 18 vs. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur si autem in tribulatione fuerit, liberabitur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „21. Iară aceasta adevărată oare tot cel ce te cinsteaște, că viața lui, de va fi în ocară, să va corona, iară de va fi în năcazu, să va slobozi”.

⁹¹ „Sufletul” este după Vulgata (*animam*). Cf.: B1688 „și boala grea va trezvi somnul” și Biblia Vulgata 1760 „și boala grea face treazu sufletul”.

- Math. 5, s. 10   26. Fericiți cei goniți pentru direptate, că acelora iaste împărația ceriurilor.
- Math. 5, s. 11, 12   27. Fericiți veți fi când vor ocărî pre voi și vă vor goni și vor zice tot răul graiu asupra voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă și vă [45^r] veseliți că plata voastră multă e în ceriuri.
- Iisus Sirah 3, s. 14, 15   28. În zioa năcazului tău aduce-Ş-va aminte de tine. Ca seninul preste îngheț, aşa se vor topi păcatele tale.
- Ebrei 12, s. 11   29. Toată certarea într-acel ceas nu ni să pare de bucurie a fi, ce de măhnire, iară mai apoi roadă de pacea direptății dă celor ce pren ia sănt deprinși.
- Psalm 77, s. 38   30. Cându-i omorăia pre dinșii, atuncea cerca pre El, și să întorcea și mâneca cătră Dumnezău.
- Vrednicie*
- Pild. Solom. 3, 11, <12>⁹²   31. Fiiule, nu defâima învățătura Domnului, nici te muia de El mustrându-te. Pentru că pre cela ce iubeaște Domnul ceartă, și ca părintele în fiu-și binevoiaște⁹³.
- Înțelep. lui Solom. 3, s. 5, 6, 7   32. Puțan certându-să, mari faceri de bine vor lua, căci Dumnezău au ispitit pre ei și au aflat pre ei Lui și vreadnici. Ca aurul în topitoare au ispitit pre ei și ca rodire de tot a jârtvei i-au priimit pre ei. și în vreamea socotinții lor vor lumina.
- 1 Petr 4, s. 15, 16   33. Nu cumva cineva den voi să pătimească ca un ucigătoriu au fur, au făcătoriu de rău, sau ca un socotitoriu de ceale streine. Iară de (pătimeaște)⁹⁴ ca un creștin, nu să rușineaze, ce măreasă pre Dumnezău cu partea aceasta. [46^r]
- Petr 2, s. 19   34. Acesta e darul, de va răbda neștine întristăciuni, pentru știință lui Dumnezău pătimind fără de⁹⁵ vină.

⁹² Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

⁹³ Segmentul „și ca părintele în fiu-și binevoiaște” este tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *et quasi pater in filio complacet sibi*). Cf. B1688: „*Fiiule, nu defâima învățătura Domnului, nici te muia de El mustrându-te, 12. Pentru că pre cela ce iubeaște Domnul ceartă, și bate pre tot fiul carele priimeaște.*” și Biblia Vulgata 1760: „*11. Învățătura Domnului, fiiule, nu o lăpăda, nici slăbi când te cerți de la Dânsul. 12. Că, pre care-l iubeaște, Domnul îl ceartă și ca tatâl întru fiu bine îl place.*”

⁹⁴ Paranteza este prezentă în B1688.

⁹⁵ Urmează, șters, **bine**.

Veselie

Psalm 22, s. 5

Psalm 93, s. 19

Iacob 1, s. 2, 3, 4

2 Corinth. 7, s. 4

2 Corinth. 1, s. 5

1 Petr 4, s. 13

35. Toiagul Tău și varga Ta, aceastea m-au mângăiat.

36. După multimea durerilor meale în inima mea, mângăierile Tale au veselit sufletul meu.

37. Toată bucuria socotîți, frații mei, când la multe fealuri de ispite veți cădea, știind că ispita credinței voastre lucrează îngăduială, iară îngăduiala lucru deplin are.

38. Plin sănt cu mângăierea, mă preaprisosesc cu bucuria preste tot năcazul nostru.

39. În ce chip prisosesc patimile lui Hristos intru noi, aşa, prin Hristos, prisoseaște și mângăierea noastră.

40. Întru cât părtași sănăteți patimilor lui Hristos, bucurați-vă ca și întru descoperirea mărirei Lui vă veți bucura, veselindu-vă.

CUVĂNTUL LUI DUMNEZĂU – i.e. *VERBUM DEI*

În ce chip

Pild. Solomon 8, s. 8, 9

1. Cu direptate-s toate graiurile gurii meale, nimică fiind întru eale strâmbu, nici încâlcit. Toate-s înaintea celor ce pricep și – direapte celor ce află cunoștința. [46^v]

Pild. Solomon 30, s. 5, 6

2. Toate cuvintele lui Dumnezău sănt lămurite și ajută El celor ce să smeresc de Dinsul. Nu adaoga la cuvânte Lui, ca să nu te dovedească, și mincinos vei fi.

2 Petr 1, s. 21

3. Nu den voia omului să răspunse vreodată prorocie, ce de Duhul Sfânt îndemnăndu-să au grăit acei sfinți oameni ai lui Dumnezău.

1 Corinth. 10, s. 11

4. Aceasta toate pilde să întâmpla acelora, iară s-au scris spre învățătura noastră.

2 Petr 1, s. 19

5. Avem mai adevărat pre cel prorocesc cuvânt, la carele bine veți face luând aminte ca unui luminătoriu ce luminează în loc cu ceată, până unde zioa va lumina și luceafărul va răsări întru inimile voastre.

Psalm 118, s. 104

6. Făclie picioarelor meale e leagea ta, și lumină cărărilor meale.

Iisus Sirah 21, s. 16, <17>⁹⁶

Ioan 6, s. 63

Ioan 8, s. 47

Psalm 118, s. 139

Isaiia 1, s. 9, 10, 11

Pild. Solom. 28, s. 9

Amos 8, s. 11

Ieremiiia 19, s. 15

Evrei 2, s. 1

Evrei 4, s. 12

2 Timoth. 3, s. 16, 17

7. Cuvântul înțelept de va auzi cel știitoriu, lăuda-l-va pre el și preste el va adaoge. Auzi răsfățatul și tânjâlui, și-l întoarse pre el din dosul lui.

8. Graiurile carele Eu grăiesc voao duh sănt și viață sănt.

9. Cela ce este de la Dumnezău graiurile lui Dumnezău aude. Pentru aceaea voi nu auziți, căci de la Dumnezău nu sănțeți.

10. Cu foc lămurit e cuvântul Tău foarte, și robul Tău l-au iubit pre el. [47^r]

Lipsa

11. Și de nu Domnul Savaoth ar fi lăsat noao sămânță, ca Sodomul ne-am fi făcut și ca Gomorul ne-am fi arătat. Ascultați cuvântul Domnului, boiarii Sodomului, luați aminte leage<a> lui Dumnezău, nărodul Gomorului: „Ce e Mie mulțimea jărtvelor voastre?”

12. Cela ce abate ureachea lui ca să nu auză leage<a>, și el rugă lui ș-au urât.

13. Iată, zile vin, zice Domnul, și voi trimite foamete preste pământ, nu foamete de pâine, nici foamete de apă, ce foamete a auzi cuvântul Domnului.

14. Iată, Eu aduc pre<s>te cetatea aceasta și preste toate cetățile ei toate realele carele am grăit asupra ei, căci au învârtoșat cerbicea lor a nu asculta poruncile Meale.

15. Pentru aceaea trebuie mai mult voi să luați aminte la cealea ce s-au auzit, ca să nu ne scurăm.

Folos

16. Viu iaste cuvântul lui Dumnezău și lucrătoriu și mai tăios decât toată sabiia cu doao ascuțite și ajungând pănă la împărțala sufletului și a duhului și a mădularilor și a măduhei.

17. Toată Scriptura de Dumnezău e suflată și de folos spre învățură, spre vădire, spre îndireptare, spre certarea cea cu direptate. [47^v] Ca deplin să fie omul lui Dumnezău, om spre tot lucrul bun fii<n>d gătit deplin.

⁹⁶ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

- Rămleani 15, s. 4
- Math. 4, s. 4
- Ioan 17, s. 8
- Înțelep. lui Solomon 16, s. 26
- Iacob 1, s. 21
- Luca 11, s. 28
- Psalm. 118, s. 129
- Isaiia 55, s. 11
- Psalm 129, s. 5
- Psalm 118, s. 11
- Înțelep. lui Solomon 16, s. 12
- Ieremiia 23, s. 29
- Ieremiia 20, s. 9
- Efeseani 6, s. 17
- Psalm. 67, s. 12
- Ioan 10, s. 27, 28
- Ioan 5, s. 24
- Ieremiia 15, s. 16
18. Câte s-au scris mai înainte la a noastră învățătură s-au scris mai nainte, ca, prin răbdare și prin mângăierea scripturilor, nădeajdea să o avem.
19. Nu numai cu pâine trăiaște omul, ce cu tot cuvântul carele iase din gura lui Dumnezău.
20. Graiurile, care ai dat Mie, am dat lor, și ei au luat și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit.
21. Să înveațe fiii Tăi, pre carii ai iubit, Doamne, că nu facerile roadelor hrănesc pre om, ce graiul Tău pre cei ce cred Ție îi ferește.
22. Priimiți pre cel dinlăuntru răsădit cuvânt, pre cela ce poate să mânțuiască sufletele voastre.
23. Fericiti-s ceia ce aud cuvântul lui Dumnezău și-l păzesc.
24. Arătarea cuvintelor Tale lumina-va și va înțelepți pruncii.
25. Cuvântul Mieu, carele va ieși din gura Mea, nu să va întoarce către Mine deșart, până unde să vor săvârși oricât am vrut. Îi voi spori căile tale și poruncile Meale.
26. Așteptat-au sufletul mieu spre cuvântul Tău.
27. În inima mea am ascuns cuvântele Tale, pentru că să nu greșesc Ție.
28. Al Tău, Doamne, cuvânt toate le vindecă. [48^r]
29. Nu-s, iată, cuvântele Meale ca focul arzătoare, zice Domnul, și ca un ciocan tăind piatră?
30. Să făcu cuvântul lui Dumnezău ca focul ce arde părjolind în oasele meale.
31. Luați sabia Duhului, carele este graiul lui Dumnezău.
32. Domnul va da cuvânt celor ce binevestesc cu puteare multă.
33. Oile Meale glasului Mieu ascultă. Si Eu viață veacnică dau lor și nu vor peri în veac.
34. Amin, amin zic voao: cela ce cuvântul Mieu aude are viață veacnică.

Veselie

35. Pentru ceia ce defaimă cuvintele Tale, conceneaște pre ei, și va fi cuvântul Tău mie spre veselie și bucurie

inimii meale, căce s-au chemat numele Tău asupra mea,
Doamne Atotțiioriul!

Psalm. 118, s. 14

36. În calea mărturiilor Tale mă desfătaiu, ca spre
toată avuția.

Psalm. 93, s. 12

37. Fericit omul ori pre carele vei certa, Doamne, și
din leagea Ta învăța-l-vei pre el.

Psalm 118, s. 102

38. Câtu-s de dulci gâtlejului mieu cuvântele Tale, mai
mult decât miiarea, rostului mieu.

Cântarea 4, s. 11⁹⁷

39. Fagur pică buzele tale, mireasă, miiare și lapte e
supt limba ta.

Cuvântul lui Dumnezău să să asculte

Ioan 8, s. 47

40. Cela ce este de la Dumnezău graiurile lui
Dumnezău aude. Pentru aceaea voi nu auziți, căci de la
Dumnezău nu sănteți. [48^v]

2 Leage 11, s. 18

41. Și veți pune cuvântele aceastea la inima voastră și
la sufletul vostru; și le veți lega întru semn pre mâna
voastră și vor fi neclărite înaintea ochilor voștri.

Să să facă

Iacob 1, s. 22

42. Vă faceți făcători cuvântului, și nu numai
ascultători, prelăstindu-vă pre voi.

Pild. Solom. 7, s. 1

43. Fiiule, păzeaște ale meale cuvinte și poruncile
meale ascunde lângă tine.

Rămleani 2, s. 13

44. Nu-s auzitorii legii direpți la Dumnezău, ce
făcătorii legii se vor îndrepta.

Iacob 1, s. 23

45. Oricine iaste ascultătoriu cuvântului, și nu
făcătoriu, acesta să asamănă cu bărbatul ce socoteaște
obrazul nașterii lui într-o oglindă. Pentru că socoti pre el și
să duse și îndată uită în ce feliu era.

Math. 7, s. 25, 26⁹⁸

46. Tot carele aude cuvântele Meale aceastea, și nu le
face, asămăna-să-va omului nebun carele ș-a zidit casa lui
pre năsip. Și pogorî ploaia și veniră râurile, și suflără
vănturile și să loviră de casa aceaea, și căzu și fu răsipirea ei
mare.

⁹⁷ În B1688, vs. 12; în Vulgata, vs. 11.

⁹⁸ I.e. 26, 27, atât în B1688, cât și în Vulgata.

Iacob 1, s. 25

47. Cela ce să va pleca la leagea cea deplină a volniciei și rămâne, acesta neascultătoriu uitării făcându-să, ce făcătoriu de lucru, acesta fericit întru facerea lui va fi.

Să să propovăduiască

2 Timoth. 4, s. 2

48. Mărturiseaște cuvântul, stăi asupră-i cu bună vreame, fără vreame, mustră, ceartă, roagă-te cu toată îndelungarea măniei și cu învățătură. [49^v]

Isaiia 58, s. 1

50. Strigă cu puteare și nu te conteni, ca o trâmbiță nălță glasul tău și vesteasă norodului Mieu păcatele lor.

Galat. 1, s. 11, 12

51. Arăt voao, fraților, Evanghelia ceaea ce s-au binevestit despre mine, că nu iaste după oameni. Că nici eu de la om am luat pre ea, nici m-am învățat, ce prin arătarea lui Iisus Hristos.

Marc 16, s. 15

52. Meargeți în toată lumea, propovăduiți Evanghelia la toată zidirea.

Paguba din neascultarea cuvântului lui Dumnezău

Iisus Sirah 21, s. 15, 16

53. Inima nebunului, ca un vas zrobit, și toată mintea nu o va ținea. Cuvântul înțelept de va auzi cel știitoriu, lăuda-l-va pre el și preste el va adaoge.

Ieremiiia 26, s. 4, 5, 6

54. Aşa zice Domnul: „De nu Mă veți asculta, ca să meargeți întru legile Meale, carele am dat spre fața voastră, să ascultați cuvântele slugilor Meale prorocilor, pre carii Eu trimiț cătră voi, și n-ați ascultat pre Mine. Voiu da casa aceasta ca Silomul și cetatea aceasta voi da-o pre blăstăm la toate limbile a tot pământul.

Ieremiiia 6, s 10

55. Cătră cine voiu grăi și mă voiu mărturisi și mă va auzi? Iată, neobrăzuite-s urechile lor și nu pot să auză. Iată, cuvântul Domnului să făcu lor spre ocară, nu vor vrea pre el să-l asculte. [49^v]

Ioan 12, s. 48

56. Cela ce leapădă pre Mine și nu prinde graiurile Meale are pre cela ce judecă pre el: cuvântul, carele am grăit, acela va judeca pre el în zioa cea de apoi.

Evrei 2, s. 1, 2, 3

57. Pentru aceaea, trebuie mai mult voi să luăți aminte la cealea ce s-au auzit, ca să nu ne scurăm. Pentru că, de vreame ce cel ce e prin îngeri grăit cuvânt fu adeverit, și toată călcarea și neascultarea de cuvinte au luat pre

judecată răsplătire. Cum noi vom scăpa negrijindu-ne de o mântuire ca aceasta?

CUNOȘTINȚĂ DESPRE SINE – i.e. *COGNITIO SUI*

Ieremiiia 2, s. 23

1. Vezi căile întru mulțimea bărbaților și cunoaște ce ai făcut.

Plângerea Ieremieie 3, s. 1

2. Eu, bărbat, văzând sărăciia cu toagul măniei Lui asupra mea.

Avvacum 2, s. 1

3. Voiu socoti a vedea ce va grăi întru mine și ce voiu răspunde asupra muștrării meale.

Lipsa

Cântarea Cântărilor 1, s. 7

4. De nu te vei cunoaște pre sine, cea frumoasă întru fămei, ieși tu întru călcâile turmelor.

Folos

Cântarea Cântărilor 4, s. 9

5. Datu-ne-i inimă, sora noastră, mireasă, îndârjitu-ne-i pre noi cu unul dentru ochii tăi, ca un șâr de la grumazul tău⁹⁹. [50^e]

Ieremiiia 31, s. 19

6. Mai apoi, după ce am cunoscut, eu (*adecă viața mea cea necuvioasă*) am suspinat pentru zilele rușinii.

CUNOȘTINȚĂ SUFLETEASCĂ – i.e. CONSCIENTIA

În ce chip

Math. 5, s. 25

1. Fii tocmindu-te cu părășul tău curând, până ești pre cale cu el, să nu cumva să te dea părășul judecătoriului, și judecătoriul te va da slugii și în temniță te vei băga.

Psalm 4, s. 7

2. Însemnatu-s-au preste noi lumina feații Tale, Doamne!

Rămleani 2, s. 15

3. Limbile arată lucrul legii scris în inimile lor.

Iisus Sirah 32, s. 23

4. În tot lucrul să-ți crezi sufletul tău, pentru că și aceasta iaste paza poruncilor.

⁹⁹ În alt loc, pentru aceeași trimitere, urmează textul latinesc; cf. supra, nota 29, infra, nota 121.

Cunoștința sufletească cea bună

Iisus Sirah 14, s. 1

1 Ioan 3, s. 21

Pild. Solom. 15, s. 16

2 Corinth. 1, s. 12

Iisus Sirah 13, s. 28

Iisus Sirah 30, s. 16

5. Fericit bărbatul care n-au alunecat cu gura lui și nu s-au umilit în măhnirea greșalii.

6. Iubișilor, de nu va huli pre noi inima noastră, îndrăznire avem cătră Dumnează. Și orice vom ceare luom de la El.

7. În toată vreamea, ochii celor răi aşteaptă reale, iară cei buni încetează pururea.

8. Fala noastră aceasta iaste, mărturiia cunoștinții noastre, că cu direptate și cu curăția lui Dumnează, nu cu înțelepciunea trupească, ce cu darul lui Dumnează am petrecut în lume. [50^r]

9. Bună e avuția la care nu iaste păcat.

10. Nu iaste veselie mai multă decât bucuria inimii.

Cunoștința sufletească cea rea

Psalm. 31, s. 4

Înțelepciun. lui Solomon 17, s. 10

Iov 7, s. 19

Iov 15, s. 21

Pild. Solomon 28, s. 1

Psalm 50, s. 4

2 Leage 28, s. 65, 66

Marc 9, s. 44

11. Zioa și noaptea s-au îngreoiat preste mine mâna Ta, întorsu-m-am spre chinuire când s-au înfipt mie ghimpul.

12. Fricos lucru e când singurăș¹⁰⁰ răutatea mărturiseaște, vinuindu-se. Și pururea au luat cele reale țiindu-se cu știință.

13. Ce voiu putea face? Cela ce știe gândul oamenilor, pentru căci m-ai pus pre mine rugătoriu Ție și sănt preste Tine sarcină.

14. Frica lui intru urechile lui. Când i să pare că atuncea e în pace, va veni lui peirea.

15. Fuge necuratul, nimenea gonindu-l, iară direptul ca un leu nădejduiaște.

16. Că fărădelegea mea eu o cunoscu, și păcatul meu înaintea mea iaste pururea.

17. Și-ți va da Domnul acolo inimă măhnită și ochi lipsind și suflet topit. Și va fi viața ta spânzurată dinaintea ochilor tăi.

18. Viarmele lor nu moare. [51^r]

¹⁰⁰ Este adj. cu particula deictică -și. A nu se confunda cu forme de tipul: *mâinile-ș* [41^r], *fiu-și* [46^r], în care -și este pron. refl. în dat. pos.

CUMINECĂTURA¹⁰¹ – i.e. *COMMUNIO*

Tălmăcirea

Rămleani 13, s. 16¹⁰²

Math. 24, s. 28

Înțelepciun. Solomon 16, s. 20

1. A facerii de bine și a împreunării nu uitareți.

2. Oriunde va fi stârvul, acolo se vor aduna vulturii.

3. Pâine gata ai trimis lor den ceriu.

Flos

Facerea 27, s. 37

Zahariia 9, s. 17

Ioan 1, s. 29

Psalm. 127, s. 3¹⁰³

Psalm. 22, s. 6

Ieșirea 12, s. 23

Isaiia 25, s. 6

Luca 24, s. 35

1 Corinth. 11, s. 26

Ioan 6, s. 55

4. Cu grâu și vin l-am întărit pre el.

5. Că orice e bun al Lui este, și ce e ales de la el e: grâu la tineri.

6. Vezi Mielul lui Dumnezău, Cela ce rădică păcatul lumii.

7. Fiii tăi – ca niște tinere odrasle de maslin împrejurul measii tale.

8. Gătit-ai înaintea mea masă, împrotiva celor ce mă necăjesc.

9. Va mearge Domnul să lovească pe eghipiteani și va vedea săngele pe prag și pre amăndoi stâlpii ușei, și va treace Domnul ușa și nu va lăsa pre cela ce piarde ca să între în casele voastre să lovească.

10. Va face Domnul Savaoth la toate limbile, pre măgura aceasta, ospăt de vin.

11. Și-L cunoșcură pre El în frângerea pâinii. [51^v]

12. De câte ori veți mâncă pâinea aceasta și păharul acesta veți bea, moartea Domnului vestiți.

13. Trupul Mieu, adevărat, este mâncare, și săngele Mieu, adevărat, este băutură.

Veselie

Înțelep. Solomon 16, s. 20

14. Pâine gata ai trimis lor den ceriu, având toată dulceața și spre toată plăcuta gustare.

15. Ca din seu și grăsimile să să sature sufletul meu. Și cu buze de bucurie läuda-va gura mea.

16. Foarte e multă mulțimea bunătății Tale, Doamne, carea ai ascuns celora ce să tem de Tine.

¹⁰¹ Este cuvânt-custode, notat la fila [51^r] – **Cumeneacătura**, iar la fila [51^v] – **Cuminecătura**.

¹⁰² Capitolul 13 are 14 vs. în Vulgata, 13 – în B1688.

¹⁰³ În B1688 – vs. 4.; în Biblia Vulgata 1760 – vs. 3.

Psalm 80, s. 14
Înțelep. Solomon 16, s. 21

Isaiia 52, s. 11
Iosia 7, s. 14
1 Corinth. 11, s. 28
Ieșirea 12, s. 11

Math. 27, s. 59
Math. 8, s. 8

1 Corinth. 11, s. 27
1 Corinth. 11, s. 29
Math. 22, s. 12, 13
Preoțiia 22, s. 2, 3

Preoțiia 7, s. 10
Ioan 13, s. 27

17. Cu miiare din piață i-au săturat pre dânsii.
18. Pentru că statul Tău dulceața Ta cătră fiu au arătat, iară spre pohta celu ce o mâncă, slujind cine spre ce vrea, să premenia.

Gătirea

19. Osebiți-vă ceea ce purtați unealtele Domnului.
20. Preste grâu și vin să tăia.
21. Ispitească-se omul pre dânsul și aşa din pâine să mânânce și din păhar să bea.
22. Așa veți mâncă pre dinsul: mijlocile voastre încinse și cizmele voastre în picioarele voastre și toiagile voastre în mâinile voastre. [52^r]
23. Luând trupul, Iosif îl învăli în cearșaf curat.
24. Doamne, nu sănt destoinic să întri supt stașina mea, ce numai zi cu cuvântul și să va vindeca feciorul meu.

Cuminecătura nevreadnică

25. Oricarele va mâncă pâinea aceasta au bea păharul Domnul<ui> cu nevreadnicie, vinovat va fi trupului și săngelui Domnului.
26. Cela ce mânâncă și bea nevreadniceaste, judecată luiș, mânâncă și bea, nealegând trupul Domnului.
27. „Priatene, cum ai intrat aicea, neavând veșminte de nuntă?” Atuncea zise împăratul slugilor: „Legându-i mâinile și picioarele lui, luați-l și-l aruncați la întunecarecul cel de afară!”
28. Zi lui Aaron și filor lui să să ferească de sfintele fiilor lui Israîl și să nu pângărească numele Mieu cel sfânt, câte ei sfîntesc Mie. Eu, Domnul! Zi lor: „În semințile voastre, tot omul, carele să va apropiia, din toată semenitia voastră, cătră sfinte, câte vor sfînti fiii lui Israîl Domnului, și necurăția lui pre dinsul, va peri sufletul acela de la Mine.
29. Sufletul care va mâncă din cărnurile jârtvei mântuirei, care iaste a Domnului, și necurăția lui pre dânsul, va peri sufletul acela din norodul lui.
30. După îmbucătură, întări într-acela satana. [52^v]

CURVIIA – i.e. *LUXURIA*

În ce chip

1 Corinth. 6, s. 18

1. Fugiți de curvie! Tot păcatul carele va face omul afară den trup iaste, iară cela ce curveaște la al seu trup păcătuiaște.

Math. 5, s. 28

2. Iară Eu grăiesc voao că tot cel ce caută spre muiare ca să o pochtească pre ea, iată, au preacurvit cu dânsa întru inima lui.

Pild. Solom. 6, s. 27, 28, 29

3. Lega-va neştine foc în sân și hainele nu-ș va arde? Au va îmbla neştine pre cărbuni de foc aprinși și picioarele nu-ș va arde? Așa, cela ce intră cătră fâmeaia cu bărbat nu se va dezvinovăți, nici tot cela ce se va atinge de dânsa.

Ieremiiia 5, s. 8

4. Cai nebuni spre parte fâmeiască să făcură, fieștecările spre fâmeaia aproapelui său nechieza.

Iosiiia 5, s. 4

5. N-au pus sfaturile lor ca să să întoarcă cătră Dumnezăul lor, căci duh de curvie întru dinșii iaste.

Ieremiiia 2, s. 24

6. Colunul dedat spre apa pustiului, întru pohtele sufletului ei, să purta de vânt. Cine va întoarce pre ea?¹⁰⁴

Fuga

Iisus Sirah 9, s. 2

7. Să nu dai muierii sufletul tău, să să suie ea preste vărtutea ta.

Iisus Sirah 9, s. 6

8. Să nu dai la curve sufletul tău, ca să nu pierzi moștenirea ta. [53^r]

Tovit 4, s. 13

9. Fereaște-te pe tine, copile, de toată curvia și afară din muiarea ta să nu cunoști pre altă¹⁰⁵.

Iisus Sirah 9, s. 10, <11>¹⁰⁶

10. Cu muiarea altuia să nu șăzi nici într-un chip și să nu pilduiești cu dinsa în casă! Ca nu cumva să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Autorul valorifică atât textul din versiunea septuagintică de la 1688 („Lărgit-au spre *apa pustiului*, întru *pohtele sufletului ei* să purta de vânt. Cine va întoarce pre ea?”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: *Onager assuetus in solitudine in desiderio animae suae attraxit ventum amoris sui. Nullus avertet eam.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Onagru obicinuit în pustie întru dorul sufletului său au tras vântul dragostii sale. Nime nu o va întoarce.”).

¹⁰⁵ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este în parte diferit („Fereaște-te pe tine, copile, de toată curvia! Și muiare întâiu ia den sămânță părinților tăi; și să nu iai muiare striină, care nu iaste den fealiu părintelui tău.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: *Attende tibi fili mi ab omni fornicatione et praeter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Păzeaște-te, fiule, de toată curvia, și afară de muiarea ta niceodată să suferi și ști păcatul.”).

Efes. 5, s. 3

1 Solonea. 4¹⁰⁸, s. 3, 4, 5

Iisus Sirah 18, s. 30, 31

Rămleani 13, s. 13

1 Corinth. 6, s. 15

Iisus Sirah 19, s. 2, 3

Pild. Solom. 23, s. 27, <28>¹¹⁰

Iisus Sirah 9, s. 10

11. Iară curviia și toată necurățiia au lăcomiia nice să să numească întru voi, după cum să cade sfîntilor.

12. Aceasta iaste voia lui Dumnezău, ca să vă feriți voi de curvie. A ști fieștecarele dentru voi al său vas a căstiga cu sfîntire și cinste, nu întru patimă de pohtă, precum și limbile cealea ce nu știi pre Dumnezău.

13. După pohtele tale nu mearge și de cătră¹⁰⁹ pohtele tale te opreaște. De vei da sufletului tău bunăvarearea pohtei, face-te-va bucurie vrăjmașilor tăi.

14. Îmbrăcați-vă prin Domnul Iisus Hristos și a trupului socoteală nu faceți la pohtă.

15. Nu știți că trupurile voastre mădulări lui Hristos sănt? Rădicând, dară, mădulările lui Hristos, să le facă ale curviei mădulări? Să nu să facă.

Paguba

16. Cel ce să lipeaște de curve mai îndrăzneț va fi. Moliile și viermii vor moșteni pre el, și sufletul îndrăzneț să va rădica.

17. Cadă surpată iaste curva și fântână strâmtă e cea streină. Pândeаște în cale ca tâ<l>hariul și pre care veade negrijiți și omoara¹¹¹. [53^v]

18. Toată muiarea carea iaste curvă ca gunoiul în cale să va călca¹¹².

¹⁰⁶ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

¹⁰⁷ Cf. infra, punctul 18, unde trimiterea la Iisus Sirah 9, s. 10 se rezolvă după textul latinesc.

¹⁰⁸ I.e. Thesalonicieni; scrie ū (3).

¹⁰⁹ Grafie incertă în ms.; cf. B1688.

¹¹⁰ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

¹¹¹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestor vs. este diferit („Pentru că cadă surpată iaste casa striină, și fântână strâmtă e cea striină. Pentru că acesta degrabă piare, și tot cel fără de leage va pieri.”).

Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: 27 *Fovea enim profunda est meretrix, et puteus angustus, aliena.* 28. *Insidiatur in via quasi latro, et quos incautos viderit, interficiet.*; cf. Biblia Vulgata 1760 „27.

Că groapă afundă iaste curva și puț strâmt cea streină. 28. Leșuiaște în cale ca tâlhariul și cari-i va vedea fără grije și va ucide”.

¹¹² Cf. supra, punctul 10, unde trimiterea la Iisus Sirah 9, s. 10, <11> este rezolvată după textul septuagintic de la 1688: „Cu muiarea altuia să nu săzi nici într-un chip și să nu pilduiești cu dinса în casă! Ca nu cumva să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire”. În acest loc, trimiterea la Iisus Sirah 9, s. 10 se rezolvă după textul latinesc (Vulgata 1690: *Omnis mulier quae est fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Toată muiarea curvă ca gunoiul în cale să va călca.”).

Pild. Solom. 6, s. 32, 33

19. Preacurvariul, pentru lipsa minților, perire sufletului lui căștigă. Chinuri și necinste sufere, și ocara lui nu se va stinge în veac.

Amos 6, s. 4

20. Vai de cei ce dorm pre paturi de elefant și să răsfăță preste așternutele lor.

Facerea 6, s. 3

21. Nu va rămânea Duhul Mieu întru oamenii aceștia pentru că sănt ei trupuri.

Iisus Sirah 47, s. 20, 21

22. Aproape ai plecat sănurile tale muierilor și te-ai volnicit întru trupul tău. Dat-ai hulă întru slava ta și ai pângărit sămânța ta, să aduci urgie preste fiii tăi, și m-ai umilit asupra nebuniei tale.

Pild. Solom. 2, s. 18, 19

23. Pus-au lângă moarte casa lui și lângă iad cu pămânenii osiile lui. Toți câțи mergu într-însul nu să vor mai întoarce, nici vor apuca cărări direapte.

CURĂȚENIIA – i.e. *CASTITAS*

În ce chip

Iov. 31, s. 1

1. Făgăduință am pus ochilor miei și nu voiu priceape spre fecioară.

1 Soloneani 4, s. 3, 4

2. Aceasta iaste voia lui Dumneazău, sfîntirea voastră, să vă feriți voi de curvie. A ști fieștecarele dentru voi al său vas a căștiga cu sfîntire și cinstă.

Iisus Sirah 25, s. 23

3. Să nu cazi spre frumseațele muierii și muiare să nu pohești. [54^r]

Math. 19, s. 12

4. Sânt fameni carii s-au scopit pre îșiși pentru împărăția ceriurilor.

Apocal. 14, s. 4

5. Aceștea sânt carii cu muieri nu s-au pângărit, pentru <că>¹¹³ verguri sănt. Aceștea carii merg după Miel, oriunde va mearge.

Înțelepciun. Solomon 8, s. 21

6. Cunoscui că nu voiu fi într-alt chip răbdătoriu, de nu va da Dumneazău. Și aceasta era a înțelepciunii: a ști.

¹¹³ Un *lapsus calami*; cuvântul se impune în context; cf. B1688.

Filos

Judith 15, s. 11

7. Întăritu-s-au inima ta, pentru că ai iubit curățeniaia și afară din bărbatul tău altul nu ai cunoscut. Dirept aceaea, binecuvântată vei fi în veac¹¹⁴.

Înțelepciun. Solomon 3, s. 13

8. Fericită e cea stearpă ce iaste nepângărită, carea n-au cunoscut pat spre greșală. Avea-va roadă la socotința sufletelor.

Iosia 3, s. 3

9. Să nu curvești, nici să te afli cu alt bărbat, și eu te voi aștepta.

1 Corinth. 7, s. 8

10. Zic celor neînsurați și văduvălor: „Bine iaste lor de vor rămânea ca și eu”.

“ s. 34

11. Muiarea cea nemăritată și fecioara grijaște ale Domnului, ca să fie sfântă și cu trupul și cu duhul.

“ s. 32

12. Cel neînsurat grijaște ale Domnului cum va plăcea Domnului.

Vrednicie

Înțelepciun. Solomon 4, s. 1

13. O, cât de frumoasă iaste facerea de feciori cu bunătate! Fără de murire iaste pomenirea lui, căci și lui Dumnezău și oamenilor cunoscută iaste¹¹⁵. [54^v]

Iisus Sirah 26, s. 17

14. Nu iaste nici o cumpănire vreadnică sufletului celui oprit.

*Allegoria*¹¹⁶

Ieșirea 32, s. 26

15. Puneți fieșcarele sabii lui pre coapsă.

---

¹¹⁴ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este total diferit. Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: *Quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum, alterum ne scieris, ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in aeternum*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că ai făcut bărbăteaște, și s-au întărit inima ta, pentru că ai iubit curăția și după bărbatul tău altul n-ai cunoscut. Pentru aceaea și mâna Domnului te-au întărit și pentru aceaea vei fi binecuvântată în veac!”).

¹¹⁵ În versiunea septuagintică de la 1688, exprimarea este diferită („Mai bine iaste a nu avea prunci și a avea bunătate, că nemurire e întru pomenirea ei, că și la Dumnezeu să cunoaște bunătatea, și la oameni.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: *Quam pulchra est casta generatio cum claritate, immortalis est enim memoria illius, quoniam et apud Deum nota est, et apud homines*; cf. Biblia Vulgata 1760: „O, cât e de frumos neamul curat cu strălucire, că nemuritoare e pomenirea lui, că și la Dumnezeu cunoscut iaste și la oameni”).

¹¹⁶ Scris **allegoria**, dar, fiind vorba de un neologism în formă neadaptată – vezi 1 reduplicat (lat. *allēgoria*) –, am optat pentru interpretarea **ia** a succesiunii **ia**.

- Daniil 10, s. 5   16. Iată un bărbat îmbrăcat cu vaddin și mijlocul lui încins cu aur ofaz¹¹⁷.
- Naum 2, s. 1   17. Străjuiaște calea, ține-ți de mijlocul, îmbărătează-te cu vârtutea foarte!
- Efes. 6, s. 14   18. Stați, încinși fiind mijlocul vostru cu adevărul.
- Luca 12, s. 35   19. Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile aprinse.
- 1 Petr. 1, s. 13   20. Încingând mijloacele cugetului vostru, trezvindu-vă desăvârșit, nădăjduiți spre cel ce să aduce voao dar.
- Apocalips. 1, s. 13   21. Am încins pre lângă țâțe cu brâu de aur.
- Apocalips. 15, s. 6   22. Ieșiră șapte îngeri încinși prejur piepturi cu brâne de aur.

CUGET – i.e. *INTENTIO*

În ce chip

- Cântarea Cântărilor 8, s. 6   1. Pune-mă ca o peceate pre inima ta, ca o peceate pre brațul tău.
- 1 Corinth. 10, s. 31¹¹⁸   2. Ori mâncăți, ori beați, ori ce veți face, toate spre mărire lui Dumnezău faceți.
- Psalm 104, s. 4   3. Cercați pre Domnul și vă întăriți, cercați fața Lui pururea! [55^r]
- Eclesiast. 2, s. 14   4. Ochii înțeleptului în capul lui, și cel fără de minte intru întunearec mearge.
- Psalm 50, s. 11   5. Inimă curată zideaște intru mine, Doamne, și duh direct înnoiaște intru ceale dinlăuntru ale meale.
- Colasean. 3, s. 17   6. Tot, orice faceti, în cuvânt au în faptă, toate – intru numele Domnului Iisus, mulțămind lui Dumnezău și Părintelui prin El.

¹¹⁷ Cele două cuvinte, *vaddin* și *ofaz*, trec din B1688, de unde vs. este preluat literal. În Biblia Vulgata 1760, în același loc sintagmele sunt: „cu de in îmbrăcat”, respectiv, „cu aur curat”. În versiunea sinodală (*Biblia sau Sfânta Scriptură* (tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grija a Prea Fericitului Părinte Teocist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobatia Sfântului Sinod), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006), citim: „îmbrăcat în veșmintele de in” și „aur curat și de preț”, în vreme ce la Anania 2001 (= *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediție jubiliară a Sfântului Sinod. Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teocist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001) echivalarea se face prin: „veșmânt de in”, respectiv „aur de Ofir”.

¹¹⁸ Scrie *Fl* (13).

Efes. 6, s. 5, 6

7. Slugile, ascultați de stăpânii trupește, cu frică și cutremur, cu prostimea inimii voastre, ca lui Hristos. Nu după slujba ce e întru ochi, ca cei ce vor să placă oamenilor, ce ca niște robi ai lui Hristos, făcând voia lui Dumnezeu din suflet.

Psalm 26, s. 13

8. Ție au zis inima mea: „Pre Domnul voi cercă, față Ta, Doamne, voi cercă.

Psalm 21, s. 33

9. Sufletul meu Lui trăiaște și seminția mea va sluji Lui.

Psalm. 53, s. 6

10. De bunăvoie voi jârtvi Ție, mărturisi-mă-voiu numelui Tău, Doamne, că e bun.

Preoția 27, s. 25

11. Tot prețul va fi cu cumpenile cele sfinte.

Math. 6, s. 3, 4

12. Iară tu făcând milostenie, să nu știe stânga ta ce face direapta ta, ca să fie milostenia ta într-ascuns.

Iov 16, s. 19

13. Și acum, iată, în ceriuri – mărturia mea, și știutoriul meu – intră înălțimi.

Facerea 15, s 1

14. Nu te teame, Avrame, Eu-ți ajutoresc, plata ta va fi foarte mare. [55^v]

Math. 6, s.19, 20, 21

15. Nu adunareți voao comori pre pământ, unde molile și rugina o strică și unde furii o sapă și o fură, ce adunați comoară voao în ceriu, unde nici molile, nici rugina o strică și unde furii nu o sapă, nici o fură. Că, unde iaste comoara voastră, acolo iaste și inima voastră.

Lipsa

Math. 6, s. 22, 23

16. Luminătoriul trupului iaste ochiul. Deci, de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău luminat va fi. Iară, de va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat.

Isaiia 42¹¹⁹, s. 8

17. Mărirea Mea altuia nu voi da.

Pild. Solom. 16, s. 4

18. Toate celeale pentru Sine au făcut Dumnezeu¹²⁰.

2 Paralip. 15, s. 13

19. Tot carele nu va cerceta pre Domnul Dumnezeul lui Israîl va muri, din tinăr până în bătrân, de la bărbat până la fâmeiae.

---

¹¹⁹ Scrie $\tilde{M}$ (40).

¹²⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, aproximativ același conținut se exprimă în vs. 5 („Toate lucrurile smeritului ivite-s lângă Dumnezeu, iară necurații în zio rea pier.”). Autorul a urmat însă textul latinesc (Vulgata 1690: *Universa propter semet ipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Toate pentru Sine le-au lucrat Domnul, și pre cel necredincios spre zioa cea rea.”).

Iisus Sirah 2, s. 13

20. Vai inimilor fricoase și buzelor păcătoase (*adecă ceia ce cu gura laudă pre Dumnezău, iară inima lor departe iaste de la El*).

Folos

Cântarea Cântărilelor 4, s. 9

21. Răniști-mă la inimă, sora noastră mireasă, răniști-mă pre mine cu unul dintru ochii tăi¹²¹.

2 Leage 4, s. 29

22. Veți cerca pre Domnul Dumnezăul vostru, și-L veți afla pre El cându-L veți cerca dintru toată inima voastră. [56¹]

1 Esdra 8, s. 22

23. Mâna Dumnezăului nostru preste toți ceia ce-L cearcă pre El spre bine.

Psalm 68, s. 37

24. Cercetați pre Dumnezău și va trăi sufletul vostru!

Pild. Solom. 3, s. 9, 10

25. Cinsteaște pre Domnul din ale tale direapte osteneale și dă începătură Lui din ale tale roade ale direptății. Pentru ca să să împle cămăriile tale de sațiu de grâu, și cu vin teasurile tale să vor răvârsa.

Ioan 8, s. 29

26. N-au lăsat pre Mine săngur Părintele, că Eu ceale plăcute Lui fac puruea.

Rămleani 11, s. 16

27. De e rădăcina sfântă, și ramurile.

Vrednicie

3 Împărați 6, s. 22

28. Nimic nu era în besearecă, ce n-ar fi fost coperit cu aur¹²² (*adecă nimic nu era în inima omului direct, ce n-ar fi fost cu aurul libovului desăvârșit împodobit*).

Înțelep. Solom. 5, s. 16

29. Iară direptii în veac trăiesc și întru Domnul e plata lor, și grija lor lângă Cel Înalt.

Psalm 44, s. 15

30. Toată mărireala featei împăratului pre dinlăuntru.

¹²¹ Cf. supra, notele 29 și 99.

¹²² În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este total diferit. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur, sed et totum altare oraculi texit auro.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Și nu era ceva în biserică să nu să acopere cu aur, ci și tot oltariul jârtvelnicului l-au coperit cu aur.”).

Veselie

Ioan 4, s. 34

31. Mâncarea Mea iaste ca să fac voia Celui ce M-au trimis pre Mine și să săvârșesc lucrul Lui.

Luca 2, s. 14

32. Și pre pământ pace, întru oameni bunăvoie. [56^v]

Isaia 48, s. 18

33. O, de ai fi auzit poruncile Meale, fi s-ar făcut ca un râu pacea ta, și direptatea ta – ca valul mării.

Cugetul rău

Pild. Solom. 3, s. 32

34. Necurat iaste înaintea lui Dumneazău tot cel fărădeleage, și întru cei direpti nu să adună.

Ieșirea 18, s. <17>¹²³, 18

35. Nu faci tu direct cuvântul acesta. Cu stricare te vei strica.

Împărat. 11, s. 2

36. Făgăduință voiu pune voao, să scoțu fieșcăruia din voi ochiul cel direct și voi pune os preste Israil.

Zaharia 11, s. 17

37. Sabie preste brațul lui și preste ochiul cel direct al lui. Brațul lui, uscându-să, să va usca, și ochiul cel direct al lui, orbind, să va orbi.

CĂSĂTORIIA – i.e. *MATRIMONIUM*

În ce chip

Pild. Solom. 19, s. 14

1. Casă și aveare împart părinții la feciori, și de la Domnul să lipește muiarea la bărbat.

1 Timoth. 5, s. 14

2. Voiu, direct aceaea, ceale mai tinere să să mărite, să facă feciori să stăpânească casa, nici o pricina să dea ne priiatenului spre ocară.

Tovit 6, s. 22¹²⁴

3. Vei lua fecioara cu frica lui Dumneazău, cu libov spre facerea pruncilor mai tare decât spre pofta trupului, ca în sămânța lui Avram să dobândești blagoslovenie. [57^r]

Efes. 5, s. 33

4. Fieștcarele pre muiarea sa aşă să o iubească, ca pre el, iară muiarea să să teamă de bărbat.

¹²³ Trimite numai la vs. 18, dar prima parte a textului este în vs. 17, atât în B1688, cât și în Vulgata.

¹²⁴ În varianta septuagintică a textului de la București, acest cap are numai 20 de vs. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahae benedictionem in filiis consequaris.*; cf.

Biblia Vulgata 1760: „Și trecând a treia noapte, vei lua fecioara cu frica Domnului, mai mult pentru dragostea pruncilor decât pentru pofta, ca în sămânța lui Avraam blagoslovenie în fii să dobândești”.

" s. 25, 22, 23¹²⁵

5. Voi, bărbații, iubiți muierile voastre după cum și Hristos au iubit besearca. Muierile, bărbaților voștri plecați-vă ca Domnului. Căci bărbatul iaste capul muierii, după cum și Hristos – cap bisareci.

Tovit 6, s. 17

6. Care aşa să căsătoresc, ca pre Dumnezău de la sine și de la mintea sa să-L depărteaze și, aşa, pohta sa cea trupecască să o plinească ca calul și mușcoiul, la carii nu iaste priceapere. Spre unii ca aceia are puteare diavolul¹²⁶.

1 Corinth. 7, s. 2

7. Pentru curvie, fieștecările a sa muiare să aibă, și fieștecarea pre al său bărbat să aibă.

1 Corinth. 7, s. 9

8. Iară de nu să pot opri, însolare-se, pentru că mai bine e să să însolare decât să să aprinză.

Folos

Efes. 5, s. 28, 29

9. Cela ce iubeaște pre a lui muiare pre dinsul iubeaște. Pentru că nimenea niciodinioară și-au urât trupul său, cel hrăneaște și încâlzeaște pre el, după cum¹²⁷ și Hristos pre besearca.

1 Corinth. 7, s. 16

10. Pentru că ce știi, muiare, de vei mântui pre bărbatul tău? Sau ce știi, bărbe, de pre muiare vei mântui? [57^v]

Math. 19, s. 4, 5, 6

11. Dirept aceaea, va lăsa omul pre tată-său și pre mumă-să și să va lipi cătră muiarea sa și vor fi amândoi un trup. Dirept aceaea, nu mai sănt doi, ce un trup. Care, dară, Dumnezău au împreunat omul să nu despară.

Luca 16, s. 18

12. Tot cine-ș va lăsa muiarea lui și va lua alta preacurveaște. Si tot cine va lua lăsată de bărbat preacurveaște.

Rămleani 7, s. 2, 3

13. Muiarea măritată cu bărbatul cel viu legată e cu leagea, iară, de va muri bărbatul, surpatu-s-au de la leagea bărbatului. Deci, dară, viu fiind bărbatul, preacurvă va fi de să va duce la alt bărbat; iară, de va muri bărbatul,

¹²⁵ Ordinea vs. este dată în funcție de ordinea în care sunt citate conținuturile.

¹²⁶ În B1688, conținutul acestui vs. este total diferit. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Hii namque, qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant et suae libidini ita vident, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem daemonium super eos.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că cei ce aşa priimeasc căsătoria, ca să depărteaze de la săneşii pre Dumnezeu şi poftelor sale aşea să slujască ca calul și ca mâşcoiul, cărora nu iaste înțeleagere, are puteare dimonul preste aceia”.

¹²⁷ Urmează, șiters, **Hs** (= Hristos).

slobodă iaste despre leage, ca să nu fie ea preacurvă, ducându-să la alt bărbat.

1 Corinth. 7, s. 10, 11

Evrei 13, s. 4

Iisus Sirah 25, s. 1, 2

14. Iară celor ce s-au însurat poruncesc nu eu, ce Domnul: muiarea de la bărbat să nu să desparță, iară, de să va despărți, să rămâie nemăritată au cu bărbatul să să împace, și bărbatul pre muiare să nu o lase.

15. Cinstită e nunta întru toate și culcarea nespurcată. Iară pe curvari și pe preacurvari judeca-i-va Dumnezeu.

16. În trei m-am înfrumusătat și mă sculaui [58^r] înfrumusătată înaintea Domnului și a oamenilor. Unirea fraților și prietenegul vecinului și muiarea și bărbatul, carii să tocnesc bine între ei.

CÂJLEGI¹²⁸ – i.e. *BACCHANALIA*

În ce chip

Ieșirea 32, s. 6

Psalm 81, s. 2

Iisus Sirah 9, s. 18

1. Șăzu norodul a mâncă și a bea, și să scu<la>ră¹²⁹ a juca.

2. Pănă când feațele păcătoșilor le luăți înainte?

3. În mijlocul lațurilor treci și pre polimarele cetăților umbli.

Fuga

Efes 5, s. 15

Rămleani 13, s. 12, 13

4. Căutăți, direct aceaea, cum cu socotință umblați, nu ca niște neînțelepti, ce ca înțeleptii, răscumpărând vreamea, căci zilele reale sănt (*că precum să cheamă casa rea, în carea sănt oamenii răi, aşa să numesc zilele reale, în care să fac reale de la oamenii cei răi*).

5. Să lăpădăm, dară, lucrurile întunearecului și să ne îmbrăcăm cu armele luminei. Ca zioa, cu cuviință să umblăm, nu cu ospeațe și beții, nu cu călcări și necurății, nu cu price și cu răvnire, ce îmbrăcați-vă prin Domnul

¹²⁸ Cuvântul este scris **Cârlegi**, și cu j suprascris între à și r (**Câjrlegi**). Poate intenția a fost aceea de a scrie **cârnelegi**. În tabla de materii de la sfârșitul ms., cuvântul este fără r, dar tot cu j suprascris. Sonorizarea lui [ʃ] în vecinătatea vibrantei [l] se explică prin fenomenul coarticulării sunetelor. Prin urmare, foma **câjlegi** acoperă o realitate fonetică.

¹²⁹ Cf. să sculară, în B1688.

Iisus Hristos și a trupului socoteală nu faceți la pohtă.
[58^r]

Eclesiast. 3, s. 4

6. Vreame e a plângere și vreame e a râde, vreame e a sătângui și vreame e a juca.

Eclesiast. 2, s. 2

7. Râsul am socotit a fi greșală, și veselii am zis: „Ce te însăli în zădar?”¹³⁰

2 Corinth. 6, s. 14, 15

8. Nu vă faceți cumpănlindu-vă într-alt chip cu cei necredincioși! Ce tocmai iaste lui Hristos cătră Velial? Au ce parte e credinciosului cu cel necredincios?

Psalm 80, s. 10

9. Mearge-vor intru meșteșugurile lor.

Rămânean 12, s. 1, 2

10. Rog pre voi, fraților, prin îndurările lui Dumnezeu, să puneti trupurile voastre jârtvă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, cea cuvântătoare slujba voastră. Și nu vă închipuiți cu veacul acesta.

Paguba

Luca 18, s. 31, 32

11. Iată, suim în Ierusalim și să vor împlea toate ceale scrise prin proroci Fiiului Omenesc. Că Să va da limbilor și Să va batjocori și Să va ocărî și Să va scuipi.

2 Maccaveilor 5, s. 26

12. Pre toți cei ce au ieșit spre privală i-au omorât.

Apocalips. 12, s. 12

13. S-au pogorât diavolul cătră voi, cela ce are mănie mare, știind că puțină vreame are. [59^r]

Numerile 11, s. 33

14. Cărnurile încă era în dinții lor mai nainte decât a lipsi, și Domnul S-a măiat foarte pre norod. Și lovi Domnul în norod rană mare foarte.

Luca 11, s. 24, 25, 26

15. Când iase duhul cel necurat din om, umblă prin loc fără de apă (*adecă fără de pohte reale*), căutând odihnă, și, deacă nu află, zice: „Întoarce-mă-voiu în casa mea, de unde am ieșit”. Și, viind, o află măturată și împodobită. Atunci mearge și ia alte șapte duhuri mai¹³¹ reale de el și, întrând, lăcuiesc acolea. Și vor fi cele de apoi omului aceluia mai reale de cele dintâi.

---

¹³⁰ Dacă în cazul trimiterii de la punctul 6, vs. este citat literal după B1688 (cf.: „Vreame e a plângere și vreame e a râde, vreame e a sătângui și vreame e a juca”), în cazul acestei trimiteri, autorul nu găsește în B1688 conținutul corespunzător versiunii latinești (cf. B1688: „Râsului zis: «Împrejurare» și veselie<i>: «Ce aceasta faci?»”) și atunci traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Risum reputavi errorem, et gaudio dixi: „quid frustra deciperis?”*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Râsul l-am socotit a fi greșală și bucuriei am zis: «Căci în deșert te încluiești?»”).

¹³¹ Omis inițial, adverbul este suprascris.

- Iosia 2, s. 10, 11   16. Și acum voiu descoperi necurățiia ei înaintea ibovnicilor ei, și nimeni nu va scoate pre ea din mâna Mea. Și voiu întoarce toate veseliile ei, praznicele ei.
- Isaiia 28, s. 7   17. Să înghițiră pentru vin, cutremurără-se de îmbătarea de sichera, rătăciră. N-au știut pre Cela ce-i veade, n-au știut județul, pentru că toate measele, de borâtură și spurcăciuni, pline era, cât nu mai era loc¹³².
- Numerile 11, s. 33   18. Cărnurile încă era în dinții lor mai nainte decât a lipsi, și Domnul S-au măniat foarte pre norod. Și lovi Domnul în norod rană mare foarte¹³³. [59^r]
- Iezechiil¹³⁴ 13, s. 19   19. Mă spurca pre Mine pentru o mâna de orzu și pentru o bucătea de pâine, ca să omoară sufletele carele nu să cădea a muri.
- Pild. Solomon 7, s. 21, 22, 23   20. Și-l rătăci pre el cu multă voroabă și cu lațurile ceale de la buze scăpătă-l pre el. Și el urmă ei zburându-se, și ca un bou la giunghiiare să aduce, și ca un miel la legătură. Sau ca un cerbu cu săgeata rânindu-să la ficat.

LACRĂMI – i.e. *LACHRYMAE*

În ce chip

- Ieremiiia 9, s. 1   1. Cine va da capului Mieu apă și ochilor Miei izvoară de lăcrămi?
- Psalm 6, s. 6   2. Spăla-voiu în toate nopțile patul meu, cu lacrămile meale așternutul meu voiu uda.
- Luca 23, s. 28   3. Nu plângereți asupra Mea, însă preste voi plângă.
- Psalm 55¹³⁵, s. 8   4. Dumnezăule, viiața mea povestit-am Te, pus-ai lacrămile meale înaintea Ta.

¹³² Prima parte a vs. este literal după B1688 („Pentru că aceștea cu vin rătăciți sănt, rătăciră pentru beție preot și proroc, spământără-se pentru îmbătare, să înghițiră pentru vin, cutremurără-se de îmbătarea de sichera, rătăciră.”). Partea a doua, care nu se mai regăsește în varianta septuagintică de la București, este tradusă de autor din latină (Vulgata 1690: [...] *nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium 8 Omnes enim mensae repletæ sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.*; cf. Biblia Vulgata 1760 „[...] n-au știut pre Cel ce veade, n-au cunoscut judecata. 8. Că toate measele s-au umplut de borât și de grozăvii, așa căt nu mai era loc.”).

¹³³ Cf. supra, aceeași trimitere la punctul 14.

¹³⁴ Scrie, inițial, **Ezechiil** apoi adaugă un I înaintea lui E.

¹³⁵ Scrie **ñe** (85).

- Psalm 118, s. 135   5. Izvoară de ape au izvorât ochii miei, pentru că n-am păzit leagea Ta¹³⁶.
- Ioil 2, s. 12   6. Întoarceți-vă către Mine din toată inima voastră cu plângere și cu tânguire.
- Ieremia 14, s. 17   7. Pogorâți preste ochii voștri lacrămi, zioa și noapte<a>, și să nu să sfăršească, căci [60^r] cu zdrobitură mare să zdrobi fața norodului Mieu și cu rană duioasă foarte.
- Filos*
- Tovit 12, s. 13   8. Când te rugai cu lacrămi, eu am adus pomenirea rugii voastre înaintea Celui Sfânt¹³⁷.
- Psalm 73, s. 14   9. Tu ai zdrobit capetele bălaurilor în apă.
- Eclesiast. 7, s. 3   10. Mai bine e a mearge la casa plângerii, decât a mearge la casă de beatură.
- Math. 5, s. 4   11. Fericiți ceia ce plâng, că aceia să vor mângăia.
- Psalm 125, s. 7   12. Cei ce samănă cu lacrămi cu bucurie vor secera.
- Psalm 83, s. 6   13. Suiri în inima lui au pus, la Valea Plângerii.

LAUDĂ – i.e. *LAUS*

În ce chip

- Iisus Sirah 44, s. 1   1. Să lăudăm, dară, pre bărbații cci slăviți și pre părinții noștri cu nașterea.
- Iisus Sirah 44, s. 14   2. Înțelepciunea lor vor povesti noroadele, și lauda o va vesti adunarea.
- Iisus Sirah 11, s. 28   3. Mai nainte de săvârșit nu ferici pre nimenea, că intru fiii lui cunoaște-să-va bărbatul. [60^v]

¹³⁶ Exprimarea este diferită în versiunea septuagintică de la București („În cursori de apă se afundără ochii miei, de vreame ce n-am păzit leagea Ta.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: 136. **Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.**; cf. Biblia Vulgata 1760 „Ieșiri de ape au izvorât ochii miei, că n-au păzit leagea Ta.”).

¹³⁷ Se reflectă și aici diferențele care apar între textul septuagintic de la 1688 („13. Si acum, când te-ai rugat, și noru-ta, Sara, eu am adus pomenirea rugii voastre înaintea Celui Sfânt; și când îngropai pre morți, aşijderea eram de față cu tine.”) și cel latinesc, dar și faptul că autorul concordanțelor valorifică ambele texte (Vulgata 1690: 12. **Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino;** cf. Biblia Vulgata 1760 „12. Când te rugai cu lacrămi și îngropai morții și lasai prânzul tău și morții ascundeai în casa ta și noaptea îi îngropai, eu am dus rugăciunea ta Domnului.”). Vezi și infra, nota 591, de unde rezultă urmarea cu fidelitate a textului din Vulgata.

- Iisus Sirah 27, s. 7   4. Mai nainte de gândire să nu lauzi pre bărbat, pentru că aceasta e ispitirea oamenilor.
- Pild. Solomon 27, s. 21   5. Ispitirea la argint, și la aur – lămurirea, și bărbatul să ispitește prin rostul celor ce laudă pre el.
- 1 Corinth. 4, s. 5   6. Atuncea lauda să va face la fieștecarele de la Dumnezeu.
- Psalm 63, s. 11   7. Să vor lăuda toți cei direpti la inimă.
- 2 Corinth. 10, 17   8. Nu cela ce pre dânsul să laudă, acela iaste ales, ce pre carele Domnul întărește.
- Pild. Solomon 10, s. 8   9. Pomenirea direptilor cu laude, și, numele celor necurați să stingă.

LIBOV DUMNEZĂIESC – i.e. *CHARITAS DEI*

Pricini îndemnătoare spre libovul lui Dumnezeu

- <1> Corinth. 13, s. 1, 2, 3   1. De voiu grăi cu limbile oamenilor și cu ale îngerilor, și dragoste nu am, făcutu-m-am aramă răsunând. Si de voiu avea toată credința, cât măguri a muta, iară dragoste să nu aib, nemică nu sănt. Si de voiu da trupul mieu ca să mă arzu, și dragoste nu am, nemică nu-m folosesc.
- Colaseian. 3, s. 14   2. Preste toate aceastea dragoste să aveți, carea iaste legătura săvârșirei. [61^r]
- Apocalips. 3, s. 18   3. Sfătuiescă-te să cumperi de la Mine aur lămurit din foc, ca să îmbogățăști.
- Luca 12, s. 49   4. Foc am venit să puiu pre pământ, și ce voiu de s-au aprinsu!
- Cântarea Cântărilor 2, s. 4   5. Băgați-mă în casa vinului, grămadăți preste mine dragoste.
- Iisus Sirah 7, s. 31   6. Cu toată putearea îndrăgeaște pre Cela ce au făcut pre tine.
- Efes. 5, s. 1, 2   7. Faceți-vă dară asemănători lui Dumnezeu ca niște fii iubiți și umblați cu dragoste, după cum și Hristos au îndrăgit pre noi și S-au dat pre Dânsul pentru noi prescurse și jârtvă lui Dumnezeu, spre miros de bună mirosenie.
- Iisus Navi 23, s. 11   8. Să vă păziți foarte, cu sufletele voastre, să iubiți pre Domnul Dumnezeul vostru.
- Pild. Solomon 23, s. 26   9. Dă-mi, fiule, a ta inimă și ai tăi ochi ale meale căi să păzească.

2 Leage 30, s. 19, 20

10. Aleage viața, pentru ca să trăiești tu și să mințiua ta. Să iubești pre Domnul Dumneazăul tău, să asculti glasul Lui și să te ții de El, pentru că aceasta iaste viața ta și delungarea zilelor tale.

1 Ioan 4, s. 19¹³⁸

11. Noi, dară, să iubim pre Dumneazău, căci El dintâiu au iubit pre noi.

2 Leage 6, s. 4, 5

12. Ascultă, Israile: Domnul Dumneazăul nostru Domnul unul iaste. Si să iubești pre Domnul [61^r] Dumneazăul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată putearea ta.

Psalm 77, s. 40, 41

13. Și-L iubiră pre Dinsul cu gura lor. Si inima lor nu era direaptă cu Dinsul.

1 Ioan 3, s. 18, 19

14. Feții miei, să nu iubim cu cuvântul, nice cu limba, ce cu fapta și cu adevărul. Cu aceasta cunoaștem că din adevăr săntem și înaintea Lui să ne plecăm inimile noastre (adecă pre El din toată inima să-L iubim).

Cântarea Cântărilor 8, s. 6

15. Pune-mă ca o peceate pre brațul tău (adecă ca toate gândurile și faptele să să îndirepteze).

Cântarea 8, s. 6

" s. 7

16. Tare e ca moartea dragostea, grea e ca iadul luptă.
17. Ape multe nu va putea să stingă dragostea, și râurile nu vor potopi pre ea.

1 Ioan 5, s. 3

18. Aceasta e dragostea lui Dumneazău, ca poruncile Lui să păzim.

Iisus Sirah 13, s. 18

19. În toată viața ta iubeaște pre Dumneazău¹³⁹.

Rămleani 8, s. 35, 37

20. Cine pre noi ne va despărți de dragostea lui Hristos? Năcaz au strânsoare, au gonire, au foamete, au golătatea, au primejdia, [62^r] au sabie? Ce intru aceastea toate preabiruim, prin Cela ce au iubit pre noi.

Ioan 14, s. 23

21. De Mă iubeaște neștine, cuvântul Mieu va păzi, și Tatăl Mieu va iubi pre el, și cătră el vom veni, și lângă el lăcașu vom face.

¹³⁸ Scrie I (10).

¹³⁹ Conținutul acestui vs. este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Tot trupul după neam să adună, și la cel de potriva lui să va lipi bărbatul.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Omni vita tua diligere Deum, et invoca illum in salute tua.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „În toată viața ta iubeaște pre Dumnezeu și-L cheamă întru mântuirea ta.”).

- " s. 21   22. Cela ce iubeaște pre Mine iubi-să-va de Părintele Mieu, și Eu voi iubi pre el și voi arăta lui pre Mine.
- 1 Corinth. 2, s. 9   23. Ceale ce ochiul n-au văzut și urechea n-au auzit și pre inima omului nu s-au suit, carele au gătit Dumnezeu celor ce iubesc pre El.
- Iisus Sirah 3, s. 4   24. Cel ce iubeaște pre Dumnezeu curăți-va păcatele și să va conteni de eale și în rugăciunea zilelor să va asculta¹⁴⁰.
- Rămleani 8, s. 28   25. Știm că celora ce iubesc pre Dumnezeu toate împreună lucrează spre bine.
- Filip. 3, s. 8   26. De toate m-am păgubit și le gândesc gunoaie a fi, ca pre Hristos să dobândesc.
- Judecă. 5, s. 31   27. Cei ce-L iubesc pre El, în ce chip răsăritul soarelui, intru putearea Lui, vor lumina.
- Luca 7, s. 46   28. Iartă-se păcatele ei ceale multe, că iubi mult.
- Psalm 144, s. 21   29. Păzeaște Domnul pre toți ceia ce iubesc pre El.
[62v]

LIBOV SPRE SINE – i.e. *AMOR SUI*

În ce chip

- 1 Corinth. 2, s. 14   1. Iară cel sufletescu om nu priimeaște ceale ale Duhului lui Dumnezeu.
- Rămleani 7, s. 18   2. Știu că nu lăcuiaște în mine, adeca în trupul meu, bun.
- " s. 22, 23   3. Pentru că împreună mă veselesc cu leagea lui Dumnezeu, după cel dinlăuntru om. Iară văz altă leage intru mădularile meale, oștind împotriva legii gândului meu și robindu-mă cu leagea păcatului.
- " s. 25   4. Eu săngur, cu gândul, slujăsc legii lui Dumnezeu, iară cu trupul – legii păcatului.
- Facerea 8, s. 21   5. Zace cugetul omului pre ceale reale din tinereate.

---

¹⁴⁰ Conținutul vs. 4 este diferit în B1688 („Cel ce cinsteaște pre tată veseli-să-va de feciori și în ziua rugii lui asculta-se-va”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Qui diligit Deum exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis, in oratione dierum exaudietur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Cel ce iubeaște pre Dumnezeu să va ruga pentru păcate și să va conteni de eale și în rugăciunea zilelor să va asculta.”).

Paguba

Ioan 12, s. 25

6. Cela ce iubeaște sufletul lui pîiarde-va pre el, și cela ce uraște sufletul lui în lumea aceasta, întru viață veacinică, păzi-va pre el.

2 Timoth. 3, s. 1, 2, 3, 4

7. În zilele ceale de apoi vor fi oamenii iubitori de eiș, iubitori de argint, mândri, simeti, hulitori, la părinți neascultători, nemulțămitori, necurăți, fără dragoste, neîmpăcați, părăti, nestâmpărați, [63^r] mai vîrtos iubitori de dezemierdăciuni decât iubitori de Dumneazău.

<Pild. Solomon 29, s. 21>

8. Carele să desfrânează din copilărie slugă va fi, și mai tîrziu să va durea spre sine.

LIMBA – i.e. *LINGUA*

În ce chip

Psalm 38, s. 1

1. Zis-am: „Păzi-voiu căile meale, ca să nu greșesc eu cu limba mea, pus-am gurii meale pază”.

Colaseian. s. 4, s. 6

2. Cuvântul vostru pururea cu bucurie, cu sare sărat, a ști cum trebuie voi, la fieștecarele, pre amăruntul, a răspunde.

Cântarea Cân. 7, s. 8, 9

3. Vor fi țățele tale ca strugurii viei și miroslul nasului tău – ca mearele. Și gâtlejul tău – ca vinul cel bun, mergând la frățiorul mieu la îndireptări, destulindu-mă cu buzele meale și cu dinții.

Cumpăt

Iacob. 1, s. 19

4. Fie tot omul ager a auzi și tîrziu a grăi, zăbavnic spre mănie.

Iisus Sirah 7, s. 15

5. Nu fi vorbitoriu întru mulțimea bătrânilor.

Flencărire

Pild. Solom. 10, s. 20

6. Din cuvinte multe nu vei scăpa de păcat.

Eclesiast. 5, s. 2

7. Glasul celui fără de minte întru mulțime de cuvinte.

[63^r]

Pild. Solomon 29, s. 20

8. De vei vedea bărbat grabnic la cuvinte, să știi că nădeajde are mai mult cel fără de minte decât dinsul.

Psalm 139, s. 12

9. Om limbut nu se va îndrepta pre pământ.

- Iisus Sirah 9, s. 23   10. Groaznic e în cetatea lui bărbatul limbut, și cel dărzu la cuvântul lui urî-să-va.
- Pild. Solomon 14, s. 25   11. Unde sănt cuvinte multe, acolo adeaseori iaste lipsă¹⁴¹.
- Pild. Solomon 26, s. 28   12. Gura cea neacoperită face neașazări.

Lipsa

- Iisus Sirah 28, s. <27>¹⁴², 28, 29   13. Argintul tău și aurul tău foarte-l leagă. Și cuvintelor fă jug și cumpănă, și la gura ta fă ușă și zavor. Ia-te aminte ca nu cândai vei luneca întru ea, să nu cazi în preajma celui ce pândeaste cu vicleșug.
- Iacob 1, s. 26   14. Oricine întru voi i să va părea că e preacredicios, neînfrânând limba lui, acestuia în deșărt e credința.
- Math. 12, s. 36, 37   15. Iară grăiesc voao că tot cuvântul deșărt, carele vor grăi oamenii, da-vor de el samă la zioa judecății. Că din cuvintele tale te vei îndirepta și din cuvintele tale te vei judeca.

Folos

- Pild. Solomon 12, s. 15   16. Din rodurile gurii sufletul omului să va sătura de bunătăți.
- Pild. Solomon 21, s. 23   17. Cine păzeaște gura lui și limba păzeaște de scârbă sufletul lui. [64^r]
- Iisus Sirah 6, s. 6   18. Cuvântul dulce înmulță-pe prietenii lui, și limba grăitoare de bine înmulță-pe bunele închinăciuni.
- Petr 3, s. 10   19. Cela ce va să iubească viața și să vază zile bune potolească-ș limba lui de la rău și buzele lui, ca să nu grăiască vicleșug.
- Pild. Solomon 18, s. 21   20. Moartea și viața e în mâna limbii, și cei ce o stăpânesc pre ea mâncă-vor roadele ei.
- Pild. Solomon 16, s. 21   21. Cei dulci la cuvânt mai multe vor auzi.

¹⁴¹ Conținutul vs. 25 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („La tot cela ce grijaște poate să fie mai mult, iară cel dulce și fără de dureare în lipsă va fi”. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 23. *In omni opere erit abundantia, ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „23. În tot locul va fi sporirea, iară unde sănt cuvinte multe, acolo de multe ori, lipsa”. Vezi infra, nota 415.

¹⁴² Omis de autor; prima parte a trimiterii este însă din vs. 27; cf. B1688, de unde textul este preluat literal.

Vrednicie

Iacob 3, s. 2

22. Carele cu cuvântul nu greşaşte, acesta e deplin bărbat, putearnic ca să înfrâneaze şi tot trupul.

Pild. Solom. 17, 28

23. Carele să scumpeaşte a scoate cuvânt năsilnic cunoaşte pre sine; nebunu încă, de va tăcea, înțelept să va socoti¹⁴³.

Pild. Solom. 22, s. 11

24. Iubeaşte Domnul inimile curate şi priimişti sănt Lui toţi ceci curaţi în căile lor; cu buzele va paşte împăratul.

Paguba

Pild. Solom. 25, s. 29

25. În ce chip cetatea la ziduri e surpată şi nezidită, aşa bărbatul carele nu cu sfat face ceva.

Pild. Solom. 15, s. 30

26. Gura necurăişilor răspunde reale.

Iisus Sirah 28, s. 19

27. Mulţi au căzut în gură de sabie, şi nu ca cei ce au căzut pentru limba. [64^v]

Eclesiast. 10, s. 12, 13

28.¹⁴⁴ Buzele celui fără de minte îl vor prăpădi pre dinsul. Începătura cuvintelor gurii lui – nebunie, şi cea de apoi a gurii lui – învăluială rea.

Înțelep. Solomon 1, s. 8

29. Pentru aceaea, răspunzând nedireapte, niminea nu va ascunde nici va treace pre el, dovedindu-l direptatea.

Iisus Sirah 28, s. 20, 21, 22, 23

30. Fericit cel ce s-au acoperit de cătră limba rea, care n-au trecut în măniia ei, carele n-au tras jugul ei, şi în legăturile ei nu s-au legat. Pentru că jugul ei – jug de fier, şi legăturile ei – legături de aramă. Moartea rea e moartea ei, şi mult mai de folos iadul decât ea.

Iisus Sirah 5, s. 15

31. Slava şi necinstea e în graiu, şi limba omului e cădearea lui.

¹⁴³ Comparând vs. din versiunea septuagintică de la 1688 („28. *Carele să scumpeaşte a scoate cuvânt năsilnic cunoaşte pre sine*, şi cel mult-îngăduitoriu bărbat înțelept iaste (mai bun decât cela ce nu cearcă a şti). 29. Celui fără de minte, întrebând înțelepciunea, înțelepciune să va socoti, şi năuc neştine pre sine făcându-se, părea-se-va înțelept a fi.”) cu cele corespunzătoare din Vulgata 1690 (27. *Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est, et pretiosi spiritus vir eruditus.* 28. *Stultus quoque si tacuerit sapiens putabitur, et si conpresserit labia sua, intelligens.*; cf. Biblia Vulgata 1760 „27. Cel ce-şi hotărăşte cuvintele învăştat şi preceput iaste, şi a duhului scump omul învăştat. 28. Şi nebunul, de va tăcea, înțelept să va socoti, şi de-ş va strângă buzele, înțelegătoriu.”), rezultă că prima parte a acestei trimiteri este preluată literal din B1688, iar partea a doua este tradusă de autor din textul latinesc.

¹⁴⁴ În afara slovo-cifrei **HN** (28), care are statut de custode, autorul scrie la [65^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Limba**.

Vreamea

- Iisus Sirah 20, s. 6   32. Omul înțelept tăcea-va până la o vreame, iară cel bălmăjătoriu și nebun va treace preste vreame.
- Eclesiast. 3, s. 5   33. Vreame e a tăcea și vreame e a grăi.
- Iisus Sirah 11, s. 8   34. Mai nainte de ce nu vei auzi, nu răspunde, și în mijlocul cuvintelor nu te învălu.
- Pild. Solom. 25, s. 11   35. Măru de aur la șâr de sardion, aşa a zice cuvântul la cel ce se cuvine lui.

Materiia

- Iisus Sirah 9, s. 23¹⁴⁵   36. Tot cuvântul tău să fie despre poruncile lui Dumnezeu.
- Efes. 4, s. 29   37. Tot cuvântul putred din gura voastră să nu iasă, ce care e bun spre zidirea trebuinței, ca să dea dar celor ce aud. [65^r]
- 1 Petr 4, s. 11   38. Oricine grăiaște, ca cuvintele lui Dumnezeu.
- Luca 6, s. 45   39. Omul bun din comoara inimii sale cea bună scoate binele, că din prisosirea inimii grăiaște gura lui.

Treabă

- Psalm 50, s. 16   40. Doamne, buzele meale deschide-vei, și gura mea vesti-va lauda Ta.
- Isaiia 50, s. 4   41. Domnul îm dă mie limba învățăturii, ca să cunoscu când să cade a zice cuvântu.
- Iisus Sirah 28, s. 28   42. La gura ta fă ușă și zăvor.
- Iisus Sirah 4, s. 27   43. În cuvânt să va cunoaște înțelepciunea.
- Iacob 3, s. 7, 8   44. Toată firea fiarălor și a pasărilor și a jăganiilor și a celor din mare să domoleaște și s-au domolit cu firea omenească. Iară limba nimenea nu poate din oameni a o domoli.
- Pild. Solomon 16, s. 1   45. Omul să gătească sufletul, și Domnul să stăpânească limba¹⁴⁶.

---

¹⁴⁵ Conținutul acestei trimiteri corespunde vs. 20, în B1688, și vs. 23, în Vulgata.

¹⁴⁶ În versiunea septuagintică de la 1688, acestei trimiteri îi corespunde următorul conținut: „Inima omului să gândească ceale direapte, ca de Dumnezeu să să tocmească pașii lui”. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Hominis est animam praeparare, et Domini gubernare linguam.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „A omului iaste a-și găti sufletul, și a Domnului a stăpâni limba.”).

Iisus Sirah 20, s. 5, 6

46. Iaste care tace pentru că nu are răspuns, și iaste care tace, știind vreamea. Omul înțelept tăcea-va păna la o vreame.

Iisus Sirah 22, s. 30

47. Cine va da mie preste gura mea pază și preste buzele meale – peceate isteață, ca să nu caz de la ea, și limba mea mă va piiarde?

Math. 12, s. 37

48. Din cuvintele tale te vei îndirepta și din cuvintele tale te vei judeca. [65^v]

Psalm 14, s. 1, 4

49. Doamne, cine va lăcui în lăcașul Tău? Cel ce grăiaște adevăr în inima sa, carele n-au violență în limba sa¹⁴⁷.

Pild. Solom. 24, s. 26

50. Buzele vor iubi, răspunzând cuvinte bune.

Iov 6, s. 29

51. Șădeți, dară, și să nu fie strâmb; și iarăș cu cel direct veți uni-vă.

Psalm 36, s. 32

52. Gura directului va deprinde învățătură și limba lui va grăi judecată.

Pild. Solom. 8, s. 8, 9

53. Cu directate-s toate graiurile gurii meale, nimică fiind întru eale strâmb, nice încâlcit. Toate-s înaintea celor ce pricep, și directe – celor ce află cunoștință.

Treaba bună

Iisus Sirah 21, s. 27, 28

54. Buzele streinilor întru aceasta să vor îngreua, și cuvintele înțelepților în cumpăna vor sta. În gura nebunilor – inima lor, iară în inima înțelepților – gura lor.

Iov 9, s. 20

55. Că de mă voiu zice direct, rostul meu va fi necredincios.

Iosia 7, s. 15

56. Să făcură ca un arc întinsu. Cădea-vor în sabie boiarii lor, pentru necertarea limbilor.

Pild. Solom. 26, s. 28

57. Limba mincinoasă uraște adevărul, și gura cea neacoperită face neașăzări. [66^r]

Psalm 139, s. 4¹⁴⁸; Rămleani 3, s. 13

58. Otrava aspidelor supt buzele lor, a căror gura de blăstăm și de amăraciune plină e.

¹⁴⁷ În B1688, acestei trimiteri îi corespunde următorul conținut: „1. Doamne, cine va nemernici întru sălașul Tău? [...] 3. Grăind adevăr în inima lui; carele n-au violență în limba lui.” Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 1. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* [...] 3. *Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.*”; cf. Biblia Vulgata 1760: „1. Doamne, cine va lăcui în lăcașul Tău? [...] 3. Cel ce grăiaște adevăr în inima sa, care n-au violență în limba sa.”).

- Pild. Solom. 13, s. 3
Eclesiast. 10, s. 12
- Iisus Sirah 5, s. 15
Pild. Solom. 12, s. 14
Psalm 51, s. 4, 5
59. Cel îndrăzneț la buze înfricoșa-va pre sine.
60. Cuvintele gurii înțelepte iaste har, și buzele celui fără minte îl vor prăpădi pre dinsul.
61. Limba omului e cădearea lui.
62. Pentru păcatele buzelor cade în lațuri păcătosul.
63. Iubit-ai toate cuvintele prăpădirii, limbă vicleană!
Pentru aceaea Dumneazău te va surpa desăvârșit.

LOC DE CURĂȚANIE – i.e. *PURGATORIUM*

Adevăru sau starea

Psalm 141, s. 10, 11

1. Scoate din temniță sufletul meu, ca să să mărturisesc numelui Tău. Pre mine mă vor îngădui direcții până unde îm vei răsplăti.

Isaiia 4, s. 4

2. Căce va spăla Domnul tina fiilor și a fețelor Sionului, și săngele Ierusalimului va curăți din mijlocul lui cu duh de judecată și cu duh de arsură.

1 Corinth. 3, s. 15

3. Ori al cui lucru va arde, păgubi-să-va, și el să va mântui, ce aşa, ca prin foc.

Luca 12, s. 58, 59

4. Când mergi cu părâșul tău către domn, pre cale să priej să te izbăvești [66^r] de el, ca nu cândai să te tragă către judecătoriu, și judecătoriul te va da temniceariului, și temniceariul te va arunca în temniță. Zic ție: nu vei ieși de acolo, până nu vei plăti și fileariul cel de apoi.

Zaharia 13, s. 8, 9

5. Va fi în zioa aceaea, zice Domnul, ceale 2 părți dintr-însul vor peri de tot și să vor scârbi, iară a treia va rămânea într-însul. Si voi petreace a treia parte prin foc, și voi lămuri pre ei, cum să lămureaște argintul, și voi ispiti pre ei, în ce chip să ispiteză aurul.

1 Corinth. 3, s. 12, 13

6. Iară de zideaște cineva preste această temelie aur, argint, pietri scumpe, leamne, iarbă, trestie, al fieștecăruia lucru arătat va fi, pentru că zioa va arăta căci cu foc să va descoperi. Si al fieștecăruia lucru, în ce feal va fi, focul va ispiti.

---

¹⁴⁸ Scrie ȝ (7), dar acest conținut corespunde vs. 4, atât în B1688, cât și în Vulgata.

- Malahia 3, s. 3   7. Va șădea topind și curățind, ca argintul și ca aurul. Și va curăți pre fiili lui Levi, și va turna pre ei, ca aurul și ca argintul, și vor fi Domnului aducând jârtve întru direptate.
- Zahariia 9, s. 11   8. Ai slobozit legății tăi din groapă, neavând apă, în săngele făgăduinții tale.
- Mihea 7, s. 9   9. Urgiia Domnului o voiu suferi, căci am greșit Lui, păna va îndirepta El judecata mea; și va face judecata mea și mă va scoate la lumină și voiu vedea direptatea Lui. [67^r]
- Filippi. 2, s. 9, 10   10. Dăru Lui nume, cela ce e preste tot numele. Ca, întru numele lui Iisus, tot genunchiul să să pleace, al celor cerești și al celor pământești și al celor de supt pământ (*adecă al sufletelor celor ce să curătesc, pentru cei din iad nu-și pleacă genunchiurile, ce încă ocărăsc numele Domnului*).
- În ce chip***
- Isaiia 24, s. 22   11. Vor aduna adunarea lui și să vor închide la tărie și la legături. Prin multe neamuri socoteală va fi lor.
- Plângerea Ieremie 1, s. 13   12. O voi, toți cei ce meargeți pre cale, întoarceți-vă și vedeți de iaste dureare ca durearea mea! ¹⁴⁹
- Psalm 39, s. 16   13. Mă cuprinseră reale, cărora nu iaste număr, apucără-mă fărădeleagile meale și nu putui a vedea pre Dumneazău (*adecă prin vederea cea fericită*).
- Iov 13, s. 24   14. Pentru căci de cătră mine ascunzi fața Ta, și mă socotești a-Ți fi împotrivnic? ¹⁵⁰
- Apocal. 18, s. 7   15. Cât au mărît pre ea și s-au desfătat, pre atâta dați ei munca.
- Isaiia 15, s. 7   16. După greutatea lucrului, cercetarea lor¹⁵¹.

---

¹⁴⁹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este discret diferit („Toți cei ce mergu, spre voi, pre lângă cale, *întoarceți-vă și vedeți de iaste dureare ca durearea mea* carea s-au făcut! Răspunzând întru mine, smeritu-mă Domnul întru urgia mâniei Lui”), dar autorul a valorificat parțial și acest izvor, pe lângă ceea ce a tradus din textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus, quoniam vindemiavit me ut locutus est Dominus in die irae furoris sui.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „12. O, voi toți carii treaceți pre cale, luați aminte și vedeți de iaste dureare ca durearea mea; căci că mă cules precum au grăit Domnul în zioa mânii iuțimei Sale.”).

¹⁵⁰ În B1688, conținutul este discret diferit („Pentru căci de cătră mine ascunzi și îmi povăteaște împotrivnicul la Tine?”) Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: ***Cur faciem Tuam abscondis, et arbitraris me inimicum Tuum?***; cf. Biblia Vulgata 1760: „Căci fața Ta o ascunzi și mă socotești a-Ți fi nepriiatin?”).

- Psalm 10, s. 7   17. Foc și iarbă pucioasă; și duh de vivor partea păharului lor.
- Isaiia 30, s. 33   18. Măniia Domnului – ca o vale arzând de iarbă pucioasă. [67^r]

LINGĂRIIA – i.e. *ADULATIO*

În ce chip

- Ieremiia 9, s. 8   1. Cu aproapele lui grăiaște de pace, și întru sine are vrajba.
- Iosif 7, s. 3   2. Cu răutățile lor veseliră pre împăratul, și cu minciunile lor – pre boiarii.
- Pild. Solomon 11, s. 9   3. În gura necuraților – lațu cetățeanilor.
- Pild. Solomon 29, s. 5   4. Omul carele găteaște despre fața nepriatenului său mreajă o pune pre ea la picioarele lui.
- Pild. Solom. 27, s. 6   5. Mai vreadnice-s de credință ranele prietenului decât sărutările ceale de bunăvoie ale vrăjmașului.

Fuga

- Pild. Solom. 1, s. 10   6. Fiiule, să nu te rătăcească oameni păgâni, nici să voiești.
- Psalm 140, s. 6   7. Certă-mă-va direptul cu milă și mă va mustra, și unul de lemn al păcătosului să nu ungă capul meu.

Paguba

- Pild. Solomon 17, s. 15   8. Cel ce judecă pre cel strâmb dirept, și pre cel direct – strâmb, necurat și urât – lăngă Dumnezău.
- Ieremiia 9, s. 8, 9   9. Săgeată rănită e limba lor, vicleane-s graiurile gurii lor, cu aproapele lui grăiaște de pace, și întru sine are vrajba. Au asupra acestora nu voiu socoti, zice Domnul, sau la norod ca acesta nu va izbândi sufletul meu?
- Pild. Solom. 24, s. 24   10. Cela ce zice necuratului: „Dirept iaste” blăstămat noroadelor va fi. [68^r]

---

¹⁵¹ În versiunea septuagintică de la 1688, acestei trimiteri îi corespunde cu totul alt conținut. Autorul a tradus din latină (Vulgata 1690: *Secundum magnitudinem operis, et visitatio eorum* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „După mărimea lucrului și cercetarea lor [...]”).

Iezuchiil 13, s. 18

11. Vai celor ce cos perine preste tot cotul mânii și fac acoperituri preste tot capul a toată vârsta, ca să întoarcă suflete!

LUMEA – i.e. **MUNDUS**

În ce chip

1 Ioan 2, s. 17

" s. 16

1. Lumea să treace și pohta ei.
2. Tot ce e în lume, pohta trupului și pohta ochilor și mândriia vieții, nu iaste de la Părintele, ce din lume iaste.

Fuga

1 Ioan 2, s. 15

3. Nu iubiți lumea, nici ceale din lume. De va iubi neștine lumea, nu iaste dragostea Părintelui întru el.

Rămleani 12, s. 2

4. Nu vă închipuiți cu veacul acesta, ce vă premeniți chipul cu înnoirea minții voastre.

2 Timoth. 2, s. 4

5. Niminea, oștindu-să lui Dumnezău, nu să ameastecă întru ale vieții lucruri ca să placă celui ce au strâns oastea.

Iacob 4, s. 4

6. Preacurvarilor și preacurvelor, au nu știți că prietenugul lumii vrajbă lui Dumnezău iaste? Deci oricarele va vrea să fie priaten lumii vrăjmaș lui Dumnezău să face.

3 Împărăți. 18, s. 21

7. Pănă când voi veți șchiopăta pre amândoao fluierele voastre? De iaste Domnul Dumnezău, meargeți dinapoa Lui, iară, de e Vaal (*adecă lumea*), meargeți după el.

1 Corinth. 7, s. 29, <31>¹⁵²

8. Vreamea scurtă iaste de acum, ca și ceia ce să trebuiesc cu lumea aceasta, ca când nu s-ar [68^v] trebui, pentru că treace-se chipul lumii aceștia.

Isaiia 52, s. 11

9. Depărtați-vă, depărtați-vă, ieșiți de acolo și de necurat să nu vă atingeți! ieșiț din mijlocul lui, osebiți-vă ceia ce purtați unealtele Domnului!

Apocalips. 18, s. 4

10. Ieșiți dintru ea, norodul mieu, ca să nu vă amestecați cu păcatele ei și ca să nu luati din ranele ei.

¹⁵² Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

LĂCOMIIA – i.e. *GULA*

Fuga

Rămleani 13, s. 13

1. Nu cu ospeațe și beții, [...] ce îmbrăcați-vă prin Domnul Iisus Hristos și a trupului socoteală nu faceți la pohte.

Iisus Sirah 37, s. 32

2. Nu fi fără sațiu în toată desfășăciunea și să nu te desfetezi spre mâncări.

Ioan 6, s. 27

3. Lucrați nu mâncarea ceea ce piiare, ce mâncarea ceaea ce rămâne în viața veacnică.

Paguba

Pild. Solom. 27, s. 7

4. Sufletul, în săturare fiind, batjocureaște fagurii (*rugăciunii și al evharistiei*), iară sufletul ce e la lipsă și ceale amară dulce i să par.

Luca 6, s. 25

5. Vai voao, sătuilor, că veți flămânzi.

Numeril. 11, s. 33

6. Cărnurile încă era în dinții lor mai nainte decât a lipsi, și Domnul S-au măniat foarte pre norod. Si lovi Domnul în norod rană mare foarte. [69^r]

Iov 20, s. 14

- 7.¹⁵³ Nu va putea să-și ajute lui, hiiarea aspidei în pântecele lui.

Pild. Solomon 21, s. 17

8. Cel ce iubeaște mâncările lipsit va fi; căruia e drag vinu și grăsimea nu să îmbogăți.

Eclesiast. 10, s. 16

9. Vai tie, cetate, care împăratul tău iaste tinăr, și boaiarii tăi dimineața mănâncă.

Philippis. 3, s. 18, 19

10. Mulți umblă, de cari de multe ori ziceam voao, iară acum și plângând zic pre vrăjmașii crucii lui Hristos, cărora săvârșătul le iaste pierzarea, al cărora Dumnezău e pântecele.

Iosilia 13, s. 6

11. După păsunele lor, și să sătură spre sațiu și să înălțără inimile lor; pentru aceaea uitară pre Mine.

Iuda 1, s. 12, 13

12. Aceștea sănt întru dragoste voastre prihană, desfășându-să împreună fără frică, păscându-să pre ei; nori fără apă, de vânturi purtându-să, copaci de toamnă fără roadă, de doao ori fiind morți, dezrădăcinați, valuri

---

¹⁵³ În afara slovo-cifrei 3 (7), care are statut de custode, autorul scrie la [69^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Läcomia*.

sălbatece ale mării, spumegând ale lor rușini, steale răracitoare, cărora pâcla întunecarecului în veac s-au păzit.

LĂPĂDARE DE SINE – i.e. *ABNEGATIO SUI IPSIUS*

În ce chip

Math. 16, s. 24

1. Cine va să vie după Mine să să leape de sine și să ia crucea sa și să vie după Mine.

Math. 5, s. 29

2. De te va blăzni ochiul tău cel direct, scoate-l și-l leapădă de la tine, că mai bine e tie ca să piară unul din mădularele tale, și nu tot trupul tău să să bage în gheena. [69^v]

*Lipsa*¹⁵⁴

1 Corinth. 9, s. 27

3. Ce-m supuiu trupul și-l robesc, ca nu cândva, altora propovăduind, eu nelămurit mă voiu face.

Iisus Sirah 18, s. 30, 31

4. După pohtele tale nu mearge și de cătră pohtele tale te opreaște. De vei da sufletului tău bunăvirearea pohtei, face-te-va bucurie vrăjmașilor tăi.

Ieremiia 4, s. 4

5. Obrăzuiți-vă Dumnezăulu<i></i> vostru și obrezuiț nesâlnicii inimii voastre, bărbații Iudei și cei ce lăcuiți în Ierusalim, să nu iasă ca focul mănia Mea și să va ațâta și nu va fi cela ce stinge de cătră fața vicleșugului tocmealelor voastre.

Folos

Ioan 12, s. 24

6. Amin zic voao, grăunțul de grâu, căzând în pământ, de nu va muri, el sânge rămâne, iară, de va muri, multă roadă aduce.

Ioan 12, s. 25

7. Cela ce iubeaște sufletul lui pîiarde-va pre el, și cela ce uraște sufletul lui în lumea aceasta, intru viață veacnică, păzi-va pre el.

¹⁵⁴ Înaintea acestui subtitlu, deasupra liniei chenarului paginii [70^r], autorul scrie colontitlul – *Lăpădare de sine*.

Vreadnicie

Galatean. 5, s. 24

8. Cei ai lui Hristos trupul au răstignit împreună cu patimile și cu poftele.

LĂSARE ÎN VOIA LUI DUMNEZĂU – i.e. *RESIGNATIO IN DIVINAM VOLUNTATEM*

În ce chip

2 Maccaveilor 1, s. 2, 3

1. Să facă voao bine Dumnezău și să vă dea voao inimă tuturora, să vă încinați Lui și să-I faceți Lui voia, cu inimă mare și cu suflet voitoriu. [70^r]

Ioan 4, s. 34

2.¹⁵⁵ Mâncarea Mea iaste ca să fac voia Celuia ce M-au trimis pre Mine și să săvârșesc lucrul Lui.

Ioan 6, s. 38

3. M-am pogorât din ceriu, nu ca să fac voia Mea, ce voia Celui ce M-au trimis pre Mine.

Rămleani 12, s. 2

4. Nu vă închipuiți cu veacul acesta, ce vă premeniți chipul cu înnoirea minții voastre, ca să ispitiți voi ce iaste voia lui Dumnezău cea bună și bine plăcută, și deplin.

Efes. 5, s. 17

5. Nu vă faceți fără de minte, ce înțelegând ce e voia Domnului.

Efes 5, s. 8, 10

6. Ca fiii luminii umblați, ispitind ce iaste bine plăcut Domnului. Și nu vă adunați cu lucrurile ceale neroditoare ale întunearecului.

1 Petr 4, s. 1, 2

7. Hristos pătimind pentru noi cu trup, și voi într-acelaș gând vă înarmați, că Cela ce au pătimit cu trupul au încetat de păcate. A nu mai viețui vreamea cea elaltă în trup cu poftele omenești, ce cu voia lui Dumnezău.

Isaiia 50, s. 6

8. Învățătura Domnului deșchide-Mi Mie urechile, și Eu nu Mă îponcioșez nice pricescu.

Iezuchiil 1, s. 12

9. Unde vrea fi vântul (*adecă suflarea Duhului Sfânt*) mergând, mergea (*adecă hierile de Iezuchiil văzute*) și nu să intorcea.

Luca 22, s. 42

10. Părinte, de vei, să treacă păharul acesta de la Mine, însă nu voia Mea, ce a Ta să fie.

¹⁵⁵ În afara slovo-cifrei **B** (2), care are statut de custode, autorul scrie la [70^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Lăsare în voia lui Dumnezău*.

Psalm 39, s. 10, 11

11. Întru căpețeale de carte scrisu-s-au pentru mine, ca să fac voia Ta, Dumnezăul meu. Atuncea am zis: „Iată, viu!”

Colasean. 1, s. 9, 10

12. Nu încetăm pentru voi rugăciune și cerșind ca să vă pliniți de cunoștință voi și Lui întru [70^v] toată¹⁵⁶ înțelepciunea, și înțeleagerea duhovnicească. Să umblați voi cu vrednicie Domnului, spre toată plăcearea, întru tot lucrul bun rodind și crescând spre cunoștiința lui Dumnezău.

Lipsa

Math. 7, s. 21

13. Nu tot cine-M va zice Mie: „Doamne! Doamne!” va intra întru împărăția cerurilor, ce cela ce face voia Tatălui Mieu celui den ceriuri.

Luca 12, s. 47

14. Sluga aceaea, carele știe voia domnu-său, și negătindu-să și nefăcând voia lui, mult să va bate.

Iisus Sirah 2, s. 3

15. Lipeaște-te de Dumnezău și să nu te depărtezi, pentru ca să crești la ceale de apoi ale tale.

Folos

Math. 7, s. 21

16. Cela ce face voia Tatălui Mieu celui din ceriuri, acela va intra întru împărăția cerurilor.

1 Ioan 2, s. 17

17. Cela ce face voia lui Dumnezău rămâne în veac.

Math. 7, s. 24, 25

18. Tot carele aude cuvintele Meale aceastea și le face, asămăna-l-voiu pre el omului înțelept, carele au zidit casa lui pe piatră. Si pogorî ploaie, și veniră râurile, și suflără vânturile, și loviră în casa aceaea, și nu căzu, că era întemeiată pre piatră.

Psalm 72, s. 27

19. Si mie a mă lipi de Dumnezău bine iaste, a pune întru Domnul nădejdea mea.

Iov 22, s. 21

20. Te fă nesâlnic de vei răbda. Si, după aceaea, roada ta va fi întru bunătăți.

Colas. 1, s. 9; Isaiia 53, s. 11

21. Să va umplea de cunoștință voii lui Dumnezău; și va Domnul cu mâna Lui, ca să ia de la durearea sufletului lui.

¹⁵⁶ În afara cuvântului-custode (**toată**), autorul scrie la [71^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Lăsare în voia lui Dumnezău.*

Vrednicie

Math. 12, s. 50

22. Cela ce va face voia Tatălui Mieu celui din ceriuri, acela Mie frate și mumă Îm iaste. [71^r]

Isaiia 62, s. 2, 3, 4

23. Te va chema pre tine numele tău cel nou, carele va numi Domnul pre el. Și vei fi cunuma frumseații în mâna Domnului și diadima împărației în mâna Dumnezăului tău. Și nu încă te vei chema „Părăsită”, și pământul tău încă nu se va chema „Pustiu”, pentru că ție se va chema „Voia Mea”, și pământul – „Lăcuit”.

1 Corinth. 6, s. 17

24. Cel ce să lipeaște cu Domnul un duh iaste.

Direptatea

Iov 2, s. 10

25. De am priimit ceale bune din mâna¹⁵⁷ Domnului, ceale reale să nu le suferim?

Eclesiast. 7, s. 15

26. În zioa bunătății lui, trăiaște în bine, și vezi, în zioa răutății, că precum aceasta, aşa și cea alăltă Dumnezău o au făcut, ca să nu afle omul după Dânsul nemică¹⁵⁸.

Veselie

Iisus Sirah 23, s. 34

27. Vor cunoaște cei rămași că nemică nu iaste mai bun decât frica Domnului și nemică – mai dulce decât a lua aminte la poruncile Domnului.

Isaiia 48, s. 18

28. De ai fi auzit poruncile Meale, fi s-ar făcut râu pacea ta.

Pild. Solom. 1, s. 33

29. Cela ce pre Mine ascultă va sălășlui pre nedeadje și va odihni fără frică de cătră tot răul.

---

¹⁵⁷ Urmează, șters, lui Dumnezău.

¹⁵⁸ Textul din această trimitere este parțial preluat din B1688 („În ziua bunătății lui, trăiaște în bine, și vezi, în ziua răutății, vezi încă și tu cu aceasta tocmaiarea acestora care au făcut Dumnezău, pentru graiu, pentru ca să nu afle omul după dânsul nemică.”), parțial tradus de autor din textul latinesc (Vulgata 1690: *In die bona fruere bonis, et malum diem praecave, sicut enim hanc, sic et illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „În zioa cea bună desfășoară-te-vei întru bunătăți, și de zioa rea te fereaște. Că precum aceasta, aşa și aceaea o au făcut Dumnezeu, ca să nu afle omul împotriva Lui dreapte ponosluri.”).

LENEVIREA – i.e. OTIUM

În ce chip

Pild. Solom. 12, s. 11

1. Cela ce lucrează al său pământ se va sătura de pâine, iară cei ce gonesc în deșărt sănt lipsiți de minte.

Fuga

Iisus Sirah 7, s. 16

2. Să nu urăști lucrarea cea cu trudă și lucrarea pământului cea de Cel Preainalt zidită. [71^v]

Iisus Sirah 14, s. 14

- 3.¹⁵⁹ Să nu întărziezi de la zioa cea bună, și partea pohtei ceii bune să nu te treacă.

Efes. 5, s. 15, 16

4. Căutați, direct aceaea, cum cu socotință umblați, nu ca niște neînțelepti, ce ca înțeleptii, răscumpărând vreamea, căci zilele reale sănt.

1 Solon.¹⁶⁰ 4, s. 11

5. Să vă nevoiți a lucra cu ale voastre mâni, după cum v-am poruncit.

2 Soloneani 3, s. 6

6. Poruncim voao, fraților, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriți voi de cătră tot fratele ce îmblă fără de tocmeală, și <nu>¹⁶¹ după învățătura care au luat de la noi.

Paguba

Pild. Solom. 21, s. 25, 26

7. Poftele pre cel leaneș îl omoară, pentru că nu vor mânilor lui a face ceva. Pohteaște toată zioa pofte reale.

Iisus Sirah 33, s. 31, 32

8. La robul făcătoriu de rău – legături și cazne. Pune pre el la lucru, ca să nu sză fără¹⁶² lucru, pentru că multă răutate au învățat zăbava.

Pild. Solom. 28, s. 19

9. Cela ce lucrează pământul lui să va sătura de pâine, iară cel ce goneaște zăbava umplea-să-va de săracie.

Iezuchiil 16, s. 48

10. Aceasta e fărădeleagea Sodomului, sororii tale: mândriia. Întru săturare de pâine și întru ieftinătate de vin, să răsfățea și featele ei.

Pild. Solom. 24, s. 30

11. Ca o arătură e omul fără de minte și ca viia e omul lipsit de minte. De-l vei lăsa pre el, țeleni-se-va și să va

¹⁵⁹ În afara slovo-cifrei Ȑ (3), care are statut de custode, autorul scrie la [72^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Lenevirea*.

¹⁶⁰ I.e. Thesalonicieni.

¹⁶¹ Un lapsus calami; cuvântul se impune în context; cf. B1688.

¹⁶² Urmează, șters, de.

îmburuiena tot [72^r] și¹⁶³ să face părăsit, și îngrădirile pietrilor lui să sapă de tot.

Pild. Solom. 10, s. 6

12. Scăpă de la zăduf fiul înțelept, și stricat de vânt să face la seacere fiul fărădelege.

Pild. Solom. 10, s. 4

13. Sărăciia pre om smereaste, și mâinile celor viteaj¹⁶⁴ îmbogățescu-să.

LEANEA – i.e. *ACEDIA*

În ce chip

Pild. Solom. 6, s. 6, 7, 8

1. Pasă cătră fornică, o, leaneșule, și răvneaște văzând căile ei, și fii decât aceaea mai înțelept. Pentru că la ea arătură nefiind, nici pre cel ce se o îndeamne având, nici supt stăpân fiind, găteaște vara hrana și multă strânsoare la seacere.

Pild. Solomon 13, s. 4; 20, s. 4

2. Întru pofte iaste tot cela ce iaste fără de lucru. Să are n-au vrut, va cerști, dară, vara, și nu i să va da¹⁶⁵.

Apocal. 2, s. 4, 5

3. Am asupra ta puțineale, căci dragostea ta cea dintâi ai lăsat. Deci adu-ți aminte de unde ai căzut și te pocăiaște și ceale dintâi fapte fă.

Eclesiast. 9, s. 10

4. Toate, oricătre va afla mâna ta a face, în ce chip iaste putearea ta, fă, căci nu iaste fapt și gând și minte și înțelepciune¹⁶⁶, unde tu mergi, acolo.

Evrei 12, s. 12, 13

5. Pentru aceaea, ceale slobozite mâni și ceale slabănoage genunche îndireptați-le. Si roate direapte faceți picioarelor voastre, ca nu ce e șchiop să să răstoarne, ce să să vindece mai vârtos. [72^r]

Pild. Solom. 26, s. 13, 14, 15, 16

6. Zice leaneșul, trimițindu-se la cale: „Leu e în cai și în uliță ucigaș”. În ce chip ușa să întoarce la țățână, aşa leaneșul – pre patul lui. Ascunzând leaneșul mâna în sânul

¹⁶³ În afara cuvântului-custode (și), autorul scrie la [72^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Lenevirea*.

¹⁶⁴ Cf. aceeași formă (**viteaj**), în B1688.

¹⁶⁵ Prima parte a acestei trimiteri este preluată din B1688 („Întru pofte iaste tot cela ce iaste fără de lucru”), iar partea a doua este tradusă de autor după textul latinesc (Vulgata 1690: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo aestate, et non dabitur illi;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Pentru frig, leaneșul *n-au vrut a ara; cerști-va, dară, vara și nu i să va da*”).

¹⁶⁶ Urmează, șters, **în iad**.

lui, nu poate să aducă la gură. Mai înțelept luiș leaneșul i să pare, decât cel ce în săturare duce veaste.

Paguba

Pild. Solom. 18, s. 8, 9

Pild. Solom. 19, s. 15, 16

Pild. Solom. 21, s. 25, 26

Pild. Solom. 28, s. 19

Psalm 72, s. 5, 6

Ieremia 48, s. 10

Galateani 3, s. 3

Math. 21, s. 19

Luca 13, s. 6, 7, 8, 9

7. Pre cei leaniș¹⁶⁷ biruiaște-i frica, și sufletele oamenilor muierosi vor flământi. Cela ce nu să vindecă pre sine în faptele lui frate iaste celui ce pre sine să strică.

8. Frica opreaște pe bărbatul leaneș¹⁶⁸, și sufletul celui fără de lucru va flământi. Carele păzeaște porunca păzeaște al său suflet, iară cela ce hulește ale sale caii piiare.

9. Poftele pre cel leaneș îl omoară, pentru că nu vor mânilor lui a face ceva. Necuratul pofteaște toată zioa pofte reale, iară direptul miluiaște și să îndură fără de scumpeate.

10. Cela ce lucrează pământul lui să va sătura de pâine, iară cel ce goneaște zăbavă, umple-să-va de sărăcie.

11. Întru osteneala oamenilor nu săntu și cu oamenii nu vor lua bătăi. Pentru aceasta i-au cuprins pre ei mândrii lor până în sfârșit, îmbrăcatu-s-au cu nedreptatea și cu păgânătatea lor.

12. Blestemat cela ce face faptele Domnului cu leane.

13. Aşa nebuni sănteți? Începând cu duhul, acum cu trupul săvârșiți? [73^r]

14.¹⁶⁹ Văzând un smochin lângă cale, mearse la el și nemică nu află întru el, fără numai frunzele, și zise lui: „De acum să nu mai fie dentru tine roadă în veaci”. Si secă smochinul numaidecât.

15. Un smochin avea oarecine în viia lui sădit și veni căutând rod într-însul și nu află. Si zise cătră viiariu: „Iată, trei ani viu căutând roadă în smochinul acesta și nu aflu. Taie-l pre el, căci și pământul îl cuprinde în deșărt!” Iară el, răspunzând, zise lui: „Doamne, lasă pre el încă acest an, până voi săpa împregiurul lui și voi pune gunoiu. Cândai va face roadă, lasă-l, iară, de nu, tăia-l-vei pre dinsul la cea viitoare vreame.

¹⁶⁷ Cf. aceeași formă (*leanış*), în B1688.

¹⁶⁸ Literal, după B1688, mai puțin calificativul *muierosi*, înlocuit cu *leaneș*.

¹⁶⁹ În afara slovo-cifrei *ΔΙ* (14), care are statut de custode, autorul scrie la [73^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Leanea*.

Ioan 15, s. 1, 2

Math. 25, s. 26, 27, 28, 29, 30

Marc. 13, s. 33, 35, 36, 37

Efes. 5, s. <14>¹⁷¹, 15, 16

Apocal. 3, s. 2, 3

Math. 11, s. 12

Pild. Solom. 21, s. 5, 25

Math. 25, s. 30

16. Eu sănt buciumul viței cel adevărat, și Părintele Mieu lucrătoriul iaste. Toată vița, ce n-aduce roadă în Mine, redică-o pre ea, și toată, carea aduce roadă, curățeaște-o pre ea, ca mai multă roadă să aducă.

17. Slugă rea și leneșă, știuși că seacer unde n-am sămănat și adun de unde n-am risipit. Cădea-se, dară, să fi pus argintul mieu la schimbători și, viind eu, fire-aș luat al mieu cu dobândă. Luați, dară, de la el talantul și-l dați celui ce are zeace talanți. Că la tot cela ce are da-i-se-va și i se va prisosi, iară de la cela ce n-are și ce are lua-se-va de la el. Si pre sluga netreabnică aruncați-l întru întunearecul cel mai de afară. Acolo va fi plânsul și scârșnirea dinților.
[73v]

18. Vedeți, privegheați și vă rugați, că nu știți când va fi vreamea. Dirept aceaea, privegheați (că nu știți când va veni domnul casei, sara au la miazanoapte, au la cântatul cocoșilor, au demineață)¹⁷⁰, să nu cumva, viind fără veaste, să află pre voi dormind. Iară cealea ce zic voao, tuturor zic: privegheați!

19. Scoală-te, cela ce dormi, și te învie din morți și va lumina ție Hristos. Căutați, dirept aceaea, cum cu socotință umblați, răscumpărând vreamea, căci zilele reale sănt.

20. Fii priveghind și întăreăște cealealalte carele vor să moară, pentru că n-au aflat lucrurile tale plinite înaintea lui Dumnezău. Deci adu-ți aminte cum ai luat și ai auzit și păzeaște și te pocăiaște. Deci, de nu vei priveghea, veni-voiu asupra ta ca un fur. Si nu vei cunoaște în care ceas voiu veni asupra ta.

21. Iară din zilele lui Ioan Botezătoriul pănă acum, împărăția ceriurilor sileaște-să, și nevoitorii apucă pre ea.

22. Tot cela ce nu sărguaște numai ce e la lipsă. Poftele pre cel leaneș îl omoară, pentru că nu vor mânilor lui a face ceva.

23. Pre sluga netreabnică aruncați-l întru întunearecul cel mai de afară. Acolo va fi plânsul și scârșnirea dinților.

¹⁷⁰ Paranteza este întocmai în B1688.

¹⁷¹ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

- Luca 12, s. 47   24. Sluga aceaea, carele știe voia domnului și, negătindu-să și nefăcând voia lui, mult să va bate. [74^r]
- Ioan 15, s. 2, 6   25.¹⁷² Toată vița, ce n-aduce roadă în Mine, redică-o pre ea. De nu va rămânea neștine îtru Mine, s-au scos afară ca vița și să uscă; și le adună pre eale și în foc la bagă și ardu.
- Pild. Solom. 10, s. 4   26. Mâna leaneșă săracie aduce, și mâinile celor viteaj îmbogățescu-se¹⁷³.
- Pild. Solom. 15, s. 20   27. Căile celor ce șăd fără de lucru sănt așternute cu spini, iară ale celor destoinici bătute-s.
- Pild. Solom. 24, s. 30, 31   28. Ca o arătură e omul leaneș și ca viia e omul lipsit de minte. De-l vei lăsa pre el, țeleni-se-va și să va îmburuiena tot și să face părăsit, și îngrădirile pietrilor lui să sapă de tot.
- "   29. Până când, leaneșule, dormi? Când, din somn, te vei scula? Puțin dormitez, puțin vei durmi și puțin îmbrătășezi cu mâinile chieptul. Si de vei face aceasta, veni-va, mergând înainte, săracia ta, și lipsa, ca un bun alergătoriu.
- s. 33, 34¹⁷⁴

¹⁷² În afara slovo-cifrei **RE** (25), care are statut de custode, autorul scrie la [74^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Leanea**.

¹⁷³ Prima parte a acestei trimiteri este tradusă de autor după textul latinesc (Vulgata 1690: **Egestatem operata est manus remissa, manus autem fortium divitias parat.**; cf. Biblia Vulgata 1760: „**Lipsire au lucrat mâna slabănoagă**, iară mâna celor tari bogății găteaște.”), iar partea a doua este preluată din B1688: „**Săracia pre om smereaste, și mâinile celor viteaj îmbogățescu-se.**”

¹⁷⁴ Autorul face trimitere numai la capitolul 24, s.33, 34 (B1688: „33. «Puțin dormitez, puțin dormu, și puțin îmbrătășez cu mâinile pieptul»; **și de vei face aceasta**, 34. **Veni-va mergând înainte săracia ta, și lipsa – ca un bun alergătoriu.**”; Vulgata 1690: 33. **Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, ut quiescas,** 34 **Et veniet tibi quasi cursor egestas, et mendicitas quasi vir armatus.**; cf. Biblia Vulgata 1760: „33. «Puțin – am zis – vei durmi, puțin vei durmita, puțin vei împreuna mâinile să odihnești». 34. Si va veni tie ca alergătoriu lipsa, și cerșirea ca omul intrarmat.”), dar conținutul este și din alt loc al Pildelor, cap 6, vs. 9, 10 și 11, textul rezultat combinând fragmentele marcate aici cu caractere bold. B1688: „9. Până când, leaneșule, zaci? Si când den somn te vei scula? 10. Puțin dormi, și puțin șezi, și **puțin dormitez, și puțin îmbrătășezi cu mâinile pieptul.** 11. După aceaea vine tie ca un râu curătoriu săracia, și încă lipsa, **ca un bun alergătoriu.**”; Vulgata 1690: 9. **Usquequo piger dormies? Quando consurges ex somno tuo?** 10. **Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias,** 11. **Et veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus.** În Biblia Vulgata 1760: „9. Până când, leaneșule, vei dormi? Când te vei scula din somnul tău? 10. Puțan vei dormi, puțan vei dormita, puțan vei strânge mâinile să dormi, 11. Si-ți va veni ca un călătoriu lipsa, și săracia, ca un om întrarmat.”

- Pild. Solom. 10, s. 5   30. Cel ce adună la seacere fiu înțelept iaste, iară care doarme vara fiu fărădeleage iaste¹⁷⁵.
- Apocal. 3, s. 15, 16   31. O, de-ai fi reace au cald! Dară, căci încropit ești și nice reace, nice cald, voi să te borăsc din gura Mea.
- Math. 3, s. 10   32. Iată, săcurea zace la rădăcina copacilor. Deci tot pomul ce nu face rod bun taie-să și în foc să bagă. [74^v]

MASLU – i.e. *EXTREM<Α> UNCTIO*

În ce chip

- Marc. 6, s. 12, 13   1. Ieșind, propoveduia ca să să pocăiască. Si draci mulți scotea și ungea cu untelemn pre mulți bolnavi și-i vindeca.

Folos

- Iacob 5, s. 14, 15   2. Boleaște cineva întru voi? Cheame pre preoții beseareci și să roage pentru el, ungându-l pre el cu untelemn, întru numele Domnului. Si ruga credinței va mântui pre cel bolnav și-l va scula pre el Domnul; măcară și păcate de va fi făcut, ierta-se-vor lui.

MILA LUI DUMNEZĂU – i.e. *DEI MISERICORDIA*

În ce chip

- Ieșirea 34,s. 6, 7   1. Domnul, Domnul Dumnezăul cel îndurătoriu și milostiv, mult îngăduitoriu și mult milostiv și adevărat, făcând milă la mii.

- Psalm 144, s. 8, 9   2. Îndurătoriu și milostiv Domnul, mult îngăduitoriu și mult milostiv. Bun e Domnul tuturor și îndurările Lui – preste toate lucrurile Lui.

- Psalm 107, s. 4 și 35, s. 5, 6   3. Mare e desupra ceriurilor mila Ta și pănă la nori – adevărul Tău. Doamne, în ceriu e mila Ta, adevărul Tău – pănă la nori. Direptatea Ta – ca munții lui Dumnezău.

¹⁷⁵ În B1688, acestei trimiteri ii corespunde alt conținut („Fiul certat înțelept va fi, și pre cel nebun slugă-l va avea.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Qui congregat in messe, filius sapiens est, qui autem stertit aestate, filius confusionis.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Cel ce adună în săceriș fiu înțelept iaste, iară cel ce dormitează vara, fiul rușinii.”). Vezi infra, nota 200.

- Ieremiiia 31, s.3   4. Îndrăgire veacinică iubi pre tine, pentru aceaea traş
pre tine spre îndurare. [75^r]
- Psalm 25, s. 3   5.¹⁷⁶ Mila Ta înaintea ochilor miei iaste şi bine am
plăcut întru adevărul Tău.
- Judith 8, s. 15   6. Răbdătoriu e Domnul, cătră El să ne întoarcem şi
de la El milă cu lăcrimi să cearem. Căci nu e ca omul
Dumnezău, să Să înfricoşaze, nici ca un fiu al omului a
petreace¹⁷⁷.
- Isaiia 30, s. 18   7. Vă va îngădui Dumnezău, ca să Să milostivească
spre voi, şi pentru aceaea înlăta-Să-va, ca să vă miluiască
pre voi.
- Iona 3, s.10   8. Şi văzu Dumnezău faptele lor, cum s-au întorsu din
căile lor ceale reale, şi Să căi Dumnezău pentru răul carele
au¹⁷⁸ grăit să le facă lor, şi n-au făcut.
- Rămleani 2, s. 4   9. Au de bogătia bunătății Lui şi de suferirea şi de cea
îndelungă răbdare nu bagă samă, necunoscând că
bunătatea lui Dumnezău la pocăință pre tine aduce?
- Înțelep. Solom. 11, s. 24, 25   10. Miluieşti pre toţi, căci toate le poţi, şi treci cu
vedearea greşalele oamenilor, spre pocăință. Pentru că
iubeşti ceale ce sănt toate şi nemica nu Te scârbeşti de
ceale ce ai făcut.
- "   11. Le crucezi toate, căci ale Tale sănt, Stăpâne, iubitoare
de suflete!
- Înțelep. Solom. 12, s. 1, 2   12. Foarte bun eşti, Doamne¹⁷⁹, cel nestricat al Tău
Duh iaste întru toate. Pentru aceaea, pre cei ce cad câte

¹⁷⁶ În afara slovo-cifrei $\widetilde{\epsilon}$ (5), care are statut de custode, autorul scrie la [75^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Mila lui Dumnezău*.

¹⁷⁷ Prima parte a acestei trimiteri este tradusă din textul latinesc (Vulgata 1690: 14. *Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso poeniteamus, et indulgentiam eius fusis lacrimis postulemus.* 15. *Non enim quasi homo, sic Deus, comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur;* cf. Biblia Vulgata 1760: „14. Ci pentru că răbdătoriu iaste Domnul, despre aceasta să facem pocăință şi iertarea Lui cu lăcrami vărsate să o cearem. 15. Că nu ca omul, aşa Dumnezeu va amânânta, nici ca fiul omului spre mânie Să va aprinde.”), iar partea a doua este preluată din B1688: „15. Iară voi nu zăloji sfaturile Domnului Dumnezăului nostru, căci nu e ca omul Dumnezău, să Să înfricoşaze, nici ca un fiu al omului a petreace”.

¹⁷⁸ Urmează, şters, **vrum**.

¹⁷⁹ Această primă secvență a trimiterii este după textul latinesc, dar nu în litera acestuia (Vulgata 1690: 1. *O quam bonus et suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!* 2. *Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis, et de quibus peccant, admones, et alloqueris, ut relicta malitia, credant in te Domine;* cf. Biblia Vulgata 1760: „1. O, cât de bun şi de dulce e, Doamne, Duhul Tău întru toate! 2. Şi pentru aceaea pre cei ce rătăcesc, de o parte ii cerți, şi de ceale ce păcătuiesc ii dojeneşti şi le grăieşti, ca, lăsând răotatea, să creză întru Tine,

puțanel ii mustri și, întru ceale ce greșesc, aducându-le aminte, ii înveți ca, mântuindu-să de răutate, să crează întru Tine, Doamne.

Psalm 102, s. 13

13. În ce chip miluiaște părintele pre fii, au miluit Domnul pre cei ce să tem de El, căci El au cunoscut ziditura noastră. [75^v]

Psalm 118, s. 64

14.¹⁸⁰ De mila Ta, Doamne, plin e pământul.

Iisus Sirah 17, s. 23

15. Cât e de mare milostenia Domnului și curățirea celor ce să întorc spre El!

Plänger. Ierem. 3, s. 22

16. Milele Domnului, căci nu m-au părăsit pre mine, căci nu s-au săvârșit milosârziile Lui!

Psalm 24, s. 11

17. Toate căile Domnului – milă și adevăr.

Folos

Rămleani 5, s. 20

18. Unde au înmulțit păcatul, au preaprisosit darul.

Plänger. Ier. 3, s. 22¹⁸¹

19. Milele Domnului, căci nu m-au părăsit pre mine, căci nu s-au săvârșit milosârziile Lui!

MINCIUNA – i.e. *MENDACIUM*

În ce chip

Pild. Solom. 10, s.4

1. Cine să razimă în minciuni rău duh goneaște.

Pild. Solom. 17, s. 4

2. Cel rău ascultă limba celor fărădeleage, și dreptul nu ia aminte la buzele mincinoase.

Iisus Sirah 20, s. 26

3. Năravul omului mincinos – necinste, și rușinea lui – cu el neîncetată.

Iosiiia 4, s. 1, 2

4. Nu iaste adevăr, nici milă, nici cunoașterea lui Dumnezău pre pământ. Blestem și minciună, ucidere și furtușag s-au răvărsat pre pământ.

Ioan 8, s. 44

5. Voi din tatăl diavolul sănteți, și poftele tatălui vostru veți să faceți. Acela ucigătoriu de oameni era din-ceput și întru adevăr n-au stătut, căci nu iaste adevăr

---

Doamne.”), pentru ca restul trimiterii să fie o preluare literală din B1688: „1. Pentru că cel nestricat al Tău Duh iaste întru toate. 2. Pentru aceaea, pre cei ce cad căte puținel ii mustri și, întru ceale ce greșesc, aducându-le aminte, ii înveți ca, mântuindu-se de răutate, să crează întru Tine, Doamne”.

¹⁸⁰ În afara slovo-cifrei $\widetilde{\Delta}$ (14), care are statut de custode, autorul scrie la [76^t], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlu – **Mila lui Dumnezău**.

¹⁸¹ Cf. supra, aceeași trimitere la punctul 16.

- întru el. Când grăiaște minciuna, dintru ale sale grăiaște, căci mincinos iaste și tatăl lui. [76^r]
- Isaiia 28, s. 15   6.¹⁸² Pus-am minciuna nădeajdea noastră și cu minciuna ne vom acoperi.
- Psalm 4, s.3   7. Fiii oamenilor, pănă când grei la inimă? Pentru căci iubiți deșertarea și cercați minciuna.
- Psalm 61, s. 9   8. Mincinoși – fiii oamenilor, în cumpene a face strâmbătate.
- Ieremiia 9, s. 5   9. Adevăr nu vor grăi, învățase limba lor a grăi minciuni, năpăstuiră.
- Psalm 115, s. 2   10. Eu am zis întru uimirea mea: „Tot omul e mincinos”.
- Ioan 8, s. 44   11. Când grăiaște (*diavolul*) minciuna, dintru ale sale grăiaște, căci mincinos iaste și tatăl lui.
- Ieremiia 8, s. 10   12. De la proroc pănă la preot, toți fac minciună.

Paguba

- Iisus Sirah 2, s. 14¹⁸³   13. Vai inimilor fricoase și mânilor slabe și păcătosului ce să suie pre doao cărări!
- Psalm 5, s. <10>¹⁸⁴, 11   14. Nu iaste în rostul lor adevăr, groapă deșchisă – grumazul lor, cu limbă<le> lor viclenia.
- Apocalips. 21, s. 8   15. <Celor>¹⁸⁵ necredincioși și urâți și ucigași și curvari și fermecători și închinători de idoli și tuturor mincinoșilor, partea lor – în iazărul cel ce arde cu foc și cu iarba pucioasă, care iaste a doa moarte.
- Apocalips. 21, s. 27   16. Nu va intra într-însa (*adecă Ierusalimul ceresc*) tot ce e spurcat și făcând urâciune și minciună, fără numai cei scriși în Cartea vietii Mielului. [76^r]
- Psalm 11, s. 1, 2, 3   17.¹⁸⁶ S-au împuținat adevărurile de către fiii oamenilor. În deșărt au grăit fieștecarele către aproapele său, buze vicleane la inimă, și în inimă au grăit reale. Piarză de tot Domnul toate buzele ceale vicleane.

¹⁸² În afara slovo-cifrei Ș (6), care are statut de custode, autorul scrie la [76^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Minciuna*.

¹⁸³ În B1688, este vs. 13; în Vulgata, vs. 14.

¹⁸⁴ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

¹⁸⁵ Un *lapsus calami*; art. dem. se impune în context; cf. B1688.

¹⁸⁶ În afara slovo-cifrei Ș (17) și a trimiterii **psalm 11, s. 1**, întreaga secvență având statut de custode, autorul scrie la [77^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Minciuna*.

- Psalm 5, s. 6
Pild. Solom. 6, s. 17, 18, 19
- Înțelep. Solom. 1, s. 11
Pild. Solom. 12, s. 23
Iisus Sirah 20, s. 25, 26
- Ieremiiia 9, s. 3
Pild. Solom. 20, s. 20
- Pild. Solom. 30, s. 8
Iisus Sirah 7, s. 14
- Efes. 4, s. 24
- Iisus Sirah 4, s. 25
Colaseani 3, s. 9, 10
- Apocalips. 14, s. 4, 5
Efes. 4, s. 24¹⁸⁸
18. Piiarde-vei pre toți ceia ce grăiesc minciuna.
19. Ochiul sumețului, limba nedireaptă, mâinile ce varsă sânge dirept și inima ce meșterșugiaște gânduri reale și picioarele ce sărguiesc a face rău vor peri de tot. Ațâță minciuni mărturia strâmbă.
20. Gura mincinoasă omoară sufletul.
21. Scârbe-s Domnului buzele mincinoase.
22. Mai alesu e furul decât cela ce îndeseaște minciună; și amândoii pierzarea vor moșteni. Năravul omului mincinos – necinste, și rușinea lui – cu el neîncetată.
23. Întinseră limba lor ca un arc mincinos, și nu credința întăritu-s-au pre pământ, căci din reale la reale au ieșit.
24. Dulce e la om pâinea minciunii, și apoi se va umplea gura lui de halice.
- Fuga***
25. Cuvântul mincinos și deșărt departe de la mine îl fă.
26. Nu vrea a minți toată minciuna, pentru că desimea ei nu e spre bine.
27. Dirept aceaea, lepădând minciuna, grăiți adevărul fieștecarele cu aproape lui, căci săntem unul altuia mădulări. [77^r]
28.¹⁸⁷ Să nu iai obraz și minciună asupra sufletului tău.
29. Nu mințiți unul cătră alalt, dezbrăcând pre omul cel vechiu cu faptele lui și îmbrăcând pre cel nou, pre cel ce să înnoiaște spre cunoștință, după chipul Celui ce au zidit pre el.
30. Aceștea s-au cumpărat de la oameni, începătură lui Dumnezău și Mielului, și în rostul lor nu s-au aflat minciună. Pentru că nevinovați sănt.
31. Dirept aceaea, lăpădând minciuna, grăiți adevărul, fieștecarele cu aproapele lui.

¹⁸⁷ În afara slovo-cifrei **Kİ** (27), cu statut de custode, autorul scrie la [77^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Minciuna**.

¹⁸⁸ În B1688 și în Vulgata este vs. 25.

Iisus Sirah 25, s. 3, 4

32. Trei chipuri au urât sufletul mieu și foarte mă scârbiu de viața lor: pre săracul trufaș și bogatul mincinos și pre băt^rânul preacurvariu.

Pild. Solom. 17, s. 7

33. Nu se vor tocmi la cel fără de minte buze credincioase, nici la cel direct buze mincinoase.

Iov 27, s. 4

34. Nu vor grăi buzele meale fărădeleage, nici sufletul meu va cerceta minciună.

Apocalips. 22, s. 15

35. Afară câinii și fermecătorii, și curvarii, și ucigătorii, și închinătorii de idoli, și tot cela ce face și iubea^ste minciuna.

MOARTEA – i.e. *MORS*

Adeverirea ființii

Facerea 3, s. 17, 19

1. Căci ai ascultat glasul muierii tale și ai mâncat din lemnul din care ț-am poruncit ţie [77] ca să nu¹⁸⁹ mănânci, dentru acela ai mâncat, întru sudoarea feații tale vei mâncă pâinea ta, până te vei învărteji în pământ, dentru carele te-ai luat, că pământ ești și în pământ vei mearge.

Împărați. 14, 14

2. Cu moarte vom muri, și ca apă ceaea ce să pogoaără pre pământ, carea nu să va aduna.

Psalm 88, s. 47

3. Cine iaste omul carele va trăi și nu va vedea moarte? Izbăvi-va sufletul lui din mâna iadului?

Iisus Sirah 25, s. 27

4. De la muiare e începătura păcatului și prin ea murim toți.

Rămleani 5, s. 12

5. Pentru aceaea, în ce chip, printr-un om, păcatul în lume au intrat, și prin păcat – moartea, și aşa la toți oamenii moartea au trecut, spre carea toți au greșit.

" s. 14

6. Au împărațit moartea de la Adam până la Moisi și spre ceia ce n-au greșit.

Înțelep. Solom. 7, s. 6

7. Una e întrarea tuturor în viață, și ieșirea e tocma.

Evrei 9, s. 27

8. Iaste rânduit oamenilor o dată a muri, iară, după aceasta, judecata e.

¹⁸⁹ În afara secvenței **ca să nu**, cu statut de custode, autorul scrie la [78], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Moartea**.

Iov 14, s. 5

9. Măcară și o zi de va fi viața lui pre pământ, nenumărate-s lunile lui lângă dinsul, la vreame le-ai pus și nu va covârși.

Iisus Sirah 8, s. 8

10. Nu te bucura pentru mort, adu-ți aminte că toti vom muri.

Eclesiast. 8, s. 8

11. Nu iaste om stăpânind întru duh, ca să opreasă împreună cu duhul. și nu iaste stăpânind în zioa morții.

Iisus Sirah 41, s. 5, 6

12. Nu te sfii de judecata morții, adu-ți aminte de celele dintâia ale tale și de celele de apoi. Aceasta iaste judecata de la Domnul la tot trupul. [78^r]

1 Soloneani¹⁹⁰ 5, s. 3

13. Când vor zice: „Pace și aşăzare!”, atuncea, fără veaste, lor le vine asupră peire.

Neadeverirea vremii

Eclesiast. 9, s. 12

14. Nu cunoaște omul vreamea lui, ca peștii cei ce să vânează în mreajă rea și ca păsările ceale ce să vânează în laț. Ca aceastea să prind fiili omului la vreamea rea, când va cădea preste dânsii, fără de veaste, moartea.

Iisus Sirah 14, s. 12

15. Adu-ți aminte că moartea nu va zăbovi și făgăduința iadului nu s-au arătat tie.

Luca 12, s. 40

16. Fiți gata, că, în ceasul care nu gândiți, Fiii Omenesc va veni.

Iacob 4, s. 13

17. Ian ni¹⁹¹, acum, ceia ce zic: „Astăzi și mâine vom mearge în cea cetate și vom face acolo un an și vom neguțători și vom dobândi”, carii nu știți cea de mâine ce va fi.

In ce chip

Eclesiast. 9, s. 5

18. Căci cei vii cunoaște-vor că vor muri, și cei morți nu sănăt cunoscând nimică, și nu iaste lor încă plată, căci s-au uitat pomenirea lor.

Eclesiast. 11, s. 8

19. De va și trăi ani mulți omul, întru toate aceastea se va veseli, și vor pomeni zilele întunearecului.

Psalm 48, s. 18

20. Nu, când va muri el, va lua toate, nice se va pogorî cu el mărirea lui.

---

¹⁹⁰ I.e. Thesalonicieni.

¹⁹¹ Am transcris astfel ceea ce în grafia chirilică a autorului este **иан ии**. Cuvântul este scris la fel și în B1688, dar la transcriere s-a optat pentru forma **iāni** „ian, ia”.

- Psalm 103, s. 30   21. Lua-le-vei duhul lor și se vor sfârși, și la țărâna lor se vor întoarce. [78^r]
- Iisus Sirah 10, s. 11   22. Pentru că, murind, omul va moșteni șärpi și chiară și viermi.
- Iov 17, s. 14   23. Moartea am chiemat tată să-m fie, și maică mie și sor¹⁹² – putrezăciunea.
- Iisus Sirah 41, s. 1, 2   24. O, moarte, cât e de amară pomenirea ta la om ce e în pace întru ale lui, la omul cel ce iaste fără grijă și să sporește în toate, și încă la cel ce poate a priimi hrană.
- Psalm 101, s. 12   25. Zilele meale ca umbra să plecară și eu ca iarba mă uscăiu.
- Iov 14, s. 1, 2   26. Pământeanul născut de muiare cu puțină viață și plin de urgie iaste. Sau ca o floare înflorind au căzut și au fugit ca o umbră și nu va sta.
- Iov 9, s. 25, 26   27. Viața mea mai ușoară iaste decât un alergătoriu. Fugit-au și n-au știut. Au și iaste la corăbii urmă de cale, au a vulturului zburând, cercând mâncare?
- Apocal. 6, s. 8   28. Iată, cal galben, și cela ce șădea deasupra lui, numele lui – Moartea. Și iadul urmează cu el. Și să deade lor biruință să omoară preste a patra parte a pământului, cu sabie și cu foamete și cu moarte și de fierale pământului.
- Iisus Sirah 11, s. 17, 18   29. Iaste cel ce să îmbogățește din grija și strâⁿsoarea lui. Și nu știe că vreamea treace și va lăsa pre eale altora, și va muri. [79^r]
- Iov 1, s. 21   30.¹⁹³ Eu gol am ieșit din pântecel maicii meale, gol voi și intră acolo.

Filos

- Eclesiast. 7, s. 3   31. Mai bine e a mearge la casa plângerii decât a mearge la casă de beutură, după cum aceasta e sfârșit la tot omul, și cel ce e¹⁹⁴ viu da-va bun la inima lui.

¹⁹² Preluare *ad litteram* din B1688, fără să schimbe forma acestui substantiv, cu toate că, în secolul al XVIII-lea, substantivul se fixase la declinarea I (vezi, în acest sens, substantivul, în forma cu desinența -ă, între exemplele ediției a doua, din 1805, a *Elementelor* – S. Micu, Gh. Șincai, *Elementa Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, studiu introductiv, traducerea textelor și note de Mircea Zdrengea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980., p.147).

¹⁹³ În afara slovo-cifrei ȝ (30), cu statut de custode, autorul scrie la [79^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Moartea**.

¹⁹⁴ Urmează, șters, **bun**; suprascrie **viu**.

- " s. 2
- Iov 3, s 21, 22
- 2 Corinth. 5, s. 1
- Filip. 1, s. 23
- Iov 6, s. 8, <9>¹⁹⁵
- 2 Corinth. 5, s. 6, 7
- Psalm 141, s. 10
- Numeril. 23, s. 10
- Psalm 83, s. 1
- Apocal. 14, s. 13
- Înțelep. Solom. 4, s. 7
- Iisus Sirah 1, s. 11
- Luca 12, s. 37
- Psalm 115, s. 5
32. Mai bună e zioa morții decât zioa nașterii.
33. Scurmându-o ca niște comoară, și veaseli s-au făcut de o vor nimeri.
34. Știm că, de să va surpa cea pământească a noastră casă, a lăcașului zidire de la Dumnezeu avem, casă veacinică în ceriu, nefăcută de mâna.
- Moartea pohtită***
35. Și mă țăiu de amândoao, pohtă având ca să mă sloboz și împreună cu Hristos a fi.
36. De va da și-mi va veni mie cearerea, și nădeajdea mea va da Domnul. Începând Domnul, rânească-mă.
37. Știind că, fiind merși cu trupul, depărtați săntem de la Domnul (pentru că prin credință umblăm, nu prin chip)¹⁹⁶, ce nădăjduim și bine vom mai mult să ieșim din trup și să meargem către Domnul.
38. Scoate din temniță sufletul meu, ca să să mărturisească numelui Tău. [79^r]
39. Să moară sufletul meu cu moartea direptilor și să facă sămânța mea ca sămânța lor.
40. Câtu-s de îndrăgite sălașele Tale, Doamne al puterilor! Pofteaște și să sfârșaște sufletul meu la curțile Domnului.
- Moartea direptilor***
41. Fericiti cei morți, cei ce intru Domnul mor de acum! Așa – zice Duhul – ca se-i odihnească de ostenealele lor, iar lucrurile lor urmează cu ei.
42. Dereptul, de va ajunge să să săvârșască, intru odihnă va fi.
43. Celui ce să teame de Domnul bine-i va fi: la cea de apoi și în zioa săvârșitului lui afla-va har.
44. Fericiti slugile acealea, pre carii, venind Domnul, va afla priveghind. Adevară zic voao că să va încinge și-i va aşăza pre ei și, viind, va slujii lor.
45. Cinstită e înaintea Domnului moartea cuvișilor lui.

¹⁹⁵ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

¹⁹⁶ Textul este ca atare, fără paranteze, în B1688, deci nu este un comentariu al autorului.

Înțelep. Solom. 4, s. 13, 14

46. Săvârșindu-se preste puțin, au plinit ani îndelungați. Pentru că plăcut era Domnului sufletul lui, pentru aceea au grăbit din mijlocul rătății.

Psalm 33, s. 21

Moartea nedreptilor

Înțelep. Solom. 3, s. 19
1 Macavei 2, s. 62

Iisus Sirah 41, s. 11, 12

Pild. Solom 11, s. 7

Înțelep. Solom. 5, s. 2, <3>¹⁹⁹

Iisus Sirah 14, s. 16

Eclesiast. 12, s. 1

Isaiia 38, s. 1

47. Moartea păcătoșilor e rea.

48. Neamului nedirept reale-s săvârșiturile. [80^r]

49.¹⁹⁷ De cuvintele omului păcătos să nu vă teameți, căci mărirea lui iaste în gunoiu și în viermi. Astăzi se va ridică și mâne nu se va afla, căci s-au întors la țărâna lui și gândirea lui au perit.

50. Vai voao, bărbați necredincioși, carii ați părăsit leagea lui Dumneazău celui preaînalt. Și de vă veți naște, întru osândă vă veți naște, și de veți muri, la osândă vă veți împărți.

51. Murind omul nedirept, au perit nădeajdea¹⁹⁸, și fala necuraților au perit.

52. Văzând, să vor turbura cu frică groaznică și să vor mira de minunata mântuire. Zice-vor, întru ei căindu-să, și pentru îngustarea duhului vor suspina: „Acestea era pre carii aveam oarecând spre râs”.

Gătire de moarte

53. Până trăiești, fă direptate, căci nu iaste în iad a cerca desfătăciune.

54. Adu-ți aminte de Cel ce te-au zidit pre tine, în zilele tinerețelor tale, până nu vor veni zilele răutății tale și vor ajunge anii, întru carele vei grăbi: „Nu iaste mie întru dinșii voie”.

55. Rânduiaște pentru casa ta, pentru că vei muri.
[80^r]

¹⁹⁷ În afara slovo-cifrei **ΜΘ** (49), cu statut de custode, autorul scrie la [80^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Moartea**.

¹⁹⁸ Din compararea vs. versiunii septuagintice de la 1688 („Murind omul dirept, n-au perit nădeajdea, iară fala necuraților au perit.”) cu cel din Vulgata 1690 (**Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes, et expectatio sollicitorum peribit;** cf. Biblia Vulgata 1760: „Murind omul cel necredincios, nu mai iaste nădeajde; aşteptarea osârditorilor va peri.”), rezultă că autorul a valorificat atât vechiul text românesc, cât și textul latinesc.

¹⁹⁹ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

MUNCĂ – i.e. *LABOR*

În ce chip

Facerea 2, s. 16

1. Luo Domnul Dumnezău pre omul pre carele l-au zidit și puse pre dinsul în grădină, ca să o lucreaze pre dinsa și să o păzească.

Pild. Solom. 6, s. 6, 7, 8

2. Pasă cătră fornică, o, leaneșule, și cearcă căile ei și fii decât aceaea mai înțelept. Pentru că la ea arătură nefiind, nici pre cel ce să o îndeamne având, nici supt stăpâni fiind, găteaște vara hrana și multă strânsoare la seacere.

Iisus Sirah 7, s. 16

3. Să nu urăști lucrarea cea cu trudă și lucrarea pământului, cea de Cel Preaînalt zidită.

Pild. Solom. 10, s. 5

4. Cela ce strângă la seacere înțelept iaste, iară cela ce doarme vara nebun iaste²⁰⁰.

Eclesiast. 11, s. 6

5. Dimineața samănă sămânța ta, și zioa nu lăsa mâna ta, căci nu cunoști care va rândui, ceasta au ceaea. Si de vor fi amândoao denpreună – bune.

1 Solon.²⁰¹ 4, s. 10, 11, 12, 13

6. Poftim pre voi, fraților, să prisoriți mai mult. Si să vă nevoiți a fi în liniște și a lucra ale voastre, și a lucra cu ale voastre mâni, după cum v-am poruncit, ca să îmblați cu bun chip, cătră cei din afară, și de nimică lipsă să nu aveți. [81^r]

2 Solon. 3, s. 10

7.²⁰² Când eram cătră voi, aceasta porunciiam voao, cum, carele nu va să lucreze, nici să mănânce.

Iov 5, s. 7

8. Omul să naște spre ostenelă, și puii²⁰³ vulturului, la înălțime, să zboare.

Facerea 3, s. 17, 18, 19

9. Căci ai ascultat glasul muierii tale, blestămat pământu întru lucrurile tale! Întru scărbe vei mâncă pre dinsul în toate zilele vieții tale, mărăcin și ciulin va răsări ție și vei mâncă iarba²⁰⁴ câmpului. Întru sudoarea feații tale vei mâncă pâinea ta.

Iisus Sirah 25, s. 5

10. În tinereate-ți n-ai adunat, și cum vei afla la bătrânețele tale?

²⁰⁰ Vezi supra, nota 175.

²⁰¹ I.e. Tesaloniceni.

²⁰² În afara slovo-cifrei 3 (7), cu statut de custode, autorul scrie la [81^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Muncă**.

²⁰³ Urmează, șters, segmentul grafic **cor**.

²⁰⁴ Idem, **pământului**.

Filos

Pild. Solom. 10, s. 4

" 12, s. 11

" s. 25

Pild. Solom. 13, s. 4

Psalm 127, s. 2

1 Corinth. 15, s. 58

Iisus Sirah 51, s. 35

Înțelep. Solom. 3, s. 15

" 10, s.10

Eclesiast. 5, s. 11

Iisus Sirah 40, 20

11. Sărăciia pre om smereaste, și mâinile celor viteajii (*la lucru*) îmbogătescuse.

12. Cela ce lucrează al său pământ să va sătura de pâine, iară cei ce gonesc în deșărt sănt lipsiți de minte.

13. Mâna celor tari birui-va pre lesne, iar a celor leaneș de pradă va fi²⁰⁵.

14. Întru poftă iaste tot cela ce iaste fără de lucru, iară mâinile celor bărbați sănt întru nevoință. [81^r]

15.²⁰⁶ Ostenealele roadelor tale vei mâncă, fericit ești și bine va fi ție.

16. Frații miei iubiți, neclătiți fiți, nemutați, prisosind întru lucru Domnului pururea, știind că osteneala voastră nu iaste deșartă întru Domnul.

17. Vedeți cu ochii voștri că puțin am trudit și aflau mie multă odihnă.

Vreadnicie

18. Roada bunelor trude cu bună cinste iaste.

19. Pe direptul l-au povățuit Domnul întru cărări direapte, l-au sporit pre el întru osteneale și înmulții trudele lui.

Veselie

20. Dulce e somnul robului, au puținel, au mult va mâncă, iară celui ce s-au săturat a să îmbogăți nu iaste lăsând pre el să adoarmă.

21. Viața celui destul lucrătoriu să va îndulci, și într-însa va afla comoară²⁰⁷.

²⁰⁵ Din compararea vs. din versiunea septuagintică de la 1688 („Mâna celor aleș birui-va pre lesne, și vicleanii vor fi la pradă.”) cu cel din Vulgata 1690 (24. *Manus fortium dominabitur, quae autem remissa est tributis serviet.*; cf. Biblia Vulgata 1760 „24. Mâna celor tari va stăpâni, iară cea slăbănoagă dăjdilor va sluji.”), rezultă că autorul acestor concordanțe biblice a urmat vechea traducere românească, dar a făcut unele schimbări după textul latinesc.

²⁰⁶ În afara slovo-cifrei *î* (15), cu statut de custode, autorul scrie la [82^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Muncă*.

²⁰⁷ Prima parte a acestei trimiteri este preluată din B1688: „20. *Viața celui destul-lucrătoriu să va îndulci, și mai mult decât amândoao – cela ce află comoară.*”, în timp ce partea a doua este tradusă din textul latinesc (Vulgata 1690: 18. *Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, et in ea invenies thesaurum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „18. Viața lucrătorului îndestulat să va îndulci și într-însa vei afla comoară”.

MUCINICIE – i.e. *MARTIRYUM*

- Math. 5, s. 10   1. Fericiti cei goniți pentru direptate, că acelora iaste împărăția ceriurilor. [82^r]
- Math. 10, s. 38   2. Cine nu va lua crucea sa și să vie după Mine nu iaste destoinic de Mine.
- "   s. 39   3. Cela ce au aflat sufletul lui piiarde-l-va pre el, și cela ce-și va piiarde sufletul lui pentru Mine afla-va pre el.
- Ioan 12, s. 26   4. De Mie va sluji neștine, Mie să urmeaze și, unde sănt Eu, acolo și sluga Mea va fi. Si de va sluji neștine Mie, cinsti-l-va pre el Părintele.
- 1 Ioan 3, s. 16   5. Cu aceasta am cunoscut dragostea lui Dumnezău, căci Acela sufletul Lui pentru noi au pus, și noi datori săntem pentru frați sufletele să punem.
- 1 Petr 2, s. 21   6. Hristos au pătimit pentru noi, voao lăsând pildă, ca să urmați urmelor Lui.
- Evrei 12, s. 3   7. Socotiți pre Cela ce ca aceasta împotrivire au răbdat, ca să nu vă osteniți sufletele voastre slăbind.
- Apocal. 3, s. 10   8. Căci ai păzit cuvântul îngăduinții Meale, și Eu pre tine voiu păzi din ceasul cel ce va să vie preste toată lumea, să ispitească pre ceia ce lăcuiesc pre pământ.
- 2 Corinth. 4, s. 17   9. Cel din dată ușor al scârbii noastre cea de prisosit, întru prisosire veacinică greime a măririi lucrează noao. [82^v]
- Rămleani 8, s. 18   10.²⁰⁸ Socotesc că nu-s vreadnice patimile vremii de acum, cătră cea viitoare mărire, să să descopere cătră noi.

MULȚAMIRE – i.e. *GRATITUDO*

În ce chip și direptatea

- 2 Leage 8, s. 10   1. Si vei mâncă și te vei sătura și vei blagoslovi pre Domnul Dumnezăul tău, pre pământul cel bun, carele au dat ţie.

---

²⁰⁸ În afara slovo-cifrei 1 (10), cu statut de custode, autorul scrie la [83^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Mucinicie*.

- Colas. 3, s. 17   2. Tot, orice faceți, în cuvânt au în faptă, toate – încă
numele Domnului Iisus, mulțămând lui Dumnezeu și
Părintelui prin El.
- Colas 3, s. 15   3. Pacea lui Dumnezeu să dea încă inimile voastre, la
care v-ați și chiemat, într-un trup, și mulțamitori vă faceți.
- 1 Timoth. 2, s. 1   4. Deci rog, mai încă de toate, să faceți rugi,
rugăciuni, ceareri, mulțamite pentru toți oamenii.
- Psalm. 115, s. 3, 5   5. Ce voiu răsplăti Domnului pentru toate câte au dat
mie? Rugile meale Domnului voiu da, încă de a tot
norodului Lui.
- Filip. 4, s. 6   6. Nemica nu grijiți, ce încă tot, cu rugă și cu
rugăciunea, cu mulțamită, cearerile voastre să să cunoască
către Dumnezeu. [83^r]
- Psalm 102, s. 2, 1   7.²⁰⁹ Blagoslovește, sufletul meu, pre Domnul și nu
uita toate răsplătirile Lui! Binecuvintează, sufletul meu,
pre Domnul, și toate cele dinlăuntrul meu – numele cel
sfânt al Lui.
- 1 Solon.²¹⁰ 5, s. 17   8. Încă tot mulțamiti, pentru că aceasta e voia lui
Dumnezeu încă Iisus Hristos la voi.
- Iisus Sirah 29, s. 18   9. Harurile chizașului să nu le uiți, pentru că au dat
sufletul lui pentru tine.

MUIAREA – i.e. *MULIER*

În ce chip

- Eclesiast. 7, s. 29   1. Un om dintr-o 1000 am aflat (*a de că dirept și
temătoriu de Dumnezeu*), iar muiare încă toate aceastea
nu-am aflat.
- Pild. Solom. 31, s. 30   2. Mincinoasele plăceri și deșartă frumseata; muiarea
înțeleaptă să binecuvintează și aceasta laudă frica
Domnului.
- 1 Timoth. 2, s. 9, 10   3. Muierile, cu podobă cinstite, cu rușine și cu
întragăciunea minții să să împodobească pre dinsele, nu cu
împletiri sau cu haine scumpe, ce cea ce să cade

---

²⁰⁹ În afara slovo-cifrei 3 (7), cu statut de custode, autorul scrie la [83^v], deasupra liniei chenarului paginii,
colontitlul – **Mulțamire**.

²¹⁰ I.e. Thesalonicieni.

muierilor celor ce să făgăduiesc cinstei dumnezăiești, prin fapte bune. [83^v]

Iisus Sirah 26, s. 16

" s. 17

Pild. Solom. 31, s. 10

Efes. 5, s. 22, <23>²¹²

1 Timoth. 2, s. 12

Facerea 3, s.16

2 Leage 22, s. 5

Pild. Solom. 18, s. 22

Iisus Sirah 26, s. 1, 2

" s. 3

Iisus Sirah 7, s. 20

Pild. Solom. 14, s. 1

4.²¹¹ Darea Domnului – muiarea tăcută, și nu iaste schimbare sufletului învățat.

5. Har preste har – muiarea rușănoasă.

6. Muiare bărbată cine va afla? Mai cinstită iaste decât pietri scumpe una ca aceasta.

7. Muierile, bărbaților voștri plecați-vă, ca Domnului, căci bărbatul iaste cap muierii.

8. Muierii a învăța nu poruncesc, nice a-ș stăpâni bărbatul, ce să fie în liniște.

9. Dumnezău, muierii, zise: „Întoarcerea ta – cătră bărbatul tău, și el pe tine va stăpâni”.

10. Nu să îmbrace bărbatul cu îmbrăcămintea fămeiască, pentru că iaste scârbă Domnului Dumnezăului tău tot făcând aceastea.

Folos

11. Carele au aflat muiare bună aflat-au daruri și au luat de la Domnul îmblânzire.

12. Muierii cei bune fericit iaste bărbatul, și numerul zilelor lui – îndoit. Muiarea bărbată veseleaște pre bărbatul ei și anii lui umplea-i-va cu pace.

13. Muiarea bună – parte bună, în partea celor ce să tem de Domnul să va da. [84^r]

14. Nu uita muiarea bună și înțeleaptă (*cu carea, în frica Domnului, te-ai împreunat*), pentru că harul ei – mai mult decât aurul.

15. Înțeleaptele muieri zidiră case, iar cea nebună o au săpat cu mâinile ei.

Paguba

16. Aflai eu, mai amară decât moartea, muiare – carea iaste mreaja vânătorilor, și vârșă²¹³ – inima ei, legătura – în

²¹¹ În afara slovo-cifrei $\widetilde{\Delta}$ (4), cu statut de custode, autorul scrie la [84^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Muiarea**.

²¹² Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

²¹³ Scris **vârsă**.

- Iisus Sirah 25, s. 21
- Iisus Sirah 42, s. 19
- Iisus Sirah 25, s. 27
- Iisus Sirah 19, s.2
- Iisus Sirah 42, 20
- Pild. Solom. 6, s. 27, <28, 29>²¹⁴
- Iisus Sirah 42, s. 18, 19
- Iisus Sirah 25, s. 18
- Iisus Sirah 9, s. 8, 9
- Pild. Solom. 5, s. 3, 4
- mâinile ei. Cel bun înaintea feații lui Dumnezău se va rădica de la ea, și cel ce păcătuiaște prinde-se-va întru ea²¹⁴.
17. Mică e toată răutatea cătră răutatea muierii; soartea păcătosului va cădea preste ea.
18. Din haine va ieși molia, și de la muiare – răutatea.
19. De la muiare e începătura păcatului, și prin ea murim toți.
20. Vinul și muierile depărtează de cătră Dumnezău pre cei înțelepți.
21. Mai bună e răutatea bărbatului decât muiarea ce face bine și muiarea carea rușinează spre împuțăciune.
- [84v]

*Fuga*²¹⁵

22. Legă-va neștine foc în sân, și hainele nu-ș va arde? Au va îmbla neștine pre cărbuni de foc aprinși, și picioarele nu-ș va arde? Așa cela ce intră cătră fâmeaia cu bărbat nu să va dezvinoveți, atingându-să de dinsa.
23. În mijlocul muierilor nu te amesteca la șadeare. Pentru că din haine va ieși molia, și de la muiare răutatea.
24. A lăcui împreună cu leul și cu bălaurul voi pofti, decât a lăcui cu muiarea rea.
25. Întoarce ochiul de la muiarea frumoasă și să nu înțelegi frumșeți streine. În frumseațea muierii mulți s-au rătăcit, și, dintr-aceasta, iubirea ca focul să ațâță.
26. Nu lua aminte la muiarea rea, pentru că miiare cură din buzele muierii curve. Până la o vreme unge gâtlejul tău, însă mai apoi mai amar vei o afla decât hiiara și ascuțit mai mult decât sabia cu doao ascuțite.

²¹⁴ Din compararea vs. din versiunea septuagintică de la 1688 („Și aflu eu, mai amară pre dânsa decât moartea, cu muiarea – carea iaste vânare, și mreji – inima ei, legătura – în mâinile ei. Cel bun înaintea feații lui Dumnezău se va rădica de la ea, și cel ce păcătuiaște prinde-se-va întru ea.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Et inveni amariorem morte mulierem, quae laqueus venatorum est, et sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo, effugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab illa.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Și am aflat, mai amară decât moartea, muiarea, carea iaste cursa vânătorilor. Și mreaje inima ei, legături sănt mâinile ei. Cel ce place lui Dumnezeu va fugi de dânsa, iară cel păcătos să va prinde de dânsa.”), rezultă că autorul a urmat vechea traducere românească, dar a făcut unele schimbări impuse de textul latinesc.

²¹⁵ În afara cuvântului-custode (**Fuga**), autorul scrie la [85r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Muiarea**.

²¹⁶ Se impune adăugarea lor, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și aceste vs.

Iisus Sirah 9, s. 2

27. Să nu dai muierii sufletul tău, ca să nu să suie ea preste vărtutea ta. [85^r]

MĂNIIA – i.e. *IRACUNDIA*

În ce chip

Isaiia 57, s. 20

1. Cei strâmbi aşa se vor bate de valuri, şi a să odihni nu vor putea.

Iacob 1, s. 20

2. Urgia bărbatului direptatea lui Dumnezeu nu lucrează.

Iisus Sirah 28, s. 3

3. Omul asupra altui om păzeaşte mănie, şi de la Domnul ceare vindecare.

Pild. Solom. 16, s. 32

4. Mai bun iaste omul cel îndelungat la mănie decât cel tare, şi cel ce-ş biruiaşte urgia – decât cela ce ia cetate.

Pild. Solom. 12, s. 17

5. Nebunul numădecât vestează urgia lui, şi ascunde a lui necinste omul viclean.

Pild. Solom. 29, s. 22

6. Omul mănios redică price, şi bărbatul urgisitoriu au săpat păcatul.

" 27, s. 4

7. Nemilostivă e mănia şi iute e urgia, iară nimică nu rabdă răvnirea.

Iisus Sirah 27, s. 31

8. Mănia şi urgia, aceasta sănt scârbe. Şi bărbatul păcatos ţitoriu va fi de eale.

Pild. Solom. 18, s. 14

9. Omul slab la suflet şi grabnic la mănie, cine-l va suferi?²¹⁷

" 15, s. 19

10. Omul mănios găteaşte vrăjbi, iară cel îndelungat la mănie şi pre cea viitoare potoleaşte.

" 21, s. 19

11. Mai bine e a lăcui în pământ pustiu decât cu muiarea sfadnică şi limbută. [85^r]

Iov 15, s. 25

12. Au rădicat (*māniosu*) mâna înaintea Domnului, şi înaintea lui Dumnezeu Atotătătoriului au stătut împotrivă.

²¹⁷ Din compararea vs. versiunii septuagintice de la 1688 („Mânia omului o potoleaşte sluga cea înțeleaptă. Pre omul slab la suflet cine-l va suferi?”) cu cel din Vulgata 1690 (*Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam, spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Duhul omului sprijineaşte slabiciunea sa, iară duhul cel lezne a să mănia cine-l va putea răbda?”), rezultă aceeaşi valorificare a vechii traduceri româneşti, dar şi a textului Vulgatei apusene.

Fuga

- Iisus Sirah 28, s. 7   13. Adu-ți aminte de porunci și să nu pizmuiești aproapelui.
- Efes. 4, s. 26, 27   14. Soarele să nu apuie asupra urgisirii voastre, nici dați loc diavolului.
- Iacob 1, s. 19, 20   15. Fie tot omul ager a auzi, și târziu a grăi, zăbavnic spre mănie. Pentru că urgia bărbatului direptate lui Dumnezău nu lucrează.
- Pild. Solom. 22, s. 24, <25>²¹⁸   16. Nu fi priiaten cu omul mănios, și cu priiaten mănios nu te amesteca. Ca nu cumva să înveți din căile lui, și vei lua lațuri la sufletul tău.
- Eclesiast. 7, s. 10   17. Să nu sărguiești, cu duhul tău, a te mănia, căci mănia în sânul celor fără minte se va odihni.
- Efes. 4, s. 31   18. Toată amărăciunea și mănia și urgia și strigarea și blestemul rădice-să de la voi, împreună cu toată răutatea.
- Rămleani 12, s. 19   19. Nu pre voi să vă izbândiți, iubiților, ce dați loc urgiei, pentru că scris iaste: „A Mea e izbândă, Eu voi răsplăti”.
- Preoția 19, s. 18   20. Să nu izbândească mâna ta și să nu te urgisești fiilor norodului tău.
- Math. 5, s. 39   21. Eu zic voao: „Nu vă împotrivireți răului, ce cel ce-ți va da palmă preste falca ta cea direaptă, întoarce lui și cea alăltă”. [86^r]
- Rămleani 12, s. 17   22.²¹⁹ Nimurui rău pintru rău dând, socotind mai nainte bune înaintea tuturor oamenilor.
- Psalm 36, s. 8   23. Potoleaște-te de urgie și părăseaște mănia. Nu te apropiia cu răvnirea, ca să viclenești.

Paguba

- Iisus Sirah 30, s. 24   24. Răvnirea și mănia împuținează zilele, și grija aduce bătrânețele mai nainte de vreame.
- Pild. Solom. 29²²⁰, s. 22   25. Omul mănios redică price, și bărbatul urgisitoriu au săpat păcatul.
- "   27, s. 3   26. Grea e piatra și cu nevoie purtat năsipur, dară urgia celui fără de minte mai grea e decât amândoao.

²¹⁸ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

²¹⁹ În afara slovo-cifrei **KB** (22), cu statut de custode, autorul scrie la [86^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Mănia**.

²²⁰ Scrie, din greșală, **ΛΘ** (39); cf. aceeași trimitere, supra, punctul 6.

- Math. 5, s. 22   27. Iară eu grăiesc voao că tot cel ce urgiseaște pre fratele său, în deșărt, vinovat va fi judecății.
- Iov 5, s. 2   28. Pre cel fără de minte îl ucide urgia, iară pre cel rătăcit îl omoară răvnirea.
- Iisus Sirah 8, s. 20, 21   29. Cu cel mănios să nu faci vrajbă și nu mearge cu el prin pustie. Căci ca o nimică iaste săngele înaintea ochilor lui și, unde nu iaste ajutoriu, te va surpa.
- Iisus Sirah 28, s. 12, 13   30. Pricea sărguindu-se ațâță foc, și vrajba sărguindu-se varsă sănge, și limba mărturisitoare aduce moarte; de vei sufla scânteiaia, ațâță-se-va²²¹. [86^r]
- Pild. Solom. 17, s. 11   31.²²² Domnul înger nemilostiv va trimite lui (*adecă mănișosului*).
- Iisus Sirah 25, s. 17   32. Nu iaste cap mai rău decât capul șarpelui, și nu iaste mănie preste măniia muierii.
- Pild. Solom. 22, s. 24, <25>²²³   33. Nu fi priiaten cu omul mănios, și cu priiaten mănios nu te amesteca. Ca nu cumva să înveți din căile lui, și vei lăuri la sufletul tău.
- Pild. Solom. 30, s. 33   34. Mulge lapte și va fi unt; și, de vei stoarce nările, va ieși săng; și, de vei trage cuvintele, vor ieși judecăți și vrajbe.
- Măniia bună***
- Eclesiat 7, s. 4   35. Mai bună e măniia decât răsul, căci întru răutatea obrazului să va îmbuna inima.
- Psalm 4, s. 5   36. Măniiați-vă, și nu greșiți.

---

²²¹ Comparând vs. din versiunea septuagintică de la 1688 („12. Pricea sărguindu-se ațâță foc, și vrajba sărguindu-se varsă sănge. 13. De vei sufla scânteiaia, ațâță-se-va, și de vei scuipa preste ea, stinge-să-va; și amândoao den gura ta ies.”) cu cele din Vulgata 1690 (13. *Certamen festinatum incendit ignem, et lis festinans effundit sanguinem, et lingua testificans adducit mortem.* 14. *Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit, et si expueris super illam, extinguetur, utraque ex ore proficiscuntur;* cf. Biblia Vulgata 1760: „13. Pricea sărguită ațâță foc, și pâra sărguind varsă sănge; și limba mărturisind aduce moarte. 14. De vei sufla în scânteieie, ca focul va arde, și, de vei scuipi preste ea, să va stânge; amândoao din gură ies.”), observăm aceeași valorificare a textului vechi românesc și a textului latinesc al Vulgatei apusene.

²²² În afara slovo-cifrei **λα** (31), cu statut de custode, autorul scrie la [87^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Mănia**.

²²³ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs. Cf. aceeași trimitere, supra, punctul 16.

Măniia lui Dumnezău

2 Leage 32, s. 19

37. Domnul Să scârbi pentru urgiaii fiilor lor și fețelor.

Psalm 2, s. 13

38. Când să va ațâța degrabă măniia Lui, fericiti toți ceia ce nădăjduiți pre Dinsul.

Psalm 29, s. 5

39. Urgie – măniia Lui, și viață – în voia Lui.

Mihea 7, s. 9

40. Urgia Domnului o voiu suferi, căci am greșit Lui.

Psalm 89, s. 13

41. Cine știe tăriia urgicii Tale, și, de frica Ta, măniia Ta să numere? [87^r]

Tovit cap 3, s. <13>²²⁴

42.²²⁵ Când Te vei mănia, milă vei face.

MĂRIRE DEȘARTĂ – i.e. *VANA GLORIA*

În ce chip

Isaiia 40, s. 7

1. Tot trupul – iarbă, și toată mărirea omului – ca floarea ierbii.

Ioan 7, s. 18

2. Cela ce grăiaște de la el mărirea lui cearcă.

Ioan 8, s. 54

3. De voiu mări Eu pre Mine, mărirea Mea nemică nu iaste.

" 12, s. 43

4. Pentru că îndrăgiră mărirea oamenilor mai mult decât mărirea lui Dumnezău.

2 Corinth. 10, s. 17

5. Nu cela ce pre dinsul să laudă, acela iaste ales, ce pre carele Domnul întărește.

Iisus Sirah 34, s. 2

6. Ca cel ce să apucă de umbră și goneaște vântul, aşa e cela ce să încreade de la vise.

Iov 20, s. 4, 5

7. Aceasta am cunoscut de când s-au pus om preste pământ. Că veselia celor necurați – cădeare minunată, și veselia celor fărădelege – cădeare și pierzare.

Fuga

Psalm 113, s. 9

8. Nu noao, Doamne, nu noao, ce numai numelui Tău dă mărire.

²²⁴ Numărul vs. este omis. L-am identificat după conținut, dar numai în Vulgata 1690: [...] *cum iratus fueris, misericordiam facies.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „[...] când Te vei mânia, milă vei face”. În B1688, conținutul vs. 13 este diferit.

²²⁵ În afara slovo-cifrei **MB** (42), cu statut de custode, autorul scrie la [87^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Măniia**.

- Luca 17, s. 10   9. Când faceți toate ceale ce-s poruncite voao, ziceți că slugi netreabnice săntem, [87] căci²²⁶, cu ce săntem datori să facem, făcut-am.
- Corinth. 4, s. 7   10. Ce ai cea ce n-ai luat? Iară de ai și luat, ce te fălești, ca cum n-ai fi luat?
- Galat. 5, s. 26²²⁷   11. Să nu fim cu deșartă mărire, unul pre altul zavistuind.
- Math. 6, s. 1   12. Luați aminte, milostenia voastră să nu o faceți înaintea oamenilor, ca să vază ei. Iară de nu, plată nu aveți de la Tatăl vostru cel din ceriuri.
- Pild. Solom. 27, s. 1, 2   13. Nu te făli spre ceale de mâine, pentru că nu știi ce va naște ceaea ce vine. Laude-te aproapele-ți, și nu gura ta, streinul, și nu buzele tale.
- Ieremiia 9, s.: 22, 23   14. Nu să laude înțeleptul întru înțelepciunea lui, și nu să laude cel vârtos întru vârtutea lui, și nu se laude cel bogat întru bogăția lui. Ce întru aceasta să să laude cel ce să laudă a înțeleage și a Mă cunoaște.
- Paguba***
- Ioan 5, s. 44   15. Cum puteți voi să credeți, mărire dintru voi luând, și mărirea cea de la unul Dumnezău nu o cercați?
- Aggheu 1, s. 7, 6²²⁸   16. Puneți inimile voastre la căile voastre! Sămănat-ați mult și ați cărat puțin, mâncat-ați și nu v-ați saturat. Beut-ați și nu v-ați îmbătat, îmbrăcatu-v-ați și nu v-ați încălzit întru eale. Si cel ce adună näiemirile au adunat întru o legătură spartă. [88r]
- Iosia 9, s. 19   17. Avut-au dureare Efraim, rădăcinile lui să uscară, roadă încă nu va mai aduce.
- Iosia 8, s. 7   18. Stricate de vânt au sămănat, și surparea lor va priimi pre eale, neavând puteare de znop a face faină. Iară de va și face, streini vor mâンca pre ea.

---

²²⁶ În afara cuvântului-custode (**căci**), autorul scrie la [88r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Mărire deșartă**.

²²⁷ Scrie **καὶ** (27), dar capitolul are numai 26 de vs. atât în versiunea septuagintică de la 1688, cât și în Vulgata. Trimiterea acoperă conținutul vs. 26.

²²⁸ În ordinea în care sunt citate vs.

MÂNGĂIARE – i.e. *CONSOLATIO*

Mângăieri cerești

2 Corinth. 1, s. 3

1. Binecuvântat –Dumnezeau și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor, și Dumnezeu a toată mângăierea.

Psalm 93, s. 19

2. După mulțimea durerilor meale în inima mea, mângăierile Tale au veselit sufletul meu.

Ieremiia 31, s. 13

3. Voiu întoarce plângerea lor spre bucurie și voi face pre ei veaseli.

Isaiia 66, s. 12, 13

4. Prese umăr să vor redica și pre genunchi să vor mângăia. Ca și când pre neștine numa ar mângăia, aşa și Eu voiu mângăia pre voi, și în Ierusalim vă veți mângăia.

Iosia 2, s. 14

5. Iată Eu rătăcesc pre ea și voi aduce pre ea la pustiire, și voi grăi după inima ei.

Psalm 125, s. 7, 8

6. Mergând mergea și plângaea, puind sămânțile lor. și venind vor veni cu bucurie, redicând znopii lor. [88^r]

Isaiia 54, s. 6

7.²²⁹ Puțână vreame te lăsai și cu milă mare te voi milui.

Psalm 65, s. 11

8. Trecut pren foc și apă și ne-ai scos pre noi la răpaos.

" s. 2

9. În umbra aripilor Tale voiu nădăjdui, pănă unde va treace fărădeleagea.

2 Corinth. 1, s. 5, 7

10. Căci în ce chip prisosesc patimile lui Hristos întru noi, aşa, prin Hristos, prisoseaște și mângăierea noastră. În ce chip împreunători sănteți patimilor, aşa și mângăierii.

Mângăieri omenești

Pild. Solom. 31, s. 6, 7

11. Dați beție celor din măhniri și vin a bea celor din dureri, ca să uite săracia și de osteneale să nu-și mai aducă aminte.

Rămleani 12, s. 15, 16

12. Să vă bucurați cu cei ce să bucură și să plângăteți cu ceia ce plâng, una unul altuia gândind.

---

²²⁹ În afara slovo-cifrei 3 (7), cu statut de custode, autorul scrie la [89^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Mângăierea*.

NEMULȚĂMIRE – i.e. *INGRATITUDO*

În ce chip

Luca 17, s. 18

1. Nu să aflați să să întoarcă, să dea slavă lui Dumnezeu.

Isaiia 1, s. 2

2. Fii am născut și am înălțat, și ei pre mine m-au defăimătat.

" s. 3

3. Cunoscut-au bou pre cel ce l-au căstigat, și măgariul – iaslea domnului lui, și Israël [89^r] pre²³⁰ Mine nu Mă cunoscu, și nărodul Mieu n-au priceput.

Isaiia 5, s. 4

4. Ce voiu face încă viii Meale și n-am făcut ei? Pentru căci am așteptat ca să facă struguri, și au făcut mărăcini.

Ieremiiia 18, s. 20

5. De să răsplătesc, pentru bune, reale, căci au vorovit împreună graiuri asupra sufletului meu.

2 Timoth. 3, s. 1, 2

6. Aceasta să știi, că, în zilele ceale de apoi, sta-vor vremi nesilnice. Pentru că vor fi oamenii iubitori de eiș, iubitori de argint, mândri, simeti, hulitori la părinți, neascultători, nemulțămitori, necurați.

2 Leage 32, s. 6

7. Aceastea Domnului răsplătiți? Acesta – nărod nebun și nu înțelept. Nu acesta Tată-tău te-au agonisit pretine și te-au făcut și te-au zidit?

Paguba

Pild. Solom. 17, s.13

8. Carele dă reale pentru bune, nu se vor clăti realele din casa lui.

Înțelep. Solom. 16, s. 29

9. Nădeajdea celui nemulțămitoriu ca o brumă de iarnă să va topi și va cură ca o apă de nici o treabă.

Isaiia 17, s. 9

10. În zioa aceaea fi-vor cetățile tale părăsite, în ce chip au părăsit amoreii și eveii de către fața fiilor lui Isail, și vor fi pustie. Pentru căci ai [89^r] lăsat²³¹ pre Dumnezeu, mântuitorul tău, și de Domnul, ajutorul tău, nu ți-ai adus aminte.

²³⁰ În afara cuvântului-custode (**pre**), autorul scrie la [89^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Nemulțămire**.

²³¹ În afara cuvântului-custode (**lăsat**), autorul scrie la [90^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Nemulțămire**.

NĂDEAJDEA ȘI ÎNCREADEREA CĂTRĂ DUMNEZĂU – i.e. *SPES ET FIDUCIA IN DEUM*

În ce chip

Pild. Solom. 3, s. 5

1. Fii nădăjduind cu toată inima pre Dumnezău, și pre a ta învățatură nu te sumeți.

Psalm 61, s. 8

2. Nădejduiți spre El toată adunarea noroadelor, vârsați înaintea Lui inimile voastre.

Psalm 26, s. 1

3. Domnul e lumina mea și mântuitorul meu; de cine mă voiu teame? Domnul – scutitorul vieții meale; de cine mă voiu spământa?

Psalm 36, s. 5

4. Descopere cătră Domnul calea ta, și nădejduiaște pre El, și El va face.

Rămleani 8, s. 24

5. Nădeajdea ce să veade nu iaste nădeajde, pentru că, ce veade neștine, ce și nădăjduiaște?

1 Corinth. 9, s. 10

6. Pentru noi s-au scris, că : „Pre nădeajde datoriu iaste cela ce ară să are, și cela ce trieră iaste pre nădeajde să aibă parte de nădeajdea lui”.

Înțelep. Solomon 3, s. 4

7. Că de să vor și munci în vedearea oamenilor, nădeajdea lor este plină de nemuriri. [90^r]

Psalm 145, s. 3²³²

8. Nu vă nădăjduiți spre boiari, spre fiii oamenilor, întru carii nu iaste mântuire.

Ieremia 17²³³, s. 5, 6

9. Blestemat iaste omul carele are nădeajdea pre om și va răzima trupul brațului lui pre dinsul, și de la Domnul să va depărta inima lui. Și va fi ca mirsinul cel sălbatec ce iaste în pustie, nu va vedea când va veni bunătățile, și să va sălășlui întru neadepostiri de apă și în pustiiu, în pământ sătos, carele nu se va lăcui.

Direptate

Ioan 16, s. 33

10. Nădăjduiți, căci Eu am biruit lumea.

Corinth. 3, s. 4, 5, 6

11. Nădeajde ca aceasta avem prin Hristos cătră Dumnezău. Nu că vreadnici săntem de la noi să socotim cevași, ce destoinicia noastră iaste de la Dumnezău, Carele ne-au învrednicit pre noi cu poslușnicii cei noao făgăduințe.

²³² În B1688, acest conținut corespunde vs. 2, în vreme ce în Vulgata, corespunde vs. 2 și 3.

²³³ Din greșală, scrie șī (18).

- Iisus Sirah 2, s. 10, 11   12. Uitați-vă la neamurile ceale din-ceput și vedeți cine s-au încrezut Domnului și s-au rușinat? Cine L-au chemat pre El și l-au trecut cu vedearea?
- Luca 12, s. 24   13. Luați aminte corbii, că nu samănă, nici seaceră, carii n-au celariu, nici jicniță, și Dumnezeu hrănește pre ei. Cu cât mai vârtoș sănțetii voi osebiți decât paserile. [90^r]
- Luca 12, s. 27, 28   14. Socotiți crinii cum cresc: nu ostenescu, nici torc. Și zic voao că nici Solomon, întru toată slava lui, s-au îmbrăcat ca unul dintru aceastea. Iară de iarba, astezi în câmpu fiind și mâine în cuptorii aruncându-se, Dumnezeu aşa îmbracă, cu cât mai vârtoș pre voi, puțini credincioși?
- Plângerea Ieremiei 3, s. 25   15. Bun iaste Domnul celor ce îngăduiesc pre El, sufletul carele va cerca pre el.
- Evrei 6, s. 18, 19, 20   16. Tare măngăiere să avem, cei ce am scăpat a ne ținea de nădeajdea ce e înainte, pre carea ca un fier de corabie avem sufletului negreșit și carea întră în cea mai dinlăuntru de catapeteazmă, unde înainte-alergătoriu pentru noi au intrat Iisus, după obiceaiul lui Melhisedec, arhieru făcându-Să în veac.
- Psalm 31, s. 13   17. Pre cel ce nădăduiaște spre Domnul mila îl va încunjura.
- Psalm 72, s. 27   18. Mie a mă lipi de Dumnezeu bine iaste, a pune întru Domnul nădeajdea mea.
- Isaiia 30, s. 15, 18   19. În liniște și nădeajde va fi vârtutea voastră. Fericiti – cei ce așteaptă pre Domnul²³⁴.

---

²³⁴ Comparând cele două vs. din B1688 („15. Așa zice Domnul Domnul, Sfântul lui Israîl: «Când te vei întoarce vei suspina, atuncea te vei măntui și vei cunoaște unde ai fost; când nădăduiai pre ceale deșarte, deșartă vârtutea voastră s-a făcut.» Și nu vreați să auziți, ce ați zis. 18. Și iarăs vă va îngădui Dumnezeu ca să Să milostivească spre voi, și pentru aceaea înălță-Să-va, ca să vă miluiască pre voi, pentru că judecătoriu e Domnul Dumnezeul vostru, fericiti cei ce rămân întru El.”) cu cele din Vulgata 1690 (15. *Quia haec dicit Dominus Deus Sanctus Israel. Si revertamini et quiescatis, salvi eritis, in silentio et in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis.* 18. *Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri, et ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus iudicî Dominus, beati omnes qui expectant eum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „15. Că aceasta zice Domnul Dumnezeu, sfântul lui Israîl: «De vă veți întoarce și vă veți odihni, vă veți măntui. Întru tăceare și în nădeajde va fi tăria voastră». Și nu ați vrut. 18. Pentru aceaea așteaptă Domnul să Se milostivească spre voi și pentru aceaea Să va înălță îngăduindu-vă, că Dumnezeul judecătii e Domnul, *fericiți toți cei ce-L așteaptă pre El.*”), rezultă că autorul a tradus cele două secvențe din Vulgata.

- Evrei 10, s. 35   20. Nu lăpădați îndreznirea voastră, carea are mare dare de plată. [91^r]
- Naum 1, s. 7   21. Bun iaste Domnul și întăreaște în zioa năczului și cunoscând pre ceia ce să tem de El²³⁵.
- Psalm 124, s. 1   22. Cei ce nădejduiesc întru Domnul – ca muntele Sionului: nu să va clăti în veac cel ce lăcuiaște în Ierusalim.
- 2 Paralip. 16, s. 9   23. Ochii Domnului privesc preste tot pământul, ca să întăreasă cu toată inima plină cătră Dinsul.
- 1 Ioan 5, s. 14   24. Aceasta iaste îndrăznirea carea avem cătră²³⁶ Dumnezău, căci, de vom ceare ceva după voia Lui, ascultă pre noi.

Veselie

- Iisus Sirah 2, <8>   25. Ceia ce vă teameți de Domnul, nădăjduiți întru El și nu va greși plata voastră.
- Psalm. 5, s. 13²³⁷   26. Să să veselească toți ceia ce nădăjduiesc pre Tine. În veac se vor bucura și vei sălășlui întru ei.

Vrednicie

- Psalm 146, s. 12   27. Binevoiaște Domnul întru cei ce să tem de Dinsul și între cei ce nădejduiesc pre mila Lui.
- Pild. Solom. 17, s. 8   28. Plata darurilor – învățatura la cei ce să trebuesc cu dinsa, și, unde să va înturna, bine se va călători.
- Ieremiia 17, s. 7   29. Blagoslovit e omul cela ce nădejduiaște pre Domnul, și va fi Domnul nădeajdea lui. [91^r]

²³⁵ Comparând vs. din B1688 („Bun iaste Domnul celor ce îngăduiesc pre El, în ziua necazului, și cunoscând pre ceia ce să temu de El.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Bonus Dominus, et confortans in die tribulationis, et sciens sperantes in Se;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Bun e Domnul și întărind în zioa năczului, și știind pre cei ce nădăjduiesc întru Sâne.”), este evident faptul că autorul a valorificat atât vechiul text românesc, cât și textul Vulgatei.

²³⁶ Urmează, șters, El.

²³⁷ Scrie ȐI (12), dar este conținutul vs. 13, atât în versiunea septuagintică de la 1688, cât și în Vulgata.

NEAM BUN – i.e. *NOBILITAS*

În ce chip

Înțelep. Solom. 8, s. 3

1. Blagorodniia (*adecă boierii*) măreaște, viețuirea lui Dumnezău având, și Stăpânitorii tuturor au îndrăgit pre ea.

1 Corinth. 1, s. 26

2. Vedeți chemarea voastră, fraților, căci nu-s mulți înțelepti trupește, nu-s mulți tari, nu-s mulți din bun rod născuți.

Pild. Solom. 12, s. 9

3. Mai bine omul întru necinste slujându-și lui, decât cinste pre sine puind și lipsit fiind de pâine.

Eclesiast. 10, s. 17

4. Fericit tu, pământ, care e împăratul tău fiul volnicilor.

Pild. Solom. 31, s. 23

5. Socotit să face bărbatul ei la porți, când va șădea în adunare cu bătrâni cei ce lăcuiesc pământul.

PAZA OCHILOR – i.e. *OCULORUM CUSTODIA*

În ce chip

Psalm 118, s. 37

1. Întoarce ochii miei, să nu vază deșărtăciune.

Iov 31, s. 1

2. Făgăduință am pus ochilor miei și nu voiu priceape spre fecioară.

Iezuchiil 20, s. 7

3. Fieștecarele urâciunile ochilor lui să leape, și întru tocmealele Eghipetului nu vă pângăriți.

Pild. Solom. 4, s. 25

4. Ochii tăi direct să caute, și geanele tale să clipească direct. [92^r]

Iisus Sirah 9, s. 8, 9

5. Întoarce ochiul de la muiarea frumoasă și să nu înțelegi frumșeți streine. În frumseațea muierii mulți s-au rătăcit, și dintr-aceasta iubirea ca focul să ațâță.

Lipsa

Iisus Sirah 31, s. 15

6. Mai rău decât ochiul ce s-au zidit?

Plângerea Ieremiei 3, s. 50

7. Ochiul mieu va Tânji asupra sufletului meu.

Pild. Solomon. 10, s. 11

8. Cela ce face semnu cu ochiul cu vicleșug adună oamenilor voi reale.

Iisus Sirah 9, s. 3, 5

9. Nu te timpina cu muiarea ce să face talanță ca nu cândai vei cădea în lațurile ei. Pre fecioara nu o înțeleage bine, ca nu cândai te vei zminti întru certările ei.

Pild. Solomon. 27, s. 20

10. Iadul și perirea nu se satură, aşjdarea și ochii oamenilor sănt nesățioși.

Folos

Math. 5, s. 29

11. De te va sminti ochiul tău cel direct, scoate-l și-l lapădă de la tine, că mai bine e ție ca să piară unul din mădularele tale, și nu tot trupul tău să să bage în gheena.

Math. 6, s. 22

12. De va fi ochiul tău curat, tot trupul tău lumbint va fi.

[92v]

Isaiia 33, s. 15, 16

13. Cine clipeaște ochii lui pentru ca să nu vază nedireptatea, acesta va lăcui în nălțime. Împărat cu mărire vor vedea ochii lui.

PATIMA LUI HRISTOS – i.e. *PASSIO CHRISTI*

În ce chip

Iov 30, s. 10

1. Mă urără depărtându-să departe, și de catra fața Mea nu scumpiră scuipitul.

Isaiia 50, s. 7

2. Umerul Mieu l-am dat spre bătăi, și fălcile meale – spre palme.

Psalm 128, s. 3

3. Pre umerul Mieu cioplilia păcătoșii, îndelungară fărădeleagea lor.

Ioan 1, s. 29²³⁸

4. Vezi²³⁹ Mielul lui Dumneazău, Cela ce ridică păcatul lumii.

Isaiia 53, s.7

5. Ca o oaie spre junghiiare să aduce și ca mielul înaintea celui ce tunde, fără de glas.

Isaiia 22, s. 22

6. Voiu da lui cheia casii lui David preste umerul lui.

Isaiia 9, s. 6

7. Domnia să facu preste umerul Lui.

Psalm 21, s. 18

8. Săpară mânilile meale și picioare<le> meale, numărăra oasele meale. [93r]

Isaiia 53, s. 2, 3

9. Vestit-am ca un copil înaintea Lui, ca rădăcina în pământ sătos. Nu iaste chip la El, nici mărire; văzum pre El necinstit și lipsit mai mult decât toți fiii oamenilor, om întru rană fiind.

Daniil 9, s. 26

10. și după 62 de săptămâni să va omorî Povățitoriu uns, și norodul Lui nu va fi cine să va lăpăda de El²⁴⁰.

²³⁸ Trimitere eronată la 10, s. 28.

²³⁹ Scrie, inițial, **acesta e**, apoi șterge și suprascrie **vezi**.

- Ieremiiia 12, s. 7   11. Părăsit-am casa Mea, lăsat-am moștenirea Mea, dat-am cel iubit suflet al Mieu pre mânilor vrejmașilor lui.
- Ieremiiia 18, s. 13   12. Întrebați întru limbi cine au auzit ca aceastea înfricoșate, car<e> foarte au făcut fecioara lui Israil?
- " 11, s. 19   13. Eu, ca un miel bland aducând-să să să jârtvuiască, n-am cunoscut <că>²⁴¹ asupra mea au gândit gând rău, zicând: „Venîți și să punem lemn în pâinea lui și să-l surpăm pre el de la pământul celor vii, și numele lui nu să va mai pomeni încă”.
- Isaiia 53, s. 6   14. Toți ca niște oi ne-am rătăcit, om pre calea lui rătăci, și Domnul L-au dat pre El păcatelor noastre.
- Psalm 68, s. 26   15. Deaderă la mâncarea mea fiaare, și la seatea mea adăpară-mă cu oțăt. [93^v]
- Folos*²⁴²
- Evrei 9, s. 13, 14   16. De vreame ce săngele juncilor și țapilor și cenușa juncii, stropind pre cei ce-s împreună, sfințeaște, cătră a trupului curățire, cu cât mai vârtoș, săngele lui Hristos, carele prin Duh veacinic pre El au adus fără prihană lui Dumnezău, va curăți știința voastră din faptele ceale moarte, ca să slujiți la Dumnezău viu!
- 2 Corinth. 8, s. 9   17. Știți darul Domnului nostru Iisus Hristos, căci pentru voi au sărăcit, bogat fiind, ca și voi, cu Aceluia săracie, să vă îmbogățești.
- 2 Corinth. 5, s. 15, 16   18. Pentru toți au murit Hristos, pentru ca ceia ce trăiesc, să nu mai trăiască loruș, ce Celuia ce pentru ei au murit și S-au sculat. Deci noi, de acum înainte, pre nimenea știm.
- Evrei 12, s. 3   19. Socotiți pre Cela ce ca aceasta împotrivire au răbdat de cei păcătoși spre El, ca să nu vă osteniți, sufletele voastre slăbind.

²⁴⁰ Comparând vs. din B1688 („Si după ceale 62 de săptămâni va peri de tot Unsoarea, și judecată nu va fi întru El, iară cetatea și cel sfânt va strica cu povățiorul cel viitoru, și să vor tăia întru potop, și până la săvârșitul războiului celui tăiat va rândui lor stingeri.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, et non erit eius populus, qui eum negaturus est.*; cf. Biblia Vulgata 1760: *Si după săptămâni șasăzeaci și doao să va ucide Hristos și nu va fi norodul Lui care-L va tăgădui [...].*”), este evident că autorul a tradus după izvorul latinesc.

²⁴¹ Omisiune întocmai în B1688.

²⁴² În afara cuvântului-custode (**Folos**), autorul scrie la [94^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Patima lui Hristos*.

Cuget

Plânger. Ieremii 1, s. 13

20. Voi, toți cei ce meargeți pre lângă, cale
întoarceți-vă și vedeți de iaste dureare ca durearea mea.
[94^r]

1 Petr 4, s. 1

21.²⁴³ Hristos pătimind pentru noi cu trup, și voi
într-același gând va înarmați.

Iov 16, s. 19²⁴⁴

22. Păminte, să nu acoperi preste săngele trupului
mieu, nici să fie loc strigării meale.

Cântar. Cântărilor 5, s. 2

23. Întraiu în grădina mea (*prin cuget*), soru-meă
nevastă, cules-am smirna (*durerilor*), cu mirosurile meale.

" 3, s. 11

24. Featele Sionului, ieșiți, și vedeți pre împăratul
Solomon întru cununa cu care l-au cununat pre dinsul
maica lui în zioa gineriei lui.

Urmarea

Evrei 12, s. 1, 2

25. Prin răbdare să alergăm la lupta ce iaste înaintea
noastră, căutând spre începătoriul credinții și săvârșitorul
Iisus, Carele, în locul bucuriei ce era înaintea Lui, răbdă
cruce, de rușine negândind, și de-a direapta scaunului lui
Dumnezeu au șăzut.

1 Petr 2, s. 21

26. Hristos au pătimit pentru noi, voao lăsând pildă,
ca să urmați urmelor Lui.

Isaiia 11, s. 12

27. Și va ridica semn la limbi și va aduna pre cei periuți
ai lui Israîl, și pre cei răsipați ai Iudei va aduna din ceale 4
aripi ale pământului. [94^r]

2 Împărați 15, s. 22

28. Viu e Domnul, că în locul unde va fi Domnul mieu
împăratul, au la moarte, au la viață, acolo va fi robul tău.

PACE – i.e. *PAX*

Pace cu Dumnezeu

Psalm 71, s. 7

1. Răsări-va în zilele lui direptate și mulțime de pace.

Apocal. 1, s. 4

2. Dar voao și pace de la Cela ce iaste.

²⁴³ În afara slovo-cifrei **κῆρ** (21), cu statut de custode, autorul scrie la [94^r], deasupra liniei chenarului paginii,
colontitlul – **Patima lui Hristos**.

²⁴⁴ În versiunea septuagintică de la 1688, este vs. 18, în Vulgata – vs. 19.

- Iov 9, s. 4
Ioan 14, s. 27
Isaiia 48, s. 22
" 32, s. 18
3. Cine, vârtos făcându-se înaintea Lui, pace au avut?
4. Pace las voao, pacea Mea dau voao, nu după cum lumea dă Eu dau voao.
5. Nu iaste a să bucura – zice Domnul – celor necurați.
6. Și va lăcui norodul Lui în cetatea păcii. Și va lăcui nădăjduind și să vor odihni cu avuție.

Pacea cu de-aproapele

- Evrei 12, s. 14
Ieremiiia 29, s. 7
Preoțiiia 26, s. 6
Rămleani 14, s. 19
Corinth. 1, s. 10
Luca 10, s. 5, 6
7. Pacea goniți cu toți și sfîntirea, fără de carele nimenea nu va vedea pre Domnul.
8. Cercăți pacea pământului, la carele v-am înstreinat pre voi acolo, și vă veți ruga pentru ei cătră Domnul, căci întru pacea lor va fi pace voao. [95^r]
9.²⁴⁵ Voiu da pace în pământul vostru și veți durmi, și nu va fi carele să spaie pre voi, și voiu piiarde hiară reale din pământul vostru. Și războiu nu va treace prin pământul vostru.
10. Să gonim ale păcii și ceale ale întemeiarii unuia cătră altul.
11. Rog pre voi, fraților, prin numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca tot una să ziceți toți și să nu fie între voi împărecheri, ce să fiți întemeiați întru acelaș cuget și întru acelaș gând.
12. Veri în ce casă veți intra, întâiu ziceți: „Pace casei aceștiia”. Și de va fi acolo fiul pacei, odihni-se-va preste el pacea voastră, iară de nu, cătră voi se va înturna.

Pace cu sineși

- Filip. 4, s. 7
Rămleani 14, s. 17
Psalm 118, s. 164
13. Pacea lui Dumnezău, ceaea ce covârșaste toată mintea, păzi-va inimile voastre și gândurile voastre în Hristos Iisus.
14. Nu iaste împărăția lui Dumnezău mâncare sau beutură, ce direptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt.
15. Pace multă la cei ce iubescu leagea Ta, și nu iaste lor piiadecă. [95^v]

---

²⁴⁵ În afara slovo-cifrei **Θ** (9), cu statut de custode, autorul scrie la [95^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Pace**.

Folos

Iov 22, s. 21

16.²⁴⁶ Te fă nesâlnic, de vei răbdă, și, după aceaea, roada ta²⁴⁷ va fi întru bunătăți.

Math. 5, s. 9

17. Fericiti cei de pace făcători, că aceaia fiți lui Dumnezeu să vor chema.

1 Petr 3, s. 10, 11

18. Cela ce va să iubească viita și să vază zile bune abăta-să de la rău și facă bine, caute pacea și să ţie de dinsa.

2 Corinth. 13, s. 11

19. În pace fiți, și Dumnezeul dragostei și al păcii fi-va cu voi.

PIIZMĂ – i.e. INVIDIA

În ce chip

Iacob 4, s. 5

1. Spre zavistie pofteaște duhul, carele au lăcuit întru noi?

Iisus Sirah 18, s. <33>

2. Vei fi piizmaș vieții tale²⁴⁸.

Iisus Sirah 31, s. 14, 15

3. Adu-ți aminte că e rău ochiul viclean, mai rău decât ochiul ce s-au zidit.

Eclesiast. 4, s. 4

4. Văzui eu toată osteneala și împreună toată vitejia facerii, că e aceasta răvnirea omului de la prietenul lui. și încă aceasta e deșărtare și voia duhului.

1 Corinth. 3, s. 3

5. Când e între voi răvnă și price și împărecheri, au nu trupești sănteți și după omenie umblați? [96^r]

Înțelep. Solomon 2, s. 24

6. Cu zavistiia diavolului moartea au intrat în lume și ispisescu pre el cei ce sănt den partea lui.

" 2, s.12

7. Să vânăm pre cel direct cu vicleșug, căci de rea treabă iaste noao și să împoncișază lucrurilor noastre; și împuță noao păcatele legii și dovedeaște noao păcatele invățăturii noastre.

Iisus Sirah 14, s. 8

8. Rău iaste cela ce zavistuaște²⁴⁹ <cu>²⁵⁰ ochiul, întorcând față și trecând cu vedearea suflete.

²⁴⁶ În afara cuvântului-custode (**Folos**), autorul scrie la [96^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Pace*.

²⁴⁷ Urmează, șters, **să fie**.

²⁴⁸ Comparând vs. din B1688 („Nu te face sărac făcând sfat de osteneală dentru împrumutare, și nimica nu iaste ţie în sac.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Ne fueris mediocris in contentione ex foenore, et est tibi nihil in sacculo, eris enim invidus vitae tuae*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Să nu fii de mijloc întru certarea de împrumutare și iaste ţie nimica în pungă, că vei fi pizmătareu vieții tale.”), rezultă că autorul a tradus din izvorul latinesc.

²⁴⁹ Urmează, șters, **pre sine**.

Fuga

Pild. Solom. 23, s. 6, 7

9. Nu cina împreună cu omul zavistnic, nici pofti din bucatele lui. Că precum oricine va înghiți păr, aşa mănâncă și bea. Nici cătră tine să-l bagi pre el.

Pild. Solom. 24, s. 17, 18

10. De va cădea nepriiatenul tău, să nu te bucuri pre el, și întru împiedecarea lui nu te înălța. Căci va vedea Domnul și nu-I va plăcea Lui, și va întoarce măniia Lui de la dinsul.

1 Petr 2, s. 1, 2

11. Deci lăpădând toată răutatea și zavistiile și toate muzaviriile, ca când ați fi acum născuți prunci, să iubiți laptele cel cuvântătoriu neviclean, ca cu el să creașteți. [96^r]

Galat. 5, s. 26

12. Să nu fim cu deșartă mărire, unul pre altul împărechindu-ne, unul pre altul zavistuind.

Înțelep. Solomon 6, s. 25

13. Nici cu zavistiia cea topită voiu umbla împreună, căci aceasta nu se va împreuna cu înțelepciunea.

Paguba

Iuda²⁵¹ s. 11; I²⁵² Ioan 3, s. 12

14. Vai celor ce în calea lui Cain au mers (*pentru ce Cain au omorât pre Avel, căci faptele lui era necuvioase, iar ale frățâni-său – direapte*).

Pild. Solom. 17, s. 5

15. Cel ce să bucură de paguba altuia nu va fi fără vină.

Iacob 3, s. 16

16. Unde e răvnire și prigonire, acolo e neașazare și tot lucrul defaimat.

Pild. Solom. 14, s. 30

17. Viața trupului – sănătatea inimii, putregiunea oaselor – zavistia²⁵³.

Iisus Sirah 14²⁵⁴, s. 6

18. Decât cel ce zavistuaște pre sine nu iaste mai rău, și aceasta e răsplătirea răutății lui.

Psalm 36, s. 1, 2

19. Nu te apropiia cu răvnire întru cei ce violenesc, nici răvni celora ce fac fărădeleagea, că ca o iarbă curând se vor usca și ca legumile pajıştei curând vor cădea. [97^r]

²⁵⁰ Omisiune întocmai în B1688.

²⁵¹ Fiind un singur cap, autorul nu mai consideră necesar să precizeze numărul.

²⁵² Trimite eronat la **2 Ioan**.

²⁵³ Conținutul nu se regăsește ca atare în B1688. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Vita carnium, sanitas cordis, putredo ossium invidia*.; cf. Biblia Vulgata 1760 este: „Viața cărnurilor, sănătatea inimii; putregiunea oaselor, pizma.”).

²⁵⁴ O grafie eronată a slovo-cifrei prin care trimite la cap **ΔS**, în loc de **ΔI** (14).

20. Răvnirea și măniia împuținează zilele și aduce bătrânețele mai nainte de vreame.

PILDĂ²⁵⁵ – i.e. *EXEMPLUM*

În ce chip

Luca 12, s. 35

1. Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile aprinse.

Luca 11, s. 33

2. Nimeni, aprinzând lumina, o va pune întru ascuns, nici supt obroc, ce în sfeașnic, ca să vază lumina ceia ce intră.

Rămleani 15, s. 2

3. Fieștecarele dintru noi aproapelui său să placă spre bine, cătră zidire.

Math. 5, s. 16

4. Aşa să lumineaze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază faptele noastre ceale bune, și vor mări pre Tatăl vostru cel din ceriuri.

Tit. 2, s. 7, 8

5. Întru toate pre tine dându-te pildă lucrurilor bune, întru învățătură, nestricăciune, cinstă, cuvânt sănătos fără clevet.

1 Timoth. 4, s. 12, 15

6. Pildă te fă celor credinicioși, cu cuvântul, cu petrecerea, cu duhul, cu credința, cu [97^v] curății²⁵⁶, ca procopsela ta arătată să fie întru toți.

Iacob 3, s. 13

7. Cine e înțelept și știiitoriu întru voi? Arate de viață cea bună faptele lui, cu liniștea înțelepciunii!

1 Petr 2, s. 12

8. Viața voastră avându-o bună, întru limbi, ca întru carea grăiesc asupra voastră ca de niște făcători de rău, din faptele ceale bune ce vor vedea, vor slăvi pre Dumnezău în zioa socotinții.

2 Corinth. 6, s. 3

9. Nici o potigneală întru nici unul dând, ca să nu să hulească slujba.

²⁵⁵ Scris **Piildă**.

²⁵⁶ În afara cuvântului-custode (**curățiiia**), autorul scrie la [97^v], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Pilda**.

Filos

Pild. Solom. 24, s. 32

²⁵⁷ Corinth. 9, s. 2

Evreai 13, s. 7

Iacob 5, s. 10, 11

Math. 18, s. 6, 7

1 Corinth. 8, s. 12

Rămleani 14, s. 15, 20

" 14, s. 13

10. Eu m-am căit, căutat-am ca să aleg învățatura.

11. Pentru că știu osârdia voastră, cu carea pentru voi mă laud cătră machidoneani, că Ahaiia s-au gătit de an, și cea dintru voi răvnire au zădărât pre mai mulți.

12. Aduceți-vă aminte de povățitorii voștri, carii au grăit voao cuvântul lui Dumnezău, cărora, căutând istovul petreacerii, asămaņați-vă la credință. [98^r]

13.²⁵⁸ Luați pildă a patimei reale, frații miei, și a îndelungatei răbdări pre prorocii carii au grăit cu numele Domnului. Iată, fericim pre ceia ce rabdă, răbdarea lui Iov ați auzit și săvârșitul Domnul ați văzut, căci mult milostiv iaste Domnul și îndurătoriu.

Pilda rea

14. Vai de omul acela, prin carele vine zmintea. Cine ară zminti pre unul de acești, nici carii cred întru Mine, mai bine e lui să să spânzure piatra morii de grumazii lui și să să îneace într-adâncul mării.

15. Greșind la frați și bătând a lor știință, slabă fiind, la Hristos greșiți.

16. Nu cu mâncarea ta pre acela piiarde, pentru carele Hristos au murit. Nu strica lucrul lui Dumnezău.

17. Aceasta să judecați mai mult, ca să nu să puie piaadecă fratelui au smintea. [98^v]

POCANIIA – i.e. *POENITENTIA*

În ce chip

Math. 3, s. 2

Mihea 1, s. 7

1. Pocăiți-vă, că s-au apropiat împărtăția cerurilor.

2. Pentru aceasta plângere-va și tângui-va, mearge-va desculță și goală, face-va tânguire ca a bălaurilor și plângere ca a featelor sirinilor.

---

²⁵⁷ Trimite eronat la **1 Corinth.**

²⁵⁸ Deasupra liniei chenarului paginii este notat colontitlul – ***Pilda*.**

- Psalm 6, s. 6   3. Ostenit-am întru suspinul meu, scălda-voiu în toate nopțile patul meu, cu lăcrămile meale așternutul meu voiu uda.
- 2 Împărați. 24, s. 10   4. Greșit-am foarte făcând cuvântul acesta. Și acum, Doamne, redică fărădeleagea robului Tău, căci m-am nebunit foarte.
- Ieremia 31, s. 19   5. Căci mai apoi, după robirea mea, m-am pocăit. Și mai apoi, după ce am cunoscut, eu am suspinat pentru zilele rușinii; și arătaiu Ție că am luat ocară din tinerețele meale.
- " 31, s. 21   6. Întărește-te pre tine, Sioane, fă certare, dă inima ta la umerile tale pre calea carea ai mersu, întoarce-te, fecioară Israil.
- Iov 13, s. 15, 16   7. Căile meale înaintea Lui voiu mustra, și aceasta mi să va aleage întru mântuire²⁵⁹.
- Isaiia 1, s. 16, 17   8. Spălați-vă, curați vă faceți, luați răutățile de la sufletele voastre dinaintea ochilor Miei, părăsiți-vă de răutățile voastre. Învătați-vă bine a face. [99^r]
- Luca 13, s. 3   9.²⁶⁰ De nu vă veți pocăi, aşa veți peri toți.
- Apocalips. 2, s. 5   10. Deci adu-ți aminte de unde ai căzut și te pocăiaște. Și ceale dintâi fapte fă, iară de nu viu la tine curând și voiu porni sfeașnicul tău din locul lui, de nu te vei pocăi.
- Rămleani 2, s. 4, 5   11. Au de bogăția bunătății Lui și de suferirea și de cea îndelungă răbdare nu bagi samă, necunoscând că bunătatea lui Dumnezău la pocăință pre tine aduce? Și, după năsilnicia ta și nepocăită inimă, căștigi tie urgie în zioa urgiei și a descoperirei și direaptei judecății lui Dumnezău.
- Pild. Solomon. 1, s. 24, 25, 26   12. De vreme ce vă chemam și nu m-ați ascultat și am întins cuvinte și nu luați aminte, ce mincinoase ați făcut

²⁵⁹ Comparând vs. din B1688 („15. De mă va prinde Silnecul, de vreme ce au și început, au doară grăi-voiu și voiu mustra înaintea lui? 16. *Si aceasta mi se va aleage întru mântuire*, pentru că nu înaintea Lui vicleșugul va intra.”) cu cele din Vulgata 1690 (15. *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo, verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.* 16 *Et ipse erit salvator meus, non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita;* cf. Biblia Vulgata 1760: „15. De mă va și ucide, într-Însul voiu nădăjdui. Însă *căile meale înaintea Lui le voi vădi.* 16. *Si El va fi mântuitorul meu, că nu va veni înaintea Lui tot fățănicul.*”), rezultă că autorul a valorificat atât textul vechi românesc, cât și izvorul latinesc.

²⁶⁰ În afara slovo-cifrei **Θ** (9), cu statut de custode, autorul scrie la [99^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Pocaniiia**.

sfaturile meale, și ale meale mustări n-ați luat aminte, pentru aceea și eu la perirea voastră voi râde, și mă voi veseli când va veni voao piarderea.

Iisus Sirah 2, s. 19

13. De nu ne vom pocăi, vom cădea în mâinile Domnului și nu în mâinile oamenilor.

Iisus Sirah 5, s. 8, 9

14. Nu întârziia a te întoarce cătră Domnul și nu treace de zi în zi, pentru că fără de vreame va ieși mănia Domnului și în vreamea izbândirii te vei piarde. [99^r]

Vreadnicia²⁶¹

Efes. 4, s. 23, 24

15. Să vă înnoiți de iznoavă cu duhul gândului vostru și să vă îmbrăcați în omul cel nou, cela ce după Dumnezeu s-au zidit, cu direptate și curăția adevărului.

Filos

Psalm. 50, s. 18

16. Jârtvă lui Dumnezeu: duh zdrobit; inimă înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va defăima.

Iisus Sirah 17, s. 18

17. La cei ce să pocăiesc dat-au întoarcere și mângăie pre cei ce săvârșesc răbdarea.

Math. 5, s. 4

18. Fericiti ceia ce plângu, că aceia să vor mângăia.

Iezuchiil 18, s. 21, 22

19. Cel fărădelege, de se va întoarce din toate fărădelegile lui, care au făcut, și va păzi toate poruncile Meale, și va face direptate și milă, cu viață va trăi și nu va muri. Toate strâmbătățile lui, câte au făcut, nu se vor pomeni.

2 Leage 4, s. 29

20. Când veți cerca pre Domnul Dumnezeul vostru, Îl veți afla pre El, de-L veți cerca dentru toată inima voastră și dintru tot sufletul vostru, întru primejdia voastră.

Zaharia 1, s. 3

21. Întoarceți-vă cătră Mine, zice Domnul puterilor, și Mă voiu întoarce cătră voi. [100^r]

Ieremiiia 18, s. 8

22.²⁶² De se va întoarce limba aceaea din toate răutățile lor, și Eu Mă voi că pentru realele carele am socotit ca să le fac lor.

Efes. 5, s. 14

23. Scoală-te, cela ce dormi, și te învie din morți și va lumina ție Hristos.

²⁶¹ În afara cuvântului-custode (*vreadnicia*), autorul scrie la [100^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Pocanicia*.

²⁶² În afara slovo-cifrei *KB* (22), cu statut de custode, autorul scrie la [100^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Pocanicia*.

POHTA – i.e. *CONCUPISCENTIA****În ce chip***

Facerea 8, s. 21

Rămleani 7, s. 18, 19

" s. 22, 23

Iacob 1, s. 13, 14

1 Corinth. 2, s. 14

Iisus Sirah 18, s. 30, 31

Iisus Sirah 23, s. 4, 5

Rămleani 7, s. 24

Galateani 5, s. 24

1. Zace cugetul omului pre ceale reale din tinereate.

2. Știu că nu lăcuiaște în mine, adecă în trupul meu, bun, pentru că a vrea află-să la mine, iară a lucra binele nu aflu. Pentru că nu binele care voiu fac, ce răul care nu voiu, acesta fac.

3. Împreună mă veselesc cu leagea lui Dumnezău, după cel dinlăuntru om. Iară văz altă leage întru mădulările meale, oștând împotriva legii gândului meu și robindu-mă cu leagea păcatului, ceaea ce iaste în mădulările meale.

4. Nimeni, ispitindu-să, să zică că: „De la Dumnezău mă ispitesc”, pentru că Dumnezău neispititoriu iaste de reale și pre nimenea El nu ispiteaște. Iară fiștecarele să ispiteaște de a sa poftă, trăgându-să și înșălându-să. [100^r]5.²⁶³ Cel sufletescu om nu priimeaște ceale ale Duhului lui Dumnezău, pentru că nebunie la el iaste și nu poate să cunoască.***Fuga***

6. După poftele tale nu mearge și de cătră poftele tale te opreaște. De vei da sufletului tău bunăvirearea poftei, face-te-va bucurie vrăjmașilor tăi.

7. Întoarce-o de la mine a pântecelui poftă, și împreunarea trupului să nu mă cuprinză pre mine.

8. Dosăditul eu om! Cine mă va mântui din trupul morții aceștia?

9. Iară cei ai lui Hristos trupul au răstignit, împreună cu patimele și cu poftele.

²⁶³ În afara slovo-cifrei ũ (5), cu statut de custode, autorul scrie la [101^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Pohta**.

Paguba

Iacob 1, s. 15

10. Apoi pofta, zămislind, naște păcat, iară păcatul, săvârșindu-se, naște moarte.

Iacob 4, s. 1

11. De unde sănt războaiele și sfâzile intru voi? Au nu de aicea, din dezmidereciunile voastre, carele să oștescu intru mădularile voastre?

1 Timoth. 6, s. 10

12. Rădăcina tuturor răutăților iaste iubirea argintului, carea unii poftindu-o, au rătăcit de la credință și pre dinșii să pătrunsără cu dureri multe.

POHTĂ SPRE MĂRIRE – i.e. *AMBITIO*

În ce chip

Iisus Sirah 7, s. 4

1. Nu ceare de la Domnul domnie, nici de la împărat – șadeare de slavă.

Sofonia 3, s. 12

2. Să nu încă vei adaoge a te mări preste măgura cea sfântă a Mea. [101^r]

Math. 20, s. 26

3. Carele va vrea, intru voi, să fie mai mare să fie voao slugă. Și cine va vrea, intru voi, a fi întâiu să fie voao slugă.

Evrei 5, s. 4

4. Nu-și ia lui neștine cinstea, ce cel ce să cheamă de Dumnezău, precum și Aaron.

Paguba pohtei spre mărire

Luca 10, s. 15

5. Și tu, Capernaum, care pănă la ceriu te-ai înălțat, pănă la iad te vei pogorî.

Luca 16, s. 15

6. Că cea înălțată la oameni urâciune iaste înaintea lui Dumnezău.

Iov 30, s. 22

7. Înălțatu-m-ai pre mine și, ca pre vânt puindu-mă, m-ai smerit foarte²⁶⁴.

²⁶⁴ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 22 este cu totul altul. Autorul traduce din textul latinesc (Vulgata 1690: *Elevasti me, et quasi super ventum ponens elisisti me valide;* cf. și Biblia Vulgata 1760: „22. Rădicatu-m-ai și ca pre vânt puindu-mă, m-ai izbit foarte.”); vezi infra, nota 506.

PREACURVIE – i.e. *ADULTERIUM*

În ce chip

Iisus Sirah 23, s. 29, 30

1. Aşa şi muiarea ce-au lăsat pre bărbat şi au pus moştenitoriu din streini. Pentru că, întâiu, leagea Domnului au călcat, şi, al doilea, la bărbatul ei au greşit, şi, al treilea, în curvie s-au preacurvit, de bărbat strein copii au pus.

Iosia 7, s.4

2. Toţi, preacurvind, ca cuptoriul arzând spre mistuirea arsurii de para focului.

Pild. Solomon 6, s. 30, 31, 32

3. Nu e cu minune de să va prinde neştine furând, pentru că fură ca să sature suflet flămând. Iară, de se va prinde, plăti-va cu 7 părţi şi, toate agonisitele lui dând, se va izbăvi. Iară preacurvariul, pentru lipsa minţilor, perire sufletului lui căştigă. [101^r]

Fuga

Tobit 4, s. 13

4.²⁶⁵ Fereaşte-te pe tine, copile, de toată curviiia.

Paguba

1 Corinth. 6, s. 9, <10>²⁶⁶

5. Nu vă însălaţi, nice curvarii, nice preacurvarii împărăţia lui Dumnezeu nu o vor moşteni.

Pild. Solom. 22, s. 14

6. Groapă adâncă – gura muierii fărădeleage, şi cela ce s-au urât de cătră Domnul va cădea într-însa²⁶⁷.

Iov 31, s. 11, 12

7. Mânia urgiei neoprită e a pângări a omului fămeaie. Pentru că foc iaste arzătoriu preste toate zilele, şi la carele va veni din rădăcină l-au pierdut.

Pild. Solom. 6, s. 33

8. Preacurvariul chinuri şi necinste sufere, şi ocara lui nu să va stinge în veac.

Înțelep. lui Solomon 3,

s. 16, 17, 18, 19

9. Fiii preacurvarilor nesăvârşiti vor fi şi, din fărădeleage zăceare, sămânţa să va stinge. Pentru că, de se vor şi face îndelungaţi de viaţă, întru nimica să vor socoti şi necinstitute

²⁶⁵ În afara slovo-cifrei **Δ** (4), cu statut de custode, autorul scrie la [102^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Preacurvie**.

²⁶⁶ Se impune adăugat, de vreme ce conţinutul trimiterii acoperă şi o parte din vs. 10.

²⁶⁷ Comparând vs. din B1688 („Groapă adâncă – gura celui fără de leage, şi cela ce s-au urât de cătră Domnul va cădea într-însa.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Fovea profunda os alienae, cui iratus est Dominus, incidet in eam.*”); cf. Biblia Vulgata 1760: „Groapă adâncă gura streinii; căruia S-au mâniat Domnul va cădea într-însa.”), rezultă că schimbarea pe care a făcut-o în vs. preluat din B1688 se datorează izvorului latinesc.

vor fi la ceale de apoi bătrâneațele lor. Și, de se vor de pripă săvârși, n-au nădeajde, nici în zioa cunoștinței – mângăiere. Pentru că neamului nedirept reale-s săvârșiturile.

Iisus Sirah 23, s. 31, 32, 33

10. Aceasta (*adecă preacurva*) la adunare se va scoate, și pentru fiile ei socoteale va fi. Nu vor da fiile ei spre rădăcină, și ramurile ei nu vor da roadă. Și va lăsa spre osândă pomenirea ei și ocara ei nu să va stinge.

Facerea 26, s. 11

11. Cine să va atinge de fămeia omului cu moarte va fi vinovat. [102^r]

Evreai 13, s. 4

12.²⁶⁸ Cinstiță e nunta întru toate și culcarea nespurcată. Iară pre curvari și pre preacurvari judeca-i-va Dumnezău.

PREOT – i.e. *SACERDOS*

În ce chip

Ioan 20, s. 21

1. Cum au trimis pre Mine Părintele, și Eu trimițu pre voi.

Psalm 131, s. 9, 17

2. Preoții Tăi îmbrăca-se-vor cu direptatea, și curații Tăi se vor bucura. Pre preoții Lui îmbrăca-i-voiu cu mântuire, și curații Lui cu bucurie se vor bucura.

Preoția 21, s.6

3. Sfinți vor fi Dumnezăului lor și nu vor pângări numele Dumnezăului lor. Pentru că jârtvele Domnului, daruri Dumnezăului lor, ei aduc și vor fi sfinți.

Isaia 52, s. 11

4. Depărtați-vă, depărtați-vă, ieșiți de acolo, și de necurat să nu vă atingeți! ieșiți din mijlocul lui, osebiți-vă ceia ce purtați unealtele Domnului!

2 Corinth. 6, s. 3, 4

5. Nici o potigneală întru nici unul dând, ca să nu să hulească slujba. Ce întru tot intemeind pre voi, ca ai lui Dumnezău slugi, întru îngăduință multă, întru năcazuri, întru nevoi, întru strânsori.

Ioan 12, s. 26

6. De Mie va slujî neștine, Mie să urmeaze, și, unde sănt Eu, acolo și sluga Mea va fi.

2 Corinth. 5, s. 18

7. Toate de la Dumnezău, Cela ce au împăcat pre noi cu El prin Iisus Hristos și au dat noao slujba împăcăciunii.

²⁶⁸ În afara slovo-cifrei **ș** (12), cu statut de custode, autorul scrie la [102^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Preacurvie**.

Corinth. 4, s. 1

8. Aşa pre noi să ne socotească omul, ca pre [102^r] neşte²⁶⁹ slugi ale lui Hristos şi deregători tainelor lui Dumnezău.

1 Timoth. 3, s. 2, 3, 4, 5

9. Deci trebuie episcopul (*şi alt, măcar care preot*) fără prihană să fie, al unei muieri bărbat, treaz, întreg la minte, bine rânduit, iubitoriu de streini, învăţătoriu, nebeţiv, nesfănic, ce bland, neînvăţătoriu, neiubitoriu de argint. Casei sale bine îndereptătoriu, fii (*măcar duhovniceşti*) având întru ascultare, cu toată cinstea. Iară de nu ştie cineva a-ş îndirepta casa sa, cum de besereca lui Dumnezău va purta grija?

Evrei 7, s. 26, 27

10. Pentru că ca acesta noao să cuviniia (*şi acuma încă să cuvine*) arhiereu preacuvios, fără de răutate, nepângărit, osebit de cei păcătoşi, şi mai înalt decât cerurile făcându-să. Carele nu are în toate zilele nevoie a aduce mai înainte, pentru ale lui păcate, jârtve, apoi pentru ale norodului.

Malahia 2, s. 7

11. Buzele preoţilor vor păzi înțelegere şi leage vor cerca din rostul lui, căci îngerul Domnului Atotătoriului iaste.

<Cânt.> Cântărilor 5, s. 13

12. Ochii lui, ca porumbitele, preste împlerile apelor, spălate cu lapte, şăzând la împlerile apelor.

Ioan 10, s. 12, 13

13. Păstorul cel bun sufletul lui pune pentru oi. Iară năimital şi cel ce nu e păstorul, căruia nu sănt oile ale lui, veade pre lupi viind şi lasă oile. Şi lupul hrăpeaşte pre eale şi răsipeaşte oile. [103^r]

Faptele 20, s. 28

14.²⁷⁰ Luaţi aminte şi voao şi la toată turma, întru carea pre voi Duhul cel Sfânt v-au pus socotitori, ca să paşteţi beseareca lui Dumnezău, carea o au câştigat prin sângele Lui.

2 Timoth. 2, s. 3, 4

15. Pătimeaşte rău, ca un bun oştean al lui Iisus Hristos. Nimenea, oştindu-să, nu se amestecă întru ale vieţii lucruri, ca să placă celui ce au strâns oastea.

" s. 15, 16

16. Nevoiaşte-te pre tine lămurit să te arăti la Dumnezău, lucrătoriu neruşânat, îndereptând cuvântul

²⁶⁹ În afara cuvântului-custode (**neşte**), autorul scrie la [103^r], deasupra liniei chenarului paginii, şi colontitlul – **Preot**.

²⁷⁰ În afara slovo-cifrei **ΔΙ** (14), cu statut de custode, autorul scrie la [103^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Preot**.

adevărului. Iară ceale spurate deșarte cuvinte părăseaște-le, pentru că mai mult vor adaoge la necurăție.

1 Petr 5, s. 2, <3>²⁷¹

17. Pașteți cea dintru voi turmă a lui Dumnezău, socotindu-o nu cu sila, ce cu bunăvoie, nici cu agonisită rea, ce cu osârdie. Nici ca cum ați stăpâni sortilor, ce pildă făcându-vă turmei.

Preoția 20, s. 26

18. Și-Mi veți fi Mie sfinți, că Eu – sfânt, Domnul Dumnezăul vostru, Cela ce v-am osebit pre voi din toate limbile, ca se-Mi fiți Mie.

Iisus Sirah 45, s. 21

19. Alesu-l-au pre el din toți cei vii a aduce luare Domnului, tămâie și bun miros spre pomenire, a să rugă pentru nărodul Lui.

Evrei 5, s. 1

20. Tot arhiereul, dintru oameni luându-se, pentru oameni să pună, pentru ceale ce sănt spre Dumnezău, ca să aducă daruri și jârtvă pentru păcate. [103^v]

*Folos*²⁷²

2 Leage 18, s. 1, <2>²⁷³

21. Nu va fi preoților leviților la tot fealiul parte, nice sorțu cu Israîl. Domnul – El sorțul lor, în ce chip au zis lor.

1 Împărați 2, s. 37

22. Și voiu redica Mie preot credincios, carele toate ceale dentru inima Mea și dintru sufletul Mieu va face; și voiu zidi Mie casă credincioasă și va petreace înaintea unsului Mieu toate zilele.

Judith 8, s. 21

23. Și acum, fraților, pentru că sănțeți preoți nărodului Domnului, căci de voi să spânzură sufletele lor, și jârtăvnicul razimă asupra voastră, la cuvântul vostru inimile lor le redicați²⁷⁴.

²⁷¹ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

²⁷² În afara cuvântului-custode (**folios**), autorul scrie la [104^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Preot**.

²⁷³ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

²⁷⁴ Comparând vs. din B1688 („Și acum, fraților, să arătăm fraților noștri căci de noi să spânzură sufletul lor; și sfintele, și Casa, și jârtăvnicul razimă asupra noastră.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestro corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si vere colerent Deum suum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Și acum, fraților, pentru că voi sănțeți bătrâni în norodul lui Dumnezeu și din voi spânzură sufletul lor, spre vorba voastră inimile lor rădicați, ca să-și aducă aminte că ișpiți au fost părinții noștri, ca să să areate de cumva adevărat cinstesc pre Dumnezeul său.”), rezultă că autorul tradus după izvorul latinesc, dar a valorificat și textul vechi românesc. Cf. infra, nota 289.

Ioan 15, s. 16

24. Nu voi M-ați ales pre Mine, ce Eu am ales pre voi și am pus pre voi, ca voi să meargeti și roadă să aduceți, și roada voastră va rămânea, că orice, de veți ceare de la Părintele, întru numele Mieu, va da voao.

Vrednicicia

Daniil 12, s. 3

25. Cea ce înțeleg vor lumina ca lumina întăriturii, și cei ce învață pre mulți la direptate – ca stealele în veac.

1 Petr 2, s. 9

26. Iară voi, rod ales, împărătească preoție, limbă sfântă, norod spre ocroteală, ca bunătățile să vestiți Celuia ce din-tunearec pre voi au chemat.

Înțelep. Solom. 16, s. 13

27. Tu ești, Doamne, Care a vieții și a morții biruință ai și pogori la porțile iadului și sui. [104]

Math. 9, s. 8

28. Iară deaca văzură multimea, să mirară și slăvii pre Dumnezău, Carele au dat puteare ca aceaea oamenilor.

Luca 10, s. 19

29. Iată, dau voao puteare să călcați preste șarpi și preste scorpii și preste toată putearea vrăjmașului, și nemică voao nu va strica.

Zaharia 2, s. 8

30. Cela ce să atinge de voi, ca cela ca să atinge de lumina ochiului Mieu.

Iisus Sirah 7, s. 31, 32, 33

31. Teamă-te de Domnul și slăveaște pre preotu, cu toată putearea îndrăgeaște pre Cela ce au făcut pre tine, și pre poslușnicii Lui să nu-i părăsești. Dă partea lor în ce chip s-au poruncit ție, începătura și pentru păcat.

Luca 10, s. 16

32. Cela ce ascultă pre voi pre Mine ascultă, și cela ce să leapădă de voi de Mine să leapădă.

Iisus Sirah 4, s.7

33. Preotului smereaște sufletul tău²⁷⁵.

1 Timoth. 5,s. 17

34. Cei ce bine poartă dirăgătoriia, preoții, cu îndoitoră cinste să să învrednicească, mai vârtos cei ce osteneșc cu cuvântul și învățătura.

Psalm 138, s. 16

35. Foarte să cinstiră priiatenii tăi, Dumnezăule, o, foarte să întăriri începăturile lor.

Numerile 5, s. 9, 10

36. și toată începătura și toate ceale ce să sfîntescu întru fiili lui Israil, căte vor aduce Domnului, preotului –

²⁷⁵ Comparând vs. din B1688 („Iubit te fă pre tine la adunare și la cel mare smereaște capul tău.”) cu vs. din Vulgata 1690 (*Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbytero humilia animam tuam, et magnato humili caput tuum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Adunării săracilor veasăl te arată, și celui bătrân smereaște-ți sufletul, și celui mărit smereaște-ți capul tău.”), rezultă că autorul a tradus după textul latinesc.

Lui vor fi. Și a fieștecăruia, ceale sfinte, ale Lui vor fi, și omul carele va da, preotului – lui va fi. [104^r]

Preotu rău

Ieremia 2, s. 8

37.²⁷⁶ Preoții nu ziseră: „Unde iaste Domnul?” Și ceia ce să ținea de leage nu Mă știa pre Mine, și păstorii păgâniia spre Mine.

Iosia 4, s. 6, 9

38. Căci cunoștința ai lăpădat tu, lăpăda-te-voiu și Eu, ca să nu preoțești Mie. Va fi în ce chip norodul, aşa și preotul.

Malahia 1, s. 10

39. Nu-Mi iaste Mie voia întru voi, zice Domnul Atotțiitoriul, și jârtve nu voi priimi din mânilor voastre.

” 2, s. 8, 9

40. Și voi v-ați abătut din cale, și ati slăbit pre mulți în leage, stricat-ată făgăduința lui Levi. Și Eu am dat pre voi defăimați și lăpădați la toate limbile, pentru care voi n-ați păzit căile Meale, ce fățăriiați în leage.

Iosia 4, s. 8

41. Păcatele norodului Mieu vor mâncă, și între strâmbătățile lor vor lua alții sufletele lor.

Malahia 2, s. 2, 3

42. Preoților, de nu veți asculta și de nu veți pune la inima voastră, ca să dați mărire numelui Mieu, zice Domnul Atotțiitoriul, și voi trimite preste voi blestemul și voi blestema blagoslovenia voastră, și voi blestema pre ea și nu va fi întru voi. [105^r]

PRIETEŞUG – i.e. *AMICITIA*

În ce chip

Pild. Solom. 17, s. 18

1. În toată vreamea, priiatin să-ți fie ție. Frații, la nevoi, de folos să fie.

Iisus Sirah 22, s. 25, 26

2. Credință agoniseaște în săracie cu cel de aproape, pentru ca întru bunătățile²⁷⁷ lui împreună²⁷⁸ te vei sătura. În vreamea primejdiei rămâi la el, ca întru moștenirea lui împreună să moștenești.

²⁷⁶ În afara slovo-cifrei **ΛΩ** (37), cu statut de custode, autorul scrie la [105^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Preot**.

²⁷⁷ Scrie, inițial, **moștenirea**, apoi șterge și suprascrie **bunătățile**.

²⁷⁸ Urmează, șters, **să moștenești**.

Iisus Sirah 6, s. 12, 13

3. Priiatenul, de va rămânea statornic, în bunătățile tale va fi ca tine și preste slugile tale se va văznesi. De va smeri împotrivă ta și de fața ta se va ascunde, împreună prieteșug bun vei avea²⁷⁹.

Filos

" s. 15, 16, 17²⁸⁰

Pild. Solom. 27, s. 9

Iisus Sirah 25, s. 12

4. Priiatenul credincios – acoperemânt tare, și cel ce au aflat pre el aflat-au comoară. Priiatenul credincios nu iaste schimbare și nu iaste cumpănitură bunătăților lui. Priiatenul credincios – iarba vieții și a nemurirei²⁸¹, și cei ce să tem de Domnul afla-vor pre el.

5. Cu miruri și cu tămăie să veseleaște inima, și de sfatul cel bun al priiatenului sufletul²⁸² să mângăie²⁸³.

6. Fericit carele au aflat priiaten adevărat²⁸⁴.

²⁷⁹ Comparamă vs. din versiunea septuagintică de la 1688 (11. „Și iaste priaten obștitoriu de mease și nu va rămânea lângă tine în ziua necazului tău. 12. „Și în bunătățile tale va fi ca tine și preste slugile tale se va văznesi. 13. De te vei smeri, fi-va împotrivă ta și de fața ta să va ascunde.”) cu cele din Vulgata 1690 (11. *Amicus si permanerit fixus, erit tibi quasi coaequalis, et in domesticis tuis fiducialiter aget. 12. Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.*; cf. Biblia Vulgata 1760 „11. Priatinul, de va rămânea înfipt, va fi tie ca aseaminea și între caznicii tăi cutezând să va purta. 12. De să va smeri împotriva ta și să va ascunde de la fața ta, de un gând vei avea priatinie bună.”), se observă că autorul traduce după izvorul latinesc. Rezultatul este în mod evident superior celui din Biblia Vulgata 1760.

²⁸⁰ Urmează, șters, *ii* (18).

²⁸¹ Precizarea „și a nemuririi” nu se află în B1688 („Priatenul credincios – acoperemânt tare, și cel ce au aflat pre el aflat-au comoară. Priatenul credincios nu iaste schimbare și nu iaste cumpănitură bunătăților lui. Priatenul credincios – iarba vieții, și cei ce să tem de Domnul afla-vor pre el.”), în schimb, este în Vulgata 1690 (*Amicus fidelis medicamentum vitae et inmortalitatis [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Priatinul credincios, leacul vieții și al nemuririi; și cei ce să tem de Domnul îl vor afla.”), ceea ce înseamnă că autorul nu preia mecanic vs. din textul românesc de la 1688, ci urmărește în permanență concordanța cu textul latinesc.

²⁸² Scris, inițial, în forma articulată, apoi articolul este șters.

²⁸³ Comparamă vs. din versiunea septuagintică de la 1688 („Cu miruri și cu vinuri și cu tămăie să veseleaște inima și să sparge de primejdii sufletul.”) cu cel din Vulgata 1690 (*Unguento et varijs odoribus delectatur cor, et bonis amici consilijs anima dulcoratur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Cu ungerea și cu multe fealiuri de mireazme să veseleaște inima și cu sfaturi bune ale priatinului să îndulceaște sufletul.”), se observă că autorul valorifică atât textul românesc vechi, cât și izvorul latinesc. Vezi infra, nota 385.

²⁸⁴ Autorul urmează textul latinesc (Vulgata 1690: *Beatus, qui invenit amicum verum, et qui enarrat iustitiam auri audienti.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Fericit cel ce află priatin adevărat.”). În B1688 citim: „Fericit carele au aflat înțelepciunea”.

Vicleșug

Iisus Sirah 6, s. 9, 11

Pild. Solom. 26, s. <18>²⁸⁵, 19

7. Iaste priiaten în vreamea lui și nu va rămânea în zioa năcazului tău. și iaste priiaten [105^r] obștitoriu de mease și nu va rămânea lângă tine în zioa năcazului tău.

8. În ce chip vinovat iaste cela ce sloboade arcul său spre moarte, aşa toți ceia ce într-ascuns pândesc pre ai lor priiateni și, când să vădesc, zic că: „Glumind am făcut”²⁸⁶.

PROPOVEDUITORIU – i.e. *CONCIONATOR*

În ce chip

Math. 7, s. 29

1. Era învățând pre ei ca cum avea puteare, și nu ca cărturarii.

Isaiia 58, s. 1

2. Ca o trâmbiță nalță glasul tău și vestește nărodului Mieu păcatele lor, și casei lui Iacov – fărădelegile lor.

Math. 10, s. 20

3. Că nu veți fi voi grăind, ce Duhul Tatălui vostru – Cel ce grăiaște întru voi.

Ieremiiia 1, s. 10

4. Iată, am dat cuvintele Meale în gura ta! Iată, pusute-am astezi preste limbi și preste împărații, a dezrădăcina și de tot a sepa și a răsipi, și de iznoavă a zidi și de tot a răsedi.

Apocalips. 14, s. 6

5. și văzui înger zburând în mijlocul ceriului, având vestire bună veacnică.

1 Corinth. 2, s. 4

6. Cuvântul mieu și propoveduirea [106^r] mea²⁸⁷ nu e întru biruință de cuvinte ale omeneștii înțelepciuni, ce întru dovedeala duhului și a puterii.

2 Corinth. 2, s. 17

7. Nu săntem ca cei mulți, precupind cuvântul lui Dumnezău, ce ca dintru curăție, ce ca de la Dumnezău, înaintea lui Dumnezău, întru Hristos grăim.

²⁸⁵ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

²⁸⁶ Valorificarea de către autorul concordanțelor a textului latinesc și a celui românesc de la 1688 rezultă din compararea vs. din cele două surse. B1688: „18. În ce chip ceia ce ispitesc pun înainte cuvinte la oameni, iară cela ce va timpina cuvântul întâi se va împedeca, 19. Așa toți ceia ce într-ascuns pândesc pre ai lor priiateni și, când se vor vedea, zic că: «Glumind, am făcut.»”, Vulgata 1690: 18. *Sicut noxius est qui mittit sagittas, et 19. lancias, mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, et cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „18. Precum vinovat iaste cel ce trimite săgeți și lânci spre moarte, 19. Așa omul cel ce vatămă cu înșelăciune pre priiatinul său; și, deacă să va vădi, zice: «Glumind am făcut.»”.

²⁸⁷ În afara cuvântului-custode (**mea**), autorul scrie la [106^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Propoveduatoriu*.

- 1 Corinth. 2, s. 1
8. Venind cătră voi, fraților, venit-am nu după covârșirea cuvântului au înțelepciunii, vestind voao mărturiia lui Dumnezeu.
- 1 Corinth 3, s. 1, 2
9. Și eu, fraților, nu putui să grăiesc voao ca unor duhovnicești, ce ca unor trupești, ca unor prunci întru Hristos. Cu lapte pre voi am adăpat, și nu cu mâncare, pentru că încă nu puteați <mânca>²⁸⁸.
- Pild. Solom. 25, s. 11
10. Măr de aur la șâr de sardion, aşa a zice cuvântul la cel ce să cucine lui.
- Judith 8, s. 21
11. Și acum, fraților, pentru că sănăteți preoți norodului Domnului, căci de voi să spânzură sufletele lor, și jârteavnicul razimă asupra voastră, la cuvântul vostru inimile lor le ridicăți²⁸⁹.
- Iezechiel 3, s. 17
12. St<r>aje te-am dat casei lui Israil și vei auzi din gura Mea cuvânt și vei înfricoșa pre ei de la Mine.
- Înțelep. lui Solom. 6, s. 26
13. Mulțimea înțeleptilor (*adecă preoților*) – mândruirea lumii. [106^r]
- Isaiia 50, s. 4
- 14.²⁹⁰ Domnul îmi dă mie limba învățăturii, ca să cunoscu când să cade a zice cuvântul (*și să știu a dojăni pre cel ce cade, cu cuvântul*).

PURTAREA DE GRIJĂ A LUI DUMNEZĂU – i.e. *DEI PROVIDENTIA*

În ce chip

- Psalm 103, s. 3, 5, 6, 11,
14, 15, 16, 25, 28
1. Întinzând ceriul ca o piiale, Cel ce acopere cu ape cerdacurile lui. Cela ce face îngerii Lui duhuri, și pre slugile Lui – pară de foc. Cela ce întemeiază pământul pre întemeierea Lui, nu se va pleca în veacul veacului. Cela ce trimite izvoară în văi, între mijlocul munților treace-vor ape. Adăpând munți din cerdacurile Lui; Cel ce răsare iarba dobitoacelor, ca să scoată pâine din pământ. Foarte să măriră lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut. Toate cătră Tine așteaptă să le dai hrana lor la bună vreame.

²⁸⁸ Omisiune întocmai în B1688.

²⁸⁹ Vezi supra, nota 274.

²⁹⁰ În afara slovo-cifrei *AI* (14), cu statut de custode, autorul scrie la [107^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Propovăduitoriu*.

- Înțelep. lui Solom. 8, s. 1   2. Să tinde din margine pănă în margine, cu bună vărtute, și cărmuiaște toate cu folos.
- Psalm 8, s. 6, 7   3. L-ai pus pre dânsul preste faptele mâinilor Tale. Toate le-ai supus supt picioarele lui.
- Luca 12, s. 24   4. Luați aminte corbii, că nu samănă, [107^r] nici²⁹¹ seaceră, carii n-au celariu, nici jâcniță, și Dumnezeu hrănește pre ei.
- Math. 6, s. 25   5. Nu grijăreți cu sufletul vostru ce veți mâncă și ce veți bea, nici cu trupul vostru ce veți îmbrăca; au nu iaste sufletul mai mult decât hrana, și trupul decât veșmintele?
- Psalm 36, s. 26   6. Tinăr fuiu, ce și îmbătrâniu și nu văzuiu pre direptul părăsit, nici sămânța lui cerând pâni.
- 1 Petr. 5, s. 7   7. Toată grija voastră aruncând spre El, căci El poartă grija pentru voi.
- Psalm 54, s. 25   8. Aruncă spre Domnul grija ta, și El te va hrăni. Nu va da în veac clătire direptului.
- Isaia 49, s. 9, 10   9. În toate căile se vor paște și în toate cărările – pășunea lor. Nu vor flământi, nici vor înseta, căci Cela ce miluaște pre ei îi va măngăia.
- Judith 9, s. 8   10. Toate căile Tale sănt gata, și judecătile tale intru mai nainte cunoștință.
- 2 Împărați. 22, s. 19   11. Apucatu-m-au pre mine în zioa primejdiei meale, și Să făcu Domnul întărirea mea. [107^v]
- Psalm 90, s. 11   12. Îngerilor Săi va porunci pentru tine, ca să te păzească în toate căile tale.
- Iov 12, s. 7, 8, 9   13. Întrebă ceale cu 4 picioare, de-ți vor spune, și pasările ceriului, de vor povesti tie, și-ți vor tâlcui tie peștii mării. Cine, dară, n-au cunoscut intru toate aceastea, că mâna Domnului au făcut aceastea?
- Iov 38, s. 41   14. Cine au gătit corbului mâncare, când puii lui cătră Domnul strigă, neavând mâncări?
- Math. 6, s. 28   15. Socotiți crinii câmpului cum cresc: nu ostenesc, nici torcu. Iară zic voao că nici Solomon, intru toată slava lui, să îmbrăca ca unul dentr-aceștea.
- Înțelep. Solomon 12, s. 13, 18   16. Nici dumnezeu iaste afară din Tine, căruia iaste grija pentru toate. Si Tu, stăpânind putearea, cu blăndeațe

²⁹¹ În afara cuvântului-custode (**nici**), autorul scrie la [107^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Purtarea de grija a lui Dumnezeu*.

judecă și cu multă cruce cârmuiești pre noi, pentru că iaste la Tine, când vei vrea, să poți.

Math. 10, s. 29

17. Au nu doao păsăreale să vând într-un ban? Și una de eale nu va cădea pre pământ, fără Părintele vostru.

[108^r]

Înțeleg. Solomon 14, s. 3

18.²⁹² Părinte, a Ta purtare de grija toate din-ceput le cârmuiaște.

PUTEARE – I.E VIRTUS

În ce chip

Psalm 83, s. 8²⁹³

1. Mearge-vor din puteare în puteare. Arăta-Se-va Dumneazăul dumnezăilor în Sion.

Pild. Solom. 15, s. 6

2. În direptatea ce prisoseaște iaste puteare multă.

Varuh 3, s. 8

3. Învață-te unde e mintea, unde e vărtutea și unde înțelegerea a cunoaște deodată, unde e îndelungarea vieții și traiul, unde e lumina ochilor și pacea!

Psalm 137, 4

4. În carea zi Te voiu chema, de sărg ascultă-mă. Înmulți-mă-vei în sufletul meu cu putearea Ta.

1 Paraplip. 16, s. 11

5. Cercați pre Domnul și vă întăriți, cercați fața Lui pururea.

Iisus Sirah 24, s. 23, 24

6. Cei ce mă vor mâncă pre mine iară vor flămânzi, și cei ce mă vor bea iară vor însătoșa. Cel ce mă ascultă pre mine nu se va rușina, și cei ce lucrează în mine nu vor păcătui.

Iisus Sirah 24, s. 25

7. În mine – tot darul vieții și adevărului, în mine – toată nădeajdea vieții și a puterii²⁹⁴. [108^v]

2 Timoth. 1, s. 7

8.²⁹⁵ N-au dat noao Dumnează duh de teamere, ce de puteare și de dragoste și de întregăciune.

²⁹² În afara slovo-cifrei Ȑ (18), cu statut de custode, autorul scrie la [108^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Purtarea de grija a lui Dumneazău*.

²⁹³ Vs. 8 – în Vulgata, vs. 7 – în B1688.

²⁹⁴ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 25 este cu totul altul. Autorul traduce din izvorul latinesc (Vulgata 1690: *In me gratia omnis viae et veritatis, in me omnis spes vitae et virtutis.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Întru mine darul a toată calea și a adevărului, întru mine toată nădeajdea vieții și a vărtutei.” Traducerea *vieții* în loc de *căii* poate fi reflexul unei lecturi anticipate a cuvântului din partea a doua a vs. Vezi infra, nota 514.

²⁹⁵ În afara slovo-cifrei Ȑ (8), cu statut de custode, autorul scrie la [109^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Puteare*.

Filos

Iisus Sirah 6, s. 20, 21

9. Ca cel ce ară și samănă apropii-te lăngă dinsa și așteaptă ceale bune roadele ei. Pentru că în lucrarea ei puțin vei osteni și curând vei mâncă din roadele ei.

1 Timoth. 4, s. 8, 9

10. Te învață pre tine cătră buna-credință. Pentru că cea trupească deprindere spre puțân iaste folositoare, iară buna-credință spre toate folositoare iaste, făgăduință având a vieții cei de acum și a cei viitoare.

Pild. Solom. 3, s. 16

11. Lungimea traiului și anii vieții – în direapta ei, iară în stânga ei – bogăție și mărire.

Pild. Solom. 8, s. 18, 19

12. Avuția și mărirea la mine iaste, și căstigarea a multora și direptatea. Mai bine pre mine să rodească decât aurul și piatră scumpă și ale meale roduri mai bune sănt decât argintul cel ales. [109^r]

Înțelep. Solomon 8, s. 7, 8

13. De iubeaște neștine direptatea, trudele aceștiia sănt bunătățile. Pentru că întregăciunea minții și înțeleptăția învăță direptatea și bărbăția, decât carele mai de folos nemic nu iaste în viața oamenilor.

" s. 10

14. Ales-am dară pre aceasta să o aducă spre viețuire împreună, știind că va fi mie sweatnec celor buni și învățătură de griji și de măhnire.

Iisus Sirah 4, s. 14, 15

15. Cel ce ține pre ea moșteni-va slavă și, oriunde mearge, blagosloveaște pre el Domnul. Cei ce poslușăsc ei sluiji-vor la Cel Sfânt, și pre cei ce iubesc pre ea iubeaște-i Domnul.

Înțelep. Solomon 7, s. 15

16. Nesfărșită comoară iaste la oameni, cu care cei ce s-au trebuit spre Dumnezău au trimis prieteșug.

" s. 12

17. Și-m veniră toate ceale bune împreună cu ea.

Vreadnicicia

Iisus Sirah. 44, s. 1, 7

18. Să lăudăm pre bărbății cei slăviți și pre părinții noștri cu nașterea, [109^r] bărbăți²⁹⁶ bogați dăruiți cu vărtute, în pace fiind întru nemerniciile lor.

Psalm 88, s. 17

19. Căci lauda puterii lor Tu eşti, și întru bunăvirearea Ta înelța-se-va cornul nostru.

²⁹⁶ În afara cuvântului-custode (bărbăți), autorul scrie la [110^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Puteare**.

Înțelep. Solomon 8, s. 11, 12

Înțelep. Solomon 7, s. 12

Înțelep. Solomon 8, s. 16, 17

Iisus Sirah 6, s. 30

Pild. Solom. 3, s. 17

Înțelep. Solomon 8, s. 18

20. Să aibă pentru dinsa mărire în gloate, și cinstă lângă cei bătrâni – cel tinăr. Iute mă voiua afla la judecată, și întru vedearea silnicilor minuna-mă-voiu.

21. Și-mi veniră toate ceale bune împreună cu ea și nenumărată avuție – în mâinile ei.

Veselie

" s. 13

22. Mă veseliiu preste toate, căci înțelepciunea povătuiaște pre eale și nu știuam pre ea a fi născătoare acestora.

23. Întrând în casa mea, mă voiua odihni cu ea. Pentru că nu are amărăciune adunarea ei, nici dureare viețuirea ei, ce veselie și bucurie.

24. La ceale de apoi vei afla odihna ei, și să va întoarce ţie în veselie. [110^r]

25. Căile ei – căi bune, și toate cărările ei – cu pace.

26. În prieteșugul ei – veselie bună, și în ostenealele mâinilor ei – avuție nesfârșită.

PĂCAT – i.e. *PECCATUM*

În ce chip

Iisus Sirah 11, s. 16

1 Împărați. 2, s. 27

Iisus Sirah 23, s. 19, 20, 21

Eclisiast. 7, s. 21

1. Smintea și întunearecul în păcătoși deodată sănt rădăținate. Ceia ce să fălesc în reale în rău îmbătrinesc²⁹⁷.

2. De va greși om la om, se vor ruga pentru el Domnului. Iar de va greși Domnului om, cine se va ruga pentru el?

3. Doao chipuri înmulțesc păcatele: sufletul fierbinte, ca focul arzătoriu, nu se va stinge păñă unde se va potoli, omul curvariu în trupul cărnii lui nu se va înostorii²⁹⁸ păñă va ațâta foc.

4. Nu iaste om direct pre pământ, carele va face bine și nu va greși.

²⁹⁷ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 16 este cu totul altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Error et tenebrae peccatoribus concreata sunt, qui autem exultant in malis, consenescunt in malo*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Rătăcirea și întunecarul păcătoșilor împreună li s-au zidit, iară cei ce să bucură în reale îmbătrânesc în rău.”

²⁹⁸ Forma este neobișnuită, dar se regăsește întocmai în B1688; la transcriere, în ediția din 1988, a fost omis **în-**.

1 Ioan 3, s. 8, 9

Facerea 8, s. 21

Plângerea Ieremie 1, s. 7;
cap 4, s. 1, 2, 7, 8

Iosia 9, s. 12

Psalm 50, s. 6

Isaiia 64, s. 6

Tovit 12, s. 10

Pild. Solomon 21, s. 4

Isaia 50, s. 11

Iisus Sirah 21, s. 4

Pild. Slom. 24, s. 16

Luca 16, s. 10

Eclisiast. 7, s. 19

5. Cela ce face păcatul de la dracul iaste, căci din-ceput diavolul păcătuiaște. Tot cela ce e nescut de la Dumnezău [110^r] păcat nu face, căci sămânța lui intru el rămâne, și nu poate să păcătuiască, căci de la Dumnezău s-au născut.

6. Zace cugetul omului pre ceale reale din tinereate.

7. Să ridică de la fata Sionului toată podoaba ei. Cum să va negri aurul? Premergi-se-va argintul cel bun? Fiii Sionului cei cinstiți, cei redicați cu aurul, cum să socotiră întru vase de lut ce sănt fapte de mânilor olarului? Curățitu-s-au cei sfinții ai ei mai mult decât omul, luminară mai mult decât laptele, închegară-să mai mult decât piatra zamfirului zmulgerea lor; întunecă-să mai mult decât spuza chipul lor, nu s-au cunoscut întru ieșiri²⁹⁹.

<7'.³⁰⁰ Să înstrăinară spre rușâne și să făcură cei urăti ca cei îndrăgiți.

8. Iată, întru fărădelegi mă zămisliu și întru păcate mă născu maica mea.

9. Ne-am făcut ca niște necurați toți noi, ca o cârpă a ceilor ce are pre sine toată direptatea noastră. Si am căzut ca [111^r] frunzele pentru fărădelegile noastre, aşa vântul ne va duce pre noi.

10. Ceia ce greșăsc vrăjmași își sănt vieții lor.

Fealiul păcatului de moarte

11. Luminătoriul necuraților păcatele sănt.

12. Iată, voi toți foc ardeți și întăriți para focului, meargeți cu lumina focului vostru și cu para carea ați ațâțat.

13. Ca sabia cu doao ascuțite – toată nelegiuirea, lara ei nu iaste vindecare.

Fealiul păcatului care nu-i de moarte

14. De 7 ori va cădea direptul și se va scula.

15. Cine-i nedirept în puținel și în mult e nedirept.

16. Temătorilor de Dumnezău ieși-vor toate.

²⁹⁹ Urmează, șters: Închegatu-s-au piialea lor preste oasele lor.

³⁰⁰ Omis de autor. Am preferat această numerotare pentru a nu schimba în continuare toată numerotarea din cadrul acestei teme.

3 Împărați. 8, s. 46

Iacob 3, s. 2

17. Nu iaste om carele nu va greși.

18. Multe greșim toți (*adecă și acuma*).

Paguba din păcat

Ieremia 2, s. 19

19. Cunoaște și vezi că amar tie a părăsi pre Domnul Dumneazău tău și nu avea frica Lui la tine³⁰¹. [111^r]

Isaiia 59, s. 1, 2

20.³⁰² Au nu poate mâna Domnului a măntui? Ce păcatele voastre osebesc întru mijlocul vostru și întru mijlocul lui Dumnezău. Si pentru păcatele voastre au întors față despre voi, ca să nu vă miluiască.

Iezuchiil 18, s. 24

21. De se va întoarce cel direct den direptatea lui, toate direptățile lui, carele au făcut, nu să vor pomeni.

Pild. Solomon 14, s. 36

22. Direptatea înalță nărodul, iar păcatul împuținează neamurile.

Înțelep. Solom. 11, s. 17

23. Cine, prin care greșaște, pentru acealea să ceartă.

Isaiia 1, s. 5, 7

24. Ce încă veți răni, adăogând fărădelege? Tot capul la durere și toată inima la întristare. Pământul vostru – pustiu, cetățile voastre – arse cu foc, țara voastră, înaintea voastră, cei streini o mănâncă de tot pre ea.

Psalm 10, s. 7

25. Ploa–va preste cei păcătoși lațuri, foc și iarbă pucioasă, și duh de vivor – partea păharului lor.

Rămleani 5, s. 12

26. Printron om păcatul în lume au intrat, și prin păcat – moartea. [112^r]

Psalm 118, s. 154

27. Departe e de la păcătoși măntuirea, căce direptățile Tale n-au cruțat.

Înțelep. lui Solomon 14, s. 9

28. Tocma urâte-s la Dumnezău și cel ce păgâneaște și păgânătatea lui.

³⁰¹ Vs. demonstrează valorificarea de către autor a ambelor izvoare. B1688: „Certa-te-va violenia ta, și răutatea ta mustre-te-va. Si cunoaște și vezi că amar tie a părăsi tu pre Mine, zice Domnul Dumneazăul tău. Si n-am binevoit întru tine, zice Domnul Dumneazăul tău.”; Vulgata 1690: *Arguet te malitia tua, et aversio tua increpabit te. Scito, et vide, quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem Mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Vădî-te-va pre tine răotatea ta și dosirea ta te va certa. Să știi și să vezi că rău și amar iaste tie a fi părăsit pre Domnul, Dumnezeul tău și a nu fi frica Mea la tine, zice Domnul, Dumnezeul oastelor.” Vezi infra, nota 425, de unde rezultă că, pentru același vs., autorul a urmat exclusiv izvorul latinesc.

³⁰² În afara slovo-cifrei **ꝑ** (20), cu statut de custode, autorul scrie la [112^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Păcat**.

- Varuh 4³⁰³, s. 4   29. Căci ați măniat voi pre Dumnezău, v-ați dat pizmașilor.
- Iezechiil 18, s. 20   30. Sufletul cel ce greșaște, acela va muri. Direptatea direptului preste el va fi, și fărădeleagea celui fărădeleage preste el va fi.
- Preoția 26, s. 14, 15, 16, 17, 18   31. De nu Mă veți asculta, nice veți face poruncile Meale aceastea, ce veți neasculta de dâNSELE, și judecătilor Meale se va îngreuiă sufletul vostru, ca voi să nu faceți toate poruncile Meale, ca să răsipiți făgăduința Mea. Și Eu voi face aşa voao, și voi pune pre voi lipsa și răia și gălbenarea, orbind ochii voștri, și sufletul vostru topind. Și veți sămăna în zădar semințile voastre și le vor mâncă împotrivnicii voștri. Și voi întări fața Mea preste voi, și veți cădea înaintea vrăjmașilor voștri, și vor goni pre voi ceia ce gonesc pre voi, și veți fugi, negonindu-vă nimenea pre voi. Și de nu-M veți asculta nice pănă într-atăta, și voiadaoge a vă certa pre voi cu rane de 7 ori pentru păcatele voastre. [112^v]
- Judith 5, s. 18   32.³⁰⁴ De câte ori afară din Dumnezăul lor altul au cinstit, datu-s-au spre pradă, sabie și ocara altor limbi³⁰⁵.
- Paguba păcatului de moarte*
- Iezechiil 28, s. 18   33. Ai spurcat sfintele tale și voi scoate foc din mijlocul tău. Acesta te va mâncă de tot pre tine și te voi face cenușă.
- Psalm 72, s. 19, 20   34. Cum să făcură întru pustiire, îndată se sfârșiră, periră pentru fărădeleagea lor. Ca un vis celui ce să scoală, Doamne, în cetatea Ta, chipul lor vei defeima.
- Isaiia 57, s. 20   35. Cei strămbi aşa se vor bate de valuri, și a să odihni nu vor putea.
- Psalm 7, s. 15   36. Chinui³⁰⁶ strâmbătatea, zămisli dureri și născu fărădeleage.

³⁰³ Scrie, din greșeală, **AI** (14).

³⁰⁴ Deasupra liniei chenarului paginii este notat colontitlul – **Păcat**.

³⁰⁵ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 18 este cu totul altul. Autorul traduce după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Quotiescumque autem praeter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in praedam, et in gladium, et in obprobrium.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Iară de câte ori afară de Însuși Dumnezeul său altul au cinstit, s-au dat spre pradă și spre sabie și spre ocară.”).

³⁰⁶ Interpretat eronat drept **κινήση** (chipui), ceea ce în B1688 este **κινήση** (chinui).

- Iov 4, s. 8   37. Au văzut pre cei ce ară ceale fără de cale, și cei ce samănă pre dinsele dureri vor secera loruși.
- Rămleani 3, s. 17, 18, 19   38. Zdrobire și dosadă – întru căile lor, și calea păcii n-au cunoscut. Nu iaste frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor.
- Isaiia 34, s.13, 14   39. Și vor odrăsli în cetățile lor leamne [113^r] înghimpoase³⁰⁷, și vor fi odări³⁰⁸ sirinilor și curte pasărilor. Și să vor timpina diavoli.
- Pild. Solomon 10, s. 30³⁰⁹   40. Sfârâmare celor ce fac reale.
- Isaiia 64, s. 7   41. Ai întors fața Ta de cătră noi și ne-ai dat pre noi pentru fărădelegile noastre.
- Paguba păcatului ce nu-i de moarte**
- 1 Corintheani 3, s. 12, 13   42. De zideaște cineva preste această temelie (*adecă Hristos*) aur, argint, pietri scumpe, leamne, iarbă, trestie, al fiștecaruia lucru arătat va fi. Pentru că zioa va arăta, căci cu foc să va descoperi, și al fiștecaruia lucru, în ce fel va fi, focul va ispiti.
- Iisus Sirah 11, s. 32   43. De scânteia focului înmulțescu-se cărbunii.
- Iacov 3, s. 5   44. Iată, puțin foc cât de mare materie aprinde.
- Iisus Sirah 19, s. 1   45. Cel ce defaimă ceale puține pre puținel va cădea.
- Eclisiast. 10, s. 1   46. Muștele murind putrezesc tocmirea îndulcirei untdelemnului³¹⁰.
- Isaiia 59, s. 2, 3   47. Pentru păcatele voastre au întors fața despre voi (*în râul cel de foc*). Mânile voastre pângărite-s cu sânge (*păcat de moarte*) și deagetele voastre întru păcate (*ce nu-i de moarte*).
- 2 Leage 25, s. 2   48. După păgânătatea lui va fi și numărul bătăii³¹¹.
[113^v]
- 1 Corinth. 5, s. 6   49. Nu știți că mic aluat toată frământătura dospește?

³⁰⁷ În afara cuvântului-custode (*înghimpoase*), autorul scrie la [113^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Păcat*.

³⁰⁸ Scris **ѡдѣи**; cf. B1688: **ѡдѣи** (*odăi*).

³⁰⁹ Scrie **λῆ** (33), dar conținutul acestei trimiteri este în vs. 30, în B1688, și în vs. 29, în Vulgata.

³¹⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, această carte biblică are numai opt capitole. Autorul traduce după izvorul latinesc (Vulgata 1690: **Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti**. *Pretiosior est sapientia et gloria, parva et ad tempus stultitia*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Muștele ce mor pierd dulceața unsorii. Mai scumpă e înțelepciunea și mărireala, mică și până la o vreame, nebunia.”).

³¹¹ Vezi supra, nota 36.

Apocalips. 21, s. 27

50. Nu va întări însă tot ce e spurcat.

A doa cădeare în păcat

Ioan 5, s. 14

51. Vezi, sănătos te-ai făcut, să nu mai grășești, ca nu ceva rău ție să să facă.

Evrei 6, s. 4, 5, 6, 7

52. Peste putință iaste cei ce deodată să vor lumina și vor gusta darul cel ceresc și parte având din Duhul Sfânt și gustând cel bun al lui Dumnezeu graiu și puterile veacului celui viitoriu, și, scăzând, iarăși să să înnocă la pocăință, răstignind întru eiși pre Fiiul lui Dumnezeu și batjocorind.

" s. 7, 8

53. Pământul, carele bea ploaia, cea ce preste el de multe ori vine, și naște iarba de folos la dinșii, pentru carii să și lucrează, priimește blagosloveniile de la Dumnezeu. Iar, scoțând spini și ciulini, neispitit e și de blăstăm aproape, al căruia e săvârșitul spre ardere.

2 Petru 2, s. 21, 22

54. Mai bine era lor a nu cunoaște calea direptății decât, cunoscându-o, a să întoarce din cea dată a lor sfântă poruncă. și să întămplă lor ceaea a pildei cei adevărate: „Cânele s-au întors la borâtura sa” și „Scroafa s-au scăldat în tăvălitură de împuțeciune”. [114^r]

Pild. Solomon 5, s. 22

55.³¹² Fărădelegile pre om vânează și cu șârurile păcatelor sale fieștecarele să strângă.

Iisus Sirah 21, s. 1

56. Fiiule, greșit-ai? Să nu mai adaogi încă, și pentru cele mai denainte ale tale te roagă, ca să țи să iarte ție³¹³.

Ieremia 2, s. 36

57. Ai defăimmat foarte a îndoi căile tale.

Evrei 10, s. 26, 27

58. De bunăvoie greșind noi, după ce am luat cunoștință adevărului, n-au mai rămas pentru păcat jârtvă. Iară înfricoșată e oarecarea aşteptare de judecată și a focului răvnă vrând să mănage pre cei împotrivni.

Math. 12, s. 43, 45

59. Iar când duhul cel necurat va ieși din om, mearge și ia cu sine alte duhuri, mai reale decât el, și, întrând, lăcuiesc acolea. și să fac mai reale omului aceluia ceale de apoi decât ceale dintăiu.

³¹² În afara slovo-cifrei **內** (55), cu statut de custode, autorul scrie la [114^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Păcat**.

³¹³ Vs. demonstrează din nou valorificarea deopotrivă a vechiului text românesc de la 1688 („Fătuile, ai greșit? Să nu mai adaogi încă; și pentru cele mai denainte ale tale te roagă.”) și a textului latinesc (Vulgata 1690: *Fili peccasti, non adiicias iterum, sed et de pristinis deprecare ut tibi dimittantur*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Fiiule, păcatuit-ai? Nu adaoge iarăși, ci și de cele trecute te roagă să ți să iarte.”).

Galateani 2, s. 18

60. De vreame ce ceale ce am surpat, aceastea iarăși zidescu, călcătoriu de leage pre mine mă adeveresc.

Fuga

Iisus Sirah 5, s. 5, 7

61. Pentru curătenie nu te face fără de frică, să adaogă păcat preste păcat. Pentru că mila și urgia e de la El.

" 7, s. 1

62. Nu face reale și nu vor prinde pre tine.

Iisus Sirah 21, s. 2, 3

63. Ca de față șarpelui fugi de păcat, pentru că, de te vei apropiia, mușca-te-va. Dinții leului – dinții lui, omorând sufletele oamenilor. [114^r]³¹⁴

Rămleani 6, s. 12, 14

64.³¹⁵ Să nu împărațească păcatul întru cel pământescu al vostru trup, ca să asculte ei întru pohtele lui, pentru că păcatul pre voi va stăpâni.

Tovit 4, s. 5

65. Să nu voiești a greși și a călca poruncile lui Dumnezău.

Rămleani 6, s. 2

66. Carii am murit cu păcatul, cum încă vom mai trăi întru el?

PĂTIMIRE – i.e. *MORTIFICATIO*

În ce chip

Luca 9, s. 23

1. Cine va vrea după Mine să vie să să leapede de sine și să ia crucea lui în toate zilele și să vie după Mine.

Corintheani 4, s. 10

2. Pururea mărire Domnului Iisus în trup purtând, ca și viața lui Iisus în trupul nostru să să arate.

2 Leage 10, s. 16

3. Își veți tăia nesilnicia inimii voastre și cerbicea voastră să nu o mai nesilniciți.

Galatean. 5, s. 24

8. Cei ai lui Hristos trupul au răstignit împreună cu patimile și cu pohtele.

Facerea 4, s. 7

5. Cătră tine e întoarcerea lui, și tu vei stăpâni pre dinsul.

Psalm 43, s. 24

6. Pentru Tine ne omorim toată zioa. Socotitu-ne-am ca niște oi de jungheare. [116^r]

³¹⁴ Dîntr-o eroare, fila următoare este numerotată cu 116 în loc de 115. S-a păstrat numerotarea din ms.

³¹⁵ În afara slovo-cifrei ፩፪ (64), cu statut de custode, autorul scrie la [116^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Păcat*.

Rămleani 6, s. 6

7. Aceasta știind că cel vechiu al nostru om să răstignă împreună, ca să să surpe trupul păcatului, ca să nu mai slujâm noi păcatului.

Iisus Navi 5, s. 2

8. Fă ție cuțit de piiatră și obrezuiaște pre fiii lui Israile de al doilea rând.

Lipsa

Iisus Sirah 18, s. 30, 31

9. După pohtele tale nu mearge și de cătră pohtele tale te opreaște. De vei da sufletului tău bunăvrearea pohtei, face-te-va bucurie vrăjmașilor tăi.

1 Coritheani 9, s. 26, 27

10. Eu, dară, aşa alerg, nu ca cum nu ați ști, aşa bat cu pumnul, nu ca cum vânt aş bate. Ce-mi supuiu trupul și-l robesc, ca nu cândva, altora propoveduind, eu nelămurit mă voi face.

Math. 11, s. 12

11. Din zilele lui Ioan Botezătoriul, pănă acum, împărăția ceriurilor sileaște-să și voitorii apucă pre ea.

Pild. Solom. 29, s. 21

12. Carele să desfrânează din copilărie slugă va fi, și mai târziu se va durea spre sine.

Folos

Ioan 12, s. 24

13. Amin, amin zic voao, grăunțul de grâu, căzând în pământ, de nu va muri, el săngur rămâne, iară, de va muri, multă roadă aduce.

Galat. 5, s. 16

14. Cu duhul umblați, și pohta trupului să nu o săvârșiți. [116^v]

1 Împărat, 18, s. 25

15. Aceastea să grăiți lui David: „Nu va împăratul în dare, fără numai într-o sută de margini acoperite ale celor streini de fealiu, să izbândești la vrejmașii”.

Ioan 12, s. 25

16. Cela ce urăște sufletul lui în lumea aceasta întru viață veacinică păzi-va pre el.

Math. 16, s. 25

17. Cine va vrea să mânuiască sufletul lui piiarde-l-va pre el, iar cine ar piiarde sufletul lui pentru Mine afla-l-va pre el.

Cântarea Cântăr. 3, s. 6

18. Care e aceasta ce să suie den pustiui, ca buciumi de fum, tămâiată cu zmirnă și tămâie din toate prafurile făcătoriului de mir?

- Isaiia 28, s. 9   19. Cui va vesti înțelepciunea și cui va vesti veastea, celor înțărcați de la lapte, celor zmulși de la țăță?³¹⁶
- Iov 3, s. 21   20. Carii pohtesc moartea și nu o nemeresc, scurmându-o ca nește comoară.

Vreadniciia

- 2 Timoth. 2, s. 11, 12   21. Credincios e cuvântul, pentru că, de am murit împreună, împreună vom și trăi. De vom răbdă împreună, vom și împărăți.
- Pild. Solom. 16, s. 32   22. Mai bun iaste omul cel răbdătoriu la mănie decât cel vârtos, și cel ce-ș biruiaște urgiaia – decât cela ce ia cetate.
- Galat. 5, s. 24   23. Cei ai lui Hristos trupul au răstignit împreună cu pohtele sale.
- Galat. 6, s. 14   24. Iară mie să nu fie a mă lăuda fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin carea cu mine lumea s-au răstignit, și eu – cu lumea. [117^r]

RANELE LUI HRISTOS – i.e. *VULNERA CHRISTI*

- Zahariia 13, s. 6   1. Ce-s ranele aceastea printre mânilor tale? Si va zice: „Ceale ce m-am rănit la casa cea iubită a mea”³¹⁷.
- Isaiia 53, s. 5   2. Si El Să răni pentru păcatele noastre și să bolnăvi pentru fărădelegile noastre.
- Galat. 6, s. 17   3. De astăzi înainte, osteneale mie nimenea să nu-m dea, pentru că eu seamnele Domnului Iisus în trupul mie<u> portu.
- Isaiia 1, s. 6   4. De la picioare până la cap nu iaste întru El întregăciune, nici rană, nici struncinare, nici zgaibă

³¹⁶ Versetul atestă valorificarea vechiului text românesc de la 1688 („Cui am vestit reale și cui am vestit veaste, cei înțărcați de la lapte, cei zmulși de la țăță?”) și a textului latinesc (Vulgata 1690: *Quem docebit scientiam, et quem intellegere faciet auditum, ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus?*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Pre carele va deprinde învățatura și pre carele va face a înțeleagere auzitul? Pre cei înțărcați de lapte, pre cei smulși de la țăță?”).

³¹⁷ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 18 este cu totul altul. Autorul traduce după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Et dicetur ei: „Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum?” Et dices: „His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.”*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Si să va zice lui: «Ce sănt ranele aceastea în mijlocul mânilor tale?» Si va zice: «Cu aceastea m-am rănit în casa celor ce mă iubeau.»”).

îmflată. Nu iaste unsoare a pune, nici untdelemn, nici legături.

Isaiia 12, s. 3

5. Scoateți apă cu veselie din izvoarăle Mântuitorului.

Psalm 21, s. 18

6. Săpară mânile meale și picioarele meale, numărără toate oasele meale.

Iov 16, s. 14

7. Oborâră-mă stârv preste stârv, alergără cătră mine cei ce puteau.

Psalm 68, s. 31

8. Căci pre carele Tu ai bătut, ei l-au gonit, și pre durearea ranelor meale l-au pus.

Închipuirea Testamentului Vechiu

Facerea 45, s. 22

9. Iosif deade lui Veniamin frate-său trei sute de galbeni de aur și cinci haine în fealiuri. *Iisus, fraților săi, ale Sale cinci rane dă, ca să să îmbrace scump, [117^r] adecă³¹⁸ așa este a îmbrăca pe Iisus Hristos.*

Galat. 3, s. 27

Pentru că, câți în Hristos v-ați botezat (cu sângele ranelor Sale), cu Hristos v-ați îmbrăcat.

Ieșirea 26

10. Cinci garduri să numesc spre podobirea cortului, cinci zăvoară, cinci stâlpi în intrarea cortului, spre vedearea tuturoră. Minunată închipuire dumnezăștilor rane, aceaste cinci garduri sunt care copere dumnezăirea, cinci zăvoare sunt care închid iadul. Cinci stâlpi, care nădeajdea noastră o întăreăște.

Preoțiiia 26, s. 8

11. În Cartea Preoției, vestită făgăduială să făgăduiasă: va goni din voi cinci pre o sută. Cinci, adecă rane, cu umilință de inimă lipite, toate nevoie și primejdiiile le goneaște și le izgoneaște.

Numeri 7

12. Aducerile lui Dumnezău de la neamuri făcute, toate să rânduia din câte cinci, din câte cinci, adecă: berbeci – 5, țapi – cinci, miei de câte un an – cinci. Orice vom aduce lui Dumnezău puțân va plăcea, de nu va fi împreunat cu 5 rane ale lui Iisus Hristos.

2 Leage 4

13. Moisei au deschilinit trei cetăți preste Iordan, despre răsărit, ca să fie celor greșăți de scăpare. 3 cetăți sunt ranele mânilor, ranele picioarelor și coaștii, la care în toată

³¹⁸ În afara cuvântului-custode (adecă), autorul scrie la [118^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Ranele lui Hristos*.

vreamea, însă mai vârtoș în primejdia morții, arată-să mânduire și scăpare, [118^r] când³¹⁹ păcatele faptelor, lăsărilor și pohtelor ne isgonesc și de moarte ne vinovețesc.

Judecători 18

14. *Bărbații lui Dan au trimis 5 voiniți iscoditori pământului. Să trimitem 5 rane în ceriu, și ne vor aduce iar aceaea noao, ce au adus iscoditorii aceia. Sculați-vă, să ne suim la ei, căci am văzut pământul și, iată, e bun foarte, și voi sădeți cu liniște? Să nu vă leneviți a mearge să intrăți ca să moșteniți pământul fără de nici o muncă³²⁰.*

1 Împărați. 17, s. 40

15. *David și-a ales 5 pietri foarte neatede, cu care împotriva lui Goliat s-a armat. Cinci rane ale lui Iisus 5 pietri de biruință sănt, cu care vrejmașul niciodată nu e ca să nu se oboare.*

Isaiia 19³²¹

16. *Isaiia, între altele, au prorocit: și vor fi 5 cetăți în pământul Eghipetului și una se va chema Cetatea Soarelui, și va trimite lor mânduitoriu și apărătoriu. Cinci cetăți 5 rane sănt, între care rana coastii adevărat să poate chema Cetatea Soarelui. Care aceaste cetăți în inima Sa, ca pământul dosăzilor și năcazurilor (că aşa tâlcuim Eghiptul), le va pune, îndată va simți de față șiesi a fi mânduitoriu și apărătoriu. [118^r]*

Iezuchiil 40

17.³²² *Cinci coți au măsurat îngerul pritvariul bisearicii. Pritvariul ceriului e moartea direptului, aceasta, Arhanghel Mihail, din cinci rane ale Mânduitorului, o măsură; că de se vor afla faptele tale în măsura ranelor, adecă spre cinstea acestora făcute, dirept ești, besareacă a lui Dumnezeu ești, la ceriu te-ai născut.*

³¹⁹ În afara cuvântului-custode (**când**), autorul scrie la [118^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Ranele lui Hristos**.

³²⁰ Precizarea fără de nici o muncă este după textul latinesc (Vulgata 1690: 9. *Surgite, ascendamus ad eos, vidimus enim terram valde opulentam et uberem, nolite negligere, nolite cessare, eamus, et possideamus eam, nullus erit labor.*; cf. Biblia Vulgata 1760: 9. „Sculați-vă, să ne suim la ei, că am văzut pământul foarte găzdac și ugeros; să nu vă leneviți, să nu încetați să meargem și să-l stăpânim, nice o muncă va fi!), lipsind din versiunea septuagintică de la 1688 („9. Sculați-vă și să ne suim cătră ei, căci am văzut pământul și, iată, bun foarte. și voi sădeți cu liniște? Să nu vă leneviți a mearge să intrăți ca să moșteniți pământul.”).

³²¹ Scrie ΛΘ (39), dar în realitate este vorba despre cap 19 (vs. 18), atât în B1688, cât și în Vulgata.

³²² În afara slovo-cifrei ȝ (17), cu statut de custode, autorul scrie la [119^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Ranele lui Hristos**.

Închipuirea Testamentului Nou

- Math. 14   18. *Cinci rane ale lui Hristos sănt pâini, cu care satură toată mulțimea.*
- Math. 25   19. *Sânt cinci tălanțuri cu care, spre cinci desfătăciuni veacnice ale simțurilor, ne învrednicim.*
- Luca 19   20. *Sânt cinci grivne, care cine bine le cheltuiăște cu veselie va auzi oarecând: „Bucură-te”.*
- Ioan 5   21. *Scăldătoarea oilor din Ierusalim avea cinci bolte, la care beteagii, slabănoșii de toate laturile alerga, ca să să vindece.*
- Luca 12   22. *Sânt cinci într-o casă deschiliniți, că în casa inimii simțurile să deschilinesc și nerănduita poftă o isgonesc.*
- Math. 25   23. *Sânt la 5 feate cuminte cinci lămpașe, spre venirea Mirelui, neîncetat arzând. [119^r]*

RUGĂCIUNE – i.e. *ORATIO*

Pricina gătirii

- Iisus Sirah 18, s. 23   1. Mai nainte de ce te vei ruga, găteaște-te pre tine și nu te face ca omul ce ispiteaște pre Domnul.
- Pild. Solom. 16, s. 1   2. Inima omului să gândească ceale direapte, ca de Dumneazău să să tocmească pașii lui.
- Psalm 9, s. 41   3. Pofta săracilor ascultat-ai, Doamne, la gătirea inimilor lor luo aminte ureachea Ta.

Credinții

- Iacob 1, s. 5, 6, 7   4. Iar de să lipseaște cuiva dintru voi de înțelepciune, ceară de la Dumneazău, Cel ce dă tuturor destul și nu înfruntează, și să va da lui. și ceară cu credință, nemic îndoindu-să, pentru că cela ce să îndoiaște asamănă-să cu valul mării, ce să poartă de vânt și să aruncă. Pentru că nu gândească omul acela că va lua ceva de la Domnul.
- Marc. 11, s. 24   5. Toate câte veți ceare, rugându-vă, să creadeți că veți lua.

Nădeajdii

Psalm 61, s. 8

6. Nădăjduiți spre El, toată adunarea năroadelor, vărsați înaintea Lui inimile voastre. Căci Dumnezău ajutoriul nostru iaste în veaci. [119^v]

Plângerea 3, s. 25

7.³²³ Bun iaste Domnul celor ce îngăduiesc pre El, sufletului carele va cerca pre El.

1 Ioan 3, s. 21, 22

8. Iubiților, de nu va huli pre noi inima noastră, îndrăznire avem către Dumnezău. Și orice vom ceare luom de la El.

Dragostii

Psalm 36, s. 7

9. Supune-te Domnului și roagă pre Dinsul.

Isaiia 59, s. 1, 2, 3

10. Au nu poate mâna Domnului a mântui? Au îngreuiat-au ureachea Lui, ca să nu asculte? Ce păcatele voastre osebesc întru mijlocul vostru și întru mijlocul lui Dumnezău, și pentru păcatele voastre au întors fața despre voi, ca să nu vă miluiască. Pentru că mânilile voastre păngărîte-s cu sânge și deagetele voastre – întru păcate.

Plângerea Ieremie 3, s. 43

11. Acoperit-ai cu nor spre Tine pentru rugăciune.

Ioan 9, s. 31

12. Știm că pre păcătoși Dumnezău nu-i ascultă. Ce, de va fi cineva de Dumnezău creațoriu și va face voia Lui, pre acela ascultă.

Ioan 15, s. 7

13. De veți rămânea în Mine și graiurile Meale întru voi vor rămânea, orice veți vrea veți ceare și să va face voao. [120^r]

Umiliinții

Iudit 9, s. 13³²⁴

14. Pururea ai iubit, Doamne, rugăciunea smeriților și a umiliților.

Iisus Sirah 35, s. 17, <18>³²⁵

15. Ruga smeritului norii au pătruns și, până va apropiia, nu se va măngăia. Și nu se va depărta până va socoti Cel Nalt.

³²³ În afara slovo-cifrei 3 (7), cu statut de custode, autorul scrie la [120^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Rugăciune*.

³²⁴ Conținutul acestei trimiteri l-am identificat în Vulgata, la vs. 16 (Vulgata 1690: 16. *Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.*; Biblia Vulgata 1760: „16.

Că nu în mulțime iaste vărtutea Ta, Doamne, nici în puterile cailor iaste vrearea Ta, nici Te-ai plăcut Tie din-ceput cei trufași, ci a celor smeriți și blânci pururea Te-ai plăcut rugăciunea.”), nu și în B 1688.

Psalm 101, s. 18

Facerea 18, s. 27

16. Căută pre ruga celor smeriți și n-au defăimat ruga lor.
17. Începuiu a grăi cătră Domnul mieu, iară eu sănătățimânt și cenușă.

Ascultării

1 Corinth. 14, s. 15

Ioan 4, s. 24

2 Împărați 7, s. 27

Facerea 15, s. 11

18. Ruga-mă-voiu cu duhul, ruga-mă-voiu și cu mintea.
19. Duh e Dumnezău, și cei ce să încchină Lui cu duh și cu adevăr trebuie să închina.
20. Au aflat robul Tău inima lui, ca să să roage cătră Tine ruga aceasta.
21. Si să pogorâră pasările pre trupurile despiciaturile lor (*pe jărteavnic puse*), și Avram gonii pre dinsele³²⁶.

Fierbințealii

Psalm 118, s. 58

Psalm 140, s. 2

22. Rugaiu-mă feații Tale cu toată inima mea.
23. Îndirepteaze-se ruga mea ca tămâia înaintea Ta.

[120^v]

Răbdării până în săvărșăt

Luca 18, s. 1

Fapt. Apost. 1, s. 14

Luca 11, s. 8

24. Să cade lor în toată vreamea a să rugă și a nu să leni.
25. Acestea toți ucenicii era așteptând dinpreună, cu rugăciunea și cu ruga, împreună cu muierile și cu Mariia, maica lui Iisus.
26. Măcar că el va fi statornic în cearere, zic voao, măcar că nu s-ar scula să-i dea lui căci iaste priiaten lui, iară, pentru acolisitura lui, scula-se-va și-i va da lui cătu-i trebuiaște³²⁷.

³²⁵ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă, parțial, și acest vs.

³²⁶ „Si Avram gonii pre dinsele” este după Vulgata. Cf. B1688: „Si să pogorâră pasările pre trupurile despiciaturile lor, și șezu cu dânsene împreună Avram” și Vulgata 1690: *Descenderuntque volucres super cadavera, et abigebat eas Abram.* (în Biblia Vulgata 1760: „Si s-au pogorât paserile pre stârvuri și le apără Avram.”).

³²⁷ „Măcar că el va fi statornic în cearere” nu este în B1688, unde este numai: „Zic voao, săvai nu s-ar scula să-i dea lui, caci iaste priiaten lui, iară pentru acolisitura lui, scula-să-va și-i va da lui cătu-i trebuiaște”. Adaosul este după textul latinesc, dar puțin schimbăt (Vulgata 1690: *Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, et dabit illi quotquot habet necessarios.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Si, de va rămânea el bătând, zic voao că de nu-i va și da, sculându-să, pentru că-i prietenul lui, iară pentru obrăznicie lui să va scula și-i va da oricât îi trebuie.”).

Adeaseori

Iisus Sirah 18, s. 22

Luca 21, s. 36

Tovit 4, s. 25

Colaseani 4, s. 2

27. Nu te împiedeca a da rugă la vreame bună.

28. Privegheati, dară, în toată vreamea rugându-vă, ca să vă destoiniciți a scăpa de aceasta de toate, carele-s venitoare, și să stați înaintea Fiiului Omenesc.

29. În toată vreamea binecuvântează pre Domnul Dumnezăul tău și de la El ceare, pentru că căile tale direapte să să facă, și sfaturile tale să vor spori.

30. La rugă îngăduiți, priveghind întru ea cu mulțemita.

Vremii

Iisus Sirah 39, s. 6

Înțelep. Solom. 16, s. 28

Isaiia 26, s. 9

Psalm 118, s. 62

31. Inima lui va adaoge a mâneca cătră Domnul, Cela ce l-au făcut pre el, și înaintea Celui Nalt se va ruga. [121^r]

32. Trebuie a ajunge soarele spre mulțamita Ta și cătră răsăritul luminii să să roage Tie.

33. De noapte mâne că duhul meu cătră Tine, Dumnezăule.

34. La miazănoapte m-am sculat ca să mă mărturisesc Tie, spre judecățile direptății Tale.

Năcazului

Tovit 12, s. 8

Iudit 4, s. 11

Iona 3, s. 8, 9³²⁹

35. Bună e rugă cu post.

36. Știți pentru că Domnul va auzi rugă voastră, de veți rămânea săvârșind viața voastră cu post și rugă înaintea Domnului³²⁸.

37. Să îmbrăcară cu saci oamenii și dobitoacele, și strigă cătră Dumnezău întins. Și să întoarseră fiștecare din calea lor cea rea și din strâmbătatea ce era în mâna lor. Cine știe, dară, de Se va întoarce Dumnezău și Să va mânăgia și Să va întoarce din urgiai măniei Lui, și nu vom peri.

³²⁸ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 11 este altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *Dicens: „Scitote, quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permaneritis in ieunijs, et orationibus in conspectu Domini.”*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Să știți că va asculta Domnul rugăciunile voastre, de rămâind veți rămânea în posturi și în rugăciuni înaintea Domnului.”).

³²⁹ Scrie, din greșală, Ȑ (3).

Daniil 10, s. 12

1 Timoth. 2, s. 1, 2

Luca 6, s. 27, 28

Iacob 5, s. 16

Ioan 14, s. 13

Ioan 16, s. 23

Ioan 16, s. 24

Math. 17, s. 21

Math. 26, s. 41

Luca 11, s. 13

Isaiia 30, s. <19>

Iov 8, s. 5

38. Nu te teame, Daniil, căci din zioa dintâi, carea ai dat înima ta a înțelege și a te chinui înaintea Domnului Dumnezăului tău, auziți-s-au cuvintele tale. [121^r]

39.³³⁰ Deci rog, mai nainte de toate, să faceți rugi, rugăciuni, ceareri, mulțamite pentru toți oamenii, pentru împărați și pentru toți ceia ce în diregătorii vor fi.

40. Voao zic: „Iubiți pre vrăjmașii voștri, bine faceți celora ce vă uresc pre voi și vă rugați pentru ceia ce vă gonesc pre voi, ca să fiți fiili Părintelui vostru, Carele în ceriu iaste”.

41. Rugați-vă unul pentru alalt ca să vă vindecați. Mult poate rugăciunea direptului făcându-să.

În numele lui Hristos

42. Orice veți ceare întru numele Mieu, aceasta voi face, ca să să mărească Părintele întru Fiul.

43. Adevăr, adevăr zic voao, că oricâte veți ceare de la Tatăl Mieu, întru numele Mieu, va da voao.

Lipsa

44. Ceareți și veți lua, ca bucuria voastră să fie plină.

45. Acest fealiu de drac nu iase, ce numai cu rugăciunea și postul. [122^r]

46.³³¹ Privegheați și vă rugați, ca să nu intrăți la ispita.

Folos

47. Direct aceaea de sănțeți voi răi, știți dări bune a da feciorilor voștri, dară cu cât mai vârtos Tatăl vostru Cel din ceriu va da Duh Sfânt celora ce cer de la El?

48. Cu plângere au plâns: „Miluaște-mă!” Milui-te-va <la>³³² glasul strigării tale; când l-au văzut, ascultatu-te-au.

49. Iar tu mâne că cără Domnul Atotătoriul, rugându-te. De vei fi curat și adevărat, îți va asculta ţie rugă și-ți va aşaza ţie petrecerea direptății.

³³⁰ În afara slovo-cifrei ΛΘ (39), cu statut de custode, autorul scrie la [122^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Rugăciune**.

³³¹ În afara slovo-cifrei ΜΣ (46), cu statut de custode, autorul scrie la [122^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Rugăciune**.

³³² Omisiune întocmai în B1688.

Vrednicicia

2 Leage 4, s. 7

50. Ce limbă mai mare iaste căriia să-i fie Dumnezeu într-ajutoriu, precum noao întru toate, întru care vom chiama pre Dinsul?

3 Împărați 8, s. 27

51. Căci de acum adevărat va lăcui Dumnezeu cu oamenii pre pământ? De vreame ce ceriul și ceriul cierurilor nu vor fi destule ție, cu cât mai mult casa aceasta?

Veselie

Înțelep. Solomon 8, s. 16, 17

52. Întrând în casa mea, mă voi odihni cu ea. Pentru că nu are amărăciune adunarea ei, nici dureare – viețuirea ei, ce veselie și bucurie. [122^r]

Cuget

Iisus Sirah 14, s. 21, <22>³³³

53.³³⁴ Fericit bărbatul carele intru înțelepciune să va săvârși și carele intru înțeleagerea lui va vorovi. Si intru ascunsele lui socoti-se-va.

Psalm 5, s. 3

54. Căci cătră Tine mă voi ruga, Doamne! Dimineața asculta-vei glasul meu. Dimineața dvori-voiu Ție și voi vedea³³⁵.

Plânger. Ieremie 2³³⁶, s. 19

55. Scoală-te, bucură-te noaptea, la începăturile străjii tale varsă ca apa inima ta pre dinaintea feaței Domnului, ridică cătră El mânila tale.

"   3, s. 28

56. Șădea-va singur și va tăcea, căci au ridicat asupra lui.

Psalm 118, s. 15, 16

57. Întru poruncile Tale voi zăbovi și voi soci căile Tele. Întru direptățile tale voi cugeta, nu voi uita cuvintele Tale.

"   s. 24

58. Pentru că mărturiile Tale cugetul meu iaste, și sfaturile meale – direptățile Tale.

³³³ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă, parțial, și acest vs.

³³⁴ În afara slovo-cifrei șīr (53), cu statut de custode, autorul scrie la [123^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlu - **Rugăciune**, iar dedesubt, subtitlul **Cuget**.

³³⁵ Expresia este după B1688 („Căci cătră Tine mă voi ruga, Doamne! Dimineața asculta-vei glasul meu; dimineața dvori-voiu Ție și mă vei vedea.”), mai puțin forma ultimului v. la pers. I, care este după textul latinesc (Vulgata 1690: 4. Quoniam ad te orabo, Domine mane exaudies vocem meam. 5. Mane astabo tibi et videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.”).

³³⁶ Scrie, din greșală, șīr (3).

Psalm 38, s. 4

59. Cugetam întru poruncile Tale, carele am iubit foarte.

60. Să încălzi inima mea înlăuntrul mieu, și întru cugetul mieu ață-șă-va foc.

RĂBDARE – i.e. *PATIENTIA*

În ce chip

Iisus Sirah 2, s. 21

1. Ceia ce să tem de Domnul păzesc poruncile [123^r] Lui³³⁷, și vor răbdă la cercetarea Lui³³⁸.

Efeseani 4, s. 1, 2

2. Rog, direct aceea, pre voi, eu, cel legat întru Domnul, cu vreadnicie să umblați chiemării carii v-ați chemat, cu toată smerenia și blândeatele, cu îndelungă răbdare a măniei, suferind unul pre alalt cu dragoste.

2 Corinth. 6, s. 4, 5

3. Întru tot intemeind pre voi, ca ai lui Dumnezău slugi, întru îngăduință multă, întru năcazuri, întru nevoi, întru strânsori, întru rane, în temnițe, în neașezări, în osteneale, în privegheri, în posturi.

Coloseani 1, s. 9, 10, 11, 12

4. Nu încetăm pentru voi rugăciune și cerând ca să vă pliniți de cunoștință voii Lui. Întru toată înțelepciunea și înțeleagerea duhovnicească să umblați voi cu vrednicie Domnului, spre toată plăcerea, întru tot lucrul bun, rodind și crescând spre cunoștință lui Dumnezău, cu toată putearea întărindu-vă, după tăria mărirei Lui, în toată răbdarea și îndelungarea măниi, bucuroși, mulțămind Părintelui Celuia ce ne-au învreadnicit pre noi în partea sorțului sfinților, întru lumină.

Iudit 8, s. 26³³⁹

5. Noi, dară, să nu izbândim spre noi pentru aceastea ce pătimim, ce să împutăm păcatelor noastre, pătimirea

³³⁷ În afara cuvântului-custode (**Lui**), autorul scrie la [123^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Răbdare*.

³³⁸ În B1688, capitolul 2 are 20 de vs. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius.*; Biblia Vulgata 1760: „Cei ce să tem de Domnul păzesc poruncile Lui și răbdare vor avea până la privirea Lui.”).

³³⁹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 26 (de fapt, și 27) este cu totul altul. Autorul traduce după izvorul latinesc (Vulgata 1690: 26. *Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quae patimur,* 27. *Sed reputantes peccatis nostris haec ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi servi corripimus, ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus.*; Biblia Vulgata 1760: „26. Si noi, dară, să nu ne izbândim pentru aceaste ce pătimim, 27. Ci să socotim aceaste pedeapse a fi mai

aceasta-mi iaste a lui Dumnezău bici, cu care ca niște [123^v] slugi³⁴⁰ cercetăm, spre întoarcerea și nu spre piarderea noastră ni s-au tâmplat.

Pricina răbdării în paguba sorțului

Iov 1, s. 21

6. Gol am ieșit din pântecele maiciei meale, gol voiu și întra acolo. Dumnezău au dat, Dumnezău au luat, în ce chip Domnului s-au părut, aşa s-au și făcut, fie numele Domnului blagoslovit în veaci.

Evrei 10, s. 34

7. Jăfuirea averilor voastre cu bucurie ati primit, cunoscând a avea voao mai bună aveare în ceriuri, și veacnică.

Luca 6, s. 29

8. De la cela ce-ți ia veșmântul, și cămașa nu-i opri.

Pricina răbdării în beteșug

Psalm 15, s. 3

9. Înmulțitu-s-au slăbiciunile lor, după aceastea au sărguit.

Iisus Sirah 31, s. 2

10. Boala grea va trezbi somnul (*sufletului*).

Iisus Sirah 38, s. 9

11. Fiiule, în boala ta, nu fi nebăgătoriu de samă, ce te roagă Domnului, și El va vindeca pre tine.

2 Corinth. 5, s. 1

12. Știm că de să va surpa cea pămintescă a noastră casă, a lăcașului zidire de la Dumnezău, avem casă veacnică în ceriu, nefăcută de mănă.

" 12, s. 9

13. Deci cu dulceață mai mult mă voiu lăuda întru slăbiciunile meale, ca să să sălășluiască în mine putearea lui Hristos. [124^r]

2 Corinth. 12, s. 10

14.³⁴¹ Pentru aceaea pohtesc întru slăbiciune, căci, când slăbesc, atuncea sănt tare.

Ioan 11, s. 4

15. Aceasta boală nu iaste spre moarte, ce pentru mărireia lui Dumnezău, ca să să măreasă Fiiul lui Dumnezău prin ea.

---

mici decât păcatele noastre, zbicele Domnului cu carele ca slujile ne certăm spre întoarcerea și spre perirea noastră a ni să întâmpla, să creadem.”).

³⁴⁰ În afara cuvântului-custode (*slugi*), autorul scrie la [124^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Răbdare**.

³⁴¹ În afara slovo-cifrei *ΔΙ* (14), cu statut de custode, autorul scrie la [124^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Răbdare**.

Pricina răbdării în defăimare

Math. 5, s. 11, 12

16. Fericiti veți fi când vor ocărî pre voi și vă vor goni și vor zice tot răul graiu asupra voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă e în ceriuri, că aşa au gonit pre prorocii mai nainte de voi.

1 Petr. 4, s. 14

17. De vă ocărâti întru numele lui Hristos, fericiti sănăteți, căci Cel al mărirei și al lui Dumnezău Duh spre voi Să odihneaște.

Pricina răbdării în năcăjarea sufletului

Ioan 16, s. 6, 20

18. Măhnirea au umplut inima voastră. Iar măhnirea voastră spre bucurie să va face.

Ioan 16, s. 22

19. Deci și voi măhnire acum aveți, ce iarăși voiu vedea pre voi și să va bucura inima voastră, și bucuria voastră nimenea nu o va lua de la voi.

1 Petr. 2, s. 19

20. Pentru că acesta e darul, de va răbda neștine întristăciuni pentru știință lui Dumnezău, pătimind fără de vină.

Plânger. Ierem. 1, s. 14,

16, 17, 19

21. Deade-mă Domnul perit toată zioa cu dureare. Pre aceasta eu plâng, și ochiul meu pogorî apă. [124^v] Dirept³⁴² e Domnul, și gura Lui am amărât.

" 3, s. 19, 20, 21, 22

22. Adușu-mi aminte de sărăciia mea și goana amărăciunii meale și a hierii. Cu pomenire voiu pomeni și va buiugui asupra mea sufletul meu. Pre aceasta voiu pune la inima mea, pentru aceaea voiu răbda. Milele Domnului căci nu m-au părăsit pre mine, căci nu s-au săvârșit milosârziile Lui.

Marc. 15, s. 34

23. Dumnezăul meu, Dumnezăul meu, la ce m-ai părăsit?

Cearea răbdării în moartea iubiților

Iisus Sirah 22, s. 10

24. Nu prea mult plânge pre mort, căci s-au odihnuit.

Iisus Sirah 38, s. 16, 18, 19

25. Fiiule, spre cel mort slobozi lacrămi și, ca când ai pătimi greale, înceape de plângere și fă jale după vreadnicicia lui, o zi și doao, pentru cleavete (*adecă ca să nu te clevetească alții că pentru moarte te bucuri*).

³⁴² În afara cuvântului-custode (**dirept**), autorul scrie la [125^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Răbdare**.

<1>Solonean³⁴³ 4, s. 13, <14>³⁴⁴

26. Și nu voiu să nu știți voi, fraților, pentru cei morți, ca să nu vă întristați ca și ceialalți carii nu au nădeajde. Pentru că, de creadem că Iisus au murit și au învis³⁴⁵, aşa și Dumnezău, pre cei ce au adurmit, prin Iisus, îi va aduce împreună cu El. [125^r]

Lipsa

Evreai 10, s. 35, 36

27. Nu vă lepădați, dară, îndrăznirea voastră, carea are mare dare de plată. Că aveți trebuința răbdării, ca, voia lui Dumnezău făcându-o, veți lua făgăduința.

Rămleani 8, s. 29

28. Pre carii au cunoscut mai nainte, au și rânduit mai nainte, tocma la fața chipului Fiiului Lui, ca să fie El dintâi născut întru mulți frați (adecă: *pre carii Dumnezău au cunoscut mai nainte că-I vor fi priiateni și iubiți prin darul Sfinții Sale, pre aceștea i-au și rânduit spre aceasta, ca să pătimească și să fie aseamenea Fiiului Său în pătimire, Care pentru noi atâtă trudă și rane au răbdat*).

1 Solon. 3, s. 3

29. Nimenea să nu să clătească întru năcazurile aceastea, pentru că voi știți că spre aceasta ne aflăm.

2 Timoth. 3, s. 12

30. Toți ceia ce vor cu bună-credință a trăi întru Hristos Iisus goni-să-vor.

Direptatea

Iacob 5, s. 7, 8

31. Îndelungați, dară, cu răbdarea, fraților, până la venirea Domnului. Iată, lucrătoriul pământului aşteaptă pre cea cinstință roadă a pământului, mult îngăduind pentru ea, până când va priimi ploaie timpurie și târzie. Răbdați și voi, întăriți inimile voastre. [125^v]

Iacob 5, s. 9, 10, 11

32. Iată, judecătoriul înaintea ușilor stă. Luati pildă a patimei reale, frații miei, și a îndelungatei răbdări pre prorocii carii au grăit cu numele Domnului. Iată, fericim pre ceia ce răbdă, răbdarea lui Iov ați auzit și săvârșitul Domnului ați văzut, căci mult milostiv iaste Domnul și îndurătoriu.

³⁴³ I.e. Tesalonicieni.

³⁴⁴ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

³⁴⁵ Pf. c. al v. *a invia*, cu forma arh. de part., *învis*.

- 1 Petr. 2, s. 21   33. Hristos au pătimit pentru noi, voao lăsând pildă, ca să urmați urmelor Lui.
- Ioan 15, s. 18   34. De lumea pre voi uraște, cunoașteți că pre Mine mai nainte decât pre voi au urât.
- Iisus Sirah 2, s. 4, 5   35. Tot ce să va aduce ție priimeaște și întru schimbările smerirei tale îndelungează răbdarea. Căci cu focul să ispiceaște aurul, și oamenii cei priimiți – în cuptoriul smereniei.
- Evrei 12, s. 3   36. Socotiți pre Cela ce ca aceasta împotrivire au răbdat de cei păcătoși spre El, ca să nu osteneți, sufletele voastre slăbind.
- Luca 23, s. 41   37. Și noi, pre direptul, pentru că vreadnice de cealea ce am făcut luom, iar Acesta nemică rău n-au făcut.
- Ioan 15, s. 20   38. „Nu iaste sluga mai mare de domnul lui”. De M-au gonit pre Mine, și pre voi vor goni.

Folos

- Apocal. 3, s. 10   39. Căci ai păzit cuvântul îngăduinței Meale, și Eu pre tine voiu păzi, din ceasul cel ce va să vie preste toată lumea, să ispicească pre ceia ce lăcuiesc pre pământ. [126^r]
- Luca 21, s. 19   40. Cu răbdarea voastră agonisiți sufletele voastre.
- Rămleani 5, s. 3, 4   41. Ne lăudăm întru năcazuri, știind că năcazul îngăduință face. Iar îngăduință – ispită, iar ispita – nădeajde. Iar nădeajdea nu rușinează.
- Pild. Solom. 15, s. 19   42. Omul mănios găteaște vrăjbi, iar cel îndelungat la mănie și pre cea viitoare potoleaște.
- 2 Corinth. 4, s. 17   43. Cel din-dată iușor al scârbei noastre cea de prisosit, întru prisosire, veacnică greime a mărirei, lucrează noao.
- Rămleani 8, s. 18   44. Socotesc că nu-s vreadnice patimile vremii de acum cătră cea viitoare mărire să să descopere cătră noi.

Vreadniciia

- Evrei 12, s. 5, 6   45. Fiiul meu, nu fi nebăgătoriu de samă de cercetarea Domnului, nici te slăbi, de Dinsul mustrându-te, pentru că pre carele iubeaște Domnul îl ceartă și bate pre tot fiul pre carele îl priimeaște.

- Apocal. 3³⁴⁶, s. 19
Pild. Solom. 3, s. 11, 12
- Tovit 12, s. 13
Pild. Solom. 16, s. 32
- 1 Petr. 2, s. 20
Filip. 1, s. 29
- Iacob 1, s. 2, 3, 4
1 Petr. 4, s. 13
- Iisus Sirah 1, s. 20
2 Corinth. 1, s. 5
- Psalm 93, s. 19
46. Eu pre căți voi iubi, mustru-i³⁴⁷.
47. Fiiule, nu defâima învățatura Domnului, nici te muia, mustrându-te, pentru că pre cel ce iubeaște Domnul ceartă și bate pre tot fiul carele primeaște.
48. Pentru că priimit erai la Domnul, de lipsă au fost a te ispiti³⁴⁸.
49. Mai bun iaste omul cel îndelungat la mănie [126^v] decât cel vârtos, și cel ce-ș biruiașteurgia – decât cela ce ia cetate.
50. Bine făcând și pătimind, de veți răbdă, acesta e har lângă Dumneazău.
51. Voao vi s-au dăruit, pentru Hristos, nu numai ca la El să credeți, ce și a pătimi pentru El.

Veselie

- Iacob 1, s. 2, 3, 4
Iisus Sirah 1, s. 20
Psalm 93, s. 19
52. Toată bucuria sociți, frații miei, când la multe fealiuri de ispite veți cădea, știind că ispita credinței voastre lucrează îngăduială, iar îngăduiala lucru deplin are.
53. Întru cât părtași sănțeți patimilor lui Hristos, bucurați-vă, ca și întru descoperirea mărire Lui vă veți bucura, veselindu-vă.
54. Până la o vreame, îngădui-va cel îndelung răbdătoriu, și apoi, la El, va răsări veselie.
55. În ce chip prisosesc patimile lui Hristos întru noi, aşa prin Hristos prisoseaște și mângăierea noastră.
56. După mulțimea durerilor meale în inima mea, mângăierile Tale au veselit sufletul meu.

³⁴⁶ Scris, din greșală, A (4).

³⁴⁷ Scris μ<cmp>iο, dar pe io l-am transcris, aici, i.

³⁴⁸ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 13 este cu totul altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Si pentru că priimit erai lui Dumnezeu, lipsă au fost ca să te cearce ispita.”).

RĂBDARE PĂNĂ ÎN SĂVÂRŞIT – i.e. *PERSEVERANTIA*

În ce chip

Galat. 5, s. 7, 8

1. Alergat-ați bine. Cine pre voi au contenit să nu vă plecați devărului? Îndemnarea nu e din [127^r] cela ce vă cheamă pre voi.

Evrei 12, s. 7

2. De veți răbdă certarea, ca unor fii voao Să apropie Dumneazău.

Psalm 17, s. 41

3. Goni-voiu³⁴⁹ vrăjmașii miei și voiu prinde pre dinșii; și nu mă voiu întoarce pănă unde vor lipsi.

Psalm 39, s. 3

4. Puse preste piatră picioarele meale și îndireptă pașii miei.

Psalm 104, s. 4

5. Cercați pre Domnul și vă întăriți, cercați fața Lui pururea.

Iisus Sirah 27, s. 11

6. Graiurile bunului credincios – pururea înțelepciune. Iar cel fără minte ca luna să premeneaște.

1 Corinth. 7, s. 20

7. Fieștecările, întru chemarea carea s-au chemat, întru aceea să rămâie.

Avacum 2, s. 1

8. Pre straja mea voiu sta și mă voiu sui pre piatră și voiu socoti a vedea ce va grăi întru mine și voiu răspunde asupra muștrării meale.

Iisus Sirah 11, s. 19, 20

9. Stăi întru făgăduința ta (*adecă legăturii cu care Domnului te-ai legat, dându-te pre tine spre slujba Lui*) și voroveaște întru ea (*adecă despre ea în inima ta lucrează, gândind ce lipsește la aceaea și cum o vei țânea*), și în lucrul tău te vei creaște. Nu te mira întru lucrurile păcătosului, create în Domnul și rămâi în truda ta. [127^r]

Evrei 6, s. 11, 12

10.³⁵⁰ Pohtim fieștecările dintru voi aceastași a arăta sărguială, cătră adeverirea nădejdii pănă la săvârșit. Ca nu zăbavnici să vă faceți, ce asămănători celor ce, prin credință și prin răbdarea măniei, moștenesc făgăduințele.

Ioan 17, s. 4

11. Eu Te-am slăvit pre pământ. Lucrul am săvârșit, carele ai dat Mie ca să fac.

Ioan 4, s. 34

12. Mâncarea Mea iaste ca să fac voia Celuia ce M-au trimis pre Mine și să săvârșesc lucrul Lui.

³⁴⁹ Urmează, în paranteză, **dujmanii**.

³⁵⁰ În afara slovo-cifrei **î** (10), cu statut de custode, autorul scrie la [128^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Răbdarea pănă în săvârșit**.

Lipsa

Luca 9, s. 62

14. Nimeni, puind mâna lui pre plug și căutând înapoi, iaste îndireptat întru împărăția lui Dumnezău.

Iisus Sirah 2, s. 15

15. Vai voao, celor ce ați pierdut răbdarea și celor ce ați părăsit calea cea direaptă și v-ați abătut pre calea nedireptilor. Ce veți face când va cerca Domnul?

Math. 10, s. 22

16. Cela ce va răbda până în săvârșit, acela să va spăsi.

1 Corinth. 9, s. 24

17. Nu știți că cei ce la țeanchiu aleargă, toti aleargă, iară unul ia plașca? Așa alergați, ca să apucați.

2 Ioan s. 8, 9

18. Căutați pre însivă, pentru ca să nu piardeti carele ați lucrat, ce plată deplin să luati. Tot cela ce treace, și nu rămâne întru învățătura lui Hristos, Dumnezău nu are.
[128^r]

Apocal. 2, s. 5

19. Adu-ți aminte de unde ai căzut și te pocăiaște și ceale dintâi fapte fă. Iar de nu, viu la tine curând și voiu porni sfeașnicul tau din locul lui, de nu te vei pocăi.

" s. 10

20. Iată, va să puie dintru voi diavolul în temniță ca să vă ispiti și să aveți năcaz de 10 zile. Fii credincios până la moarte și voiu da tie cununa vietii.

" s. 26, 27

21. Cela ce biruiaște și cela ce păzeaște până în săvârșit lucrurile Meale, da-voiu lui biruință preste limbi. Si va paște pre ei cu toiac de fier și vasele ceale de lut să vor zdrobi.

1 Corinth. 15, s. 58

22. Deci, frații miei iubiți, neclătiți fiți, nemutați, prisosind întru lucrul Domnului pururea, știind că osteneala voastră nu iaste deșartă întru Domnul.

Galat. 6, s. 9

23. Făcând bine să nu Tânjim, pentru că în vreamea sa vom secera stricăciune.

Luca 22, s. 28, 29

24. Voi sănteți carii ați rămas cu Mine întru bântuialele Meale. Si Eu vă făgăduiesc voao, cum făgădui Mie Tatăl Mieu, împărăție, ca să mâncăți și să beați la masa Mea, întru împărăția Mea.

2 Timoth. 4, s. 7, 8

25. Nevoița cea bună m-am nevoit, calea am săvârșit, leagea am păzit. De acumă mi să pune cununa direptății,

³⁵¹ I.e. Tesaloniceni; trimite, greșit, la vs. **Δι** (14), dar conținutul trimiterii este în vs. 13 atât în B1688, cât și în Vulgata.

carea va da mie Domnul în zioa ceaea, cel direct Judecătoriu, și nu numai mie, [128^v] ce³⁵² tuturor celor ce au îndrăgit arătarea Lui.

Tovit 2, s. 18

26. Fii din părinți sfinți săntem și acea viață așteptăm, care o va da Dumnezău acestora, ce credința sa nu o mută de către El³⁵³.

Vrednicie

Evreai 3, s. 14

27. Părtăși ne-am făcut lui Hristos, de vom ținea începătura stării pănă la săvârșat adevarită.

Ioan 15, s. 9, 10

28. Rămâneți în dragostea Mea. De veți păzi poruncile Meale, rămânea-veți intru dragostea Mea, în ce chip Eu poruncile Tătâni-Mieu am păzit și rămâiu într-a Lui dragoste.

Apocal. 3, s. 11, 12

29. Iată, viu curând. Tânără care ai, ca nimenea să nu ia cununa ta. Cela ce biruiaște face-voiu lui stâlp în biseareca Dumnezăului Mieu. Si afară nu va mai ieși și voiu scrie preste el numele Dumnezăului Mieu.

" s. 21

30.³⁵⁴ Cela ce biruiaște da-voiu lui să șază cu Mine în scaunul Mieu, în ce chip și Eu am biruit și am șăzut cu Tatăl Mieu în scaunul Lui.

---

³⁵² În afara cuvântului-custode (ce), autorul scrie la [129^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Răbdarea pănă în săvârșit*.

³⁵³ În versiunea septuagintică de la 1688, capitolul 2 are 15 vs. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690): *Quoniam filij sanctorum sumus, et vitam illam expectamus, quam Deus datus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că săntem fiili celor sfinți și acea viață așteptăm carea Dumnezeu o va da celor ce credința sa niciodată nu o schimbă de la El.”).

³⁵⁴ Scrie, în mod eronat, κτ (23).

RÂVNA – i.e. ZELUS

În ce chip

Psalm 68, s. 12

1. Râvna casii Tale m-au mâncat pre mine și ocările celor ce te ocărăsc pre Tine au căzut asupra mea. [129^r]

Psalm 118, s. 138

2.³⁵⁵ Topitu-m-au râvnirea Ta, că au uitat cuvintele Tale vrejmașii miei.

3 Împărat. 19, s. 10

3. Râvnind am râvnit Domnului celui întrutoțiiitoriu, căci au părăsit pre Tine fiii lui Israil.

Psalm 118, s. 157

4. Văzuiu nepricepuți și mă măniam, căce cuvintele Tale n-au păzit.

2 Corinth. 11, s. 29

5. Cine bolește și eu nu bolesc? Cine să sminteaște și eu nu mă arzu?

Cântar. 8, s. 6

6. Tare e ca moartea dragostea, grea e ca iadul împotrivirea.

Luca 12, s. 49

7. Foc am venit să puiu pre pământ, și ce voiud e s-au aprins?

Filip. 1, s. 8, 9, 10, 11

8. Martur iaste mie Dumnezău, că pohtesc pre toți voi întru milosârdiile lui Iisus Hristos. Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră încă mai mult și mai vârtoș să prisosească întru cunoștință și toată simțirea. Ca să îspitiți voi ceale ce să osebesc, ca să fiți curați și neîmpiedecați la zioa lui Hristos. Pliniți de roadele direptății celor ce sănt prin Hristos Iisus, în lauda și mărirea lui Dumnezău.

1 Solon. 2, s. 6, 7, 8

9. Putând în greutate a fi, ca ai lui Hristos apostoli, ce ne-am făcut blânzi în mijlocul vostru, ca o doică ce-și încălzeaște copiii ei. Așa pohtind pre voi, bine vom a da voao nu numai Evanghelia lui Dumnezău, ce și ale noastre suflete, pentru căci dragi nouă făcetu-v-ați. [129^r]

Galat. 4, s. 19

10. Feții miei, pentru carii iarăș chinuiesc, pănă unde se va închipui Hristos întru voi!

Rămleani 9, s. 2, 3

11. Întristare mie mare și neîncetată dureare inimii meale. Că mă rugam eu sângeur anathema să fie de la Hristos, pentru frații miei, care-m sănt rudenii după trup.

Psalm 138, s. 20

12. Au nu pre cei ce Te-au urât, Doamne, am urât, și pre vrăjmașii Tăi mă topiam?

---

³⁵⁵ În afara slovo-cifrei **8** (2), cu statut de custode, autorul scrie la [129^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Râvna**.

Lipsa

1 Timot. 5, s. 8

13. De vreame ce neștine de ale lui și mai vârtos de ai casii lui nu ia aminte, de credință s-au lepădat și iaste decât cel necredincios mai rău.

Facerea 9, s. 5

14. Sâangele sufletelor voastre din mâna a toată jigania³⁵⁶ îl voiu ceare; și dintru mâna omului, și a fratelui lui voiu ceare aceasta.

Ieremia 48, s. 10

15. Blestemat – cela ce face faptele Domnului cu leane și cela ce scoate sabia lui din sânge.

Filos

Iacob 5, s. 20

16. Cela ce întoarce pre păcătos din rătăcirea căii lui va măntui suflet din moarte și va acoperi mulțime de păcate.

Pild. Solom. 11, s. 25

17. Sufletul ce binecuvântează veseli-să-va, și cel ce îmbată îmbăta-să-va³⁵⁷. [130^r]

Eclisiast. 11, s. 1

18.³⁵⁸ Trimite pâinea ta pre fața apei (*adecă nemulțămitorilor*), căci întru mulțimea zilelor vei afla pre ea.

1 Petru 5, s. 2, 3, 4

19. Pașteți cea dintru voi turmă a lui Dumnezău, socotindu-o nu cu sila, ce cu bunăvoie, nici cu agonisită rea, ce cu osârdie, nici ca cum ati stăpâni sorților, ce pilda făcându-vă turmei. Și, arătându-Să Începătoriul păstorilor, veți lua cea neveștejtită a slavei cunună.

Vreadnicie

Daniil 12, s. 3

20. Ceia ce înțeleg vor lumina ca lumina întăriturii, și cei ce învață pre alții în calea direptății – ca stealele în veac³⁵⁹.

³⁵⁶ Se impune forma articulată de sg. Structura inițială (**mâna a toată jiganii**) este reflexul interpretării grafiei din B1688: **мъна атоате жиганій ле** (**mâna atoate jiganii le**).

³⁵⁷ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 25 este discret diferit („Tot sufletul ce bine să cuvintează iaste prost, și omul mânos nu e cu chip bun.”). Autorul urmează cvasifidel textul latinesc (Vulgata 1690: *Anima, quae benedicit, inpinguabitur, et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Sufletul cel ce binecuvintează să va îngășa, și cel ce îmbată, și el să va îmbăta.”).

³⁵⁸ În afara slovo-cifrei **И** (18), cu statut de custode, autorul scrie la [130^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Râvna**.

³⁵⁹ Autorul valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688 („Și ceia ce înțeleg vor lumina cu lumina întăriturii, și pentru direptății cei mulți – ca stealele în veac și încă.”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi*

Math. 5, s. 19³⁶⁰

21. Cela ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru împărăția ceriurilor.

Veselie

Ieremia 15, s. 19

22. De vei scoate cinstit din nevreadnic, ca gura Mea vei fi (*adecă, cu toată desfășăciunea te vei umplea*).

Direptatea

2 Corinth. 5, s. 15

23. Pentru toți au murit Hristos, pentru ca ceia ce trăiesc să nu mai trăiască loruș, ce Celuia ce pentru ei au murit și S-au sculat.

<?>³⁶¹

24. Nu ocărî om ce să întoarce de la păcat, adu-ți aminte că toți săntem întru vini. [130^v]

RĂTĂCIREA MINȚII – i.e. *EVAGATIO MENTIS*

În ce chip

Math. 15, s. 8

1. Oamenii aceștea cu buzele lor Mă cinstesc, iar inima lor departe e de Mine.

Efes. 4, s. 27

2. Nu dareți loc diavolului.

Eclisiast. 5, s. 1

3. Nu grăbi asupra gurii tale și inima ta nu sărguiască ca să scoată cuvânt înaintea lui Dumnezău, căce Dumnezău e în ceriu sus, și tu, pre pământ, jos.

1 Petr. 4³⁶², s. 7

4. Întregiți-vă la minte și vă treziți la rugi.

Psalm 39, s. 17

5. Inima mea m-au părăsit. S-au înmulțit decât pării capului meu.

Ieremie 48, s. 10

6. Blestemat cela ce face faptele Domnului cu leane.

Luca 19, s. 45, 46

7. Începu a scoate pre cei ce vindea într-însa și cumpăra, zicând lor: „Casa mea casă de rugăciune iaste, iar voi o ați făcut pre ea peșteră tălharilor.”

---

stellae in perpetuas aeternitates.; cf. Biblia Vulgata 1760: „Iară cei ce vor fi învățați vor scăpa ca strălucirea tării; și cei ce învață spre dreptate pre mulți, ca stealele în veacii veacilor.”).

³⁶⁰ Scrie, din greșală, numai Θ (9).

³⁶¹ Trimitere omisă. Loc neidentificat.

³⁶² Trimitere, din greșală, la cap $\widetilde{\epsilon}$ (5).

SCANDĂLĂ – i.e. *SCANDALUM*

În ce chip

Psalm 140, s. 10

1. Păzeaște-mă de lațul carele mi-au întins mie și de
piadecele cealea ce fac mie fărădeleagea. [131^r]

Psalm 139, s. 6

2.³⁶³ Cu funi au întins laț picioarelor meale, ținându-se
de cărare, piaadeci puseră mie.

Fuga

Pild. Solom. 15, s. 20

3. Căile celor destoinici bătute-s.

Math. 16, s. 23

4. Pasă dinapoia Mea, satano, sminteaală Îm ești, căci
nu gândești de cealea ce sănt ale lui Dumneazău, ce de-ale
oamenilor.

Faptele 24, s. 16

5. Mă nevoiesc neîmpiedecată știință a avea cătră
Dumneazău și cătră oameni, puruea.

Paguba

Iezec. 14, s. 7, 8

6. Om din casa lui Israil, oricarele certarea inimii lui
va rândui înaintea feații lui, voiu întări fața Mea preste
omul acela și-l voiu pune pre el întru semn și întru stingere
și-l voiu ridică pre el din mijlocul norodului Mieu.

Math. 13, s. 41, 42

7. Trimite-va Fiiul Omenesc pre îngerii Lui și vor
culeage dintru împărația Lui toate smintealele și pre ceia
carii fac fărădeleagea. Și-i vor arunca pre ei în cuptoriul de
foc.

Math. 18, s. 6

8. Iar cine ar sminti pre unul de acești mici, carii cred
întru Mine, mai bine e lui să să spânzure piatra morii de
grumazii lui și să să îneace într-adâncul mării.

Luc. 17, s. 1

9. Fără putință iaste să nu vie zmintealele, iară vai
aceluia pen³⁶⁴ carele vin!

Malah. 2, s. 8, 9

10. Ați zmintit pre mulți, pentru care, Eu am dat pre
voi lăpădați la toate limbile. [131^r]

1 Corinthon. 8, s. 12

11.³⁶⁵ Greșind la frați și bătând a lor știință, slabă
fiind, la Hristos greșiți.

³⁶³ În afara slovo-cifrei **ă** (2), cu statut de custode, autorul scrie la [131^r], deasupra liniei chenarului paginii,
colontitlul – **Scandăla**.

³⁶⁴ Scris întocmai în B1688.

³⁶⁵ În afara slovo-cifrei **ă** (11), cu statut de custode, autorul scrie la [132^r], deasupra liniei chenarului paginii,
colontitlul – **Scandăla**.

SCUMPEATE – i.e. *AVARITIA*

În ce chip

Pild. Solom. 27, s. 20

1. Iadul și perirea nu se satură, aşijderea și ochii oamenilor – nesățioși.

Iisus Sirah 10, s. 9

2. Decât scumpu nemic nu iaste mai necurat³⁶⁶.

Isaiia 56, s. 11

3. Toți la căile lor au urmat, fieștecarele după a lui prisosire pre marginile lui.

Efes. 5, s. 3

4. Lăcomia nici să să numească întru voi.

Pild. Solom. 23, s. 4

5. Nu-ți întinde ochii tăi spre avuție care nu o poți dobândi, pentru că îș va face aripi ca unui vâltur și va zbura în ceriu³⁶⁷.

Psalm 61, s. 11

6. Bogăția de-ar curge, nu vă lipiți inima voastră de dinsă³⁶⁸.

Luca 12, s. 15

7. Vedeți și vă păziți de lăcomie, căci nu când va prisosi la neștine, viața lui iaste din avuțile lui.

Înțelep. Solom. 5, s. 8, 9

8. Ce ne-au folosit noao mândrii? Și sumetiia avuții ce au adus voao? Trec toate ca umbra³⁶⁹.

³⁶⁶ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 9 este cu totul altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Avaro autem nibil est scelestius. Quid superbit terra et cinis?*; cf. Biblia Vulgata 1760: Iară decât cel lacom nimic nu e mai necurat. Ce să fălește pământul și cenușea?”).

³⁶⁷ Conținutul vs. 4 din versiunea septuagintică de la 1688 este discret diferit („Nu te întinde, fiind measer, cu cel avut, și cu al tău gând lipseaște-te.”). Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: 5. *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere, quia facient sibi pennas quasi aquilae, et volabunt in coelum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „5. Nu rădica ochii tăi spre averi care nu le poți avea, că-ș vor face arepi ca de pajoră și vor zbura spre ceriu.”).

³⁶⁸ Autorul valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688 („Nu nădejduiți pre strâmbătate și spre jah nu pohtiți; *avuția, de va cură, nu vă puneți aproape inima*”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: *Nolite sperare in inquietate, et rapinas nolite concupiscere, divitiae si affluent, nolite cor apponere;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Să nu nădăjduiți spre nedreptate și jefuri să nu poftiți; *bogăția de ar curge, să nu vă lipiți inima.*”).

³⁶⁹ La o analiză atentă, rezultă valorificarea ambelor surse și chiar o opțiune personală pentru persoana a II-a pl. în locul pers. I pl. (cf. B1688: „Ce ne-au folosit noao mândria? Și avuția cu semetie ce au folosit noao? Trecut-au acealea toate ca umbra și ca o veaste ce aleargă pre aproape.” și Vulgata 1690: *Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuntius percurrens.*). Este interesant că și în Biblia Vulgata 1760 traducătorii au intervenit în schimbarea nr.: „8. Ce mi-au folosit trufia? Sau fala bogăților ce mi-au adus? 9. Trecut-au toate acealea ca umbra și ca solul ce aleargă.” Vezi infra, notele 392, 405.

Fuga

Math. 6, s. 19

9. Nu adunareți voao comori pre pământ, unde furii o sapă și o fură, unde moliiile și rugina o strică.

1 Timoth. 6, s. 17

10. Celor bogăți din veacul acesta poruncește să nu să înalțe cu gândul, nici să să nădăduiască pre a avuției nestare, ce intru Dumnezău cel viu. [132^r]

1 Timoth. 6, s. 7, 8

11.³⁷⁰ Nemic n-am adus în lume, aiave iaste că nici aduce ceva putem. Ce, având hrană și acoperemânturi, cu aceastea destui să fim.

Evreai 13, s. 5

12. Neiubitoriu de argint să vă fie obiceaiul, destuliți fiind cu cealea ce aveți.

Iisus Sirah 14, s. 3

13. La bărbatul ticăit nu e bună avuția, și la omul zavisnic pentru ce-s averile?

Paguba

Pild. Solom. 15, s. 28

14. Piiarde pre sine cela ce ia daruri, iar cela ce uraște luările darurilor să mântuiaște.

1 Corit. 6, s. 10

15. Lacomii împărăția lui Dumnezău nu o vor moșteni.

Varuh 3, s. 9, 10, 11

16. Unde sănt cei ce argint strâng și aurul, la carele au nădăduit oamenii? La iad s-au pogorât și alții s-au sculat în locul lor.

Iisus Sirah 10, s. 10

17. Nemic nu iaste mai fărădeleage decât a lăcomi la bani. Pentru că acesta sufletul lui vânzătoriu îl face³⁷¹.

Avacum 2, s. 6, 7

18. Vai cela ce-și înmulțeaște lui ceale ce nu sănt ale lui! Pănă când îngreuaște împotriva lui lanțul? Fără veaste să vor scula cei ce-l mușcă pre el și să vor trezi cei ce hiclenesc pre tine și vei fi în jaf lor.

Iisus Sirah 41, s. 1

19. O, moarte, cât e de amară pomenirea ta la om ce e în pace intru ale lui!

Efes. 5, s. 5

20. Aceasta să știți, că tot curvariul au necuratul au lacomul, carele iaste închinătoriu de idoli, nu are

³⁷⁰ În afara slovo-cifrei *ăi* (11), cu statut de custode, autorul scrie la [132^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Scumpeate*.

³⁷¹ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 10 este cu totul altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Nibil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Nemic nu iaste mai nedrept decât a iubi banii, că acesta și sufletul său vânzătoriu îl are. Că, intru viața sa, ș-a lepădat ceale dinlontru ale sale.”).

moștenire încă din împărățiia lui Hristos și Dumnezeu.
[132^v]

Iacob 5, s. 1, 2, 3

21.³⁷² Veniți acum, cei bogăți, plângăți, văietându-vă spre dosăzile voastre ceale viitoare spre voi. Avuții voastră au putrezit și hainele voastre mâncate de molii fură. Aurul vostru și argintul său ruginit, și rugina lor încă mărturie voao va fi și va mânca trupurile voastre ca focul. Ați strâns comoară în zilele cele de apoi.

Math. 19, s. 24

22. Mai lesne iaste cămila prin urechea acului a treace, decât bogatul încă din împărățiia lui Dumnezeu și intră.

Pild. Solom. 28, s. 22

23. Grăbeaște să îmbogăți omul zavistnic și nu știe că cel milostiv va birui pre el.

SOTIA – i.e. *SOCIETAS*

În ce chip

Iisus Sirah 13, s. 17, <18>³⁷³

1. Toată viața iubeaște asemenea ei, și tot omul – pe aproapele lui. Tot trupul după neam să adună, și la cel de potriva lui să va lipi bărbatul.

Eclis. 4, s. 9, 10, 11, 12

2. Mai buni sănt doi decât unul, cărora iaste lor plată bună încă dintr-o trudă lor. Căci, de valoarea unul, celalalt redică pre părtașul lui. Și vai acestui unuia când va cădea și nu va fi al doilea ca să-l redice pre dinsul. Și încă de vor durmi amândoi, va fi căldură la ei, și unul [133^r] cum³⁷⁴ să va încălzi? Și măcar de se va întări cel unul, și cei doi vor sta împotriva lui. Funea cea întreită nu curând se va rumpe.

³⁷² În afara slovo-cifrei κα (21), cu statut de custode, autorul scrie la [133^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Scumpeate*.

³⁷³ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs., în B1688 („17. *Toată viața iubeaște asemenea ei și tot omul pe aproapele lui.* 18. *Tot trupul după neam să adună, și la cel de potriva lui să va lipi bărbatul.*“). În textul latinesc, același conținut corespunde vs. 19 și 20 (Vulgata 1690: 19. *Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi.* 20. *Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur;* cf. Biblia Vulgata 1760: „19. Toată jivina iubeaște pre cea de-a se-a semnează, aşa și tot omul pre aproapele său. 20. Tot trupul la cel de-a se-a semnează să va împreuna, și tot omul celui se-a semnează să va însorți.“)

³⁷⁴ În afara cuvântului-custode (**cum**), autorul scrie la [133^v], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – *Sofietate*.

Soțietatea bună

Psalm 83, s. 11

3. Ales-am a mă lepăda în casa Dumnezăului meu,
mai vârtos decât a lăcui la sălașele păcătoșilor.

2 Corint. 6, s. 14

4. Ce însotire are direptatea cu fărădeleagea?

1 Corint. 1, s. 9

5. Credincios e Dumnează prin Carele v-ați chemat
spre împreunarea Fiiului Său, Iisus Hristos, Domnului
nostru.

Psalm. 17, s. 28, 29

6. Cu cel sfânt, sfânt vei fi, cu cel dirept, dirept vei fi. Și
cu omul nevinovat, nevinovat vei fi, și cu cel ales, ales vei fi.

Pild. Solom. 13, s. 21

7. Cel ce umblă împreună cu cei învățați învățat va fi,
iară cela ce mearge cu cei fără de minte cunoaște-să-va.

Iisus Sirah 37, s. 15

8. Cu bărbatul cel bun credincios să fii adease, pre care
vei cunoaște că păzeaște poruncile.

Psalm 132, s. 1

9. Iată, acum, ce e bun sau ce e frumos, fără numai a
lăcui frații împreună.

Math. 18, s. 20

10. Unde sănt doi sau trei adunați întru numele Mieu,
acolo sănt în mijlocul lor.

Iisus Sirah 6, s. 38³⁷⁵

11. De vei vedea pre cel înțelept, mâncă cătră el și
treaptele cărărilor lui roază piciorul tău. [133^r]

Psalm 100, s. 6³⁷⁶

12.³⁷⁷ Ochii miei – preste credinciosii pământului, ca
să şază ei împreună cu mine. Cel ce umblă în cale fără
prihană, acela îmi slujia.

Pild. Solom. 27, s. 17

13. Fier pe fier ascute, și omul întărâtă față
prietenului.

Soțietatea rea, fuga ei

Iisus Sirah 13, s. 1

14. Cela ce să atinge de smoală mâncji-se-va, și cela ce să
împreună cu trufașul asemena-să-va lui.

Pild. Solom. 1, s. 10, 15, 16

15. Fiiule, să nu te rătăcească oamenii păgâni, nici să
voiești. Să nu mergi în căli cu dinșii, abate piciorul tău din
cărările lor, pentru că picioarele lor la răutate aleargă.

Iisus Sirah 7, s. 2

16. Depărtează-te de la cel nedirept, și răul să va abate
de la tine.

³⁷⁵ Scrie, din grăsală, κῆ (28).

³⁷⁶ Vs. 6 este în Vulgata; în versiunea septuagintică de la 1688, este vs. 8.

³⁷⁷ În afara slovo-cifrei ܒܼ (12), cu statut de custode, autorul scrie la [134^r], deasupra liniei chenarului paginii,
colontitlul – *Soțietatea*.

- Apocal. 18, s. 4
- Isaiia 52, s. 11
- Numer. 16, s. 26
- Iisus Sirah 8, s. 22
- Ieșirea 34, s. 12
- Iisus Sirah 12, s. 17, 18
- Psalm 1, s. 1
- 2 Soloneani³⁷⁹ 3, s. 6
- Pild. Solom. 22, s. 24, 25
- Psalm. 105, s. 34
- Iisus Sirah 41, s. 8
17. Ieșiți dintru ea, norodul Mieu, ca să nu vă amestecați cu păcatele ei și ca să nu luați din ranele ei.
18. Depărtați-vă, depărtați-vă, ieșiți de acolo și de necurat să nu vă atingeți! Ieșiți din mijlocul lui!
19. Osebiți-vă de la corturile oamenilor acestor năsălnici și să nu vă atingeți de toate câte-s la ei, ca să nu periți împreună întru toată greșala lor.
20. Cu cel nebun nu te sfătui, pentru că nu va putea să priimească cuvânt.
21. Ia aminte pre tine, ca nu cândva vei pune făgăduință cu ceia ce șăd pre pământ întru care intri [134^r] la³⁷⁸ dinsul, ca să nu să facă piadecă întru voi.
22. Cine va milui descântătoriu mușcat de șarpe și pre toți ceia ce să apropie la fieră? Așa pre cela ce mearge înainte la bărbatul păcătos și să frământă în păcatele lui.
23. Fericit bărbatul carele n-au mers în sfatul necuraților și în calea păcătoșilor n-au stătut și pre scaunul ucigașilor n-au szăzut.
24. Poruncim voao, fraților, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriți voi de cătră tot fratele ce îmblă fără de tocmeală.
25. Cu priiaten mărios nu te amesteca, pentru ca să nu înveți din căile lui și vei lua lațuri la sufletul tău.

Paguba soțietății reale

26. Să amestecară întru limbi și învățără faptele lor și slujără celor cioplite ale lor și li să făcu lor întru piadecă.
27. Fii urâți să fac fiii păcătoșilor și carii petrec cu nemerniciile necredincioșilor.

SFAT – i.e. *CONSILIUM*

Sfatului dumnezăiesc închipuirea

- Isaiia 46, s. 10
1. Sfatul Mieu va sta și toate câte am sfătuit face-voiu.

³⁷⁸ În afara cuvântului-custode (**la**), autorul scrie la [134^r], deasupra liniei chenarului paginii, și colontitlul – **Sofietate.**

³⁷⁹ I.e. Tesaloniceni.

Fapt. Apost. 5, s. 38, 39

Psalm 32, s. 11

Psalm 65, s. 4

Pild. Solom. 15, s. 22

Iisus Sirah 6, s. 7

Tovit 4³⁸¹, s. 24

Iisus Sirah 37³⁸², s. 20

Iisus Sirah 32, s.20

Pild. Solom. 11, s. 14

Iisus Sirah 37, s. 18

Pild. Solom. 13, s. 10

Pild. Solom. 19, s. 20

" 20, s. 21

2. De va fi din oameni sfatul acesta sau lucrul [134^v] acesta, să va resipi, iar de iaste de la Dumnezeu, nu veți putea să resipiți, ca nu cândva și vrăjmașii lui Dumnezeu să vă aflați.

3. Sfatul Domnului în veac rămâne.

4. Cât e de înfricoșat în sfaturi, mai mult decât fiii oamenilor.

Lipsa sfatului omenesc

5. Risipescu-să gândurile unde nu iaste sfat, iar, unde sănt mai mulți sfeatnici, întărescu-să³⁸⁰.

6. Cei ce au pace cu tine fie mulți, iară sfeatnicii tăi – unul dintr-o mie.

7. Sfat pururea de la cel înțelept ceare.

8. Începătura a tot lucrului – cuvântul, și mai nainte de tot faptu – sfatul.

9. Fiiule, fără de sfat nimic să nu faci, și după faptă nu te vei căi.

Folos

10. Mântuirea iaste cu mult sfat.

11. Sufletul bărbatului direct a vesti uneori obiciuiaște³⁸³, decât șapte străjari la înălțimea socotealei săzând.

12. Cei ce fac toate cu sfat înțelepti sănt³⁸⁴.

13. Ascultă, fiule, învățătura (*și sfatul*), ca înțelept să te faci la ceale de apoi ale tale.

14. Gândurile cu sfatul să intemeiază și cu cîrmuiri să face războiul.

³⁸⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul vs. 22 este cu totul altul. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: *Dissipantur cogitationes ubi non est consilium, ubi vero sunt plures consiliarij, confirmantur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Răsipescu-să cugetele unde nu iaste sfat, iară, unde sănt mai mulți sfeatnici, să întăresc.”).

³⁸¹ Scrie, din greșală, ș (6).

³⁸² Idem, ș (36).

³⁸³ Aceeași formă în B1688, „a obișnui”.

³⁸⁴ Autorul valorifică ambele izvoare: B1688 („Răul cu sudalmă face reale, și cei ce-s cunoscători de sine înțelepti sănt.”) și textul latinesc (Vulgata 1690: *Inter superbos semper iurgia sunt, qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Între cei mândri pururea sănt prigoniți, iară cei ce lucrează toate cu sfat să îndreptează de la înțelepciune.”).

Pild. Solom. 27, s. 9

5. Cu miruri și cu vinuri și cu tămâie să veseleaște inima, iar sufletul – cu sfaturi bune ale prietenului³⁸⁵.
[135^r]

SĂVÂRȘIRE CREȘTINEASCĂ – i.e. *PERFECTIO CHRISTIANA*

În ce chip

Facer. 17, s. 1

1. Să fii bine plăcut înaintea Mea. Și te fă curat.

Iisus Navi 24, s. 14

2. Teameți-vă de Domnul și slujiți Lui cu inimă curată.

Math. 5, s. 48

3. Dirept aceaea, fiți voi desăvârșit, cum Tatăl vostru cel din ceriuri desăvârșit iaste.

1 Ioan 4, s. 18

4. Frică nu iaste în dragoste, ce dragostea cea deplină scoate frica afară, căci frica certare are, iară cela ce să teame nu iaste deplin în dragoste.

Ioan 10, s. 11

5. Eu am venit ca viață să aibă și de prisosit să aibă.

1 Ioan 2, s. 5

6. Carele va păzi cuvântul Lui, adevărat, întru acesta dragostea lui Dumneazău s-au săvârșit. Cu aceasta cunoaștem că întru El săntem.

Math. 19, s. 21

7. De vei să fii desăvârșit, pasă, vinde tot ce ai și dă săracilor – și vei avea comoară în ceriu – și vino după Mine!

Iacob 3, s. 2

8. Carele cu cuvântul nu greșaște, acesta e deplin bărbat.

2 Leage 18, s. 13

9. Desăvârșit să fii înaintea Domnului Dumneazăului tău. [135^y]

SĂRĀCIA – I. E. *PAUPERTAS*

În ce chip

Iisus Sirah 18, s. 25

1. Adu-ți aminte de vreamea foametei, în vreamea săturării, de săracie și de lipsă, în zilele avuției.

Math. 10, s. 9, 10

2. Să nu căștigați aur, nici argint, nici aramă în brânele voastre. Nici traistă pre cale, nici încăltăminte, nici toiag, că vreadnic iaste lucrătoriul de hrana lui.

³⁸⁵ Vezi supra, nota 283.

- Psalm 61, s. 10   3. Nu nădăduiți pre strâmbătate și spre jah, de va cură avuții, nu vă supuneți inima.
- 1 Timoth. 6, s. 7, 8   4. Nemic n-am adus în lume. Aiave iaste că nici a duce ceva putem. Ce, având hrane și acoperemânturi, cu aceastea destui să fim.
- Filip. 3, s. 8   5. Ce pentru aceaea și gândesc toate pagubă a fi, pentru cea ce covârșaște a știi<n>ții lui Hristos Iisus, Domnului mieu, pentru care de toate m-am păgubit și le gândesc gunoaie a fi, ca pre Hristos să dobândesc.

Lipsa

- Luca 14, s. 33   6. Carele nu să va lepăda de toate nu poate fi ucenicul Mieu.
- 1 Corinth. 9, s. 25   7. Tot cela ce să nevoiaște de toate să oprește. Aceia, dară, ca stricată cununie să ia, iară noi – nestricată.

Folos

- Tovit 4, s. 29, 30   8. Nu te teame, copile, căci am sărăcit. Sânt ție multe, de te vei teame de Dumnează și te vei depărta de cătră tot păcatul și vei face [136^r] ce e placut înaintea Lui.
- Psalm 21, s. 28   9. Mânca-vor săracii și să vor sătura și vor lăuda pre Domnul.
- Iisus Sirah 11, s. 13, <14>³⁸⁶   10. Iaste slab și trebuindu-se de sprijineală, lipsindu-se de vîrtute și cu săracia prisoseaște. Si ochii Domnului au căutat lui spre bine și l-au îndireptat pre el din smerenia lui. Si înaltă capul lui și să mirară mulți de el, și au cinstit pre Domnul³⁸⁷.
- Math. 19, s. 29   11. Tot carele au lăsat casă au frații, au surorile, au pre tată-său, au pre mumă-sa, au muiarea, au feciorii, au țarini,

---

³⁸⁶ Se impune adăugat, întrucât conținutul trimiterii acoperă și acest vs. În Vulgata, acest conținut corespunde vs. 12 și 13.

³⁸⁷ Întregul text este preluat din B1688 („Iaste slab și trebuindu-se de sprijineală, lipsindu-se de vîrtute și cu săracia prisoseaște; și ochii Domnului au căutat lui spre bine și l-au îndireptat pre el din smerenia lui. Si înaltă capul lui, și să mirară mulți de el.”), la care se adaugă, din izvorul latinesc, precizarea și au cinstit pre Domnul (Vulgata 1690: 12. *Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, et abundans paupertate 13. Et oculus Dei respexit illum in bono, et erexit eum ab humilitate ipsius, et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt Deum;* cf. Biblia Vulgata 1760: „12. Iaste om lânced, având lipsă de ajutoriu, mai mult scăzând din vîrtute și prisosind în săracie, 13. Si ochiul lui Dumnezeu privind spre el întru bine și l-au rădicat din smerenia lui și au înălțat capul lui; și s-au minunat într-însul mulți și au cinstit pre Dumnezeu.”).

- pentru numele Mieu, cu o sută de părți va lăua și viața veacinică va moșteni.
- Psalm 17, s. 30   12. Căci Tu nărodul smerit vei măntui.
- Math. 5, s. 3   13. Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora iaste împărația ceriurilor.
- Psalm 9, s. 38   14. Tie s-au lăsat săracul, surumanului Tu ai fost ajutoriu.
- Psalm 39, s. 23   15. Și eu sărac sănătă mea. Domnul purta-mă grija mea.
- 2 Corinth. 6, s. 10   16. Ca niște săraci, și pre mulți îmbogățând, ca nimica având, și toate cuprinzând.
- Apocal. 2, s. 9   17. Știi-ți năcazul și săracia, și bogat ești.
- Luca 16, s. 22   18. Fu de muri cerșitorul, și-l duseră îngerii în sânul lui Avraam. Muri și bogatul, și să îngropă în iad.
- Psalm 9, s. 19   19. Căci nu pănă în săvârșit să va uita săracul, răbdarea săracilor nu va peri desăvârșit. [136^v]
- Isaiia 25, s. 4   20. Te-ai făcut ajutoriu săracului, acoperemânt celui necinstit pentru lipsa, nădeajde la valuri, acoperemânt celor însetoșați³⁸⁸.
- Psalm 36, s. 16   21. Mai bine puținel celui drept, decât avuția multă a păcătoșilor.
- Pild. Solom. 15, s. 17   22. Mai bună e mică parte cu frica Domnului, decât visterii mari fără de frică.
- "   23. Mai bună e puțână luare cu direptate decât multe roduri cu strâmbătate.

Vreadnicia

- Iisus Sirah 11, s. 20, 21   24. Creade în Domnul și rămâi în truda ta. Căci ușor iaste înaintea ochilor Domnului de pripă și fără veaște a îmbogăți pre sărac.

---

³⁸⁸ Conținutul acestui vs. este cvasiidentic în ambele texte biblice, dar autorul preferă exprimarea mai concisă din textul latinesc (Vulgata 1690: *Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes a turbine, umbraculum ab aestu, spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Că Te-ai făcut tărie săracului, tărie celui lipsit întru năcazul său, nădeajde despre volbură, umbrire despre zăduf, că duhul celor vârtoși, ca volbura împingând păratele.”), dar pe *egeno* îl echivalează prin „celui necinstit pentru lipsa”, în spiritul textului septuagintic (cf. B1688: „Pentru că Te-ai făcut la toată cetatea smerit ajutoriu și celor ce au necinstit pentru lipsa acoperemânt, de la oameni răi izbăvi-vei pre ei, acoperemânt celor însetoșați și duhul oamenilor celor năpustuiți. Bine Te vor cuvânta [...]”).

Iacob 2, s. 5

Pild. Solom. 28, s. 6

Psalm 67, s. 11

Isaiia 14, s. 30, 32

Iisus Sirah 31, s. 8, 9

Pild. Sol. 27, s. 7

25. Au nu Dumnezău au ales pre săracii lumii aceştia, bogați în credință și moștenitori împărației carea o au făgăduit celora ce iubesc pre El?

26. Mai bun e săracul mergând cu adevăr decât bogatul mincinos.

Veselie

27. Gătiș cu bunătatea Ta săracului, Dumnezăule.

28. Să vor paște săracii prinț-însul, și săracii oameni pre pace să vor odihni. Că Domnul au întemeiat Sionul, și prin El să vor măntui cei smeriți ai nărodului. [137^r]

29.³⁸⁹ Fericit bogatul carele s-au aflat fără prihană și carele dinapoaia aurului n-au mers. Cine iaste? Si vom ferici pre el, pentru că au făcut minunate în viața sa³⁹⁰.

30. Sufletul săturat³⁹¹ batjocureaște fagurii, iar sufletului ce e la lipsă și ceale amare dulce i să par.

TRUFIIA – i.e. *SUPERBIA*

În ce chip

Pild. Solom. 29, s. 23

" 16, s. 20

" 18, s. 12

Galat. 6, s. 3

Înțelep. lui Solom. 5, s. 8, 9

1. Sumețiia pre om smerește, și pre cei ce gândesc cu smerire razimă-i cu mărire Domnul.

2. Mai bun iaste cel lin la mănie cu smerenie decât cel ce împarte prăzi cu cei sumeți.

3. Mai nainte de surpare să înalță inima omului, și mai nainte de mărire să smerește.

4. De i să pare cuiva a fi cevași, nimica fiind, pre dinsul cu mintea să îնșală.

5. Ce ne-au folosit noao mândriia? Si avuția cu sumeție ce au folosit noao? Trecut-au acealea ca umbra³⁹².

³⁸⁹ În afara slovo-cifrei κΘ (29), cu statut de custode, autorul scrie la [137^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Sărăciua*.

³⁹⁰ În B1688 este *in norodul lui*, în vreme ce în Vulgata este *in vita sua*. În afara acestei deosebiri, textul este, literal, după B1688: „9. Fericit bogatul carele s-au aflat fără prihană și carele dinapoaia aurului n-au mers. Cine iaste? Si vom ferici pre el, pentru că au făcut minunate în norodul lui”.

³⁹¹ În B1688 este *sufletul in saturare fiind*, față de Vulgata 1690, unde este simplu: *anima saturata*. În rest, vs. este după B1688: „*Sufletul, în saturare fiind, batjocureaște fagurii; iară sufletul ce e la lipsă și ceale amare dulce i să par*”.

- Pild. Solom. 6, s. 16   6. Șase sănt urâte înaintea Domnului, iar al șaptelea zdrobeaște sufletul Lui³⁹³.
- Iov 15, s. 25, 26   7. Au ridicat mâna înaintea Domnului și înaintea lui Dumnezău Atotțăitorii au stătut împotrivă. Și alergă înaintea Lui cu sudalmă întru grăsimea umerului paveței lui. [137^v]
- Isaiia 14, s. 12, 13, 14   8.³⁹⁴ Cum ai căzut din ceriu, luceafere, cel ce dimineața răsăreai? Te-ai zdrobit la pământ, cel ce răneai limbile? Și tu ai zis întru cugetul tău: „În ceriu mă voiui sui, deasupra stealelor ceriului pune-voiu scaunul mieu, șadea-voiu în măgură naltă, preste munții cei nalți, cei despre miazañoapte. Sui-mă-voiu deasupra norilor, fi-voiu de potriva Celui Nalt.”³⁹⁵
- Psalm 18, s. 14³⁹⁶   9. De nu mă vor stăpâni, atuncea fără prihană voiui fi și mă voiui curăți de păcat mare (*adecă de trufie, precum sfintii părinți tâlcuiesc*).
- Psalm 73, s. 24   10. Mândriia celor ce Te uresc pre Tine să sui pururea.

Fuga

- Tovit 4, s. 17³⁹⁷   11. Întru mândrie iaste pierzare și neașazare multă. (*Mândriia să nu stăpânească simțurile sau cuvintele tale.*)
- Ieremiiia 9, s. 22, 23   12. Nu să laude înțeleptul întru înțelepciunea lui și nu să laude cel vârtos întru vârtutea lui și nu se laude cel bogat

³⁹² Vezi supra, nota 369; infra, 405.

³⁹³ Vezi supra, notele 24, 25.

³⁹⁴ În afara slovo-cifrei Ȑ (8), cu statut de custode, autorul scrie la [138^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Trufia*.

³⁹⁵ Autorul valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688 („12. Cum au căzut den ceriu luceafărul cel ce dimineața răsare! Se zdrobi la pământ cel ce trimite la toate limbile. 13. *Și tu ai zis întru cugetul tău: „În ceriu mă voiui sui, deasupra stealelor ceriului pune-voiu scaunul mieu. Șadea-voiu în măgură naltă, preste munții cei nalți, cei despre miazañoapte. 14. Sui-mă-voiu deasupra norilor, fi-voiu de potriva Celui Înalt.”*”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: *Quomodo cecidisti de coelo lucifer, qui mane oriebaris, cerruisti in terram, qui vulnerabas gentes?* 13. *Qui dicebas in corde tuo: „In coelum consendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* 14. *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.*”; cf. Biblia Vulgata 1760: „12. Cum ai căzut din ceriu, luceafărul, cel ce de dimineață răsăreai, căzut-ai pre pământ cel ce răneai neamurile, 13. Cel ce ziceai întru inima ta: «În ceriu mă voiui sui, preste stealele lui Dumnezeu voi înălța scaunul mieu, șadea-voiu în muntele aşezământului, în coastele crivețului. 14. Sui-mă-voiu spre înălțimea norilor, aseaminea voiui fi Celui Preaînalt.»”).

³⁹⁶ Scrie, din greșeală, Ȑ (24).

³⁹⁷ După 17 (ȝ), scrie 4 (ȝ), dar trimiterea nu are acoperire nici în versiunea septuagintică, nici în Vulgata.

întru bogăția lui. Ce întru această să să laude cel ce să laudă a înțeleage și a Mă cunoaște.

Iisus Sirah 11, s. 4

13. În zioa măririi să nu te sumeștești, căci minunate-s lucrurile Domnului și ascunse faptele Lui întru oameni.

" 10, s. 9

14. Ce să sumeștește pământul și cenușa? [138^v]

*Paguba*³⁹⁸

Pild. Solom. 11, s. 2

15. Unde va intra sudalmă sau trufie, acolo și necinste; și gura smerișilor cercetază învățătura.

1 Petr. 5, s. 5

16. Toți, unul la alalt plecându-vă, smereniiă întru voi căștiigați. Căci Dumnezău mândrilor Să împoncișază, iară smerișilor le dă dar.

Isaia 2, s. 11³⁹⁹

17. Zioa Domnului preste tot mândrul și preste tot înălțatul și ridicatul, și să vor smeri.

Math. 23, s. 12

18. Cine să va înălța pre sine smeri-se-va. Si cine să va smeri pre sine înălța-să-va.

Iisus Sirah 10, s. 16

19. Rădăcinile limbilor mândre zmultu-le-au Domnul, și răsădi pre smeriți în locul lor.

Pild. Solom. 16, s. 6

20. Necurat e lângă Dumnezău tot cel cu inima naltă; asupra mâinii mâinile prind cu strâmbătate, nu va fi nevinovat.

Iisus Sirah 10, s. 13

21. Începătura păcatului e trufia.

Sofonii 1, s. 10

22. Voiu izbândi asupra tuturor, carii cu mândrie intră.

Numeri 15, s. 28

23. Sufletul, carele va face cu trufie ceva, au dintru cei de pe pământ, au dintru cei nemearni, pre Dumnezău acesta va întărâta. Si va peri sufletul acesta din norodul lui.

Amos 8, s. 7

24. Jură-să Domnul asupra sumeșiei lui Iacov, de se vor uita spre price toate lucrurile lor.

" 6, s. 8

25. Jură Domnul asupra Lui – zice Domnul Dumnezeul puterilor: „Urăsc Eu Toată mândriia lui Iacov și locurile lui am urât, și voi [138^v] ridică cetatea împreună cu toți ceia ce lăcuiesc într-însa”.

Malahia 4, s. 1

26. Că, iată, zi vine arzând ca un cuptoriu și va arde pre ei, și vor fi toți cei streini de fealiu (*și mândri*) și toți cei

³⁹⁸ În afara cuvântului-custode (*paguba*), autorul scrie la [138^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Trufia*.

³⁹⁹ Atât în versiunea septuagintică de la 1688, cât și în Vulgata, acest conținut corespunde vs. 12.

- ce fac fărădelegile – trestie și va aprinde pre ei zioa ceaea ce vine, zice Domnul Atotțiitorul, și nu va rămânea dintru ei rădăcină, nici viță.
- Iisus Sirah 10, s. 12   27. Începătura trufii omului celuia ce să depărtează de Domnul, și de la Cel ce l-au făcut pre el să depărtează inima lui.
- Iov 40, s. 6, 7, 8   28. Pre tot sumețul smereăste și pre cel mândru stinge-l, și pre necurați îndată-i întoarce. Și ascunde totodată în pământ afară, și obrazele lor de necinste le împle.
- Luca 1, s. 51   29. Făcu tărie cu brațul Lui și risipi mândrii cu cugetul inimii lor.
- Isaiia 2, s. 11   30. Ochii înalți ai omului s-au smerit și să va smeri înălțimea oamenilor și se va înălța Domnul însuși în zioa aceaea⁴⁰⁰.
- Pild. Solom. 15, s. 26⁴⁰¹   31. Casele mândrilor le surpă Domnul.
- Psalm 30, s. 31   32. Răsplăteaște celor ce de prisosit fac mândrie.
- Iov 20, s. 6, 7   33. De se va sui în ceriu a lui mândrie, și jârtva lui (*capu lui*)⁴⁰² de nori se va atinge. Pentru că, când i să pare că de acum iaste intemeiat, atuncea desăvârșit piare. Și ceia ce l-au știut pre el, vor grăi: „Unde iaste?”⁴⁰³ [139^r]
- Psalm 35, s. 12, 13   34.⁴⁰⁴ Să nu-mi vie mie piciorul mândriei. Și mâna păcătosului să nu mă clătească. Acolo căzură toți ceia ce fac fărădeleagea, împinseră-să afară, și nu vor putea să stea.

⁴⁰⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul este diferit în prima parte a vs. („Pentru că ochii Domnului înalți sunt, și omul – smerit; și se va smeri înălțimea oamenilor și Se va înălța Domnul Însuși în ziua aceaea.”). Autorul a tradus acest segment după textul latinesc (Vulgata 1690: *Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum, exaltabitur autem dominus solus in die illa;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Ochii cei înalți ai omului s-au smerit și să va pleca nălțimea oamenilor și Să va înălța singur Domnul în zioa aceaea.”).

⁴⁰¹ Scrie, din greșeală, *și* (6).

⁴⁰² Acest adaos este după Vulgata 1690 (*caput eius*); vezi nota următoare.

⁴⁰³ Autorul valorifică atât textul din versiunea septuagintică de la 1688 („De să vor sui în ceriu ale lui daruri și jârtva lui de nori să va atinge. Pentru că, când i să pare că de acum iaste intemeiat, atuncea desăvârșit piare. Și ceia ce l-au știut pre el vor grăi «Unde iaste?»”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: 6. *Si ascenderit usque ad coelum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit, 7. Quasi sterquilinum in fine perdetur, et qui eum viderant, dicent: „ubi est?”*; cf. Biblia Vulgata 1760: „6. De să va sui până la ceriu trufia lui și capul lui va atinge norii, 7. Ca gunoiul în sfârșit să va pierde. Și carii îl văzuse vor zice: «Unde iaste?»”.

⁴⁰⁴ În afara slovo-cifrei *ΛΑ* (34), cu statut de custode, autorul scrie la [139^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Trufia*.

- Psalm 100, s. 9   35. Nu va lăcui în mijlocul casii meale cel ce face mândrie.
- Înțelep. lui Solomon 5, s. 8, 9   36. Ce ne-au folosit noao mândriia? și avuțiia cu sumeție ce au folosit noao? Trecut-au acealea toate ca umbra⁴⁰⁵.
- Iisus Sirah 10, s. 7   37. Urâtă e înaintea Domnului și a oamenilor mândrii.
- Iezuchiil 16, s. 48   39. Aceasta e fărădeleagea Sodomului: mândriia, săturarea de pâine, ieftinătatea de vin și leanea ei⁴⁰⁶.
- Pild. Solom. 11, s. 2   40. Unde va intra mândria⁴⁰⁷, acolo și necinstea.
- "   13, s. 10   41. Răul cu mândrie⁴⁰⁸ face reale.

TĂRIIA – i.e. *FORTITUDO*

În ce chip

- Ieșirea 15, s. 2   1. Ajutoriu și acoperitoriu să făcu mie Domnul.
- Psalm 58, s. 10   2. Tăriia mea cătră Tine voiu păzi, căci Tu, Dumneazău, sprejentoriul mieu ești.
- " 26, s. 20⁴⁰⁹   3. Așteaptă pre Domnul, îmbărbătează-te și să se întărească inima ta, și așteaptă pre Domnul⁴¹⁰.

⁴⁰⁵ Vezi supra, notele 369, 392.

⁴⁰⁶ Conținutul acestui vs. este cvasiidentic în ambele texte biblice, dar autorul preferă exprimarea mai concisă din textul latinesc (Vulgata 1690: 49. *Ecce haec fuit iniquitas Sodomaie sororis tuae, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius, et filiarum eius.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „49. Iată, aceasta au făcut nedreptatea Sodomului, surorii tale, mândrii, sațul de pâine și prisosirea și lenevirea ei și a fețelor ei”, intervenind însă și cu precizări din B1688 („48. Însă aceasta e fărădeleagea Sodomului, surorii tale: mândria; intru săturare de pâine și intru *ieftinătate de vin* să răsfăta ea și fețele ei.”).

⁴⁰⁷ Mândria este după textul latinesc (Vulgata 1690: *Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Unde va fi mândria, acolo va fi și batjocura”). În versiunea septuagintică de la 1688 este: „*Oriunde va intra sudalmă, acolo și necinste*”. Vezi infra, nota 436.

⁴⁰⁸ În versiunea septuagintică de la 1688 este *sudalmă*: „*Răul cu sudalmă face reale*, și cei ce-s cunoscători de sine înțelepi sănt.”, cuvânt pe care îl înlocuiește cu *mândrie*, în spiritul textului latinesc (Vulgata 1690: *Inter superbos semper iurgia [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Între cei mândri pururea sănt prigoniri [...]”).

⁴⁰⁹ În Vulgata, conținutul corespunde vs. 14, Psalmul 26 având aici numai 14 vs.

⁴¹⁰ În versiunea septuagintică de la 1688 este: „20. Îngăduiaște pre Domnul, îmbărbătează-te și să întărească inima ta și îngăduiaște pre Domnul”, în vreme ce în Vulgata 1690: 14: *Expecta Dominum, viriliter age, et consortetur cor tuum, et sustine Dominum.*; Cf. Biblia Vulgata 1760: „14. Așteaptă pre Domnul, îmbărbătează-te și să se întărească inima ta și așteaptă pre Domnul.” Rezultă că autorul a valorificat și în acest loc ambele izvoare, înlocuind verbul *a îngădui* (care are pop. și sensul „a aștepta”) din B1688 cu *a aștepta*, după *expecta* din textul latinesc.

- 2 Timoth. 2, s. 1   4. Fiul meu, întăreăște-te cu darul cel ce e întru Hristos Iisus.
- Pild. Solom. 15, s. 7   5. La casele direptilor – tărie multă, și roadele necurațiilor vor peri. [139^r]

Folos⁴¹¹

- Luca 11, s. 21   6. Când cel tare înarmat păzeaște curtea lui, în pace sănt câte-s ale lui.
- 2 Paralip. 15, s. 7   7. Voi întăriți-vă și nu se slăbească mânilile voastre, căci iaste plată lucrului vostru.
- Filip. 4, s. 13   8. Toate le pociu întru Cel ce mă întăreăște.
- Pild. Solom. 28, s. 1   9. Fuge necuratul, nimenea gonindu-l, iar direptul ca un leu nădejduiaște.

Mijlociri

- Psalm 24, s. 16   10. Ochii mei pururea cătră Domnul, căci El va scoate din laț picioarele meale.
- " 30, s. 32   11. Îmbărbătați-vă și să se întărească inima voastră, totuși ceia ce nădăjdui spre Domnul.
- Pild. Solom. 14, s. 28   12. În frica Domnului – nădeajdea vărtutei.
- Isaiia 40, s. 31   13. Cei ce vor nădăjdui⁴¹² pre Dumneazău primeni-vor vărtutea, lua-vor peane ca vulturii, alerga-vor și nu vor osteni, mearge-vor și nu vor flămânci.
- Isaiia 30, s. 15   14. În tăceare și nădeajde va fi tăriia voastră⁴¹³.
- 1 Corinth. 16, s. 13   15. Privegheați, stați în credință, îmbărbătați-vă, întăriți-vă.
- Rămleani 8, s. 31   16. De e Dumneazău pentru noi, cine e împotriva noastră?

⁴¹¹ În afara cuvântului-custode (**folos**), autorul scrie la [140^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Tăriia*.

⁴¹² Vor nădăjdui este după izvorul latinesc (*Vulgata* 1690: *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilae, current et non laborarunt, ambulabunt et non deficient.*); cf. B1688: „*Si cei ce vor îngădui pre Dumnezeu primeni-vor vărtute, face-vor peane ca vulturii, alerga-vor și nu vor osteni, mearge-vor și nu vor flămânci*”.

⁴¹³ Conținutul vs. 15 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 față de *Vulgata*. Autorul traduce după textul latinesc (*Vulgata* 1690: *in silentio et in spe erit fortitudo vestra*; cf. *Biblia Vulgata* 1760: „întru tăceare și în nădeajde va fi tăriia voastră”).

TĂCEARE – i.e. *TACITURNITAS*

În ce chip

Isaiia 32, s. 17

1. Şi vor fi faptele direptăţii pace şi va ținea direptatea odihnă şi tăceare⁴¹⁴.

Iisus Sirah 28, s. 27, 28, 29

2. Argintul tău şi aurul tău foarte-l leagă. Şi cuvintelor fă jug şi cumpănă, [140^r] şi la gura ta fă uşă şi zăvor. Şi ia aminte ca nu cumva vei luneca întru ea.

Math. 5, s. 37

3. Să fie cuvântul vostru: „Aşa, aşa; nu, nu”. Iară mai mult de aceasta de la cel viclean iaste.

Iisus Sirah 20, s. 6

4. Omul înțeleapt tăcea-va până la o vreame, iară cel bălmăjătoriu şi nebun va treace preste vreame.

Lipsa

Pild. Solom. 14, s. 23

5. Unde sănt cuvinte multe, acolo adeaseori va fi lipsă⁴¹⁵.

Iacob 1, s. 26

6. Oricine întru voi i să va părea că e preacredincios, neînfrâñând limba lui, acestuia în deşărt e credinţa.

Iov 11, s. 2

7. Cela ce grăiaşte ceale multe şi răspunsul va auzi. Au şi cela ce grăiaşte bine gândeşte că dirept iaste? (*Au să va măntui bărbatul clevetitoriu?*)

Pild. Solom. 10, s. 20

8. Din cuvinte multe nu vei scăpa de păcat. Iar scumpindu-ţi cuvintele, înțeleapt vei fi.

Iisus Sirah 20, s. 7

9. Cel ce înmulţeaşte cuvintele vătăma-va sufletul său⁴¹⁶.

Eclisiast. 5, s. 2

10. Întru mulţime de cuvinte – glasul celui fără de minte.

Numerile 19, s. 15

11. Tot vasul descoperit, nici cu legături legat preste el, necurat iaste⁴¹⁷.

⁴¹⁴ Tăceare este adăugat după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Et erit opus iustitiae pax, et cultus iustitiae silentium, et securitas usque in sempiternum*). În rest, literal, după B1688 („Şi vor fi faptele direptăţii pace şi va ținea direptatea odihnă, şi nădejduiţi vor fi până în veac”).

⁴¹⁵ Vezi supra, nota 141.

⁴¹⁶ În partea a doua a trimiterii, autorul preferă exprimarea din textul latinesc (Vulgata 1690: 8. *Qui multis utitur verbis, laeder animam suam*; cf. Biblia Vulgata 1760: „8. Cel ce vorbeşte multe vatămă sufletul său”), în vreme ce prima parte, identică semantic în ambele texte biblice, este preluată literal din B1688: „*Cel ce înmulţeaşte cuvintele urſi-se-va*”.

⁴¹⁷ În acest loc, exprimarea din textul septuagintic de la 1688 („*Şi toată unealta deşchisă, câte nu-s cu legături legate preste dânsa, necurat iaste*“) se dovedeşte mai concisă: *toată unealta deşchisă, faţă de vas, quod non*

Pild. Solom. 29, s. 20

12. De vei vedea bărbat grabnic la cuvânt, să știi că nădeajde are mai multă cel fără de minte decât el. [140^v]

Folos

Plânger. Ierem. 3, s. 28

13.⁴¹⁸ Șădea-va săngur și va tăcea, căci au ridicat asupra lui.

" s. 26

14. Bine e a îngădui mântuirea lui Dumnezău.

Pild. Solom. 13, s. 3

15. Cine-și păzeaște gura sa păzeaște al său suflet.

1 Petr. 3, s. 10

16. Cela ce va să iubească viața și să vază zile bune potolească-și limba lui de la rău.

Pild. Solom. 22, s. 11

17. Iubeaște Domnul inimile curate și priimiți sănăt lui toți cei curați în cǎile lor; cu buzele va paște împăratul.

" 25, s. 11

18. Măr de aur la șâr de sardion de mult preț, aşa – a zice cuvântul în vreamea sa.

Isaiia 30, s. 15

19. Așa zice Domnul Dumnezău, Sfântul lui Israil: „De te vei întoarce și vei suspina, atuncea te vei mântui”.

Vreadnicie

Iisus Sirah 20, s. 4

20. Iaste care tace, aflându-să înțeleapt, și iaste care e urât de mult graiul lui.

Iacob 3, s. 2

21. Carele cu cuvântul nu greaște, acesta e deplin bărbat, puternic, ca să înfrâneaze și tot trupul.

Pild. Solom. 17, s. 28

22. Carele să scumpeaște a scoate cuvânt năsilnic cunoaște pre sine, și cel mult îngăduitoriu bărbat înțeleapt iaste.

Iisus Sirah 5, s. 15

23. Slava și necinstea e în graiu, și limba omului e cădearea lui.

Iisus Sirah 21, s. 31⁴¹⁹

24. Cel ce tace și preceape să va cinsti⁴²⁰.

---

habuerit operculum. Autorul preferă concizia din B1688, înlocuind însă *unealta cu vasul*, iar participiul *dechisă* cu *descoperită* „care nu are acoperiș (capac)”. În rest, textul este tradus din latină (Vulgata 1690: *Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper immundum erit.*; Biblia Vulgata 1760: „Vasul care nu va avea coperiș, nici legătură deasupra necurat va fi”).

⁴¹⁸ În afara slovo-cifrei Ȑ (13), cu statut de custode, autorul scrie la [141^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Tăceare**. Regim de cuvânt-custode trebuie să aibă subtitlul **Folos**.

⁴¹⁹ În versiunea septuagintică de la 1688, capitolul 21 are 30 de vs.

⁴²⁰ Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: 31. [...] *tacitus et sensatus honorabitur*; cf. Biblia Vulgata 1760: „30. [...] cel tăcut și înțeleapt să va cinsti”).

Veselie

- " 40, s. 23   25. Fluierul și canonul îndulcesc viersurile, și mai mult decât amândoao – limba cea dulce. [141^r]
- Pild. Solom. 15, s. 23   26.⁴²¹ Veselaște-să omul în rostul gurii sale, și cuvântul, în vreamea sa grăit, e bun⁴²².
- Iisus Sirah 14, s. 1   27. Fericit bărbatul care n-au alunecat cu gura lui.
- Psalm 106, s. 30   28. Și să veseliră, căce s-au aşazat, și povățui pre dinșii la limanul voii lor.

TEAMERE DE DUMNEZEU – i.e. *TIMOR DEI*

În ce chip

- 2 Leage 6, s. 13   1. De Domnul Dumnezeul tău să te temi și Lui singur să-I slujăști.
- Iisus Sirah 1, s. 7   2. Unul iaste înțelept înfricoșat foarte, șăzând pre scaunul Lui.
- Malahia 1, s. 6   3. De sănt Eu Domn, unde iaste frica Mea?
- Iisus Navi 24, s. 14   4. Teameți-vă de Domnul și-I slujiți Lui cu direptate și cu nestrămbătate.
- Luca 12, s. 5   5. Voiu arăta voao de cine să vă teameți: teameți-vă de cela ce, după ce va omorî, are puteare să arunce în gheenă.
- Eclesiast 7, s. 19   6. Temătoriului de Dumnezău ieși-vor toate.
- Ieremia 5, s. 21, 22   7. Auziți, dară, aceasta, norod nebun și fără inimă! Ochi fiind la voi⁴²³, și nu vedeți; urechi, și nu auziți. Au de Mine nu vă veți teame? – zice Domnul. Au de cătră față Mea nu vă veți sfii?

⁴²¹ În afara slovo-cifrei **KS** (26), cu statut de custode, autorul scrie la [141^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Tăceare**.

⁴²² Continutul vs. 23 în versiunea septuagintică de la 1688 este diferit. Autorul a tradus după izvorul latinesc (Vulgata 1690: 23. *Laetatur homo in sententia oris sui, et sermo oportunus est optimus.*; Biblia Vulgata 1760: „Veselaște-să omul în giudecata gurii sale, și cuvântul alcătuit, bun”.

⁴²³ Pers. a II-a pl. (*habentes, videtis, auditis*) este după textul latinesc (Vulgata 1690: 21. *Audi popule stulte, qui non habens cor, qui habentes oculos non videtis, et aureus, et non auditis.* 22. *Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facie mea non dolebitis?*). În B1688 este pers. a III-a pl. Cu excepția acestui aspect, întregul text este după B1688: „Auziți dară aceasta, norod nebun și fără inimă! Ochi sănt la ei, și nu văd; urechi la ei, și nu aud. Au de Mine nu vă veți teame? zice Domnul. Au de cătră față mea nu vă veți sfii?”.

- " 10, s. 7, 8   8. Cine nu se va teame de Tine, Împărate al limbilor?
 Pentru că Ție să cuvine, că îintru toți înțeleptii limbilor și
 îintru toate [141^r] împărățiile⁴²⁴ lor nu iaste aseamenea Ție.
 Iisus Sirah 18, s. 27   9. Omul înțelept în toate se va sfii, și în zilele păcatelor
 feri-se-va de greșale.
 Apocalips. 14, s. 6, 7   10. Și văzuiu pre alt înger zburând în mijlocul ceriului,
 având vestire bună veacinică a binevesti pre ceia ce lăcuiesc
 pre pământ și toată limba, și fealiul, și neamul, și norodul,
 zicând cu glas mare: „Teameți-vă de Dumnezău și dați Lui
 mărire, căci au venit ceasul judecății Lui!”

Lipsa

- Iisus Sirah 27, s. 3   11. De nu cu frica Domnului va ținea cu nevoință,
 curând se va surpa casa lui.
 Eclesiast 12, s. 13   12. De Dumnezeu te teame, și poruncile Lui păzeaște,
 căci aceasta e tot omul.
 Rămleani 3, s. 17, 18, 19   13. Zdrobire și dosadă – înctru căile lor. Și calea păcii n-au
 cunoscut. Nu iaste frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor.
 Ieremia 2, s. 19   14. Cunoaște și vezi că amar ție a părăsi tu pre Mine,
 Domnul Dumnezelul tău, și a nu-ți fi ție frică de Mine, zice
 Domnul Dumnezelul puterilor⁴²⁵.
 1 Corint. 4, s. 4   15. Nimic spre mine nu știu, ce nu înctru aceasta m-am
 îndireptat. Cela ce mă cercetează Domnul iaste.

Direptate

- Iov 4, s. 17, 18, 19   16. Au doară curat va fi pământeanul înaintea
 Domnului? Au, din faptele Lui, fără de prihană e omul?
 De nu se îincreade spre slugile Lui, iar asupra îngerilor Lui

⁴²⁴ În afara cuvântului-custode (**împărățiile**), autorul scrie la [142^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Teamere de Dumnezău**.

⁴²⁵ Conținutul vs. 19 în versiunea septuagintică de la 1688 este discret diferit („Certa-te-va viclenia ta, și răutatea ta mustre-te-va. Și cunoaște și vezi că amar ție a părăsi tu pre Mine, zice Domnul Dumnezăul tău. Și n-am binevoit înctru tine, zice Domnul Dumnezăul tău.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Arguet te malitia tua, et aversio tua increparibit te. Scito, et vide, quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Vădi-te-va pre tine răotatea ta și dosirea ta te va certa. Să știi și să vezi că rău și amar iaste ție a fi părăsit pre Domnul, Dumnezelul tău, și a nu fi frica Mea la tine, zice Domnul, Dumnezelul oastelor.”). Vezi și supra, nota 301, de unde rezultă că pentru același vs. autorul a valorificat atât textul românesc de la 1688, cât și Vulgata.

<strâmbu>⁴²⁶ ceva au gândit. Și pre cei ce lăcuiesc în case de lut, dintru [142^r] carii⁴²⁷ și noi dintru același lut sănțem, lovi pre ei ca în chip de cari.

Iov 9, s. 14, 15

18. Iar de mă va asculta au va aleage cuvintele meale? Că de voiú fi dirept, nu mă va asculta; judecății Lui mă voiú ruga.

Folos

Pild. Solom. 3, s. 7, 8

19. Te teame de Dumnează și te abataș de tot răul. Atuncea va fi vindecare trupului tău și socoteală oaselor tale.

Pild. Solom. 15, s. 29

" 23, s. 17, 18

20. Cu frica Domnului să abătu tot de la rău.
21. Nu răvnească inima ta păcătoșilor, ce în frica Domnului fii toată zioa. Pentru că, de le vei păzi aceastea, fi-ți-vor ţie nepoți, și nădeajdea ta nu să va depărta.

Iisus Sirah 2, s. 8

21. Ceia ce vă teamești de Domnul, Lui creadeți, și nu va greși plata voastră.

Tovit 4, s. 29, 30

22. Nu te teame, copile, căci am sărăcit! Sânt ție multe, de te vei teame tu de Dumnează și te vei depărta de cătră tot păcatul și vei face ce e plăcut înaintea Lui.

Psalm 144, s. 20

23. Voia celor ce să tem de El va face, și rugii lor va asculta și va mântui pre dinșii.

Pild. Solom. 14, s. 28

24. În frica Domnului – nădeajdea vârtuții, și la fiii lui va părăsi razim de pace.

Iisus Sirah 1, s. 11

25. Celui ce să teame de Domnul bine-i va fi. La cea de apoi și în zioa săvârșitului lui afla-va har.

Pild. Solom. 33⁴²⁸, s. 1

26. Pre cel ce să teame de Domnul, nu-l va întempina rău, ce, în ispite, Dumnează îl va păzi de reale. [142^r]

Luca 1, s. 50

27. Mila Lui în neamurile neamurilor, celor ce să tem de El.

Psalm 55, s. 4

28. Întru Dumnează am nădăjduit, nu mă voiú teame, ce-m va face mie trupul.

Isaiia 33, s. 6

29. Cu leagea să vor da, întru visterii – mântuirea noastră; acolo – înțelepciune și știință și bună-credință cătră Domnul; aceastea-s visteriile direptății.

⁴²⁶ Omis de autor; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul.

⁴²⁷ În afara cuvântului-custode (**carii**), autorul scrie la [142^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – **Teamere de Dumnează**.

⁴²⁸ Cartea are numai 31 de capitole, atât în B1688, cât și în Vulgata. Nu am identificat locul.

- Pild. Solom. 31, s. 30
- " 10, s. 28
- " 28, s. 14
- Ierem. 32, s. 39
- Iisus Sirah 34, s. 14
- " 40, s. 30
- " 23: 34
- 2 Leage 6, s. 24
- 2 Leage 10, s. 12
- Psalm 30, s. 24
- " 85, s. 10
- Iisus Sirah 1, s. 10
30. Mincinoasele plăceri și deșartă frumseațea; muiarea înțeleaptă să binecuvântează.
31. Frica Domnului adaoge zilele, și anii necuraților să vor împuțina.
- Veselie*
32. Fericit omul carele să teame de toate pentru smerire, iară cel nesilnic la inimă cădea-va la reale.
33. Voiu da lor o inimă și o cale, ca să să teamă de Mine în toate zilele, spre binele lor și fiilor lor, după ei⁴²⁹.
34. Cela ce să teame de Domnul nu se va sfii și nu se va teame, căci El e nădeajdea lui.
35. Frica Domnului – ca grădina blagosloveniei.
36. Nemic nu iaste mai bun decât frica Domnului și nemic – mai dulce decât a lua aminte la poruncile Domnului.
37. Și porunci noao Domnul să facem toate dreptățile aceastea, să ne teamem de Domnul Dumneazăul nostru, pentru ca să fie noao bine preste toate zilele. [143^r]
- 38.⁴³⁰ Și acum, Israil, ce Domnul Dumnezeul tău ceare de la tine? Fără numai a te teame de Domnul Dumneazăul tău, să mergi în toate căile Lui și să iubești pre El și să slujăști Domnului Dumnezeului tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, ca bine să fie ție.
39. Foarte e multă mulțimea bunătății Tale, Doamne, carea ai ascuns celora ce să tem de Tine.
40. Veselească-să inima mea, ca să să teamă de numele Tău.
41. Frica Domnului bucura-va inima și va da bucurie și veselie și îndelungare de viață.

⁴²⁹ Conținutul vs. 39 în versiunea septuagintică de la 1688 este puțin diferit („Și voiudalor altă cale și altă inimă, să să teamă de Mine toate zilele, spre binele lor și fiilor lor după ei.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Et dabo eis cor unum, et viam unam, ut timeant Me universis diebus, et bene sit eis, et filijs eorum post eos.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Și le voiudao inimă și o cale, să să teamă de Mine în toate zilele și bine să le fie lor și fiilor lor după ei.”).

⁴³⁰ În afara slovo-cifrei *λύ* (38), cu statut de custode, autorul scrie la [143^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Teamere de Dumneazău*.

Vrednicie

Psalm 111, s. 1, 2, 3⁴³¹

Iisus Sirah 25, s. 13, 14

Judith 16, s. 14

42. Fericit – omul cela ce să teame de Domnul. Tare în pământ va fi sămânța lui, neamul lui să va blagoslovi.

43. Cât e de mare cel ce au aflat înțelepciunea? Ce nu iaste (mai mare)⁴³² decât cel ce să teame de Domnul? Frica Domnului decât tot au covârșit, cel ce ține pre ea cu cine să va asămăna?

44. Cel ce să teame de Domnul mare e pururea.

UMILINȚA – i.e. *HUMILITAS*

În ce chip

Psalm 21, s. 6, 7

2 Împărați 6, s. 22

Facerea 18, s. 27

Math. 3, s. 11

1 Corinth. 4, s. 10, 11, 13

Fapt. Apost. 5, s. 41

1. Iară eu sănt viarme, și nu om, ocara [143^v] oamenilor⁴³³ și defăimarea norodului.

2. Voiu juca și voiu sălta înaintea Domnului și mă voiu descoperi încă aşa, și voiu fi nevreadnic întru ochii tăi, și cu slujnicele carele ai zis mie cum mă voiu slăvi.

3. Începuiu a grăi cătră Domnul meu, iar eu sănt pământ și cenușă.

4. Cel ce vine după mine, mai tare de mine iaste, Căruiu nu-s destul să-I port încălcămintele.

5. Noi – nebuni pentru Hristos, iar voi – înțelepți în Hristos. Noi – slabii, iară voi – tari, voi – slăviti, noi – necinstiti. Păna în ceasul de acum, și flămânzim, și însetăm, și goli săntem, și ne batem, și nestătători săntem. Ca niște necurății ale lumii ne-am făcut, tuturor fierjură, păna acum.

6. Ei mergea bucurându-se despre fața adunării, căci pentru numele Lui să învredniciră și să necinsti.

Lipsa

Math. 18, s. 3, 4

7. Adevăr grăiesc voao: de nu vă veți întoarce și să fiți ca copiii, nu veți intra întru împărația cerurilor. Deci

⁴³¹ Trimiterea nu acoperă și conținutul vs. 3.

⁴³² Paranteza este prezentă în tocmai în B1688.

⁴³³ În afara cuvântului-custode (**oamenilor**), autorul scrie la [144^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Umilință**.

carele se va smeri pre sine ca acest copil, acesta iaste mai mare întru împărăția cerurilor.

1 Petr. 5, s. 5

8. Toți, unul la alalt plecându-vă, smereniiâ intru voi căști gați. Căci Dumnezău mândrilor să împoncișază, iară smeriților le dă dar. [144^r]

Iisus Sirah 7, s. 18

9. Smereăște sufletul tău foarte, căci izbânda celui necurat foc și viiarne iaste.

Folos

Judith 9, s. 16⁴³⁴

10. Ruga umiliților și a blânzilor Ție pururea Ți-au plăcut⁴³⁵.

Pild. Solom. 11, s. 2

11. Unde-i umilința, acolo-i și înțelepciunea⁴³⁶.

Iisus Sirah 35, s. 17, 18

12. Ruga smeritului norii au pătruns și, pănă va apropiia, nu se va măngăia. Si nu se va depărta pănă va socoti Cel Nalt.

Iisus Sirah 3, s. 18, 19

13. Cu cât esti mare, cu atâtă te smereăște pre tine, și înaintea Domnului vei afla har. Căci mare e puternicia Domnului și de cătră cei smeriți să slăveaște.

Vrednicicia

Psalm 112, s. 5

14. Cine e ca Domnul Dumnezeul nostru, Cel ce lăcuiaște întru ceale înalte, și ceale smerite privind în ceriu și în pământ?

" 137, s. 7

15. Înalt e Domnul, și ceale smerite priveaște, și ceale înalte de departe cunoaște.

1 Petr. 5, s. 6

16. Smeriți-vă, direct aceaea, supt cea tare mâna a lui Dumnezău, ca pre voi să vă înalțe cu vreame.

Luca 18, s. 14

17. Tot cela ce să înalță pre sine pleca-se-va, iară cela ce să pleacă pre sine înălța-să-va.

Luca 14, s. 10

18. Când vei fi chemat la nuntă, mergi [144^r] și⁴³⁷ săzi la locul cel din jos, ca, când va veni cela ce te-au chemat,

⁴³⁴ Trimite în mod eronat la 6, s. 19 (§. c. ΘΙ.).

⁴³⁵ Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecationis*; cf. Biblia Vulgata 1760: „ci a celor smeriți și blânzi pururea țău plăcut rugăciunea”). În B1688, acest cap are numai 14 vs.

⁴³⁶ Vs. 2 în versiunea septuagintică de la 1688 este: „Oriunde va intra sudalmă, acolo și necinste; și gura smeriților cercetează învățătura”. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia, ubi autem est humilitas, ibi et sapientia.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Unde va fi mândrii, acolo va fi și batjocura, iară unde iaste smerenia, acolo și înțelepciunea.”). Vezi supra, nota 407.

zice-va ţie: „Priatene, mută-te mai sus!” Atuncea-ţi va fi cinstea înaintea celor ce şăd cu tine.

Iacob 4, s. 10

Psalm 50, s. 18

Filip. 2, s. 5, 6, 7, 8, 9, 10

Pild. Solom. 18, s. 12

" 29, s. 23

Iisus Sirah 11, s. 1

Math. 11, s. 29

19. Smeri-ţi-vă înaintea Domnului şi va înălţa pre voi.

20. Jârtvă lui Dumnezău, duh zdrobit. Inimă înfrântă şi zmerită Dumnezeu nu o va defâima.

21. Aceasta să să socotească întru voi, carea şi în Hristos Iisus, Carele în chip dumnezaiesc fiind, nu⁴³⁸ hrăpire socoti a fi tocma cu Dumnezău, ce pre El deşărtă, chip de rob luând, întru asămânarea oamenilor făcându-Să. Şi cu chipul aflându-să ca un om, smeri pre El, făcându-Să plecat până la moarte, şi moartea de cruce. Pentru aceea şi Dumnezău pre El preainălţă şi dăruí Lui nume cela ce e preste tot numele, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să să pleace, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de supt pământ.

22. Mai nainte de surpare să înălţă inima omului, şi mai nainte de mărire să smereaste.

23. Omul mănios rădică price. Sumetiia pre om smereaste, şi pre cei ce gândesc [145^r] cu⁴³⁹ smerire razimă-i cu mărire Domnul.

24. Înțelepciunea au înălțat capul smeritului şi între mijlocul celor mari va pune pre el.

Veselie

25. Învătaţi de Mine, că bland sănt şi smerit cu inima, şi vezi afla răpaos sufletelor voastre.

⁴³⁷ În afara cuvântului-custode (şi), autorul scrie la [145^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Umilință*.

⁴³⁸ Scrie **cu**, dar logica textului impune adverbul de negaţie. Cf. B1688, de unde este preluat literal tot textul acestei trimiteri. Vezi, de asemenea, la Anania 2001, p. 1684, nota c).

⁴³⁹ În afara cuvântului-custode (**cu**), autorul scrie la [145^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Umilință*.

UNGERE CU MIR – i.e. *CONFIRMATIO*

În ce chip

- Psalm 50, s. 13   1. Dă-mi mie bucuria mântuirei Tale și cu duh povățitoriu întărește-mă.
- 1 Petru. 2, s. 2   2. Ca când ati fi acum născuți prunci, să iubiți laptele cel cuvântătoriu neviclean (*prin pomăzuire*), ca cu el să creașteți.
- 2 Corinth. 1, s. 21, 22   3. Cela ce adeverează pre noi împreună cu voi în Hristos și Cela ce au uns pre noi – Dumnezău, Cela ce ne-au și pecetluit pre noi și au dat arvuna Duhului întru inimile noastre.
- Psalm 67, s. 31   4. Poruncește, Dumnezăule, puterii Tale (*prin Duhul Sfânt a să da obicinuite*), întărește, Dumnezăule, aceasta careaa ai făcut întru noi.
- Fapt. Apost. 8, s. 17   5. Atuncea punea mânilor preste ei și lăua Duh Sfânt.
[145^v]

URÂCIUNE – i.e. *ODIUM*

În ce chip

- Pild. Solom. 26, s. 26   1. Cine ascunde vrajba, încheagă vicleșugul și descopere ale sale greșale cel bine cunoscut întru adunare.
- 1 Ioan 2, s. 11   2. Cela ce urăște pre fratele lui întru întunearec iaste și întru întunearec umblă și nu știe unde să duce, căci întunearecul au orbit ochii lui.
- " 4, s. 20   3. De va zice cineva că: „Îl iubesc pre Dumnezău”, și pre fratele lui urăște, mincinos iaste.
- Augustin   4. Nimenea nu poate desăvârșit iubi unde ne chemăm, de nu va urî de unde ne contenim.
- Ioan Zlatoust   5. Precum împăratul în chipul său să cinsteaște, aşa Dumnezău în om să iubeaște și să urăște; nu poate pe deaproapele său urî cine iubeaște pre Dumnezeu, nici poate pe Dumnezeu iubi care pe aproapele său urăște.
- Gligorie   6. Pre cei ce ne urăsc trebuie să-i iubim și, în cât va fi cu puțință, pace cu ei să avem.

Fuga

Preoția 19, s. 17

7. Să nu urăști pre frate-tău cu cugetul tău, cu mustrare să mustri pre aproapele tău și să nu iai pentru dinsul greșală.

Math. 5, s. 23, 24

8. De vei aduce darul tău la jârtăvnic, și acolo-ți vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo darul [146^r] tău⁴⁴⁰, înaintea jârteavnicului, și pasă întâiu de te împacă cu fratele tău; și atuncea, viind, adă darul tău.

Paguba

Pild. Solom. 10, s. 13

9. Ura ridică price, și pre toți ceia ce nu se pricesc îi va acoperi prieteșugul.

1 Ioan 3, s. 15

10. Tot cela ce uraște pre fratele lui ucigătoriu de oameni iaste. Si știți că tot ucigătoriul de oameni nu are viață veacinică rămâind întru el.

Gligorie

11. Urâciunea întunecă cunoștința sufletească.

Zlataust, în tâlcuirea

12. Urâciunea duhul întunecarecului iaste.

Evangheliei Math.

Iar acolo

13. Urâciunea toate realele aduce aminte.

Gligorie

14. Urâciunea împotriva aproapelui conteneaște roadele rugăciunii.

FAPTĂ BUNĂ – i.e. *OPUS BONUM*

În ce chip

1 Ioan 3, s. 18

1. Feții miei, să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba, ce cu fapta și cu adevărul.

Math. 5, s. 16

2. Așa să lumineaze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază faptele voastre ceale bune, și vor mări pre Tatăl vostru Cel dintru ceriuri.

Ioan 9, s. 4

3. Eu trebuie să lucru lucrurile Celui ce M-au trimis pre Mine, până iaste zio; vine noapte, când nimenea nu poate să lucreaze. [146^v]

Psalm 1, s. 3

4. Va fi ca un pom răsădit lângă izvoarăle apelor, carele rodul său va da în vreamea sa.

Marc. 14, s. 6

5. Bun lucru făcu cu Mine.

⁴⁴⁰ În afara cuvântului-custode (tău), autorul scrie la [146^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – *Urâciune*.

- Ioan 6, s. 27   6. Lucrați nu mâncarea ceaea ce păiare, ce mâncarea ceaea ce rămâne în viață veacnică.
- 1 Corinth. 15, s. 58   7. Deci, frații mei iubiți, neclătiți fiți, nemutați, prisosind întru lucrul Domnului pururea, știind că osteneala voastră nu iaste deșartă întru Domnul.
- Ioan 12, s. 35   8. Îmblați pănă aveți lumină, ca nu întunecarec pre voi să vă apuce.
- Ioan 15, s. 16   9. Eu am pus pre voi, ca voi să meargeți și roadă să aduceți. Și roada voastră va rămânea.
- Galat. 6, s. 10   10. Pănă unde vreame avem, să lucrăm binele cătră toti, și mai vârtos cătră ceia ai noștri de credință.
- 2 Petr. 1, s. 10   11. Nevoiți, adeverită chemarea și aleagerea voastră să să facă.

Lipsa

- Math. 3, s. 10   12. Tot pomul ce nu face rod bun taie-să și în foc să bagă.
- Math. 7, s. 21   13. Nu tot cine-M va zice Mie: „Doamne, Doamne!” va intra întru împărăția cerurilor, ce cela ce face voia Tatălui Mieu Celui din ceriuri.
- Ioan 15, s. 2   14. Toată viața ce n-aduce roadă în Mine, rădică-o pre ea, și toată carea aduce roadă, curăteaște-o pre ea, ca mai multă roadă să aducă. [147¹]
- Iacob 2, s. 14   15.⁴⁴¹ Ce folos e, frații miei, de va zice neștine că are credință, iară fapte nu are? Au poate credința să-l mantuiscă pre el?

Folos

- Miheia 6, s. 8   16. Au spusu-ț-au ție, omule, ce e bun sau ce ceare Domnul de la tine, fără numai a face judecată și a iubi mila și gata a fi a mearge cu Domnul Dumnezăul tău?
- Isaiia 3, s. 10   17. Spuneți dreptului că ce bine, pentru că roadele lucrurilor lor vor mâncă⁴⁴².

⁴⁴¹ În afara slovo-cifrei șī (15), cu statut de custode, autorul scrie la [147¹], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Faptă bună*.

⁴⁴² Conținutul vs. 10, în versiunea septuagintică de la 1688, este exprimat diferit: „Vai celui fără de leage, reale după faptele mânilor lui întâmpla-să-vor lui”. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Ziceți dreptului că bine, că roadă meșteșugirilor sale va mâncă.”).

- Rămleani 2, s. 6   18. Va da fieștecăruia după faptele lui.
- "   s. 10   19. Mărire și cinstă și pace, la tot cela ce lucrează binele.
- Galat. 6, s. 9   20. Iară făcând binele să nu tânjim, pentru că în vreamea sa vom secera neobosind.
- Pild. Solom. 12, s. 15   21. Din rodurile gurii sufletul omului să va sătura de bunătăți, și răscumpărarea buzelor lui se va da lui.

FERICIRE – i.e. *FELICITAS*

- Iisus Sirah 31, s. 8, 9   1. Fericit bogatul carele s-au aflat fără prihană și carele dinapoia aurului n-au mers, nici au nădăjduit în bani și în comori. Cine iaste? Și vom ferici pre el.
- Psalm 32, s. 12   2. Fericit norodul căruia Domnul îi iaste Dumnează.
- Isaiia 3, s. 11   3. Norodul Mieu, cei ce fericesc pre voi rătă[147]⁴⁴³cesc⁴⁴³ pre voi și cărarea picioarelor voastre o scutură.
- Psalm 143, s. 18   4. Fericit norodul la carele aceasta sănt, fericit norodul căruia Domnul – Dumnezeul lui.

FIERBINȚALĂ – i.e. *FERVOR*

- Pild. Solom. 4, s. 18   1. Căile direptilor aseamenea cu lumina strălucesc, merg și luminează până unde isprăveaște zioa.
- Iisus Sirah 33⁴⁴⁴, s. 27   2. În toate lucrurile tale fă-te săvărsitoriu, nu da hulă întru slava ta.
- 1 Corinth. 12, s. 31   3. Ce răvnii darurile ceale mai bune. Și încă de prisositi cale voao arăt.
- Rămleani 12, s. 11   4. Cu sărguială, nu leaneși, cu duhul fierbând, vremii slujând.
- Cânt. Cântăr. 2, s. 11   5. Scoală (*prin ispovedanie*), vino (*prin fierbințală*), cea de-aproapele mieu, frumoasa porumbița mea.

---

⁴⁴³ În afara silabei چهك (cesc), cu statut de custode, autorul scrie la [148^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Fericire.**

⁴⁴⁴ Scrie, din greșeală, کر (23).

Iezechiil 1, s. 14

6. Şi vitele alergă şi să înturnă, ca vedearea fulgerului
(pentru *gătirea și fierbințala plinirii poruncilor lui Dumnezău*).

Ierem. 20, s. 9

7. Şi să făcu (*fierbințala sau râvna*) ca focul ce arde
părjolind în oasele meale. Şi mă părăsiu de
petutindinilea⁴⁴⁵ şi nu pociu să sufer. [148]

FIINȚA DE FAȚĂ A LUI DUMNEZĂU – i.e. *DEI PRAESENTIA*

Tâlcuirea

După ființă

Cântarea Cântăr. 2, s. 9

1. Iată, acesta stătu dinapoia păreatelui nostru, privind
pre ferestri, plecându-să prin mreji.

Iisus Sirah 23, s. 23, 24, <25>⁴⁴⁶

2. „Cine mă veade? Întunecarec e împrejurul mieu şi
păreţii mă acopere şi nimenea nu mă veade; ce mă sfiesc?
Păcatele meale nu va pomeni Cel Nalt.” Şi nu priceape că
toate le veade ochiul Domnului⁴⁴⁷.

” s. 26, 27

3. Ochii Domnului cu o mie de părţi sănt mai
luminoşi decât soarele, căutând toate căile oamenilor şi
socotind la părţile ceale ascunse. Mai înainte de a să zidi,
toate s-au cunoscut Lui, aşa şi după ce s-au săvârşit.

Ierem. 17, s. 9, 10

4. Adâncă e inima decât toate şi om iaste. Şi cine-l va
cunoaşte pre el? Eu sănt Domnul, Carele cercetez inimile
şi ispitesc rărunchii.

Iov 34, s. 21, 22

5. Pentru că El văzătoriu iaste faptelor oamenilor şi
nici una îl uită pre El de cât fac. Nici iaste loc a să ascunde
cei ce fac ceale fărădelege.

⁴⁴⁵ Adverbul are aceeaşi formă în B1688.

⁴⁴⁶ Se impune adăugat, de vreme ce conţinutul trimiterii acoperă şi acest vs. În Vulgata, acelaşi conţinut corespunde vs. 25, 26, 27.

⁴⁴⁷ Textul trimiterii este preluat din versiunea septuagintică de la 1688, mai puţin ultima parte, „Şi nu priceape că toate le veade ochiul Domnului”, care este după izvorul latinesc. Cf. B1688: „23. [...] «Cine mă veade? 24. Întunecarec e împrejurul mieu şi păreţii mă acopere şi nimenea nu mă veade; ce mă sfiesc? 25. Păcatele meale nu va pomeni Cel Înalt»; şi ochii oamenilor – frica Lui.” şi Vulgata 1690: 25. [...] Qui me videt? 26. Tenebrae circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumsipicit me, quem vereor, delictorum meorum non memorabitur altissimus? 27. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius [...]”; cf. şi Biblia Vulgata 1760: „25. [...] «Cine mă veade? 26. Întunecarecul mă încunguriă şi păreţii mă acopăr şi nime mă veade. De cine mă stidesc? Greşalele meale nu le va pomeni Cel Preaînalt», 27. Şi nu înțeleage că toate le veade ochiul Lui.”).

Ieremiiia 23, s. 23, 24, 25

6. Dumnezău de aproape Eu sănt, – zice Domnul –, și nu Dumnezeu de departe. Au nu ceriul și pământul Eu plinesc? – zice Domnul. Auzit-am ceale ce grăiesc prorocii. [148^v]

Iov 13, s. 27

7. Mi-ai păzit toate faptele și la rădăcinile picioarelor meale ai sosit.

Psalm 24, s. 16

8. Ochii miei – pururea cătră Domnul, căci El va scoate din laț picioarele meale.

Psalm 15, s. 8

9. Vedeam pre Domnul înaintea mea pururea, căci de-a direapta mea iaste, ca să nu mă clătesc.

Pild. Solom. 16, s. 2

10. Toate căile omului ivite-s lângă Dumnezeu. Cumpăritoriul sufletelor Domnul iaste⁴⁴⁸.

Psalm 31, s. 10

11. Învăță-te-voiu în calea aceasta în carea vei mearge, întări-voiu spre tine ochii Miei.

Folosul socotitei ființi de față a lui Dumnezeu

Iisus Sirah 2, s. 18

12. Ceia ce să tem de Domnul (cerca-vor bunăvrearea Lui)⁴⁴⁹ găti-vor inimile lor și înaintea Lui vor smeri sufletele lor.

Psalm 104, s. 4

13. Cercați pre Domnul și vă întăriți, cercați față Lui pururea (iar ce e față Lui, fără numai ființa de față a lui Dumnezeu, zice S. Augustin).

Iisus Sirah 14, s. 21

14. Fericit bărbatul carele intru înțelepciune să va săvârși și carele intru înțeleagerea lui va vorobi, și intru sine va gândi purtarea de grijă a lui Dumnezău⁴⁵⁰.

⁴⁴⁸ Conținutul vs. 2 în versiunea septuagintică de la 1688 este diferit („Văzând ochiul bune, veselaște inima, și veastea bună îngrașă oasele. Cela ce ascultă muștrările vieții în mijlocul înțeleptilor va petreace.”). La conceptul *Veaste*, punctul 7, autorul concordanțelor a preluat prima parte a aceluiasi vs. din textul de la București. În cazul de față, el a tradus însă după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Omnes viae hominis patent oculis eius, spirituum ponderator est Dominus.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Toate căile omului arătăte sănt ochilor Lui; cumpăritori duhurilor iaste Domnul”.

⁴⁴⁹ Precizarea „cerca-vor bunăvrearea Lui” este din vs. 17. Autorul subliniază acest segment și îl pune între două semne în formă de T, care nu seamănă cu semnul (/) folosit în mod obișnuit pentru a marca paranteza. Nu știm dacă, în acest fel, a intenționat să sugereze eliminarea acestui segment, pe care credem că l-a copiat din greșală din vs. 17, pentru că trei vs. la rând, 16, 17 și 18, încep la fel: „Ceia ce să tem de Domnul”.

⁴⁵⁰ Precizarea „și intru sine va gândi purtarea de grijă a lui Dumnezău” nu este în versiunea septuagintică de la 1688 („21. Fericit bărbatul carele intru înțelepciune se va săvârși și carele intru înțeleagerea lui va vorovi.”). Autorul a completat după textul latinesc (Vulgata 1690: 22. *Beatus vir, qui in sapientia morabitur, et qui in iustitia sua meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „22. Fericit

Paguba nesocotitei

Psalm 13, s. 1, 2

15. Zis-au cel nebun întru inima sa: „Nu iaste Dumnezeu!” Stricatu-s-au și urâți s-au făcut întru meșteșugurile sale; nu iaste făcând bunătate, nu iaste păna întru unul.

2 Leage 31, s. 17

16. Căci nu iaste Domnul Dumnezelui meu întru noi, m-au aflat răutățile aceastea. [149^r]

Iezuchiil 8, s. 12

17. Fiiul omului, văzut-ai ceale ce fac aici bătrâni casii lui Israil? Fieștecarele, în cămara cea ascunsă a lor, pentru că zic: „Nu veade Domnul pre noi”.

Facer. 4, s. 14

18. De cătră fața Ta mă voi ascunde și voi fi suspinând și tremurând asupra pământului.

Iov 22, s. 12

19. Au nu Cela ce lăcuiaște în ceale nalte priveaște și pre cei ce să purta cu sumeția i-au smerit? și zisești: „Ce au cunoscut cel tare? Au asupra negurii judecă? În nori e ascunderea Lui și nu se va vedea; și ocolul ceriului mearge.”

FORMA (FRUMSEAȚELE) – i.e. *FORMA*

În ce chip

Pild. Solom. 31, s. 30

1. Mincinoasele plăceri, și deșartă frumseațea. Muiarea temătoare⁴⁵¹ de Dumneazău să binecuvântează.

Iisus Sirah 11, s. 2

2. Să nu lauzi pre bărbat în frumseațea lui și să nu te scărbești de om întru vedearea lui.

Înțelepciunea

lui Solom. 13, s. 3, 4

3. De carele, de se va bucura de frumseațele, dumnezei îi socotia; cunoască cu cât mai bun decât această iaste Stăpânătoriul, pentru că Începătoriul de facerea frumseațelor au zidit pre eale.

Folos

Psalm 44, s. 5

4. Cu frumseațea ta și cu ghizdăvilia ta; și întinde și bine călătoreaște și împărăteaște. [149^v]

---

bărbatul cel ce întru înțelepciune va rămânea și carele întru dreptatea sa va cugeta și întru înțeleagere va gândi privirea lui Dumnezeu.”).

⁴⁵¹ Simplificare, după Vulgata, a textului septuagintic de la 1688: „Mincinoasele plăceri, și deșartă frumseațea (muiierii nu iaste întru tine), pentru că muiarea înțeleaptă să binecuvintează (și frica Domnului aceasta laude)”. Cf. Vulgata 1690: *Fallax gratia, et vana est pulchritudo, mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.*

*Paguba*⁴⁵²

Pild. Solom. 6, s. 25

5. Fiile, să nu te biruiască pohta frumseațelor (*muierii*), nici să te vânezi cu ochii tăi, nici să te hrăpești de geanele ei.

Iisus Sirah 9, s. 8, 9

6. Întoarce ochiul de la muiarea frumoasă și să nu întelegi frumseți streine. În frumseațea muierii mulți s-au rătăcit, și dintru aceasta iubirea ca focul să ațâță.

" s. 11

7. Mulți, minunându-să de frumseațele muierii streine, au luncat la peire⁴⁵³.

Daniil 13, s. 26⁴⁵⁴

8. Frumseațele te-au înșălat pre tine, și pohta îndărătnici inima ta.

FĂGĂDUINȚĂ – i.e. *VOTUM*

Făgăduință să să plinească

1 Corinth. 7, s. 20

1. Fieștecarele intru chemarea carea s-au chemat, intru aceaea să rămâie.

Numerile 30, s. 3

2. Omul, carele să va făgădui cu făgăduință Domnului au să va jura jurământ, să nu-și spurce cuvântul lui. Toate câte vor ieși din gura lui va face.

2 Leage 23, s. 22

3. De te vei făgădui <rugă>⁴⁵⁵ Domnului Dumnezeului tău, să nu întârziezi a o da pre ea, căci cerșând va ceare Domnul Dumnezelui tău de la tine, că, de vei zăbovi, va fi intru tine păcat.

⁴⁵² În afara cuvântului-custode (*paguba*), autorul scrie la [150^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Forma*.

⁴⁵³ Conținutul vs. 11, în versiunea septuagintică de la 1688, este exprimat diferit („Ca nu cândai să va pleca sufletul tău asupra ei și cu duhul tău vei luneca la peire”), dar, în traducerea pe care o face după textul latinesc, autorul valorifică, din B1688, expresia *a luneca la peire* (Vulgata 1690: *Speciem mulieris alienae multi admirati, reprobi facti sunt; cf. Biblia Vulgata 1760: „De frumseațea muierii streine mulți mirându-să, urgisiți s-au făcut.”*).

⁴⁵⁴ În B1688, această carte are numai 12 capitole. În Vulgata este vs. 56 din cap 13: [...] *species decepit te, et concupiscentia subuerit cor tuum; cf. Biblia Vulgata 1760: „56. [...] frâmseațea te-au înceluit și pofta au întors inima ta”*. Pentru diferențele care există între Vulgata și Septuaginta, când e vorba despre această carte biblică, vezi Ioan Chindriș, Niculina Iacob, *Petru Pavel Aron*, Blaj, 2007, p.125.

⁴⁵⁵ Omis de autor; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul. În plus, formele pronominale *o* și *pe ea* impun exprimarea antecedentului.

- Psalm 75, s. 11   4. Rugați-vă, făgăduiți-vă și răsplătiți Domnului Dumnezăului vostru; toți, cei prenprejurul Lui, aduceți daruri⁴⁵⁶. [150^r]
- Eclisiast. 5, s. 3   5.⁴⁵⁷ În ce chip vei făgădui făgăduința lui Dumnezău, nu zăbovi a o da pre ea, căci urât iaste Lui necredinciosul și nebuna făgăduință⁴⁵⁸.
- "   6. Tu, dară, de te vei făgădui, dă. Mai bine e a nu te făgădui decât, făgăduindu-te, să nu dai.
- Psalm. 49, s. 15   7. Jârtvuaște la Dumnezeu jârtva de laudă și dă Celui Preaînalt rugile tale.

Făgăduința nețânută

- Pild. Solom. 20, s. 25   8. Laț e la omul curând de ale sale ceva a sfinți, că, după ce se va făgădui, a se căi să face.
- Luca 9, s. 62   9. Nimenea, puind mâna lui pre plug și căutând înapoi, iaste îndireptat întru împărăția lui Dumnezeu.
- Apocalips. 2, s. 5   10. Adu-ți aminte de unde ai căzut și te pocăiaște și ceale dintâi fapte <fă>⁴⁵⁹; iară de nu, viu la tine curând, și voiu porni sfeașnecul tău din locul lui.

FĂȚARIE – i.e. *ACCEPTIO PERSONARUM*

În ce chip

- Preoțiia 19, s. 15   1. Să nu iai obrazul săracului, nici să <l>auzi⁴⁶⁰ obrazul năsalnicului, cu direptate să judeci pre vecinul tău.

⁴⁵⁶ Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688 („11. *Rugați-vă* și *răsplătiți* Domnului Dumnezăului nostru! Toți cei prenprejurul Lui aduce-vor daruri 12. Celui înfricoșat.”) și textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *Vovete, et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera;* cf. Biblia Vulgata 1760: „12. Făgăduiți și răsplătiți Domnului Dumnezeului vostru, toți carii împrejurul Lui aduceți daruri Celui înfricoșat.”).

⁴⁵⁷ În afara slovo-cifrei ē (5), cu statut de custode, autorul scrie la [150^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Făgăduință*.

⁴⁵⁸ Aceeași valorificare a celor două surse și în cazul de față. B1688: „*În ce chip vei făgădui făgăduința lui Dumnezeu, nu zăbovi a o da pre ea; căce nu iaste la nebunie voie; tu, dară, de te vei făgădui, dă!*” și textul latinesc (Vulgata 1690: 3. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere displicet, enim ei infidelis et stulta promissio, sed quodcumque voveris, redde;* cf. Biblia Vulgata 1760: „De ai făgăduit ceva lui Dumnezeu, nu zăbovi a răsplăti, că nu-i place necredincioasa și nebuna făgăduire, ci, orice vei făgădui, dă!”).

⁴⁵⁹ Omis de autor, cuvântul se impune în context; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul.

2 Leage 1, s. 17

2. Să nu cunoști obrazul la judecată; la cel mic ca și la cel mare să judeci⁴⁶¹.

Iacob 2, s. 1, 2, 3, 4, 5

3. Frații miei, nu întru fățărie aveți credința Domnului nostru Iisus Hristos al slăvii⁴⁶². Pentru că, de va intra întru adunarea voastră bărbat [150^r] cu⁴⁶³ incale de aur, cu haine luminoase, și va intra și sărac cu proaste haine, și veți căuta pre cela ce poartă haina cea luminoasă și veți zice lui: „Tu săzi aicea bine!”, și săracului veți zice: „Tu stăi acolo!” au „Şăzi aici, supt razimul picioarelor meale!”, și n-ați chibzuit întru voi și v-ați făcut judecători de gânduri reale, auziți, frații miei iubiți, au nu Dumnezeu au ales pre săracii lumii aceștia, bogăți în credință și moștenitorii împărăției, carea o au făgăduit celora ce iubesc pre El?

Paguba

Iacob 2, s. 8, 9

4. De faceți leage împărătească după Scriptură: „Să iubești pre aproapele tău ce pre tine”, bine faceți. Iară, de faceți fățărie, păcat faceți, mustrându-vă de leage ca niște călcători de leage.

Iisus Sirah 20, 22

5. Iaste care-ș piiarde sufletul lui pentru rușâne, și de cătră fața cea fără minte va piiarde pre el. Iar cu fațăria să va piiarde pre sine⁴⁶⁴.

⁴⁶⁰ În B1688 este scris astfel: **сълъзъи**, tranșă grafică ce a condus la interpretarea **сълъзъ**, dar este, de fapt, *să lauzi*.

⁴⁶¹ Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688, prima parte fiind, literal, după textul de la București: „Să nu cunoști obrazul la judecată, după cel micu și după cel mare să judeci [...]”, iar partea a doua, după textul latinesc (Vulgata 1690: *Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: „așea pre cel mic îl veș asculta ca pre cel mare.”).

⁴⁶² Aceeași formă este în B1688.

⁴⁶³ În afara silabei **къ** (**cu**), având statut de custode, autorul scrie la [151^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Fățărie**.

⁴⁶⁴ Aceeași valorificare a celor două surse și în acest caz. Prima parte este după textul de la București: „*Iaste care-ș piiarde sufletul lui pentru rușine, și de cătră fața cea fără minte va piiarde pre el.*”, iar a doua, o traduce textul latinesc (Vulgata 1690: 24. *Est qui perdet animam suam prae confusione, et ab imprudenti persona perdet eam, personae autem acceptance perdet se.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „24. Iaste cel ce-ș va pierde sufletul pentru rușinea, și de la fața neînțeleaptă îl va pierde; iară cu luarea feații să va pierde pre săne.”).

FĂȚARNICIE – i.e. *HYPOCRISIS*

În ce chip

Marc. 7, s. 6

1. Acest norod cu buzele Mă cinsteaște, iar inima lor de departe e de la Mine.

Math. 23, s. 4

2. Leagă sarcine greale și cu nevoie a le purta și le pun preste umerile oamenilor, [151^r] iar ei⁴⁶⁵ nici cu deagetul lor nu vor să le clătească.

Iov 20, s. 5

3. Aceasta am cunoscut de când s-au pus om preste pământ. Că veselia celor necurați – cădeare minunată, și veselia celor fărădelege – cădeare și pierzare⁴⁶⁶.

Fuga

Luca 12, s. 1

4. Luați-vă aminte pre voi de aluatul fariseilor, care iaste fățarie.

Iisus Sirah 1, s. 25

5. Să nu fățärnicești înaintea oamenilor⁴⁶⁷, și în buzele tale păzeaște-te.

1 Petr. 2, s. 1, <2>⁴⁶⁸

6. Lăpădând toată răutatea și tot vicleșugul și fățärnicile, ca când ați fi acum născuți prunci, să iubiți laptele cel cuvântătoriu neviclean, ca cu el să creașteți.

Paguba

Iov 8, s. 11, 13

7. Au odrăsleaște papora fără de apă? Au înălța-să-va trestiiă fără de beutură? Așa, dară, vor fi ceale de apoi ale tuturor celor ce uită pre Domnul, și nădeajdea fățärnicului⁴⁶⁹ piiare.

⁴⁶⁵ În afara cuvintelor **Iap’ ει** (iar ei), cu statut de custode, autorul scrie la [151^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlu – **Fățärnicie**.

⁴⁶⁶ Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688 („4. Nu aceasta ai cunoscut de la aceasta, de când s-au pus om preste pământ? 5. *Si veselia celor necurați – cădeare minunată, și veselia celor fără de leage – cădeare și pierzare.*”) și textul latinesc (Vulgata 1690: 4. **Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram** 5. *Quod laus impiorum brevis sit, et gaudium hypocritae ad instar puncti.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „4. Aceasta știi din-ceput, de când s-au pus omul pre pământ, 5. Că lauda celor necurați scurtă ieste și bucuria fățärnicului, la un punctum.”).

⁴⁶⁷ „Înaintea oamenilor” este după izvorul latinesc (cf. Vulgata 1690: 37. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, et non scandalizeris in labijs tuis.*), față de B1688, unde este „în gurile oamenilor”. În rest, textul este, literal, după B1688: „26. *Să nu fățärnicești în gurile oamenilor și în buzile tale păzeaște-te*”.

⁴⁶⁸ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

⁴⁶⁹ „*Si nădeajdea fățärnicului piiare*” este după izvorul latinesc (cf. Vulgata 1690: 11. *Numquid virere potest scirpus absque humore, aut crescere caretum sine aqua?* [...] 13. *Sic viae omnium, qui obliviscuntur Deum, et*

- " 36, s. 13
- Psalm 5, s. 7
- Pild. Solom. 3, s. 32
- Iov 15, s. 34
- Iov 13, s. 16
- Math. 24, s. 51
- Math. 23, s. 27
- Sofon. 1, s. 9
- Iisus Sirah 37⁴⁷², s. 23, 24
8. Cei fățarnici la inimă rândui-vor măniia, nu vor striga, căci au legat pre ei.
9. Pre bărbatul săngjurilor și viclean uraște Domnul.
10. Necurat iaste înaintea Domnului tot cel fără leage (fățarnic), și întru cei direpți nu se adună. [151^v]
11. Mărturia fățarnicilor⁴⁷⁰ – moartea, și foc va arde asupra caselor celor ce priimesc daruri.
12. Nu va intra înaintea Lui fățarnicul⁴⁷¹.
13. Și partea lui cu fățarnicii va pune; acolo va fi plânsul și scâr<ș>nirea dinților.
14. Vai voao, căturari și farisei fățarnici! Că vă asămănați mormânturilor celor spoite, carele să arată din afară frumoase, iară din lăuntru pline sănt de oasele morților și de toată necurăția.
15. Voiu isbândi asupra tuturor celor ce sănt îmbrăcați cu îmbrăcămintre streine.
16. Cine să face înțelept la cuvinte urât iaste. Acesta de toată hrana să va lipsi, pentru că nu s-au dat lui de la Domnul dar, căci de toată înțelepciunea s-au lipsit.

HRISTOS – i.e. *CHRISTUS*

Întruparea lui Hristos

- Isaiia 7, s. 14, 15
1. Iată, Fecioară în pântece va lua și va naște Fiiu; și vei chema numele Lui Emmanuil. Unt și miiare va mâncă, și mai nainte decât a cunoaște El au a aleage realele și va aleage binele.

---

spes hypocritae peririt. În rest, textul este, literal, după B1688: „11. Au odrăsleaște papora fără de apă, au înălța-se-va trestia fără de băutură? [...] 13. Așa dară vor fi ceale de apoi ale tuturor celor ce uită pre Domnul, pentru că nădeajdea celui necurat piare”.

⁴⁷⁰ „Fățarnicilor” (aici la pl.) este după textul latinesc (Vulgata 1690: *Congregatio enim hypocritae sterilis, et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că adunarea fățarnicului stearpă, și focul va îmbuca sălașele celor ce daruri bucuros priimesc.”), față de „necuratului”, în B1688: „Pentru că mărturia necuratului – moartea, și foc va arde asupra caselor celor ce priimesc daruri”.

⁴⁷¹ „Fățarnicul” este de asemenea după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.*; cf. Biblia Vulgata 1760: [...] nu va veni înaintea Lui tot fățarnicul.”), față de B1688: „[...] nu înaintea Lui vicleșugul va intra”. De remarcat topica schimbăță la Marginai, în spiritul limbii române.

⁴⁷² Scrie, din greșeală, *AS* (36).

Ieremiiia 31, s. 22

2. Au zidit Domnul mântuire spre răsădire noao, întru mântuire vor încunjura oamenii. [152^r]

Isaiia 9, s. 6

3.⁴⁷³ Copil S-au născut noao și Fiiu Să deade noao, Cărui domnia să făcu preste umerul Lui, și să cheamă numele Lui: „Al marelui sfat Înger, minunat Sfeatnic, Dumnezeu tare, biruitoriu, Domnu păcii, Părintele veacului celui viitoriu”.

Ioan 1, s. 14

4. Cuvântul trup S-au făcut și sălășlui întru noi.

Numele lui Hristos

Math. 1, s. 21

5. Și vei chema numele Lui Iisus, că Acela va mântui pre norodul Lui din păcatele lor.

Fapt. Apost. 4, s. 12

6. Pentru că nici nume-i altul supt ceriu, cela ce s-au dat întru oameni, întru carele trebuie să ne mântuim noi.

Filip. 2, s. 10

7. Dumnezeu pre El preainăltă și dărui Lui nume cela ce e preste tot numele.

Psalm 112, s. 2, 3

8. Fie numele Domnului blagoslovit de acum și pănă în veac! De la răsăritul soarelui, pănă la apusuri, lăudat numele Domnului!

Psalm 134, s. 3

9. Lăudați pre Domnul, că e bun Domnul, cântați numelui Lui, că e bun.

Pild. Solom. 18, s. 10

10. Vărtute-i numele Domnului, și, la El alergând, direpții să înalță.

Cânt. Cântări. 1, s. 2

11. Mir deșărtat – numele tău, pentru aceaea fecioarele te iubiră.

Ioil 2, s. 32

12. Și va fi tot carele va chema numele Domului să va mântui.

Vreadnicia lui Hristos

Math. 3, s. 17

13. Și, iată, glas din ceriu grăind: „Acesta iaste Fiiul Mieu cel iubit, întru Carele binevruiu”. [152^r]

Aggău 2, s. 8

14.⁴⁷⁴ Și vor veni ceale alease ale tuturor limbilor, și voiu împlea Casa mărirei, zice Domnul Atotțiitoriu.

Evreai 1, s. 2, 3, 4, 5

15. Au pus moștenitoriu tuturor, prin Carele și veacii au făcut. Care, fiind raze mărire și însemnare statului Lui

⁴⁷³ În afara slovo-cifrei Ȑ (3), cu statut de custode, autorul scrie la [152^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hristos**.

⁴⁷⁴ În afara slovo-cifrei Ȑ (14), cu statut de custode, autorul scrie la [153^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hristos**.

- și purtând toate cu graiul puterii Lui, prin El curățire făcând păcatelor noastre, au șazut de-a direapta mărirei cei înalte. Cu atâta mai bun făcându-Să decât îngerii, cât mai osebit decât ei au moștenit nume. Căci căruia din îngeri au zis vreodinioară: „Fiiul Mieu ești Tu, Eu astăzi am născut pre tine”? (*Vezi tot capul.*)
- Înțelep. Solom. 7, s. 26
- Isaiia 4, s. 2
- Math. 28, s. 18
- Cântarea Cânt. 2, s. 3
- Psalm 2, s. 6
- Psalm 44, s. 3, 4⁴⁷⁵
- Efesani 1, s. 20, 21
16. Zare iaste luminii veacnice și oglindă fără de hulă a lucrării lui Dumneazău și chip bunătății Lui.
17. În zioa aceaea, lumina-va Dumnezeu cu sfat cu mărire pre pământ, ca să înalte și să măreasă pre cel rămas al lui Israil.
18. Datu-Mi-s-au toată putearea în ceriu și pre pământ.
19. Ca mărul în leamnele dumbrăvii, aşa fratele meu între mijlocul fiilor.
20. Și Eu M-am puș împărat de Dinsul preste Sion, muntele cel sfânt al Lui, propovăduind porunca Domnului.
21. Împodobit cu frumuseațea mai mult decât fiii oamenilor, vărsatu-s-au daru în buzele tale. Pentru aceaea te-au blagoslovit pre tine Domnul în veac⁴⁷⁶. [153^r]
- 22.⁴⁷⁷ Sculându-L pre El din morți, și L-au șazut în direapta Lui, întru ceale cerești, mai sus de toată domnia și biruința, și putearea, și stăpânirea, și de tot numele ce să numeaște, nu numai în veacul acesta, ce și în cel viitoriu.

Hristos – Ajutoriu

- Math. 28, s. 20
23. Iată, Eu cu voi sănț⁴⁷⁸ în toate zilele, pănă în sfârșeniia veacului.

⁴⁷⁵ Trimiterea este la vs. 3 și 4, dar conținutul trimiterii acoperă numai vs. 3 atât în textul de la 1688, cât și în Vulgata.

⁴⁷⁶ Textul trimiterii atestă valorificarea ambelor izvoare. Cf. B1688 („Frumos cu frumuseațea decât fiii oamenilor, răvârsă-se dar în buzele tale! Pentru aceaea au blagoslovit pre tine Dumnezeu în veac.”) și Vulgata 1690: 3. *Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedix te Deus in aeternum;* cf. și Biblia Vulgata 1760: „3. Împodobit cu frumuseațea mai vârtoș decât fiili oamenilor, vărsatu-s-au darul în buzele Tale; pentru aceaea Te-au blagoslovit Dumnezeu în veac.”).

⁴⁷⁷ În afara slovo-cifrei **KB** (22), cu statut de custode, autorul scrie la [153^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlu – **Hristos**.

⁴⁷⁸ Urmează, șters, **pănă**, anticipat.

- 2 Corinth. 5, s. 21   24. Pre Cela ce n-au cunoscut păcat pentru noi păcat au făcut, ca noi să ne facem direptatea lui Dumnezeu întru El.
- 1 Ioan 3, s. 5   25. Și știți că Acela S-au arătat ca păcatele noastre să le ridice, și păcat întru El nu iaste. Tot cel ce rămâne întru El nu păcătuiaște.
- Evreai 8, s. 1, 2   26. Pre unul ca Acesta avem Arhiereu, Carele au săzut de-a direapta scaunului mărișelui în ceriuri, sfîntilor poslușnic și cortului celui adevărat, carele l-au întins Domnul, și nu om.
- Rămleani 5, s. 6, 7   27. Pentru că încă Hristos, fiind noi slabii, după vreame, pentru cei necurați au murit. Că abia pentru cel dirept neștine va muri, că pentru cel bun doară neștine cutează și a muri.
- Isaiia 45, s. 13   28. Eu l-am sculat pre el la direptate, și toate căile lui – direapte. Acesta va zidi cetatea Mea și robimea norodului Mieu va întoarce, [153^y] nu cu⁴⁷⁹ răscumpărări, nici cu daruri.
- Evreai 2, s. 17, 18   29. Pentru aceea, datoriu era fraților a Să asemăna, ca milostiv să fie și credincios arhiereu întru cele ce-s cătră Dumnezeu, ca să curățască păcatele norodului. Pentru că, întru carea au pătimit El, ispitindu-Se, poate celor ce să ispitesc a ajutori.
- Ioan 5, s. 24   30. Amin, amin zic voao, că cela ce cuvântul Mieu aude și creade pre Cela ce M-au trimis are viață veacnică.
- Ioan 11, s. 25   31. Eu sănt învierea și viața. Cela ce creade întru Mine, măcară de va și muri, trăi-va.
- Ioan 10, s. 27, 28   32. Oile Meale glasul Mieu aud, și Eu le cunoscu pre eale, și după Mine vin. Și Eu viață veacnică dau lor, și nu vor peri în veac, și nu le va hrăpi cineva pre eale din mâna Mea.

Hristos – Mângăitoriu

- Rămleani 8, s. 34   33. Cine e Cel ce osândește? Hristos – Cel Ce au murit și mai vârtos Carele S-au sculat, Carele și iaste în direapta lui Dumnezeu, Carele Să și roagă pentru noi.
- 1 Ioan 2, s. 1, 2   34. De va greși cineva, mângăitoriu avem cătră Părintele pre Iisus Hristos direct. Și Acesta iertare iaste

---

⁴⁷⁹ În afara cuvintelor **νος καὶ** (**nu cu**), având statut de custode, autorul scrie la [154^x], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hristos**.

pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre, ce pentru a toată lumea. [154^r]

1 Timoth. 2, s. 5, 6

35. Unul e Dumnezeu, unul și împăcătoriu lui Dumnezeu și oamenilor, om Hristos Iisus, Cela ce S-au dat pre Dinsul răscumpărare pentru toți.

Hristos trebuie să să iubească

1 Corinth. 16, s. 22

36. Carele nu iubeaște pre Domnul nostru Iisus Hristos fie anathema.

Ioan 14, s. 21

37. Cela ce iubeaște pre Mine iubi-să-va de Părintele Mieu, și Eu voi iubi pre El și voi arăta lui pre Mine.

" 16, s. 27

38. Părintele iubeaște pre voi, căci voi pre Mine ați iubit.

" 14, s. 23

39. De Mă iubeaște neștine, cuvântul Mieu va păzi, și Tatăl Mieu va iubi pre el. și cătră el vom veni și lângă el lăcaș vom face.

Efesani 5, s. 1, 2

40. Faceți-vă, dară, asemănători lui Dumnezeu, ca niște fii iubiți. și umblați cu dragoste, după cum și Hristos au îndrăgit pre noi și S-au dat pre Dinsul pentru noi prescure și jârtvă lui Dumnezeu, spre miros de bună mirosenie.

Filip. 3, s. 8

41. Gândesc toate pagubă a fi pentru cea ce covârșaște a științii lui Hristos Iisus, Domnul meu, pentru Care de toate m-am păgubit și le gândesc gunoaie a fi, ca pre Hristos să dobândesc.

Rămleani 8, s. 35, 36

42. Cine pre noi ne va despărți de dragostea lui Hristos? Năcaz au strânsoare, au gonire, au foamete, au golătatea, au primejdie, au sabie? După cum scris iaste, căci „Pentru Tine omorându-ne [154^r] toată⁴⁸⁰ zioa, făcutu-ne-am ca oile jungherii”. Ce intru aceasta toate preabiruim prin Cela ce au iubit pre noi.

Ioan 14, s. 21

43. Cela ce are poruncile Meale și le păzeaște pre eale, acesta iaste cela ce iubeaște pre Mine.

⁴⁸⁰ În afara cuvântului-custode (**toată**), autorul scrie la [155^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – **Hristos**.

Lui Hristos să urmăm

Tit. 2, s.11, 12

44. S-au arătat darul lui Dumnezău cel de mântuire la toți oamenii, învățându-ne pre noi ca, lăpădând necurăția și ceale lumești poftă, cu înțelepciune și direptate și bunăcredință să trăim în veacul cest de acum. Așteptând cea fericită nădeajde și arătarea mărirei celui mare Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Ioan 14, s. 6

45. Eu sănt Calea și Adevărul și Viața. Nimenea nu vine cătră Părintele, fără numai prin Mine.

Ieșirea 25, s. 40

46. Căută să faci după pilda ce și s-au arătat tie în munte (*adecă Golgofta*).

Iov 23, s. 11

47. Căile Lui am păzit și nu mă voiu abate din poruncile Lui.

Cânt. Cântăr. 1, s. 3

48. Trage-mă⁴⁸¹ dinapoia ta! La miroslul mirurilor tale vom alerga.

Ieremia 17, s. 16

49. Și n-am ostenit viind dinapoia Ta, și zioa omului nu am poftit.

Michea 2, s. 13

50. Suitu-s-au, gătind cale înaintea lor⁴⁸².

Math. 10, s. 38

51. Cine nu va lua crucea sa și să vie după Mine nu iaste destoinic de Mine. [155^r]

Math. 16, s. 24

52.⁴⁸³ Cine va să vie după Mine să să leapede de sine și să ia crucea sa și să vie după Mine.

Math. 19, s. 28

53. Voi, carii ați venit după Mine (și ați părăsit toate), la nașterea de isnoavă, când va șădea Fiiul Omenesc pre scaunul slavei Sale, șădea-veti și voi pre doaosprăzeace scaune, judecând ceale doaosprăzeace neamuri ale lui Israil.

Ioan 8, s. 12

54. Eu sănt Lumina lumii. Cela ce urmează Mie nu va îmbla întru întunecare, ce va avea lumina vieții.

1 Ioan 2, s. 6

55. Cel ce zice că rămâne întru Hristos datoriu iaste, după cum Acela au umblat, și el aşa să umble.

⁴⁸¹ Textul atestă traducerea după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Trahe me, post te curremus in odorem unguentorum tuorum*. [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Trage-mă după tine! Vom alerga întră miroslul unsorilor tale.”). În B1688 este: „Traseră-te, denapoia ta, la miroslul mirurilor tale vom alerga! [...]”.

⁴⁸² În versiunea septuagintică de la 1688, acest segment este diferit („Suie-te pen ruptură înaintea feații lor”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Ascendet enim pandens iter ante eos* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că să va sui făcând calea înaintea lor.”).

⁴⁸³ În afara slovo-cifrei **NB** (52), cu statut de custode, autorul scrie la [155^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hristos**.

Ioan 12, s. 26

56. De Mie va sluji neştine, Mie să urmeaze! Şi unde sănt Eu, acolo şi sluga Mea va fi.

HULA – i.e. *BLASPHEMIA*

Greutatea şi încechipuirea

Ieşirea 20, s. 7

1. Să nu iai numele Domnului Dumnezaului tău în deşert, pentru că nu va ierta Domnul pre cel ce va lua numele Lui în deşert.

Iisus Sirah 23, s. 8

2. Cu jurământ să nu deprinzi gura ta, şi cu numirea Sfântului să nu te obicinuieşti.

4 Împăraţi 19, s. 22

3. Pre cine ai defăimat şi pre cine ai blâstămat, şi asupra cui ai înălțat glas şi ai ridicat întru înăltîme ochii tăi? La Sfântul lui Israil!

Iov 15, s. 5

4. Vinovat cu cuvintele rostului tău, nici ai ales cuvintele sălnicilor. [155^r]

1 Împăraţi 2, s. 27

5.⁴⁸⁴ De va greşi om la om, să vor ruga pentru el Domnului, iar de va greşi Domnului om, cine să va ruga pentru el Domnului?

Psalm 63, s. 3

6. Au ascuţit ca sabia limbile lor, întinseră arcul lor, lucru amar.

Luca 5, s. 21

7. Cine iaste Carele grăiaşte hulă?

Psalm 72, s. 9

8. Puseră la ceriu gura lor, şi limba lor trecu preste pământ.

Efes. 4, s. 31

9. Blestemul ridică-să de la voi, împreună cu toată răutatea.

Isaiia 52, s. 5, 6

10. „Miraţi-vă şi väietaţi-vă!” Aceasta zice Domnul: „Prin voi pururea numele Mieu să blasphemă întru limbi. Pentru aceaea va cunoaşte norodul Mieu numele Mieu, în zioa aceaea”.

Math. 12, s. 31

11. Hula ce e spre Duhul Sfânt nu se va ierta oamenilor.

Isaiia 1, s. 4

12. Au⁴⁸⁵ măniat (*blestămat*)⁴⁸⁶ pre Sfântul lui Israil, streinare-să îndărăt, părăsit-au pre Domnul.

⁴⁸⁴ În afara slovo-cifrei Ţ (5), cu statut de custode, autorul scrie la [156], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hula**.

⁴⁸⁵ Traducere după izvorul latinesc (Vulgata 1690: [...] *dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, ab alienati sunt retrorsum*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Părăsit-au pre Domnul, blâstămat-au pre sfântul

Apocal. 17, s.3

13. Văzuiu o muiare săzând pre o hiară roșie, plină de nume de hulă.

Paguba

Tovit 13, s. 13

14. Blestămăți toți ceia ce urăsc pre Tine și afurisiți vor fi ceia ce hulesc pre Tine⁴⁸⁷.

1 Timoth. 1, s. 20

15. I-am dat satanii, ca să să cearte să nu hulească.

Preoția 24, s. 14

16. Scoate pre cela ce au blestemat afară din tabără și vor pune toți ceia ce au auzit mânilor pre capul lui și-l vor ucide cu pietri toată adunarea. [156]

Marc. 3, s. 29

17.⁴⁸⁸ Cela ce va huli în Duhul Sfânt nu are iertăciune în veac.

Preoția 24, s. 16

18. Omul carele va blestăma pre Dumnezeul lui păcat va lua. Iară numind numele Domnului, cu moarte să să omoare. Cu pietri să-l ucigă pre dinsul toată adunarea lui Israîl.

Iisus Sirah 27, s. 26

19. Cela ce aruncă piatră în sus (*au hulă*), preste capul lui va cădea⁴⁸⁹.

OBICEAIU – i.e. *CONSVETUDO*

In ce chip

Ieremii 13, s. 23

1. De va primeni arapul piilea lui și pardosul împistriturile lui, și voi veți putea a face bine, fiind învățăți rău.

---

lui Israîl, astreinatu-s-au înapoi.”), dar cu evidentă influență a textului de la București „[...] părăsit-ăt pre Domnul și at mâniat pre Sfântul lui Israîl, streinără-se îndărăt”.

⁴⁸⁶ Adăugat după Vulgata la verbul din B1688; cf. nota precedentă.

⁴⁸⁷ Cf. „Blestămăți toți ceia ce urăsc pre Tine! Binecuvântați vor fi toți ceia ce Te îndrăgesc pre Tine în veac!”, în B1688. Autorul valorifică în prima parte a trimiterii textul de la 1688, iar în partea a doua, textul latinesc. (cf. Vulgata 1690: 16. *Maledicti erunt qui contempserint te, et condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te, benedictique erunt qui edificaverint te.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „16. Blăstămăți vor fi carii Te vor urgi și osândiți vor fi toți carii Te vor blăstăma, și blagosloviți vor fi cei ce Te vor zidi.”).

⁴⁸⁸ În afara slovo-cifrei 31(17), cu statut de custode, autorul scrie la [156], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Hula**.

⁴⁸⁹ Exprimarea în vs. 26 din versiunea septuagintică de la 1688 este diferită („Aruncând piatra în sus, preste capul lui aruncă”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 28. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: 28. Cel ce aruncă întru-năltîme piatra, preste capul lui va cădea.”).

- Psalm 68, s. 18
- Pild. Solom. 22, s. 6
- Iisus Sirah 21, s. 14
- Ieremiiia 8, s. 6
- Plângerea Ierem. 3, s. 27
- Iisus Sirah 10, s. 10
- Isaiia 5, s. 18
- Iov 14, s. 19
2. Mântuiasă-mă din tină, ca să nu mă încig,
Mântui-m-aș din cei ce mă uresc și de adâncurile apelor.
3. Copilul, din calea sa, încă de va și îmbătrâni, nu se va depărta de la ea.
4. Înima nebunului – ca un vas zdrobit, și toată mintea nu o va țânea.
5. Băgați în urechi, dară, și auziți! Nu aşa vor grăi; nu iaste om care să să pocăiască de la răutatea lui, zicând: „Ce am făcut?” Rămase cela ce aleargă de la alergătura lui, ca calul săzătoriu întru nechezarea lui.

Filos

6. Bine e omului, când va ridica jugul din tinerețele lui. [156^v]

*Paguba*⁴⁹⁰

7. Boala îndelungată taie-o doftorul.
8. Vai, ceia ce târasc păcatele lor ca cu o fune lungă și ca cu o curea a unii junce de jug fără legile lor.
9. Pietri despici apele și încheagă apele ceale întinse lăbul pământului. Si îngăduința omului aşa o vei pierde.

CERCETAREA CUNOȘTINȚII SUFLETULUI – i.e. *EXAMEN CONSCIENTIAE*

În ce chip

- Psalm. 4, s. 5
- Psalm 50, s. 4
- Psalm 76, s. 6
- Ierem. 1, s. 10
1. Mâniați-vă, și nu greșiți; ceale ce ziceți întru inimile voastre, preașternuturile voastre vă umiliți.
2. Căci fărădeleagea mea eu cunosc și păcatul meu înaintea mea iaste pururea.
3. Cugetau noaptea cu inima mea, chitiam și cerca sufletul meu.
4. Iată, pusu-te-am astăzi preste limbi și preste împărații, a dezrădăcina și de tot a săpa și a risipi, și de iznoavă a zidi și de tot a răsădi.

---

⁴⁹⁰ În afara cuvântului-custode (**paguba**), autorul scrie la [157^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Obiceaiu*.

Ierem. 31, s. 21, 22

5. Întăreăște-te pre tine, <Sioane>⁴⁹¹! Fă certare, dă inima ta la umerile tale pre calea carea ai mers! Întoarce-te, fecioară Israil, întoarce-te la cetățile tale plângând! Până când te voiu înturna, fată necinstită? [157^c]

Iov 42, s. 5, 6

6.⁴⁹² Iar acum ochiul mieu Te-au văzut pre Tine (*și pre mine*). Pentru aceaea m-am defăimat pre mine și m-am topit și mă socotesc pre mine pământ și cenușă.

Isaiia 21, s. 8

7. Și cheamă pre Uriia⁴⁹³ la straja Domnului și <zi>se: „Stătuiu preste toată zioa și la tabără eu am stătut toată noaptea”.

Psalm 31, s. 5

8. Mărturisi-voiu asupra mea fărădeleagea mea Domnului. Și Domnul v-au lăsat păgânătatea inimii meale.

Lipsa

Iov 9, s. 28

10. Clătescu-mă de toate mădularile, pentru că știu că nevinovat nu mă vei lăsa.

Pild. Solom. 24, s. 30, <31>⁴⁹⁴

11. Preste hotarul și arătura omului leaneș am trecut și preste viia omului nebun (*de sineși necunoscătoriu*). Și, iată, toate – îmburuienate, țelinate, și îngrăderile pietrilor lui – săpate de tot⁴⁹⁵.

Folos

Iov 13, s. 15, 16

12. Pentru aceaea, căile meale voiu mustra (*cerceta*) înaintea Lui⁴⁹⁶. Și aceasta mi se va aleage întru mântuire.

⁴⁹¹ Omis de autor; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul.

⁴⁹² În afara slovo-cifrei ș (6), cu statut de custode, autorul scrie la [157^c], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cercetarea cunoștinții sufletești*.

⁴⁹³ Scris, din greșală, **urgia**.

⁴⁹⁴ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

⁴⁹⁵ Conținutul vs. 30 și 31 în versiunea septuagintică de la 1688 este diferit („30. Ca o arătură e omul fără de minte, și ca via e omul lipsit de minte; 31. De-le vei lăsa pre el, țeleni-se-va și se va îmburuiena tot, și să face părăsit, și îngrădirile pietrilor lui să sapă de tot.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 30. *Per agrum hominis pigri transivi, et per 31. vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urtiae, et operuerant superficiem eius spinae, et maceria lapidum destructa erat.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „30. Prin țarina omului leaneș am trecut și prin via omului nebun. 31. Și, iată, toată o împluse urzicile și acoperise față ei spinii și păreatele ei cel de pietri era străcat.”).

⁴⁹⁶ Conținutul vs. 15 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („15. De mă va prinde Silnecul, de vreame ce au și început, au doară grăi-voiu și voiu mustra înaintea Lui. 16. *Și aceasta mi să va aleage întru mântuire [...]*”). Autorul a tradus prima parte din vs. 15 al textului latinesc (Vulgata 1690: 15. *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo, verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.* 16. *Et ipse erit salvator*

CETIRE SUFLETEASCĂ – i.e. *LECTIO SPIRITALIS*

Folosul cetanii

1 Timoth. 4, s. 13, <14>⁴⁹⁷

1. Ia aminte la cetanie, la mângăiere, la învățătură. Nu te lenevi de cel dintru tine dar, carele s-au dat ţie (*prilejul cetanii*). [157⁷]

Colasiiani 3, s. 16

2. Cuvântul lui Hristos lăcuiască întru voi cu bogătie.

Iov 8, s. 10

3. Aceastea (*adecă cărțile și izvoditorii*) vor învăța pre tine și vor povesti ţie și de la inimă vor scoate cuvinte.

Luca 4, s. 16, 17

4. Întră în adunare și Să sculă să cetească. Și s-au dat Lui carte. Și deschise cartea.

Lipsa

Ierem. 6, s. 8

5. Certa-te-vei, Ierusalime, să nu se depărteaze sufletul Mieu de la tine, să nu te fac pământ neumblat (*care cuvinte cu tămâie aprinse la sufletul umilit și la cetirea sufletească le aliveaște*).

Folos

Luca 24, s. 27, 31

6. Tâlcuia lor întru toate scripturile (*Hristos*); și li să deschise ochii și cunoșcură pre El.

Psalm 118, s. 104

7. Luminătoriu picioarelor meale e leagea Ta, și lumină – cărărilor meale.

" 118, s. 129

8. Arătarea cuvintelor Tale lumina-va și va înțelepți prunci.

2 Petr. 1, s. 19

9. Avem mai adevărat pre cel prorocesc cuvânt, la carele bine veți face luând aminte, ca unui luminătoriu ce luminează în loc cu ceată, până unde zioa va lumina, și luceafărul va răsări întru inimile voastre.

2 Timoth. 3, s. 16

10. Toată Scriptura de Dumnezeu e suflată și de folos spre învățătură, spre îndireptare, spre cercetarea cea cu direptate.

---

meus [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: 15. „[...] însă căile meale înaintea Lui le voi vădi. 16. Și El va fi mântuitorul meu [...]”).

⁴⁹⁷ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă, parțial, și acest vs.

" s. 15

11. Sfintele slove știi, ceale ce pot să te înțelepțească spre mântuire. [158^r]

Ioan 5, s. 39

12.⁴⁹⁸ Cercetați scripturile, căci voao vi să pare întru eale viață veacinică a avea.

Veselie

Psalm 118, s. 102

13. Câtu-s de dulci gâtlejului mieu cuvintele Tale, mai mult decât miarea – rostului mieu!

Apocalips. 10, s. 9, 10

14. „Ia cărticeaoa și o mânâncă pre ea, și-ți va amârî pântecile tău, ce în gura ta va fi dulce ca miarea”. Și luaiu cărticeaoa din mâna îngerului și o mâncău pre ea și, iată, în gura mea – dulce ca miarea.

CIN CĂLUGĂRESC – i.e. *RELIGIOSUS STATUS*

În ce chip

Math. 7, s. 13, 14

1. Întrați prin poarta cea strâmtă, căci largă e poarta și lată e calea carea duce la perire și mulți sănt carii intră prin ea. Că strâmtă e poarta și năcăjită e calea carea duce la viață. Și puținei sănt carii află pre ea.

Math. 19, s. 21

2. De vei să fii desăvârșit, pasă, vinde tot ce ai și dă săracilor, și vei avea comoară în ceriu, și vino după Mine.

Luca 14, s. 26

3. Vericine vine cătră Mine și nu uraște pre tată-său și pre mama, și muiarea, și feciorii, și frații, și surorile, încă și sufletul lui, nu poate să fie ucenicul Mieu.

" s. 27

4. Cine nu poartă crucea sa și vine după Mine nu poate să fie ucenicul Mieu. [158^r]

Iisus Sirah 6, s. 26, 27

5.⁴⁹⁹ Bagă picioarele tale în obeadele ei, și în lanțul ei, grumazul tău. Supune umerul tău și ține pre ea și să nu te superi legăturilor ei.

Psalm 44, s. 12

6. Ascultă, fică, și vezi! Și pleacă ureachea ta și uită norodul tău și casa părintelui tău!

Facerea 12, s. 1, 2

7. Ieși din pământul tău și din ruda ta și din casa tătâni-tău, și să mergi la pământul carele-ți voiu arăta tie. Și

⁴⁹⁸ În afara slovo-cifrei șī (12), cu statut de custode, autorul scrie la [158^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cetire sufletească*.

⁴⁹⁹ În afara slovo-cifrei ē (5), cu statut de custode, autorul scrie la [159^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cin călugăresc*.

- te voiu face pre tine întru limbi mare și te voiu blagoslovi; și-ți voiu mări numele și vei fi blagoslovit.
- Isaiia 26, s. 20
- Efesani 4, s. 1, 2
- Iisus Sirah 39, s. 16, 17, 18
- Ioan 15, s. 16
- Psalm 83, s. <10>⁵⁰⁰, 11
- Math. 19, s. 29
- Plângerea Ieremiei 3, s. 27
- Eclisiast. 4, s. 9, 10, 11, 12
- 2 Paralip. 30, s. 19
- Iosia 14, s. 6, 7, 8
8. Pasă, norodul mieu, intră la cămara ta, încuiușa ta, ascunde-te puțin, câtuși de cât, până va treace măniia Domnului.
9. Rog pre voi, eu, cel legat întru Domnul, cu vrednicie să umblați chiemării carii v-ați chemat, cu toată smerenia și blândeatele, cu îndelungă răbdare a măniei, suferind unul pre alalt cu dragoste.
10. Ascultați-mă, fiii cei curați, și odrăslăți ca trandafirul ce creaște spre curgerea țarenii. Si ca tămâia bine miroși miros și înfloriți floare ca crinul. Dați miros și lăudați cântare, binecuvântați pre Domnul preste toate lucrurile.
11. Am pus pre voi, ca voi să meargeti și roadă să aduceți. Si roada voastră va rămânea.
12. Mai bună o zi în curțile Tale decât mii. [159^r] Ales-am a mă lăpăda în casa Domnului mieu, mai vârtoș decât a lăcui la sălașele păcătoșilor.
13. Tot carele au lăsat casă au frații, au surorile, au pretată-său, au pre mumă-sa, au muiarea, au feciorii, au țarini, pentru numele Mieu, cu o sută de părți va lua și viața veacinică va moșteni.
14. Bine e omului, când va ridica jugul din tinereatele lui.
15. Mai buni sănt doi decât unul, cărora iaste lor plată bună întru truda lor. Căci de va cădea unul, celalalt ridică pre părtașul lui, și vai acestui unuia, când va cădea și nu va fi al doile ca să-l ridice pre dinsul. Si încă, de vor durmi amândoi, și căldură la ei, și unul cum se va încălzi? Si măcară de să va întări cel unul, și cei doi vor sta împotriva lui, funea cea întreită nu curând se va rumpe.
16. Domnul Dumnezeu e bun, roage-Să pentru toată inima îndireptătoare, ca să cerceteaze pre Domnul Dumnezeul părinților lui, și nu pă curătenia sfînților.
17. Vei fi ca raoa lui Israîl, înflori-va ca crinul și va pune rădăcinile lui ca Livanul. Mearge-vor stâlpările lui și va fi ca maslinul de totul rodit, și miroșul lui – ca al

⁵⁰⁰ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

- Psalm 104, s. 43, 44
- Ieșirea 19, s. 5
- Efes. 1, s. 3
- Efes. 2, s. 19, 20
- 1 Petr. 2, s. 9, 10
- 1 Corint. 1, s. 9
- Iisus Sirah 24, s. 11, 12, 13
- Iisus Sirah 17, s. 13, 14
- Livanului. Întoarce-se-vor și vor sădea supt acoperirea lui, trăi-vor și vor întări cu grâu și va înflori ca viia, pomenirea lui – ca vinul Livanului. [159^r]
- 18.⁵⁰¹ Le deade lor țările limbilor, și osteneala noroadelor – moștenire. Pentru ca să păzească direptătile Lui, și leagea Lui vor cerceta.
19. De veți auzi cuvântul Mieu și veți păzi făgăduința Mea, Îm veți fi Mie norod ales din toate limbile. Pentru că al Mieu iaste tot pământul.
20. Binecuvântat – Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos, Cela ce ne-au blagoslovit pre noi cu toată blagoslovenia duhovnicească, intru ceale cerești, cu Hristos.
- Lipsa*
21. Deci, dară, nu sănteți streini și nemearnici, ce împreună petrecători cu sfinții și de casa lui Dumnezeu. Zidiți fiind preste temelia Apostolilor și prorocilor, fiind în capul unghiului săngur Iisus Hristos.
22. Iară voi – rod ales, împărătească preoție, limbă sfântă, norod spre ocroteală; ca bunătățile să vestiți Celuia ce din-tunearec pre voi au chemat la cea minunată a Lui lumină. Carii odinoară nu erați norod, iară acum – norodul lui Dumnezeu, carii ati fost nemiluiți, iară acum v-ați miluit.
23. Credincios e Dumnezeu, prin Carele v-ați chemat spre împreunarea Fiiului Său Iisus Hristos, Domnului nostru.
24. Așa în Sion m-am întărit, în cetate îndrăgită aşâjderea m-am odihnit, și în Ierusalim – biruința mea. Și m-am rădăcinat întru norod blagoslovit în partea Domnului, moștenirii Lui. [160^r]
- 25.⁵⁰² Partea Domnului Israil iaste. Toate lucrurile lor – ca soarele înaintea Lui, și ochii Lui neîncetați preste căile lor.

⁵⁰¹ În afara slovo-cifrei ă (18), cu statut de custode, autorul scrie la [160^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinul călugăresc.*

⁵⁰² În afara slovo-cifrei k (25), cu statut de custode, autorul scrie la [160^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cin călugăresc.*

Isaiia 43, s. 1, 2, 4, 21

26. Aşa zice Domnul Dumnezeul Cela ce au făcut pre tine, Iacov, şi Cela ce te-au zidit pre tine, Israîl: „Nu te teame, căci te-am măntuit pre tine, chemat-am numele tău, al Mieu eşti tu. Şi, de vei treace prin apă, cu tine sănt, şi râurile nu te vor acoperi. Şi, de vei treace prin foc, nu vei arde de tot, pară nu te va arde. De când te-ai făcut cinstit înaintea Mea, măritu-te-ai, şi Eu te-am iubit. Şi voiu da oameni pentru tine şi boiari pentru capul tău. Norodul Mieu, pre carele am ocrotit, bunătăţile Meale va vesti.

Veselie

Psalm 83, s. 5

27. Fericiti ceia ce lăcuiesc în casa ta, Doamne, în veacii vecilor lăuda-Te-vor pre Tine.

3 Împăraţi 10, s. 8

28. Fericiti oamenii tăi⁵⁰³, fericite slugile tale aceastea carii dvoresc înaintea ta pururea, cei ce aud toată înțelepciunea ta.

Psalm 26, s. 7, 8

29. Una am cerşut⁵⁰⁴ de la Domnul, aceasta voi ceare: a lăcui eu în casa Domnului, toate zilele vieţii meale. A vedea înfrumuseţarea Domnului şi a socoti beseareca cea sfântă a Lui.

Lipsa

Pild. Solom. 1, s. 24, 25, 26, 27

30. De vreame ce vă chemam şi nu m-aţi ascultat, şi am întins cuvinte, şi nu luăti aminte, ce mincinoase aţi făcut sfaturile meale şi la ale meale muştrări n-aţi luat aminte. [160^v] Pentru aceaea şi eu, la peirea voastră, voi râde şi mă voiu veseli, când va veni voao piarderea. Şi deaca va veni voao fără veaste gâlceava, şi surparea asemene vihorului va fi, sau când vine voao năcaz şi încunguriare.

Sporire

Ierem. 3, s. 19

31. Încă rândui-te-voiu spre fii şi voiud da ţâie pământ ales, moştenirea lui Dumnezeu, Atotişitorul limbilor. Şi

⁵⁰³ Sintagma „fericiți oamenii tăi” este după textul latinesc (cf. Vulgata 1690: *Beati viri tui, et beati servi tui, qui stant coram te semper, et audiunt sapientiam tuam.*) În versiunea septuagintică de la 1688 vs. începe cu sintagma: „fericite muierile tale”. În rest, textul este, literal, după B1688: „Fericite muierile tale, fericite slugile tale aceastea carii dvoresc înaintea ta pururea, cei ce aud toată înțelepciunea ta!”

⁵⁰⁴ Scrie, inițial, **cerut**; suprascrie ş; cf. aceeași formă în B1688.

am ziș: „Părinte, mă chemați pre Mine, și de la Mine să nu vă întoarceți!”

Iezuchiil 36, s. 37, 38

32. Aceasta zice Domnul Dumnezeu: „Încă această cearere pune-voiu casii lui Israîl, ca să fac lor: înmulții-voiu pre ei de oameni ca oile. Ca oile sfinte, ca oile Ierusalimului întru sărbătorile lui, aşa vor fi cetățile ceale pustii pline de oi de norod. Și vor cunoaște că Eu sunt Domnul”.

CINSTE – i.e. *HONOR*

În ce chip

Iisus Sirah 37, s. 29

1. Cel înțelept în norodul lui va moșteni credință și numele va trăi în veac.

“ 10, s. 26

2. Măritul și judecătăriul și puternicul mări-se-va, și nu iaste dintru ei cineva mai mare decât cel ce să teame de Domnul.

“ s. 20, 23

3. Sămânța omului cinstită iaste carea să teame de Domnul, iar sămânța necinstită iaste carea calcă poruncile Domnului.

1 Împărați 2, s. 32

4. Pre ceia ce vor mări pre Mine voi mări, și cela ce Mă defaimă pre Mine să va necinsti. [161^r]

*Paguba*⁵⁰⁵

Iov 30, s. 22

5. Înălțatu-m-ai pre mine și, ca preste vânt (*adecă în loc de cinste*) puindu-mă, m-ai lăpădat de la mântuire⁵⁰⁶.

Luca 10, s. 15

6. Și tu, Capernaum, care pănă la ceriu te-ai înălțat, pănă la iad te vei pogorî.

“ 14, s. 11

7. Tot cela ce să va înălța smeri-se-va.

⁵⁰⁵ În afara cuvântului-custode (**paguba**), autorul scrie la [161^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinste*.

⁵⁰⁶ Vezi supra, nota 264.

CINSTE PĂRINȚEASCĂ – i.e. *PIETAS ERGA PARENTES*

În ce chip

Pild. Solom. 23, s. 22

1. Ascultă, fiule, de părintele cela ce te-a născut și nu huli, căci au îmbătrinit maica ta.

Iisus Sirah 3, s. 6

2. Cel ce să teame de Domnul cinsti-va pre tată-său și ca stăpânilor va sluji celor ce l-au născut pre el.

" s. 11, 12, 13

3. Fiiule, sprejeneaște la bătrâneațe pre tată-tău și să nu-l întristezi pre el în viața lui. Si, de-ș va piiarde și înțeleagerea, dă iertăciune și nu-l necinsti pre el cu toată vărtutea ta, pentru că milostenia tatălui nu să va uita.

" s. 7

4. Cu fapta și cu cuvântul cinsteaște pre tată-tău.

Lipsa

1 Timoth. 5, s. 8

5. De vreame ce neștine de ai săi și, mai vârtoș, de ai casii lui nu ia aminte, de credință s-au lăpădat și iaste decât cel necredincios mai rău. [161^v]

Iisus Sirah 3, s. 16

6.⁵⁰⁷ Cât e de hulitoriu cel ce părăseaște pre tată și blestemat de Domnul cel ce urgiseaște pre muma lui!

Ieșirea 21, s. 15, 16

7. Cela ce bate pre tată-său sau pre mumă-sa cu moarte să să omoară. Cela ce va grăi de rău pre tată-său sau pre mumă-sa cu moarte să moară.

2 Leage 27, s. 16

8. Blestemat cela ce nu cinsteaște pre tată-său au pre mumă-sa. Si vor zice tot norodul: „Să fie!”

Pild. Solom. 30, s. 17

9. Ochiul cel ce batjocorează pre tatăl și necinsteaște bătrâneațele maicii, să-l taie pre el corpii din văi și să-l mănânce de tot pre el puui vulturilor.

Direptate

Tovit 4, s. 3, 4

10. Cinsteaște pre maică-ta toate zilele vieții și ce place ei fă. Adu-ți aminte, copile, că multă nevoie au văzut cu tine în pântece.

Efes. 6, s. 1

11. Feciorii, ascultați pre părinții voștri întru Domnul, pentru că aceasta iaste direptate.

Colas. 3, s. 20

12. Fiiii, supuneți-vă părinților după toate, pentru că aceasta e bine plăcută Domnului.

⁵⁰⁷ În afara slovo-cifrei ſ (6), cu statut de custode, autorul scrie la [162^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinste părințească*.

Iisus Sirah 7, s. 28, 29

13. Cinsteaște pre tată-tău și durerile mumei să nu le uiți. Adu-ți aminte că prin ei te-ai născut. Și ce vei răsplăti lor, precum ei și?

Filos

Ieșirea 20, s. 12

14. Cinsteaște pre tată-tău și pre mumă-ta, ca [162^r] delungat⁵⁰⁸ de ani să te faci pre pământul cel bun.

2 Leage 5, s. 16

15. Cinsteaște pre tatăl tău și pre maica ta, în ce chip au poruncit și Domnul Dumnezeul tău, pentru ca să își să facă bine și pentru ca să te facă îndelungat de ani.

Pild. Solom. 1, s. 8, 9

16. Ascultă, fiile, legile tătâne-tău și nu lepăda învățăturile mâne-ta, pentru că cunună de daruri vei primi la creaștetul tău și lânțuș de aur prejur grumazul tău.

Iisus Sirah 3, s. 4

17. Cel ce cinsteaște pre tată veseli-se-va de feciori, și în zioa rugii lui asculta-se-va.

Iisus Sirah 3, s. 4

18. Cel ce cinsteaște pre tată veseli-se-va de feciori și în zioa rugii lui asculta-se-va.

" s. 3

19. Ca cel ce adună comoară iaste cel ce slăveaște pre mama lui.

" s. 7

20. Cinsteaște pre tată-tău, ca să vie și te blagoslovenie de la el și la cea de apoi să rămăie⁵⁰⁹.

CINSTEA M<AICII> PRIIACESTII, CAREA E MAI PE SUS DE A SFINȚILOR – i.e. *HYPERTULIA MARIANA*

Tâlcuirea

După ființă

Mariia – Maica lui Hristos

Ioan 2, s. 1

1. Era maica lui Iisus acolo.

Luca 1, s. 43

2. De unde mie aceasta, ca să vie Maica Domnului mieu cătră mine?

⁵⁰⁸ În afara cuvântului-custode (**delungat**), autorul scrie la [162^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinste părințească*.

⁵⁰⁹ Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688: „7. [...] cinsteaște pre tată-tău, ca să vie și te blagoslovenie de la el” și textul latinesc (Vulgata 1690: 9. [...] *honora patrem tuum*, 10. *Ut superveniat tibi benedictio ab eo, et benedictio illius in novissimo maneat*; cf. Biblia Vulgata 1760: „9. [...] cinsteaște pre tată tău, 10. Ca să-ți vie blagoslovenie de la el, și blagoslovenia lui să rămăie întru cel mai de pe urmă.”).

- Luca 1, s. 35   3. Ce să va naște din tine Sfânt chema-Să-va Fiiul lui Dumnezeu.
- Math. 2, s. 13   4. Sculându-te, ia Coconul și pre mama Lui Mariia. [162^v]
- Ioan 19, s. 25   5.⁵¹⁰ Sta lângă crucea lui Iisus Maica Lui.
- Isaiia 11, s. 1   6. Va ieși Toiag din rădăcina lui Iesei și Floare din rădăcina lui Se va sui.
- Luca 2, s. 7   7. Și născu pre Fiiul ei Cel dintâiu născut.
- Iisus Sirah 24, s. 8   8. Ziditoriu tuturor, Carele au odihnit în cortul mieu.

Mariia Fecioară

- Math. 1, s. 18   9. Află-se în pântece având din Duhul Sfânt.
- Isaiia 7, s. 14   10. Iată, Fecioară în pântece va lua și va naște Fiiu.
- Iezuchiil 44, s. 2, 3   11. Poarta aceasta închisă va fi și bărbat nu va treace prin ea. Căci Domnul Dumnezeul lui Israîl va intra prin ea și va fi închisă, pentru că povățuitorul acesta șade într-însa.
- Cânt. Cântăr. 4, s. 11, 12   12. Grădină închisă, soru-mea, nevastă, grădină închisă, izvor pecetluit.

Numele Marii

- Luca 1, s. 27   13. Numele fecioarei – Mariia.
- Math. 1, s. 16   14. Iacob născu pre Iosif, bărbatul Mariei.
- Cântar. Cânt. 1, s. 2   15. Mir deșărtat – numele tău.
- Iisus Sirah 51, s. 15   16. Lăuda-voiu numele Tău neîncetat și voiu lăuda cu mărturisință.
- Apocal. 3, s. 12   17. Cela ce biruiaște face-l-voiu pre el stâlp în beseareca lui Dumnezăului Mieu și voiu scrie preste el numele Dumnezeului Mieu și numele cetății Dumnezeului Mieu, celui nou Ierusalim, cea ce să pogoaără din ceriu de la Dumnezeul Mieu.

Mariia cu durori

- Plânger. Ierem. 2, s. 13   18. Ce voiu asămâna ţie, fată Ierusalim? Cine te va [163^r] mântui⁵¹¹ sau cine te va mângăia, fecioară, fată

---

⁵¹⁰ În afara slovo-cifrei ũ (5), cu statut de custode, autorul scrie la [163^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinstea Priiacestii*.

- Sion? Căci să mări păharul zdrobirei tale! Cine te va vindeca?
- Plânger. 3, s. 15   19. Săturatu-m-au de amărăciune, îmbătatatu-m-au de hiiare.
- Luca 2, s. 35   20. Tie săngură sufletul îți va pătrunde sabie, ca să să descoapere de la multe inimi cugete.
- Ruth 1, s. 20   21. Nu mă chemați Noemin (*adecă frumoasă*), ce mă chemați Mara (*adecă amară*), căci S-au amărât întru mine Cel Destul foarte⁵¹².
- Zaharia 12, s. 10   22. În zioa aceaea, vor căuta cătră Mine, pre Carele au împuns. Și vor tângui tânguire ca preste unul nescut și să vor durea cu dureare ca de cel dintâi născut.
- Cântarea Cântăril. 1, s. 12   23. Legătura stactiei (*sau smirnii*) – iubitul meu, în mijlocul țățelor meale va petreace.

Maria să să iubească

- Iisus Sirah 24, s. 24, <25>⁵¹³   24. Eu – maica frumoasei dragoste și a teamerii și a cunoștinții și a nădejdii sfintei. În mine – darul a toată viața și direptatea, în mine – toată nădeajdea vieții, și a vărtutei (*sau puterii*)⁵¹⁴.
- Iisus Sirah 24, s. 21, 22   25. Apropiați-vă cătră mine (*prin dragoste*) ceia ce mă pohtiți pre mine și vă săturați din roadele meale, pentru că pomenirea mea decât miiarea e mai dulce, și moștenirea – decât fagurul mierii. [163^r]

⁵¹¹ În afara cuvântului-custode (**mântui**), autorul scrie la [163^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinstea Priiacestii*.

⁵¹² Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688 („Nu mă chemați Noemin, chemați-mă Cea Amară, căci s-au amărât întru mine Cel Destul foarte.”) și textul latinesc (Vulgata 1690: 20. *Quibus ait: „Ne vocetis me Noemi (id est pulchram) sed vocate me Mara (id est amaram), quia amaritudine valde replevit me Omnipotens;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Nu mă chemați Noemi (adecă frumoasă), ci mă chemați Mara (adecă amară), că cu amărăciune foarte m-au împlut Atotputernicul.”).

⁵¹³ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

⁵¹⁴ Conținutul vs. 24, 25 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („24. Cel ce mă ascultă pre mine nu se va rușina, și cei ce lucrează în mine nu vor păcătui. 25. Toate aceastea – cartea făgăduinții Dumnezeului celui Înalț, leagea carea au poruncit Moisi moștenirei la adunările lui Iacob.”). Autorul a tradus după izvorul latinesc (Vulgata 1690: 24. *Ego mater pulchrae dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctae spei.* 25. *In me gratia omnis vitae et veritatis, in me omnis spes vitae et virtutis.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „24. Eu, maica frumoasei iubiri și a temerii și a cunoștinței și a sfintei nădejdi. 25. Întru mine darul a toată calea și a adevărului, întru mine toată nădeajdea vieții și a vărtutei.”). Vezi supra, comentariul la nota 294.

- Pild. Solom. 8, s. 17   26.⁵¹⁵ Eu pre cei ce mă iubesc îndrăgesc, și cei ce cearcă pre mine (*cu obicinuita dragoste*) afla-vor dar.
- Psalm 86, s. 7   27. Ca celor ce să veselesc tuturor lăcașul întru tine.
- Judith 15, s. 11   **Maria să să cinstească**
- Pild. Solom. 31, s. 10, 28   28. Tu ești înălțarea Ierusalimului! Tu ești veselie mare lui Israil! Tu ești fală mare neamului nostru, căci ai făcut aceasta toate cu mâna ta, întăritu-s-au inima ta, pântru că curătenia ai iubit.
- "   29. Muiare bărbată cine va afla? Mai cinstă iaste decât pietri scumpe una ca aceasta. Ridică fiii ei și să îmbogățiră, și bărbatul ei laudă pre ea.
- Psalm 44, s. 10⁵¹⁶   30. Multe feate au făcut puteare și bogătate, iară tu mai sus ești și le-ai covârșit pre toate.
- Iisus Sirah 24, s. 14   31. Înainte stătu împărăteasa de-a direapta ta, cu îmbrăcămintea cu aur îmbrăcată împistrită.
- Psalm 86, s. 1   32. Ca un chedru m-am înălțat întru Livan și ca un chiparos, în muntele Sionului⁵¹⁷.
- Cânt. Cânt. 6, s. 9   33. Temeiurile lui – în munții cei sfinți. Iubeaște Domnul porțile Sionului, mai vârtos decât toate sălașele lui Iacov.
- Cântarea Cântărilor 8, s. 5   34. Care e aceasta, carea să iavește ca zorile, frumoasă ca luna, aleasă ca soarele, spașimă ca cele rânduite? [164^r]
- Iisus Sirah 24, s. <9>, 10, <11>⁵¹⁹   35.⁵¹⁸ Cine iaste aceasta ce să suie albită, înflorită, răzimându-se pre frățiorul ei?
36. În tot norodul și în tot neamul mai de cinste am fost, și ale tuturor înălțărilor și smerișilor inimi cu puteare am călcat⁵²⁰.

⁵¹⁵ În afara slovo-cifrei **KS** (26), cu statut de custode, autorul scrie la [164^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Cinstea M<aicii> Priiacestii**.

⁵¹⁶ În Vulgata este vs. 10, în B1688, de unde este preluat, literal, textul, 11.

⁵¹⁷ Este „în munții Aeronului”, în B1688: „Ca un chedru m-am înălțat întru Livan și ca un chiparos *în munții Aeronului*.”; cf. *in monte Sion*, în Vulgata 1690: 17. *Quasi cedrus exaltata sum in Libano, et quasi cypressus in monte Sion*.

⁵¹⁸ În afara slovo-cifrei **ΛΕ** (35), cu statut de custode, autorul scrie la [164^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Cinstea Preacestii**.

⁵¹⁹ Se impun adăugate, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă cele trei vs.

⁵²⁰ Conținutul vs. 24 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Mai nainte de-nceputul veacului m-au zidit pre mine, și până în veac nu mă voiu sfărși.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 9. [...] *et in omni populo*, 10 *Et in omni gente primatum habui*. 11 *Et omnium excellentium et*

- " s. 13, (16)⁵²¹
- Iudith 14, s. 7
- 3 Împăraților 2, s. 19
- Luca 1, s. 30
- " s. 48
- Luca 11, s. 27
- 3 Împărați 2, s. 20
- Pild. Solom. 8, s. 34, 35
- Judith. 13, s. 22
- Mariia să să cheame într-ajutor*
37. Și m-am rădăcinat întru norod slăvit, în partea Domnului moștenirii Lui. Întru plinirea sfîntilor petrecerea mea⁵²².
38. Binecuvântată – tu, întru tot sălașul Iudii și întru toată limba, carii auzind numele tău să vor turbura.
39. Să sculă împăratul întru întimpinarea ei și să încchină ei și au săzut pre scaunul său și să puse scaun maicii împăratului; și au săzut în direapta lui.
40. Nu te teame, Mariia, că aflași har la Dumnezeu.
41. Căută spre smereniai slujnicei Sale. Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile.
42. Fericit pântecele ce Te-au purtat și țâțele ce-ai supt.
43. Ceare, maica mea, că nu te voiu înțoarce.
44. Fericit omul carele va priveghea la ale meale uși pururea și va păzi pragurile intrărilor meale. Cela ce mă va afla pre mine afla-va viață și va dobândi mântuire de la Domnul⁵²³. [164^r]
- 45.⁵²⁴ Blagoslovi-te-va pre tine Domnul în putearile Sale. Căci prin tine au ocărât pre vrăjmașii norodului Său⁵²⁵.

---

humilium corda virtute calcavi [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „9. [...] și întru tot norodul, 10. Și întru tot neamul ședearea dintăiu am avut, 11. Și a tuturor celor înalți și a celor smeriți inimile le-am călcat cu vîrtutea.”.

⁵²¹ Paranteza aparține autorului.

⁵²² Autorul valorifică deopotrivă versiunea septuagintică de la 1688 (13. „*Si m-am rădăcinat întru norod slăvit, în partea Domnului moștenirii Lui*“) și textul latinesc, interpretând *detentio* prin „petrecerea“ (Vulgata 1690: 16. [...] *in plenitudine sanctorum detentio mea*; cf. Biblia Vulgata 1760: „16. [...] și întru plinirea sfîntilor ținearea mea“).

⁵²³ Vs. 34 este în B1688: „Fericit omul carele mă va asculta și omul carele ale meale căi va păzi, preveghind la ale meale uși pururea, păzind pragurile intrărilor meale“), iar conținutul vs. 35 este aici diferit. Autorul traduce după textul latinesc, omițând *qui audit me* (Vulgata 1690: 34. *Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas cotidie, et observat ad postes ostij mei*. 35. *Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „34. Fericit e omul cel ce mă ascultă și cel ce priveghează la ușa mea în toate zilele și ia aminte la ușorii miei. 35. Cine mă va afla afila-va viață și va scoate mântuire de la Domnul.“).

⁵²⁴ În afara slovo-cifrei *M&E* (45), cu statut de custode, autorul scrie la [165^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinstea Preacestii*.

- Facerea 12, s. 13   46. Zi, dară, că soru-mi ești⁵²⁶, pentru ca să mi să facă mie bine pentru tine, și va trăi sufletul mieu pentru tine.
- Isaiia 4, s. 6   47. Cortul va fi în loc de umbrariu de zăduh și întru acoperământ și întru ascuns de năsalnicie și ploaie⁵²⁷.
- Preoț. 26, s. 11   48. Voiu pune făgăduința Mea întru voi, și nu va urî sufletul Mieu pre voi.
- Iisus Sirah 24, s. 8, 9, 10   49. Cel ce m-au zidit pre mine S-au odihnit în cortul mieu. și zise mie: „Întru Iacob te sălăsluaște și întru Israil te moșteneaște și întru aleșii Miei te rădăcinează!”⁵²⁸
- Cântarea Cântărilor 4, s. 4   50. Ca turnul lui David – grumazul tău, cel zidit la Thalpioth: 1000 de scuturi spânzurați sănt pre el, toate svârliturile celor tari.
- ”   51. Eu – zid, și țățele meale – ca turnurile; eu eram înaintea ochilor lui, afând pace.

Maria, fără pribană, zămislită

- Facerea 3, s. 15   52. Ea va zdrobi ție capul, și tu vei păzi ei călcâiele⁵²⁹.

⁵²⁵ Trimiterea este la textul latinesc (Vulgata 1690: *Benedixit te Dominus in virtute Sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Blagoslovit-te-au pre tine Domnul în vărtutea Sa, că prin tine de nimica au făcut pre nepriatini noștri.”), unde se găsește fragmentul de verset. În B1688, acest fragment este în vs. 19 („Binecuvântat ești, Dumneazăul nostru, Cela ce ai ocărât în ziua de astăzi pre vrăjmașii norodului Tău!”). În rezolvarea sa, Marginai propune în finalul vs. o lecțiune care valorifică parțial și textul de la 1688: *vrăjmașii norodului Său*, care în Vulgata, unde trimite, este *inimicos nostros* (deci vrăjmașii noștri), iar în Septuaginta „vrăjmașii norodului Tău”.

⁵²⁶ Textul este preluat din B1688 („Zi dară că: «Sânt sor lui», pentru ca să mi să facă mie bine pentru tine, și va trăi sufletul mieu pentru tine.”), dar cu câteva modificări pe care le face în prima parte după izvorul latinesc (Vulgata 1690: *Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis, ut bene sit mibi propter te, et vivat anima mea ob gratiam tui.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Zi dară, rogu-te, că-m ești sor, ca să-m fie bine pentru tine și să trăiască sufletul mieu pentru cinstea ta.”).

⁵²⁷ Autorul valorifică versiunea septuagintică de la 1688 („Cu toată mărireala se va acoperi, și *va fi la umbră de zăduh și întru acoperemânt, și întru ascuns de năsalnicie și ploaie.*”), dar și textul latinesc (Vulgata 1690: *Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab aestu, et in securitatem, et absconsionem a turbine, et a pluvia;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Și cortul va fi spre umbrariul zilii de căldură și spre apărare și spre ascunderea de vifor și de ploaie.”).

⁵²⁸ Trimitere la versiunea septuagintică, dar vs. sunt din textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *Tunc praecepit, et dixit mibi Creator omnium, et qui creavit me requievit in tabernaculo meo,* 13. *Et dixit mibi: „In Iacob in habita, et in Israel haereditare, et in electis meis mitte radices”*; cf. Biblia Vulgata 1760: „12. Atunci mi-au poruncit și mi-au zis Ziditoriu tuturor; și Cel ce m-au zidit S-au odihnit în lăcașul mieu; 13. și mi-au zis: «În Iacob lăcuiaște și întru Israil moșteneaște și întru aleșii Miei slobozi rădăcinile.»”.

⁵²⁹ În acest loc, citarea se face după textul latinesc (Vulgata 1690: *Inimicitias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen illius. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius.*) Cf. infra, nota 624, unde citarea este după B1688.

- Cântarea Cânt. 4, s. 7   53. Toată ești frumoasă, cea de-apoapele mieu, și hulă (*prihană, zminteală*) nu iaste întru tine.
- Esthir. 5, s. 2   54. Nu te teame, îndrăzneaște, nu vei muri, căci de obște iaste porunca noastră. [165^r]
- Pild. Solom. 8, s. 24   55.⁵³⁰ Mai nainte decât a face beznele, și eu mă eram zămislit⁵³¹.
- Psalm 92, s. 7   56. Casii Tale să cuvine sfințire, Doamne, întru îndelungare de zile.

CINSTEÀ SFINȚILOÙ ŞI SĂRBĂTORILE – i.e. *SANCTORUM CULTUS ET FESTA*

În ce chip

- 2 Macabeil. 15, s. 14   1. Cel iubitoriu de frați acesta iaste, cel ce mult să roagă pentru norod și pentru sfânta cetate, Ieremiia, prorocul lui Dumnezeu.
- Apocalips. 5, s. 8   2. Și, când luo cartea, cele patru vite și cei 24 de bâtrâni căzură înaintea Mielului, având fieștecările alăute și năstrăpi de aur, pline fiind de tămâieri, carele sănt rugile sfinților.
- Ioan 15, s. 15   3. Iară voao v-am zis priateni, că toate, carele am auzit de la Părintele Mieu, am arătat voao.
- Iov 5, s. 1   4. Cheamă, de te va asculta cineva sau de vei vedea pre vreun înger⁵³² dintre cei sfinți.
- Iisus Navi 1, s. 15⁵³³   5. Domnul Dumnezeul vostru au odihnit pre voi și v-au dat tot pământul.
- Apocalips. 7, s. 9, 10   6. După aceasta văzuiu gloată multă, pre carea să o numere pre ea nimenea nu poate, din toată limba, și

⁵³⁰ În afara slovo-cifrei **HE** (55), cu statut de custode, autorul scrie la [165^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlu – *Cinstea Preaceștii*.

⁵³¹ Autorul valorifică versiunea septuagintică de la 1688 („*Si mai nainte decât a face beznele*, mai nainte decât a ieși izvoarale apelor”), dar și textul latinesc (Vulgata 1690: *Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram* [...]]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Încă nu era adâncurile și eu eram zămislită”).

⁵³² Omis, inițial, cuvântul este suprascris.

⁵³³ Atât în B1688, cât și în Vulgata, conținutul acestei trimiteri este în vs. 13; o singură deosebire este în privința determinativului: „tot”, în Vulgata 1690: 13. [...] *Dominus Deus vester dedit vobis requiem, et omnem terram*, față de „acesta”, în B1688: „13. [...] Domnul Dumnezeul vostru v-au odihnit pre voi și v-au dat voao pământul acesta”.

fealiuri, și noroade, [165^v] și⁵³⁴ neamuri, stând înaintea scaunului și înaintea Mielului, îmbrăcați fiind cu veșminte albe, și finici în mâinile lor, și strigând cu glas mare, zicând: „Mântuire Dumnezeului nostru, Celui ce șade pre scaun, și Mielului!”

Apocalips. 21, s. 3, 4, 5

7. Auziuiu glas mare din ceriu zicând: „Iată, cortul lui Dumnezeu – cu oamenii, și va lăcui cu ei, și ei noroadele Lui vor fi, și singur Dumnezeu va fi cu ei Dumnezeu lor. Si va ștearge Dumnezeu toată lacrăma de la (*toată fața*) ochii lor și moartea nu va mai fi încă; nici plângere, nici strigare, nici dureare nu va mai fi încă, căci ceale dintâiau s-au dus”. Si zise Cela ce șădea preste scaun: „Iată, noao toate le fac”.

Apocalips. 22, s. 3, 4

8. Si toată procleția nu va mai fi încă. Si scaunul lui Dumnezeu și al Mielului intru ea va fi, și slugile Lui, sluji-vor Lui. Si vor vedea fața Lui, și numele Lui preste fruntea lor.

Ioan 12, s. 26

9. De Mie va sluji neştine, Mie să u<r>meaze, și unde sănt Eu, acolo și sluga Mea va fi.

Math. 25, s. 40

10. Adevară grăiesc voao, intru cât ati făcut unuia dintr-acești <frați>⁵³⁵ mai mici ai Miei, Mie ati făcut.

Math. 10, s. 40

11. Cine priimeaște pre voi (*măcar la inimă*) pre Mine p<r>iimeaște, și cel ce priimeaște pre Mine priimeaște [166^r] pre⁵³⁶ Cela ce M-au trimis pre Mine.

Lipsa

Zahariia 2, s. 8

12. Cela ce să atinge de voi – ca cela ce să atinge de lumina ochiului Mieu⁵³⁷. Pentru căci, iată, Eu aduc mâna Mea preste ei.

⁵³⁴ În afara cuvântului-custode (și), autorul scrie la [166^c], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinstea sfintilor și sărbătorile*.

⁵³⁵ Omis de autor, cuvântul se impune în context; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul.

⁵³⁶ În afara cuvântului-custode (pre), autorul scrie la [166^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Cinstea sfintilor și sărbătorile*.

⁵³⁷ O îndreptare logică a formei „lui” din versiunea septuagintică de la 1688 („8. [...] cela ce să atinge de voi – ca cela ce să atinge de lumina ochiului Lui. Pentru căci, iată, Eu aduc mâna Mea preste ei [...]”) după izvorul latinesc (Vulgata 1690: 8. [...] qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei, 9. Quia ecce ego levo manum meam super eos [...]).

Vreadniciia

Psalm 138, s. 16

Apocalips. 7, s. 14, 15

13. Mie foarte să cinstiră priatenii Tăi, Dumnezeule, o, foarte să întăriră începăturile lor.

14. Aceștea sănt ceia ce vin din scârba cea mare și au albit veșmintele lor cu săngele Mielului. Pentru aceea sănt înaintea scaunului lui Dumnezeu și slujesc Lui zioa și noaptea în besereca Lui, și Cela ce șade pre scaun va sălășlui spre ei.

De sărbători

În ce chip

Facerea 2, s. 3

Ieremiia 17, s. 19, 20, 21, 22

Preoțiia 23, s. 1, 2, 3, 7

Numerile 28, s. 25

Isaiia 1, s. 10, 11, 13, 14, 15

15. Blagoslovi Dumnezeu zioa a șaptea și o sfîntă pre ea.

16. Aceasta zice Domnul cătră mine: „Pasă și stăi în porțile fiilor norodului, prin carele intră împărații Iudei și ies întru eale, și în toate porțile Ierusalimului. Si vei grăi cătră ei: «Auziți cuvântul Domnului, împărații Iudei și tot Ierusalimul. Aceasta zice Domnul: ‘Păziți sufletele voastre și nu ridicăți sarcine în zioa sămbetelor și nu scoateți sarcine din casele voastre în zioa sămbetei, și tot lucrul să nu faceți’». [166]

17. Grăi Domnul cătră Moisi zicând: „Grăiaște fiilor lui Israil și vei zice cătră ei: «Aceasta sănt praznicele Domnului, pre care veți chema sfinte. Șase zile să faceți lucruri, iară a șaptea zi, sămbete, odihnă chemată sfântă Domnului. Tot lucrul să nu faceți, (care lucru mai în jos mai bine îl luminează zicând) tot lucrul de poslușat să nu faceți»”.

18. Zioa a șaptea aleasă, sfântă va fi voao. Tot lucrul de poslușit să nu faceți întru ea.

19. Ascultați cuvântul Domnului, boiarii Sodomului, norodul Gomorului: „Ce e Mie mulțimea jârtvelor voastre? – zice Domnul. Plin sănt. Nu aduceți mai mult jârtvă în zădar; tămiai – urâciune Îm iaste. Sărbătoarea lunii noao și sămbetele și zi mare nu voi suferi, vicleane sănt adunările voastre. Lunile ceale noao ale voastre și sărbătorile voastre uraște sufletul Mieu. Făcutu-v-ați Mie spre sațiu, nu voi mai părăsi păcatele voastre. Când veți intinde mâinile, întoarce-voi ochii Miei de cătră voi, și, de veți înmulții ruga, nu voi asculta pre voi”.

Folos

Isaiia 58, s. 13, 14

20. De vei întoarce piciorul tău de la sămbete, ca să nu faci voile tale în zioa cea sfântă, și vei chema sămbetele ginggașe, sfinte [167^r] Dumnezăului tău, și nu vei ridică piciorul tău spre lucru, nici vei grăi cuvânt cu urgie din gura ta, și vei fi nădejduind pre Domnul, și te va sui preste bunătățile pământului, și te va hrăni moștenirea lui Iacov, tătâne-tău, pentru că gura Domnului au grăit aceasta.

Ieremiiia 17, s. 24, 25

21. Să sfînțiți zioa sămbetelor, ca să nu faceți înctru dinsa tot lucrul. și vor intra prin porțile cetății aceștiia împărați și boiari, săzând pre scaunul lui David, și călări vor fi pre carăle și pe caii lor, ei și boiarii lor, oamenii Iudei și cei ce lăcuiesc în Ierusalim. și se va lăcui cetatea aceasta în veac.

Preoția 26, s. 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10

22. Sâmbetele Meale să le păziți. și voiu da voao ploaie în vreamea ei, și pământul va da roadele lui, și leamnele câmpilor vor da roada lor. și va apuca voao treierisul culesul, și culesul va apuca sămânța, și veți mâncă pâinea voastră în sațiu, și veți lăcui cu întemeiare pre pământul vostru. și voiu da pace în pământul vostru, și veți durmi, și nu va fi carele să spaie pre voi. și voiu piiarde hiară reale din pământul vostru. și războiu nu va treace prin pământul vostru. și veți goni pre vrejmașii voștri și vor cădea înaintea voastră. și voiu căuta preste [167^r] voi, și voiu creaște pre voi, și voiu înmulții pre voi, și voiu întări făgăduința Mea cu voi. și voiu pune cortul Mieu în mijlocul vostru⁵³⁸.

IAD – i.e. *INFERNUS*

În ce chip

Psalm 48, s. 14

1. Ca niște oi în iad s-au pus (*adecă: pune-se-vor după moartea lor: precum oaia, neștiind, să duce spre moarte, aşa acestea, neștiind cea viitoare viață, în iad să vor băga*).

⁵³⁸ Precizarea „și voiu pune cortul Mieu în mijlocul vostru” este după Vulgata 1690: 11 *ponam tabernaculum Meum in medio vestri [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: „11. Pune-voi cortul Mieu în mijlocul vostru”. În rest, literal după B1688.

1 Împărați 2, s. 6

2. Domnul pre omul îl pogoară în iad și-l scoate (*aceasta Sfântul Gligorie aşa le tâlcuiăște: Atotputearnicul Dumnezeu a pogorî pre cineva la iad iaste inimile păcătoșilor a le însăpăma cu gândirea chinurilor veacnicice. Iară din iad a scoate iaste, cu nădeajdea vieții cei nesfărșite, a măngăia sufletele ceale însăpămate ale oamenilor celor ce să pocăiesc și pentru faptele sale să obidează. Pentru că atunci de păcate ne oprim, când, darul cel de sus muindu-ne inimile, de ceale viitoare chinuri ne însăpăimăm.*)

Psalm 54, s. 16

3. Să să pogoare la iad vii (*ca nu, precum oarecine zice, să să pogoare morți, durerile lui să le cerceteaze, ca să să însăpămeaze, și să fugă îndărăt*).

Iov 20, s. 26

4. Mânca-l va pre dinsul foc nears (*pentru [168^r] care⁵³⁹ cuvinte Sfântul Gligorie zice: în minunat chip, cu puțâne cuvinte e cuprins focul gheennii, direptatea Atotputearnicului cea mai nainte știutoare a celor viitoare lucruri de la începenția lumii focul gheennii l-au zidit, care în pedeapsa păcătoșilor ar fi odată ar înceape. Iar arderea sa, încă și fără leamne, niciodată nu o ar sfârși*).

Isaiia 30, s. 34

5. Mănia Domnului – ca o vale de iarbă pucioasă arzând pre el.

Isaiia 34, 4⁵⁴⁰

6. Din trupurile lor ceale moarte, înălța-se-va putoare⁵⁴¹.

Iov 16, s. 9

7. Cu urgie isprăvindu-și mă oborî, scârșni asupra mea dinții, săgețile bântuitorului Lui pre mine căzură.

Iov 20, s. 22

8. Toată nevoia (*durearea*) preste dinsul va veni.

Psalm 20, s. 9, 10

9. Pune-vei pre dinșii ca un cuptoriu de foc la vreamea feații Tale. Domnul cu urgia Lui va turbura pre dinșii și va <mâanca>⁵⁴² de tot pre ei focul.

⁵³⁹ În afara cuvântului-custode (**care**), autorul scrie la [168^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Iad*.

⁵⁴⁰ Atât în Vulgata, cât și în B1688, conținutul acestei trimiteri este în vs. 3.

⁵⁴¹ Exprimarea este discret diferită în versiunea septuagintică de la 1688 („3. Si răniții lor se vor lepăda și cei morți, și se va sui miroșul lor [...]”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 3. *Interfecti eorum projicientur, et de cadaveribus eorum ascendet foetor* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „3. Ucișii lor să vor lepăda și din trupurile lor să va sui putoare”).

⁵⁴² Omis de autor, cuvântul se impune în context; cf. B1688, de unde este preluat, literal, textul.

- Psalm 17, s. 6
- Înțelep. lui Solomon. 5, s. 2
- 2 Leage 31, s. 17
- Iov 10, s. 22
- Apocalips. 9, s. 6
- Judith. 16, s. 15
- Math. 7, s. 13
- Iov 20, s. 18
- Psalm 10, s. 7
- Iov 24, s. 19
- Math. 8, s. 12
- Isaiia 33, s. 14
10. Chinurile iadului m-au încunjurat, apucatu-m-au lațurile morții.
11. Să vor turbura cu frică groaznică.
12. Îm voiu întoarce fața de cătră el și va fi mâncare de tot și-l vor afla pre el răutăți multe. [168^r]
13. Pământul trudii și al întunearecului veacinic, unde nu iaste lumină, nici a vedea viața pământeanilor.
14. Ceare-vor oamenii moartea și nu o vor afla pre ea. Și vor pohti să moară, și va fugi moartea de la ei.
15. Va da foc și viermi la trupurile lor, și vor plângere cu simțire pănă în veac.
16. Largă e poarta și lată e calea carea duce la perire. Și mulți sănt carii intră prin ea.
17. După mulțimea tocmealelor lor să vor pedepsi (căci cine, precum grăiaște S. Gligorie, multe prilejuri au aflat spre păcat, cu noaoaflări de chinuri să vor chinui în pedeapsă)⁵⁴³.
18. Ploa-va preste cei păcătoși lațuri, foc și iarba pucioasă. Și duh de vivor – partea păharului lor.
19. De la ape să să mute la dogoreală și până la iad – păcatul lui⁵⁴⁴.
20. Fiii împărații să vor scoate la întunearecul cel mai den afară. Acolo va fi plângere și scrăsnirea dintilor.
21. Cine va putea lăcui dintre voi cu foc mistuitar? Au cine va șădea dintre voi cu arsuri veacinice? ⁵⁴⁵ [169^r]

⁵⁴³ Conținutul vs. 18 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („În zadar și în deșărt au ostenit pre avuție dentru carea nu va gusta, ca o paporă nemestecată, neînghițită.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Luet quae fecit omnia, nec tamen consumetur, iuxta multitudinem ad inventionum suarum, sic et sustinebit*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Plăti-va toate care au făcut și, macar că nu să va mistui, după mulțimea meșteșugirilor sale, aşa va și suferi.”). Vezi infra, nota 549.

⁵⁴⁴ Conținutul vs. 19 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Si brățisorul săracului au jefuit. După aceaea să pomeni lor păcatul.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius*; cf. Biblia Vulgata 1760: „La căldură mare treacă de la apele ceale de nea și până la iad păcatul lui.”).

⁵⁴⁵ Conținutul vs. 14 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Cine va vesti voao că foc arde? Cine va vesti voao locul cel veacinic?”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *quis poterit habitare de vobis cum igne devourante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Cine dintre voi va putea lăcui cu focul cel mistuitar? Cine dintre voi va lăcui cu focurile ceale veacinice?”).

- Ieremiiia 9, s. 14   22.⁵⁴⁶ Iată, Eu hrănesc pre ei cu nevoi și voi adăpa pre ei cu apă de hiiare.
- Apocalips. 14, s. 9, 10   23. Oricine fiară*<în>* să încchină și chipului ei și ia semn pre fruntea lui sau pre mâna lui, acela va bea din vinul măniei lui Dumnezău cel dires neamestecat.
- Malahiia 4, s. 1   24. Iată, zi vine arzând ca un cuptoriu. Si va arde pre ei și vor fi toți cei streini de fealiu și toți cei ce fac fărădelegile trestie. Si va aprinde pre ei zioa ceaea ce vine, zice Domnul Atotcăzitorul, și nu va rămânea dintre ei rădăcină, nici viță.
- În ce chip***
- Înțelpciunea lui Solomon 6, s. 8   25. Cei puternici puternice chinuri vor pătimi, și celor tari vârtoasă cercetare le stă asupra⁵⁴⁷.
- Apocalips. 18, s. 7   26. Cât s-au mărit și s-au desfătat, pre atâta dați ei muncă și plângere.
- "   27. Răsplătiți ei după cum și ea au dat voao și îndoiti ei îndoite, după faptele ei. Cu păharul carele au dires, direageți ei îndoit.
- Psalm 76, s. 17   28. Pentru că săgețile Tale trec. Glasul tunetului Tău, în roată.
- Math. 25, s. 46   29. Vor mearge aceștea în munca de veaci, iară direpții – în viața veacnică.
- Isaiia 34, s. 10   30. Pururea să va sui fumul lui în sus, din neamuri [169^v] în neamuri să va pustii și în vreme multă să va pustii.
- Isaiia 66, s. 24   31. Viiarnele lor nu va muri, și focul lor nu să va stinge.
- Apocalips. 9, s. 6   32. În zilele acealea, ceară-vor oamenii moartea, și nu o vor afla pre ea; și vor pohti să moară, și va fugi moartea de la ei.
- Ierem. 51, s. 39   33. Voiu îmbăta pre ei, pentru ca să să amețască și să doarmă somn veacnic. Si nu se vor scula.

⁵⁴⁶ În afara slovo-cifrei **KB** (22), cu statut de custode, autorul scrie la [169^v], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Iad**.

⁵⁴⁷ Autorul valorifică versiunea septuagintică de la 1688 („*8. Iară celor tari vârtoasă cercetare le stă asupra*”), dar și textul latinesc (Vulgata 1690: 7. [...] **potentes autem potenter tormenta patientur**, [...] 9. *Fortioribus autem fortior instat cruciatio.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „[...] iară cei puternici puterniceaște chinuri vor pătimi”).

- Ierem. 15, s. 18   34. Făcutu-s-au durearea mea veacnică, și rana mea e deznădejduită și nu se va vindeca⁵⁴⁸.
- Psalm 48, s. 7, 8   35. Nu va da lui Dumnezău răscumpărarea lui. Si va osteni în veac.
- Iov 20, s. 18   36. Pedâpsi-să-vă pentru ceale ce au făcut și încă nu se va amistui⁵⁴⁹.
- Math. 25, s. 41   37. Duceți-vă de la Mine, blăstămaților, în focul de veac!
- Isaiia 5, s. 14   38. Lărgi iadul sufletul lui și deschise gura lui, ca să nu lase.

ÎNVIIARE – i.e. *RESURECTIO*

Direptatea

- Iov 19, s. 25, <26>⁵⁵⁰   1. Știu că mântuitoriuil mieu trăiaște, și în zioa cea de apoi din pământ mă voi scula și iarăși mă voi încunjava cu piilea mea și în trupul mieu voi vedea pre Dumnezeul meu⁵⁵¹. [170^r]
- Isaiia 26, s. 19   2.⁵⁵² Scula-să-vor cei morți și să vor rădica cei din mormânturi; și să vor veseli cei de pre pământ, pentru că roaoa cea de la Tine vindecare lor iaste.

⁵⁴⁸ Conținutul vs. 18 în versiunea septuagintică de la 1688 este diferit: „Rana mea e tare; de unde mă voi vindeca?” Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea desperabilis rennuit curari*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Căci s-au făcut durearea mea de pururea și rana mea dejnădăjdui n-au vrut a să vindeca?”).

⁵⁴⁹ Conținutul vs. 18 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („În zadar și în deșărt au ostenit pre avuție dentru carea nu va gusta, ca o poporă nemestecată, neînghițită.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Luet quae fecit omnia nec tamen consumetur iuxta multitudinem ad inventionum suarum sic et sustinebit*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Plăti-va toate care au făcut și, macar că nu să va mistui, după multimea meșteșugirilor sale, aşa va și suferi.”). Vezi supra, nota 543.

⁵⁵⁰ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

⁵⁵¹ Conținutul vs. 25, 26 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („25. Pentru că știu că veacnic iaste Cela ce va a mă slobozi pre pământ. Să va scula piilea mea ce sufere aceastea, 26. Pentru că de la Domnul aceastea mi s-au săvârșit, carele eu mie mi le știu.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 25. *Scio enim quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra resurrecturus sum.* 26. *Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea video Deum meum.*”; cf. Biblia Vulgata 1760: „Că știu cum că Răscumpărătorul viu iaste și în zioa cea mai de-apoi din pământ mă voi scula 26. Si iarăși mă voi încunjava cu piilea mea și în trupul mieu voi vedea pre Dumnezeul meu.”).

⁵⁵² În afara slovo-cifrei Ȑ (2), cu statut de custode, autorul scrie la [170^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Inviiarea*.

2 Macavei 7, s. 9

¹⁵⁵³ Solon.⁵⁵⁴ 4, s. 13, 14

Iezuchiil 37, s. 12

Ioan 5, s. 21

Ioan 6, s. 39

¹⁵⁵⁶ Corinth. 15, s. 20, 21, 22

Daniil 12, s. 2

¹⁵⁵⁷ Corinth. 15, s. 51, <52>⁵⁵⁸

2 Macavei 12, s. 44

3. Tu, dară, ticăloase, dintru această viață pre noi ne slobozi, iară Împăratul lumii, murind noi pentru ale Lui legi, spre veacinică de iznoavă înviiare a vieții, pre noi ne va învii.

4. Nu voi să nu știți voi, fraților, pentru cei morți, ca să nu vă întristați ca și ceialalți carii nu au nădeajde. Pentru că, de credem că Iisus au murit și au învis⁵⁵⁵, aşa și Dumnezeu pre cei ce au adormit prin Iisus îi va aduce împreună cu El.

5. Iată, Eu deschiz mormânturile voastre și voi scoate pre voi din mormânturile voastre și voi băga pre voi la pământul lui Israil.

6. În ce chip Tatăl scoală pre morți și-i face vii, aşa și Fiul pre carii va îi face vii.

7. Aceasta iaste voia Părintelui, Celui ce M-au trimis pre Mine, ca tot ce Mi-au dat Mie să nu pierz de la El, ce să-l înviez în zioa cea de apoi.

8. Hristos au învis din morți, începătură celor adormiți S-au făcut. Pentru că, de vreme ce prin om e moartea, și prin om – înviiarea morților. Pentru că în ce chip întru Adam toți moru, aşa întru Hristos toți să vor învii. [170^y]

9. Mulți dintru cei ce dorm în țărâna pământului să vor scula, unii la viață veacinică, și unii la ocară și la rușine veacinică.

10. Iată, taină voao zic: toți ne vom scula, iară nu toți ne vom schimba. Întru necurmată vreame, întru clipeala ochiului în cea de apoi trâmbiță, pentru că va trâmbiță, și vor învii morții nestricați (*adecă nemuritori*).

11. De nu ar fi nădejduind a înviiia cei ce au căzut mai nainte, de nici un folos ar fi rugăciunile pentru morți făcute.

---

⁵⁵³ Scrie, din greșeală, **B** (2).

⁵⁵⁴ I.e. Thesalicenii.

⁵⁵⁵ Pf. c. al v. *a invia*, cu forma arh. de part., *învis*.

⁵⁵⁶ Scrie, din greșeală, **B** (2).

⁵⁵⁷ Idem.

⁵⁵⁸ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă ambele vs.

1 Corinth. 15, s. 35, <36>⁵⁵⁹

Filip. 3, s. 20, <21>⁵⁶⁰

Avacum 3, s. 15

Iezuchiil 37, s. 4, <5>⁵⁶¹

Corinth. 15, s. 42, 43, 44

Apocal. 7, s. 14

Rămleani 6, s. 4

Apocal. 20, s. 6

12. Ce va zice neştine? Cum vor înciia morţii şi cu ce trup vin? Nebune, tu ce sameni nu să învie, de nu va muri.

13. Mântuitoriu aşteptăm pre Domnul Iisus Hristos, Carele va schimba chipul trupului smereniei noastre, ca să să facă El împreună la faţă cu trupul mărirei Lui.

14. Întră putrejune în oasele meale, şi dedesuptul mieu să turbură avutul mieu. Odihni-mă-voiu, în zioa năcazului mieu, ca să mă suiu eu la norodul nemerniciei meale.

15. Oasele ceale uscate, auziţi cuvântul Domnului! Iată, Eu aduc preste voi duh de viaţă.

16. Samănă-să intru stricăciune, ridică-să intru nesticare; samănă-să intru necinste, [171^r] ridică-să⁵⁶² intru mărire; samănă-să cu slabiciune, scoală-se cu puteare; samănă-să trup sufletesc, scoală-să trup duhovnicesc.

Înviicare duhovnicească

17. Aceştea sănt ceia ce vin din scârba cea mare şi au albit veşmintele lor cu sângele Mielului.

18. În ce chip au învis Hristos din morţi prin măreira Tatălui, aşa şi noi intru noire de viaţă vom umbla.

19. Fericit şi sfânt iaste cela ce are parte intru înviarea cea dintâi! Asupra acestora moartea a doa nu are biruinţă.

INDURARE – i.e. LIBERALITAS

În ce chip

Iisus Sirah 35, s. 8

1. În toată darea imblânzeaşte-ţi faţa ta, şi cu veselie sfinţeaşte zeciuiala.

⁵⁵⁹ Idem.

⁵⁶⁰ Idem.

⁵⁶¹ Idem.

⁵⁶² În afara cuvântului-custode (**ridică-să**), autorul scrie la [171^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – *Înviicare*.

- " s. 7   2. Cu suflet⁵⁶³ bun slăveaște pre Domnul și să nu micșorezi începătura mâinilor tale.
- " s. 11   3. Nu aduce daruri nedirepte, că nu le va priimi (*Domnul*)⁵⁶⁴.
- Pild. Solom. 21, s. 14   4. Darea pre ascuns întoarce urgiile, și cel ce să scumpeaște de daruri mănie mare ridică.
- " 28, s. 16   5. Cel ce uraște scumpeata îndelungată vreame va trăi. [171^r]
- Fapt. Apost. 20, s. 35   6.⁵⁶⁵ Fericit iaste a da mai mult decât a lua.
- Pild. Solom. 11, s. 24   7. Sânt cei ce ale lor samănă, carii mai multă fac, și sânt și cei ce adună ceale streine, carii să împuținează.
- Iisus Sirah 35, s. 9, 10   8. Dă Celui Nalt după darea Lui și cu ochiu bun afarea mânii, căci Domnul răsplătind iaste și cu șapte părți va răsplăti ție.

Vreadnicia

- " s. 5   9. Aducerea direptului unge jârtăvnicul, și bun miroslul ei – înaintea Celui Nalt.
- " s. 6   10. Jârtva bărbatului direct priimită e și pomenirea ei nu se va uita.

⁵⁶³ „Suflet” este după izvorul latinesc (Vulgata 1690: 10. **Bono animo gloriam redde Deo, et non minuas primitias manuum tuarum;** cf. Biblia Vulgata 1760: „10. Cu bun suflet slavă dă lui Dumnezeu și nu împuțina pârga mâinilor tale”); cf. „ochiu”, în B1688: „Cu ochiu bun slăveaște pre Domnul și să nu micșorezi începătura mâinilor tale”.

⁵⁶⁴ Exprimarea este discret diferită în versiunea septuagintică de la 1688 („11. Nu cu daruri ostene, că nu va priimi, și nu te răzima pre jârtva cea nedireaptă.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 14. **Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa;** cf. Biblia Vulgata 1760: „14. Să nu aduci daruri necurate, că nu le va priimi”).

⁵⁶⁵ În afara slovo-cifrei ſ (6), cu statut de custode, autorul scrie la [172^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Indurarea**.

ÎNDURARE CĂTRĂ CEI VII – i.e. *MISERICORDIA ERGA VIVOS*

În ce chip

Iacob 1, s. 27

Credința curată și nepângărită lângă Dumnezeu și Părintele aceasta iaste: a socoti pre săraci și pre văduvă în năcazul lor, nespruract pre el a să păzi de lume.

Iosia 12, s. 6

1.⁵⁶⁶ Mila și direptatea păzeaște și nădejduiaște în Dumnezeul tău pururea.

Luca 6, s. 36

2. Fiți miloși cum și Tatăl vostru milos iaste.

Efes. 4, s. 32

3. Vă faceți unul cătră alalt buni, milostivi, dăruindu-vă întru voi, după cum și Dumnezău întru Hristos au dăruit voao.

Tovit. 4, s. 9, 10

4. După cum e la tine aveare, după mulțime, fă dintru ea milostenie. De iaste puțin [172^r] la⁵⁶⁷ tine, după acel puțin nu te teame a face milostenie.

2 Leage 15, s. 11

5. Nu va lipsi lipsit de la pământul tău, dirept aceaea, Eu ție poruncesc: „Deșchide mâna ta fratelui tău celui sărac și celui lipsit despre pământul tău”.

Pild. Solom. 24, s. 11

6. A izbăvi pre ceia ce să aduc la moarte și a rescumpăra pre cei ce să trag la perire nu te scumpi.

Iisus Sirah 29, s. 23

7. Spirjineaște pe aproapele tău după putearea ta și te păzeaște ca să nu cazi.

Zaharia 7, s. 9

8. Aceasta zice Domnul Atotțiioriul: „Judecată direaptă judecați și mila și îndurarea fieștecarele faceți cătră fratele său”.

Math. 18, s. 33

9. Nu ți să cădea și ție să-ți fie milă de cel ce e împreună cu tine rob, cum și mie mi-au fost milă de tine?

Pild. Solom. 3, s. 28

10. Să nu zici prietenului tău: „Du-te și te mai întoarce, și mâne îți voiudă”, putincios fiind tu îndată a face bine.

Lipsa

Mihea 6, s. 8

11. Spune-ți-voiu ție, omule, ce e bun? Si ce ceare Domnul de la tine, nu altă, fără numai a face judecată și a iubi mila și gata a fi a mearge cu Domnul Dumnezeul tău.

Iacob 2, s. 13

12. Judecata e fără de milă la cela ce n-au făcut milă.

⁵⁶⁶ Prima trimitere nu o numerotează.

⁵⁶⁷ În afara cuvântului-custode (la), autorul scrie la [172^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – *Îndurare cătră cei vii.*

- Pild. Solom. 14, s. 33   13. Cel ce năpăstuiăște pre cel sărac întărâtă [172^r] pre⁵⁶⁸ Cel ce l-au făcut pre el, iară cela ce cinsteaște pre El miluaște pre sărac.
- Luca 16, s. 9   14. Faceți-vă voao priateni din mamona nedireptății, ca, când veți săvârși-vă, să vă priimească pre voi în corturile ceale de veaci.
- 1 Ioan 3, s. 17   15. Carele ar avea avuția lumii și va vedea pre fratele lui lipsit și-și va închide inima lui de cătră el, cum va rămânea dragostea lui Dumnezeu întru el?
- Iisus Sirah 29, s. 12   16. Pentru poruncă sprejeneaște pre sărac, și după lipsa lui să nu-l întorni pre el deșărt.
- Math. 25, s. 41, 42   17. Duce-ți-vă de la Mine, blestemaților, în focul de veac! Că am flămânzit și nu Mi-ați dat mâncare.
- Folos*
- Psalm 40, s. 1   18. Fericit e cel ce să uită spre seracul și mișălul; în zioa cea rea va izbăvi pre dinsul Domnul.
- Pild. Solom. 3, s. 3, 4   19. Milele și direptățile nu te lipsească, împrejurul grumazului tău pune pre eale, scrie-le pre eale pre leaspedea inimii tale și vei afla har și îndireptare bună înaintea lui Dumnezeu și oamenilor.
- Pild. Solom. 11, s. 17   20. (*Milosteniile direptăților viață fac.*) Sufletului lui bine face omul milostiv.
- Tovit 4, s. 11, 12   21. Milostenia din moarte măntuiaște și nu lasă a intra la întuneare. Dar bun iaste milostenia la toți ceia ce fac pre ea, înaintea Celui Nalt. [173^r]
- Iisus Sirah 29, s. 15   22.⁵⁶⁹ Închide milostenia ta în cămările tale și aceasta te va scoate pre tine din toată răutatea.
- Daniil 4, s. 24   23. Păcatele tale cu milostenie le răscumpără și strâmbățile tale intru îndurările săracilor; doară va fi Dumnezeu mult îngăduitoriu greșalelor tale.
- Pild. Solom. 19, s. 17   24. Împrumutează pre Dumnezeu cel ce miluaște pre sărac, și după darea lui îi va răsplăti lui.
- Iisus Sirah 12, s. 2   25. Fă bine bunului credincios și vei afla răsplătire, și de nu de la el, iară de la Cel de Sus.

⁵⁶⁸ În afara cuvântului-custode (pre), autorul scrie la [173^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – *Îndurare cătră cei vii.*

⁵⁶⁹ În afara slovo-cifrei ፲፻ (22), cu statut de custode, autorul scrie la [173^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitul – *Îndurare cătră cei vii.*

Isaiia 58, s. 10, 11

26. Vei da celui flămând pâinea din sufletul tău și sufletul smerit vei sătura; atuncea va răsări întru întunearec lumina ta, și întunearecul tău – ca amiazăzi. Și va fi Dumnezeul tău cu tine împreună pururea și te vei sătura în ce chip pofteaște sufletul tău. Și oasele tale să vor îngrășa, și vor fi ca o grădină îmbătându-se și ca un izvor pre carele nu s-au părăsit apa.

Math. 10, s. 42

27. Cine va da beutură unuia din cești mai mici numai un păhar de apă reace, în nume de ucenic, adevăr grăiesc voao, nu va piarde plata lui.

Pild. Solom. 22, s. 9

28. Cela ce miluaște pre săracul, el să va hrăni, pentru că din pâinea lui au dat săracului.

Pild. Solom. 28, s. 27

29. Carele dă săracilor nu se va lipsi, iară carele întoarce ochiul lui în multă lipsă va fi.

Math. 5, s. 7

30. Fericiti cei milostivi, că aceia să vor milui. [173^r]

2 Corinth. 9, s. 6

31.⁵⁷⁰ Cela ce samănă cu cruce, cu cruce, va și secera, și cel ce samănă cu blagoslovenie, cu blagoslovenie, va și secera.

Luca 6, s. 38

32. Dați și să va da voao măsură bună, îndesată și scuturată, și pre deasupra versându-se da-vor în sânul vostru.

Evreai 6, s. 10

33. Pentru că nu e nedirept Dumnezeu, să uite lucrul vostru și osteneala dragostii, carea ați arătat la numele Lui, carii ați slujit sfinților și slujind sănțeți.

Iacob 2, s. 13

34. Să prealaudă mila asupra judecății; pentru că judecata e fără de milă la cela ce n-au făcut milă.

Vreadnicia

Colaseani 3, s. 12, 13

35. Îmbrăcați-vă dară ca niște aleși a lui Dumnezeu, sfinti și îndrăgiți, milosârdii de îndurări, bunătate, smerenie, blândețe, îndelungă răbdare de mănie. Suferind unul pre alalt și iertându-vă între voi, de va avea neștine cătră cineva prihană.

Psalm 111, s. 8

36. Risipi, deade săracilor. Direptatea lui rămâne în veacul veacului.

Iisus Sirah 31, s. 12

37. Milosteniile lui povesti-le-va toată adunarea sfinților.

⁵⁷⁰ În afara slovo-cifrei *λα* (31), cu statut de custode, autorul scrie la [174^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Îndurare (milostenie) cătră cei vii.*

Pild. Solom. 21, s. 3

38. A face milostenie și a grăi adevăr mai plăcute-s
lângă Dumnezeu mai mult decât al jârtvelor sânge.

Iisus Sirah 44, s. 10, 11, 12

39. Aceștea sănt bărbații milii, cărora direptăile nu
s-au uitat. Cu sămânța lor va rămânea bună moștenire;
nepoții lor intru [174^r] făgăduință⁵⁷¹ stătu sămânța lor, și
fiii lor – pentru ei. Până în veac va rămânea sămânța lor și
slava lor nu se va stinge.

Isaiia 58, s. 7, 8

40. Frânge la cel flămând pâinea ta, și pre săracii cei
fără de acoperemânt bagă-i în casa ta. De-l vei vedea gol,
îmbracă-l, și din rudele semâncei tale să nu treci cu
vedearea. Atuncea să va ivi de timpuriu lumina ta și
vindecările tale curând vor răsări. Și va mearge înaintea ta
direptatea ta, și mărirea lui Dumnezău te va cuprinde.

Veselie

Psalm 111, s. 5

41. Bun om – cela ce să îndură și împrumutează.
Găti-va cuvintele lui la judecată.

Isaiia 28, s. 12

42. Aceasta e odihna Mea, săturați flămândul, aceasta
e răcorirea Mea⁵⁷².

Îndurarea (milosteniia) în fealiu

Flămânzii a-i sătura

Isaiia 58, s. 7

43. Frânge la cel flămând pâinea ta.

Math. 25, s. 35

44. Am flămânzit și Mi-ați dat mâncare.

Psalm. 110, s. 4

45. Milostiv și îndurătoriu, Domnul. Hrană au dat
celor ce să tem de Dinsul.

Sătoșii a-i adăpa

Math. 25, s. 35

46. Însătoșat-am și Mi-ați dat băutură.

Math. 10, s. 42

47. Cine va da băutură unuia din cești mai mici numai
un păhar de apă reace, adevăr grăiesc voao, nu va piarde
plata lui.

⁵⁷¹ În afara cuvântului-custode (făgăduință), autorul scrie la [174^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Îndurare cătră cei vii*.

⁵⁷² Conținutul vs. 12 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Aceasta e odihna celui flămând, și
aceasta e surparea”). Autorul a tradus după textul latinesc, dar, în loc de „obosit”, a preferat „flămând”
(Vulgata 1690: *Haec est requies mea, reficite lassum, et hoc est meum refrigerium*; cf. Biblia Vulgata
1760: „Aceasta-i odihna mea, măngăiați pre cel obosit, și aceasta e stâmpărarea mea”).

Golii a-i îmbrăca

Math. 25, s. 36

Isaiia 58, s. 7

Iov 31, s. 19

Luca 3, s. 11

Iacob 2, s. 15, 16

48. Gol am fost și M-ați îmbrăcat. [174^r]

49.⁵⁷³ De-l vei vedea gol, îmbracă-l, și din rudele săminției tale să nu treci cu vedearea.

50. De am trecut pre cel gol perind și nu l-am îmbrăcat, și cei neputincioși de nu m-au binecuvântat, și de tunderea mieilor miei s-au încălzit umerile lor.

51. Cine are doao veșmintă să dea unul celuia ce n-are.

52. De va fi fratele sau sora goli și lipsiți de cea de toate zilele hrana, și de va zice oarecarele dintru voi lor: „Păsați cu pace, încălziți-vă și vă săturați!”, și nu veți da lor ceale ce li-e de treaba trupului, ce folos e?

Robii a-i slobozi

Math. 25, s. 39

Isaiia 61, 1

Isaiia 58, s. 6

" s. 9, 13⁵⁷⁵

53. În temniță am fost și ați venit la Mine.

54. Duhul Domnului – preste mine, și M-au trimis pre mine a binevesti celor robiți iertare și celor închiși, slobozire⁵⁷⁴.

55. Trimitre pre cei surpați întru slobozire.

56. De vei lua din mijlocul tău legătura (*pre cei din temnițe slobozindu-i*), atuncea să va ivi de timpuriu lumina ta, și mărireia lui Dumnezeu te va cuprinde.

Bolnavii a-i cerca

Math. 25, s. 36

Iisus Sirah 7, s. 37

57. Bolnăvit-am și M-ați socotit.

58. Nu te lenevi a căuta pre bolnav, pentru că dintru aceastea te vei îndrăgi.

⁵⁷³ În afara slovo-cifrei **MΘ** (49), cu statut de custode, autorul scrie la [175^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Indurare cătră cei vii.**

⁵⁷⁴ Conținutul vs. 1 este discret diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Duhul Domnului – preste Mine, pentru Care M-au unsu; a binevesti săracilor M-au trimis, a vindeca pre cei zdrobiți cu inima, a propovedui celor robiți iertare și celor orbi vedeare.”). Autorul a urmat cu mici omisiuni textul latinesc (Vulgata 1690: **Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntiadum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et praedicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem.**; cf. Biblia Vulgata 1760: „Duhul Domnului preste Mine, pentru că M-au uns Domnul. A vesti celor blânci M-au trimis, să vindec pre cei zdrobiți cu inima, să propoveduiesc celor robiți slobozirea și celor închiși, deschiderea.”).

⁵⁷⁵ Atât în Vulgata, cât și în B1688, conținutul acestei trimiteri acoperă, parțial, vs. 8 și 9.

1 Solon.⁵⁷⁶ 5, s. 14

59. Mângăiați pre cei slabii de inimă, [175^r] sprejeniți⁵⁷⁷ pre cei neputincioși (*bolnavi*), fiți răbdători la mănie cătră toții.

Streinii a-i priimi

Math. 25, s. 35

60. Strein am fost și M-ați priimit.

Evreai 13, s. 2

61. De iubirea de streini nu vă uitareți, pentru că prin aceasta, neștiind, oarecarii sălășluiră îngeri.

Isaiia 58, s. 7

62. Pre săraci și streini bagă-i în casa ta⁵⁷⁸.

Pre morții a-i îngropa

Tovit 12, s. 12

63. Când ascundeai zioa morții în casa ta și noaptea îi îngropai, eu am adus pomenirea rugii tale înaintea Domnului⁵⁷⁹.

2 Împăraților 2, 5

64. Blagosloviți – voi Domnului, căci ați făcut mila aceasta cu domnul vostru Saul și ați îngropat pre el⁵⁸⁰.

Iisus Sirah 7, s. 35⁵⁸¹

65. Asupra mortului să nu oprești harul (*îngropăciunii*). Nu lipsi de la cei ce plâng mângăierea⁵⁸² ta.

⁵⁷⁶ I.e. Thesalicenii.

⁵⁷⁷ În afara cuvântului-custode (**sprejeniți**), autorul scrie la [175^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Îndurare cătră cei vii.*

⁵⁷⁸ Conținutul vs. 7 este discret diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Duminică la cel flămând pâinea ta și pre săracii cei fără de acoperemânt bagă-i în casa ta.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: *Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Frânge celui flămând pâinea ta și pre cei lipsiți și rătăciți bagă-i în casa ta”).

⁵⁷⁹ Această trimitere corespunde vs. 14 în versiunea septuagintică de la 1688, dar conținutul acestui vs. este discret diferit („Și când nu te-ai lenevit a te scula și a lăsa prânzul tău, ca să mergi să astrunci pre cel mort, n-ai uitat pre mine făcând bine, ce împreună cu tine eram.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino;* cf. Biblia Vulgata 1760: „Când te rugai cu lacrâmi și îngropai morții și lăsai prânzul tău și morții ascundeai în casa ta și noaptea îi îngropai, eu am dus rugăciunea ta Domnului.”).

⁵⁸⁰ Deoarece conținutul acestui vs. este ușor diferit în Vulgata față de versiunea septuagintică de la 1688 („Blagosloviți – voi Domnului, căci ați făcut mila aceasta pre domnul vostru, pre Saul, pre unsul Domnului, și ați astrucat pre el și pre Ioanathan, fiul lui!”), autorul urmează textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *Benedicti vos a Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, et sepelistis eum.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Blagosloviți sănțeț voi de la Domnul, carii ați făcut mila aceasta cu domnul vostru Saul și l-ați îngropat!”).

⁵⁸¹ Trimiterea corespunde vs. 35, 36, în B1688, și vs. 37, 38, în Vulgata.

⁵⁸² La textul preluat din B1688 („35. Darul dării înaintea a tot celui viu, și *asupra mortului să nu oprești harul.*

36. *Nu lipsi de la cei ce plângu, și cu cei ce jălesc jăleaște.*”), autorul adaugă după Vulgata ceea ce logica impune (Vulgata 1690: 37. *Gratia dati in conspectu omnis viventis, et mortuo non prohibeas gratiam.* 38.

Tovit. 4, s. 3, 4

66. De voi muri, îngroapă-mă. Și cinsteaște pre maică-ta în toate zilele vieții ei. Și, când va muri, îngroapă pre ea lângă mine.

" s. 23

67. Toarnă pâinile tale preste mormântul direptilor.

ÎNDURARE (MILOSTENIE) CĂTRĂ CEI MORTI – i.e. *MISERICORDIA ERGA DEFUNCTO<S>*

În ce chip

2 Împăraților 1, s. 26

1. Pare-m rău de tine⁵⁸³, fratele meu, Ioanathan! Te înfrumsețași mie foarte, să minună dragostea ta mie mai mult decât dragostea muierilor. [175^v]

Judecători 2, s. 1

2. Și să sui îngerul Domnului de la Galgal la Locul Plângerii.

Iudith 7, s. 20

3. Tu, pentru că dirept ești, mântuaște-ne pre noi⁵⁸⁴.

2 Corinth. 8, s. 13, 14

4. A voastră prisosire – la scădearea acelora, ca și a acelora prisosire să să facă la a voastră scădeare.

Pild. Solom. 6, s. 3, 4

5. Pentru prietenul tău, fii neslăbindu-te, și învitează și pre prietenul tău carele l-ai chizășuit. Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormitezi cu geanele tale.

Plângerea Ieremiei 2, s. 19

6. Scoală-te, bucură-te noaptea la începăturile străjii tale, varsă ca apă inima ta pre dinaintea feații Domnului; ridică cătră El mânila tale, pentru sufletele pruncilor tăi celor ce leașină de foame din-ceputul tuturor ieșirilor.

Luca 11, s. 5

7. Priiatene, împrumutează-mă cu trei pâini (*adecă: jártvirii cei de taină, rugăciunii de la inimă și dării de bunăvoiință sau milostenii. Căci cu aceaste trei pâini sufletele ceale ce să curățesc să desfătează*).

Non desis plorantibus in consolatione, et cum lugentibus ambula.; cf. Biblia Vulgata 1760: „37. Darul dăruirii înaintea a tot celui viu, și celui mort nu-i opri darul. 38. Nu lipsi celor ce plâng întru mângăiere și cu cei jelnici umblă.”).

⁵⁸³ „Pare-m rău de tine” este după Vulgata 1690 (*doleo super te*); cf. „doresc pre tine”, în B1688. În rest, întreaga trimitere este, literal, după textul de la București.

⁵⁸⁴ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este cu totul altul („Și leșinară pruncii lor, și muierile, și tinerii peria de seate și cădea în ulițile cetății și în trecătorile porților, și nu mai era întărire întru ei.”). Autorul urmează textul latinesc (Vulgata 1690: *Tu, quia pius es, miserere nostri* [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Tu, pentru că milostiv ești, miluaște-ne”).

Luca 14, s. 21

8. Ieșî curând la ulițe și în cărările cetății (*în ce chip iaste locul cel cu curătenie la asămânarea ceriului*), și cersitorii (*sufletele ce să curătesc, căci n-au mijlociri a să răsplăti*), și slabă nogii (*căci nu să pot ajutora*), și orbii (*căci lumina ceriului, adeca pre Dumnezeu nu-L văd*), și șchiopii (*căci la împărăția ceriului nu pot mearge*) adu-i [176^r] aicea⁵⁸⁵ (*adecă la ospățul cel de vecie*).

Iuda s. 21, 22

9. Și pre unii (*adecă pre cei vii*) miluiți socotind, iară pre alții (*adecă pre cei morți*), cu frică măntuiți, din foc hrăpindu-i.

Direptatea

Iov 19, s. 21

10. Miluiți-mă, miluiți-mă, o, prietenilor, pentru că mâna Domnului iaste cea ce s-au atins de mine.

Ieșirea 23, s. 5

11. De vei vedea înjugătoriul nepriatenului tău căzut supt sarcina lui, să nu-l treci, ce să o ridici pre dinsa împreună cu el (*cu cât mai mult sufletul cel ce geame supt sarcina chinurilor curățitoare*)⁵⁸⁶.

Iov 19, s. 22

12. Pentru că ce mă goniți ca și Domnul? (*părăsindu-mă în pedeapsă, fără de ajutoriu și măngăiere*) Și de trupul mieu (*adecă de averile meale ceale de mine lăsate*) nu vă săturați?

Psalm 54, s. 12, 14

13. De m-ar fi ocărât vrăjmașul, aş fi răbdat. Iară tu, omule, cel întocma la suflet, diregătoriul mieu și cunoscutul mieu, carele împreună cu mine te-ai îndulcit în mâncări (*căci rău de mine după moarte-mi cugeti și grăiești, și fără de ajutoriu mă lași; aceasta tocma fărădelege iaste*).

Lipsa

Iisus Sirah 3, s. 24

14. Inima aspiră va păti rău la ceale de apoi (*adecă intru aseamenea pedeapse căzând*)⁵⁸⁷.

⁵⁸⁵ În afara cuvântului-custode (**aicea**), autorul scrie la [176^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Îndurare cătră cei morți*.

⁵⁸⁶ Parantezele sunt omise în acest caz, dar prezența lor se impune, întrucât acesta este un comentariu care nu face parte din textul biblic (cf. supra, punctele 7, 8, 9; infra, punctele 12, 13).

⁵⁸⁷ Parantezele sunt omise în acest caz, dar prezența lor se impune, întrucât acesta este un comentariu care nu face parte din textul biblic (cf. supra, punctele 7, 8, 9, 12, 13).

Apocalips. 6, s. 10

15. Până când, Stăpânul cel sfânt și adevărat, nu judeci și nu izbândești săngele nostru de la cei ce lăcuesc pre pământ ([176^v] *adecă de la priatenii noștri cei ce nu ne ajută*)⁵⁸⁸?

Psalm 30, s. 15; 9, s. 8

16. Uitat am fost ca un mort de la inimă. Căci au perit pomenirea (*noastră*) cu sunet (*adecă cu sunetul clopotelor și al celor ce ne-au plâns la îngropăciunea noastră*).

Facerea 42, s. 21

17. Pe dirept pătimim aceasta⁵⁸⁹, pentru că în păcat săntem pentru fratele nostru, că ne-am îndurat de chinul sufletului lui, când să ruga noao, și noi nu-l ascultam.

Psalm 39, s. 16

18. Mă cuprinseră reale cărora nu iaste număr, apucără-mă fărădelegile meale; și nu putui a vedea (*pre Dumnezeu*).

Înțelep. lui Solom. 5, s. 1

19. Va sta cu îndrăznire multă direptul (*răpăosat*) de cătră fața celor ce l-au năcăjât pre el și celor ce hulesc trudele lui (*sau averile*).

Folos

2 Macabei 12, s. 46

20. Sfântă și bună credincioasă e cugetarea pentru morți a face rugă, ca din păcate să să slobozească⁵⁹⁰.

Tovit 12, s. 13

21. Când te rugai cu lacremi și îngropai pre morți, eu am adus pomenirea rugii tale înaintea Domnului⁵⁹¹.

⁵⁸⁸ Idem.

⁵⁸⁹ „Pe dirept pătimim aceasta” este după Vulgata 1690 (*merito haec patimur*), în rest, literal, după B1688: „Așa iaste pentru că în păcat săntem pentru fratele nostru, că ne-am îndurat de chinul sufletului lui, când se ruga noao, și noi nu-l ascultam pre dinsul [...]”.

⁵⁹⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, exprimarea este discret diferită în acest vs. („Svântă fiind și bună credincioasă cugetarea, dirept aceea pentru cei morți curătenie au făcut, pentru păcat, să să slobozească”). Autorul a urmat la început textul românesc de la 1688, dar a continuat după textul latinesc (Vulgata 1690: *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Sfântă, dară, și folositeare e gândirea a rugă pentru cei morți, ca de păcate să se desleage.”).

⁵⁹¹ Se reflectă și aici diferențele care apar între textul septuagintic de la 1688 („13. Si acum, când te-ai rugat, și noru-ta, Sara, eu am adus pomenirea rugii voastre înaintea Celui Sfânt; și când îngropai pre morți, așjderea eram de față cu tine.”) și cel latinesc, dar și faptul că autorul concordanțelor urmează aici textul latinesc (Vulgata 1690: 12. *Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino*; cf. Biblia Vulgata 1760 „12. Când te rugai cu lacrămi și îngropai morții și lăsai prânzul tău și morții ascundeai în casa ta și noaptea îi îngropai, eu am dus rugăciunea ta Domnului.”). Vezi supra, nota 137, de unde rezultă valorificarea, pentru aceeași trimiterere a ambelor versiuni biblice.

Psalm 34, s. 16

22. Ruga mea în sânul meu se va întoarce (*carea pentru suflare s-au vărsat*).

Luca 16, s. 9

23. Faceți-vă voao priateni din mamona nedireptății, ca când veți săvârși-vă să vă priimească pre voi în corturile ceale de veaci. [177^r]

Ingroparea⁵⁹²

Iisus Sirah 7, s. 35

24. Asupra mortului să nu oprești darul.

" 38, s. 17

25. După judecata lui astupă trupul lui (*adecă al mortului*) și nu treace cu vedearea îngroparea lui.

2 League 21, s. 23

26. Să nu doarmă trupul lui pre lemn, ce cu îngropare îl veți îngropa în zioa acea.

Tovit. 4, s. 3, 4

27. De voi muri, îngroapă-mă. Și cinsteaște premaică-ta în toate zilele vieții. Și, când va muri, îngroapă-o pre ea lângă mine.

" s. 23

2 Împăraților 2, s. 5, 6

29. Blagosloviți sănțeți voi de Domnul, căci ați făcut mila aceasta cu Domnul vostru Saul și ați îngropat pre el. Și acum să facă Domnul cu voi milă și adevăr, și încă și eu voi face cu voi binele acesta, căci ati făcut cuvântul acesta.

INTRISTARE – i.e. *TRISTITIA*

Ince chip

Psalm 118, s. 28

1. Dormităt-ă sufletul mieu de trândăvie.

Iisus Sirah 36, s. 20

2. Inima îndărătnică va da întristare, și omul mult știitoriu îi va sta împotrivă.

Fuga

Iisus Sirah 30, s. 20

3. Să nu dai la încârare sufletul tău și să nu te
năcăjăști pre tine în sfatul tău.

" s. 22, 23

4. Întristăciunea depare o dăpărtează de la [177^a] tine⁵⁹³, pentru că pre mulți au omorât întristăciunea și nu iaste folos întru ea.

⁵⁹² În afara cuvântului-custode (**îngroparea**, care la fila [177^r] este **îngropăciunea**), autorul scrie la [177^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Îndurare cătră cei morți**.

⁵⁹³ În afara cuvântului-custode (**tine**), autorul scrie la [178^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Intristare.*

- Iisus Sirah 7, s. 11   5. Să nu fii cu puțin suflet la rugă⁵⁹⁴ ta.
- "   38, s. 22   6. Să nu dai la întristăciune inima ta, depărtează pre ea, aducându-ți aminte de ceale de apoi.
- "   25, s. 15   7. Toată rana întristarea inimii iaste⁵⁹⁵.
- Pild. Solom. 12, 26   8. Întristarea în inima omului umili-l-va pre el, și veastea bună veselaște-l pre dinsul⁵⁹⁶.
- Pild. Solom. 15⁵⁹⁷, s. 14   9. A inimii ce să veselaște fața înflorește, și, în voi reale fiind, posomoraște-să.
- "   17, s. 23   10. Inima ce să veselaște a fi sănătos face, și omului măhnitoriu usucă-i-să oasele.
- Iisus Sirah 38, s. 20   11. Dintru întristăciune iase moartea, și întristăciunea inimii va îndupleca vârtutea.
- Iisus Sirah 21, s. 13   12. Iastie hât<r>ie care înmulțeaște amărâciunea.

ÎNTÂRZIREA POCANII – i.e. *PROCRASTINATIO POENITENTIAE*

- Iisus Sirah 5, s. 8, 9   1. Nu întârziia a te întoarce cătră Domnul și nu treace de în zi în zi. Pentru că fără de veaste va ieși mănia Domnului, și în vreamea izbândirii te vei piarde.
- Luca 14, s. 5   2. A căruia din voi asinul sau boul va cădea în fântână, au nu-l va trage numai decât?
- Pild. Solom. 1, s. 24, 25, 26   3. V-am chemat și nu m-ați ascultat, și am întins cuvinte și nu ați luat aminte. [178^r] Ce mincinoase⁵⁹⁸ ați făcut sfaturile meale și la ale meale muștrări n-ați luat aminte. Pentru aceaea și eu, la peirea voastră, voi râde și mă voi veseli când va veni voao piarderea.
- Eclisiast. 7, s. 18   4. Nu păgâni spre mult, ca nu cumva vei muri întru nevreamea ta.

⁵⁹⁴ Scris, din greșeală, **gura**; cf. B1688.

⁵⁹⁵ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit (15. „Toată rana, și nu rana inimii“). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 17. *Omnis plaga tristitia cordis est [...]*; cf. Biblia Vulgata 1760: „17. Toată rana întristarea inimii iaste“).

⁵⁹⁶ Conținutul vs. 26 este diferit în versiunea septuagintică de la 1688, tot astfel și conținutul vs. 25, care în Vulgata corespunde acestei trimiteri. Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: 25. *Moeror in corde viri humiliabit illum, et sermone bono laetificabitur.*; cf. Biblia Vulgata 1760: 25. Măhnirea în inima omului îl va smeri și cu cuvânt bun să va veseli.“).

⁵⁹⁷ Scris, din greșeală, **€** (5).

⁵⁹⁸ În afara secvenței cu rol de custode (**ce mincinoase**), autorul scrie la [178^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Intristare**.

- Galat. 6, s. 7, 8
- Iisus Sirah 3, s. 24
- Pild. Solomon 1, s. 28, 29, 30
- 2Corinth. 6, s. 2;
- Rămânean 13, s. 12, 13
- Eclisiast. 9, s. 12
- 2 Leage 23, s. 22
- Isaiia 2, s. 27, 28⁵⁹⁹
- Psalm 94, s. 8, 12
- Iov 20, s. 14
5. Nu vă amegeireți: Dumnezeu nu Să batjocorească.
Că ce va sămăna omul, aceasta va și secera.
6. Inima aspră va păti rău la ceale de apoi.
7. Atunci mă vor chema, și eu nu-i voi asculta,
cerca-mă-vor și nu mă vor afla. Pentru că au urât
învățatura, și frica Domnului n-au ales. Nici vrea la ale
meale sfaturi să ia aminte, batjocarea ale meale mustării⁵⁹⁹.
8. Iată acum vreame bine priimită, iată acum zi de
mântuire. Să lepădăm, dară, lucrurile întunecarecului, și să
ne îmbrăcăm cu armele luminei. Ca zioa, cu cuviință să
umblăm.
9. Nu știe omul sfârșitul său⁶⁰⁰. Ca peștii cei ce să
vânează în mreaze și ca pasările ceale ce să vânează în lat, ca
aceastea să prind fiile omului la vreamea rea, când va cădea
preste dinșii fără de veaste.
10. De vei întârziia, va fi întru tine păcat.
11. Au întors spre Mine spatele, și nu feațe lor, și în
vreamea răutăților lor vor grăi: „Scoală-Te și ne mântuiaște
pre noi!” Unde sănt dumnezeii tăi, carii ai făcut ție, au scula-
se-vor și vor mântui pre tine în vreamea răutății tale?
[178^r]
- 12.⁶⁰² Astăzi de veți auzi glasul Lui: „Nu învârtoșați
inimile voastre. Și ei n-au cunoscut căile Meale, că am jurat
întru urgia Mea: «De vor intra la odihna Mea!»”.
13. Pâinea lui să va muta în hîiarea aspidei în
pântecele lui⁶⁰³.

⁵⁹⁹ Exprimarea este puțin diferită în versiunea septuagintică de la 1688 („Pentru că va fi când mă veț chema, eu nu voi asculta voao; cerca-mă-vor răii și nu mă vor afla, 29. Pentru că au urât învățatura, și frica Domnului n-au ales, 30 Nici vrea la ale meale sfaturi să ia aminte, batjocuriaia ale meale mustării.”). Autorul valorifică deopotrivă textul de la 1688 și textul latinesc (Vulgata 1690: 28. **Tunc invocabunt me, et non exaudiam, mane consurgent, et non invenient me.** 29. **Eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non suscepertint,** 30. **Nec acqueverint consilio meo, et detraxerint universae correptioni meae;** cf. Biblia Vulgata 1760: „28. Atunci mă vor chema și nu voi auzi, dimineață să vor scula și nu mă vor afla. 29. Pentru că au urât învățatura și n-au priimit frica Domnului, 30. Nici s-au odihnit sfatului mieu și au hulit toate mustările meale.”).

⁶⁰⁰ „Nu știe omul sfârșitul său” este după izvorul latinesc (Vulgata 1690: **Nescit homo finem suum**); cf. „Si încă nu cunoscu omul vreamea lui”, în B1688. În rest, literal, după B1688.

⁶⁰¹ Capitolul are numai 22 de vs. atât în Vulgata, cât și în B1688.

⁶⁰² În afara slovo-cifrei **î** (12), cu statut de custode, autorul scrie la [179^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Întârzierea pocaniii.**

Iisus Sirah 17, s. 22, 26

14. Nu zăbovi în rătăcirea necredincioșilor, înaintea morții mărturiseaște-te. De la cel mort, ca când n-ar fi, au perit mărturisirea. Cel viu și sănătos va lăuda pre Domnul⁶⁰⁴.

Iisus Sirah 5, s. 5, 6, 7

15. Pentru curătenie nu te face fără de frică, nici să adaozi păcat preste păcat. Și să nu zici: „Îndurarea Lui iaste multă, mulțimea păcatelor meale va curăți”. Pentru că mila și urgia e de la El, și asupra păcătoșilor să va odihni mănia Lui (*care cuvinte un părinte sfânt aşa le tâlcuiăște: îndurarea Domnului mare iaste, nu ca să adaozi păcate, ce să crezi că ţi să vor ierta, de te vei făgădui că mai mult acealea nu vei face*).

ÎNFRÂNGEREA INIMII – i.e. *CONTRITIO*

În ce chip

Isaiia 38, s. 15

1. Aduce-m-voiu aminte înaintea ta de toți anii miei întru amărâciunea sufletului meu⁶⁰⁵.

Ioil 2, s. 12

2. Întoarceți-vă către Mine cu plângere și cu tânguire și rumpeteți inimile voastre.

Ierem. 31, s. 19

3. După ce am cunoscut, eu am suspinat pentru zilele rușinii.

Psalm 50, s. 18

4. Jârvă lui Dumnezău, duh zdrobit. Inimă înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va defăima. [179^r]

⁶⁰³ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Și nu va putea să-ș ajute lui; hiarea aspidei – în pântecele lui.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Pânea lui în pântecele lui să va întoarce în fieră de aspide dinlontru.”).

⁶⁰⁴ În textul de la 1688, vs. 26 îi corespunde alt conținut. Autorul a urmat ordinea din Vulgata, unde conținutul citat corespunde vs. 26 și 27. A tradus vs. 26 din textul latinesc (Vulgata 1690: 26. *Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Nu te zăbovi în rătăcirea celor necredincioși; mai înainte de moarte te mărturiseaște.”) și a adăugat conținutul vs. 22, literal, din textul de la 1688 („De la cel mort, ca când n-ar fi, au perit mărturisirea. Cel viu și sănătos va lăuda pre Domnul.”).

⁶⁰⁵ În versiunea septuagintică de la 1688, conținutul acestui vs. este diferit („Pentru că să sfârșiră ochii miei căutând la înălțimea cerului, către Domnul, Carele m-au scos și mi-au luat durearea sufletului.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Aduce-ți-voiu aminte toți anii miei întru amărâciunea sufletului meu.”).

Plângerea Ierem. 2, s. 13

5.⁶⁰⁶ Ce voiu asămăna ţie, fata Ierusalim? Cine te va mânăia, fecioară fată Sion? Căci să mări păharul zdrobirei tale! Cine te va vindeca?

Iosii 14, s. 5

6. Vindeca-voiu înfrângerea inimii lor⁶⁰⁷, îndrăgi-voiu pre ei cu mărturisire. Pentru căci să întoarse urgia Mea de cătră ei.

Luca 18, s. 14

7. Mai îndireptat pogorî acesta în casa lui decât cela.

ÎNTELEPCIUNEA – i.e. *PRUDENTIA*

În ce chip

Math. 10, s. 16

1. Fiți înțelepți ca sărpii și întregi ca porumbii.

Pild. Solom. 16, s. 9

2. Inima omului rânduiăște calea, iară Domnul îndreptează pașii lui⁶⁰⁸.

1 Petr. 4, s. 7

3. Întregiți-vă la minte și <vă>⁶⁰⁹ trezbiți la rugi.

Pild. Solom. 10, s. 20

4. Scumpindu-ți cuvintele, înțelept vei fi.

2 Leage 4, s. 6

5. Aceasta iaste înțelepciunea voastră și înțeleagerea înaintea a toate limbile. Căci vor auzi toate direptaile aceastea și vor grăi: „Iată norodul înțelept și știitoriu, limba cea mare aceasta”⁶¹⁰.

Iov 28, s. 28

6. Iată, cinstea dumnezăiască iaste înțelepciunea, iară să feri de reale iaste știință.

⁶⁰⁶ În afara slovo-cifrei $\widetilde{\epsilon}$ (5), cu statut de custode, autorul scrie la [179^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Înfrângerea inimii*.

⁶⁰⁷ „Vindeca-voiu înfrângerea inimii lor” este după Vulgata 1690 (*sanabo contritiones eorum*); cf. „Lecui-voiu lăcașurile lor”, în B1688. Restul textului este, literal, după B1688: „Lecui-voiu lăcașurile lor, îndrăgi-voiu pre ei cu mărturisire, pentru căci să întoarse urgia Mea cătră ei”.

⁶⁰⁸ Conținutul acestui vs. este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („și ceia ce dirept îl cercă pre El află-vor pace.”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Inima omului rânduiăște calea sa, ci a Domnului iaste a îndrepta pașii lui.”).

⁶⁰⁹ Omis de autor, cuvântul se impune în context; cf. B1688.

⁶¹⁰ Diferențele mici față de textul din B1688 („pentru că aceasta iaste înțelepciunea voastră și mintea voastră înaintea a toate limbile căti vor auzi toate direptaile aceastea și vor grăi: «Iată, nărodi înțelept și știitoriu, limba cea mare aceasta»”) sunt rezultatul apropierea firești de textul latinesc (Vulgata 1690: [...] *haec est enim vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec, dicant: „En populus sapiens, et intellegens, gens magna”;*; cf. Biblia Vulgata 1760: „că aceasta iaste înțelepciunea voastră și înțelegerea înaintea noroadelor, ca, auzind toate poruncile acestea, să zică: «Iată norod înțelept și înțălegând, neam mare»”).

Lipsa

2 Leage 32, s. 28, 29

7. Limbă ce ș-a pierdut sfatul iaste, [179^r] și⁶¹¹ nu iaste îtru ei știință, n-au gândit să să priceapă. Aceastea să le priimească la viitorul an.

Pild. Solom. 28, s. 16

8. Împăratul lipsit de înțelepciune⁶¹² mare asuprioriu iaste, iară cel ce uraște strâmbătatea îndelungată vreame va trăi.

Pild. Solom. 11, s. 14

9. La carii nu iaste ocârmuire cad ca frunzele, și mântuirea iaste cu mult sfat.

Folos

Pild. Solom. 24, s. 3, 4

10. Cu înțelepciunea să zideaște casă și cu priceaperea să îndireptează; prin învățatură⁶¹³ să umplu cămările de toată avuția cinstită și bună.

" s. 5

11. Înțeleptul iaste tare, și omul învățat – mult puternic și biruitoriu⁶¹⁴.

Pild. Solom. 3, s. 13, 14

12. Fericit omul carele au aflat înțelepciunea și pământeau carele știe înțelepciunea. Mai bine e pre ea a neguțători decât visterii de aur și de argint.

Pild. Solom. 4, s. 5, 6

13. Căștigă înțelepciune, căștigă priceaperea. Să nu uiți, nici să treci cu vedearea graiul gurii meale. Să nu părăsești pre ea, și să va ținea de tine. Iubeaște pre ea și cruța-te-va.

" 16, s. 16

14. Cuiuburile învățăturii mai alease sănt decât aurul, și cuiuburile înțelepciunii mai alease-s decât argintul.

" 18, s. 15

15. Inima înțeleptului căștigă știință, și urechile înțeleptilor cearcă învățătura⁶¹⁵.

⁶¹¹ În afara cuvântului-custode (și), autorul scrie la [180^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Înțelepciunea*.

⁶¹² „Înțelepciune” este după Vulgata (*prudentia* „înțelepciune, inteligență practică, prudență”); cf. „venituri”, în B1688. În rest, literal, după B1688: „*Împărat ce e lipsit de venituri – mare asuprioriu iaste, iară cel ce uraște strâmbătatea îndelungată vreame va trăi*”.

⁶¹³ „Învățatură” este după Vulgata (*sapientia*); cf. „simțire”, în B1688. În rest, textul este, literal, după B1688: „*Cu înțelepciunea să zideaște casă (și cu priceaperea să îndireptează). Cu simțirea să umplu cămările de toată avuția cinstită și bună*”.

⁶¹⁴ Exprimarea este diferită în versiunea septuagintică de la 1688 („Mai bun iaste înțeleptul decât cel tare, și omul ce are minte decât o arătură.”). Autorul a urmat textul latinesc (Vulgata 1690: *Vir sapiens, fortis est, et vir doctus, robustus et validus.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Omul înțelept tare iaste, și omul învățat, vărtos și puternic.”).

- " 16, s. 22 16. Izvorul vieții în înțelepciune e la cei ce o au, și învățatura celor fără de minte rea iaste.
- " 3, s. 19 17. Dumnezeu, cu înțelepciunea, intemeie pământul și găti ceriurile cu mintea. [180^r]
- Pild. Solom. 8, s. 11 18.⁶¹⁶ Mai bună e înțelepciunea decât pietrile ceale scumpe, și tot cînstitul nu iaste vreadnic ei.
- " 9, s. 10, 11 19. Începătura înțelepciunii – frica Domnului, și sfatul sfintilor – priceapere. Pentru că într-acesta chip multă vreame vei trăi, și să vor adaoge tie anii vieții tale.
- " 19, s. 8 20. Cel ce câștigă înțelepciune iubeaște pre sine, și carele păzeaște înțelepciunea afla-va ceale bune.
- " 16, s. 23 21. Inima înțeleptului gândi-va ceale din rostul lui, și pre buze purta-va a cunoaște pre sine.
- " 8, s. 14, 15 22. Al mieu e sfatul și intemeiarea, a mea iaste înțelepciunea și a mea e vărtutea. Prin mi<n>e împărații împărațescu, și putearnicii scriu direptate.
- " 3, s. 35 23. Mărirearea cei înțelepti o vor moșteni, și cei necredincioși înălțără necinste.

INGER – i.e. *ANGELUS*

Starea

- Psalm 102, s. 20 1. Binecuvântați pre Domnul, toți îngerii Lui cei tari la vărtute, făcând cuvântul Lui, ca să auziți glasului cuvintelor Lui!
- Apocalips. 12, s. 7, 8 2. Si să făcu războiu în ceriu: Mihail și îngerii lui au dat războiu cu bălaurul. Si bălaurul [180^r] au dat⁶¹⁷ războiu, și îngerii lui. Si n-au putut, nici loc s-au aflat lor încă în ceriu.

⁶¹⁵ Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Cor prudens possidebit scientiam, et auris sapientium quaerit doctrinam.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Inima precepătă va stăpâni știința și ureachea înțeleptilor caută învățatura.”), fiind influențat și de textul din B1688 („Inema înțeleptului câștigă simțirea, și urechile înțeleptilor cercă gândurile”).

⁶¹⁶ În afara slovo-cifrei șī (18), cu statut de custode, autorul scrie la [180^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Ințelepciunea*.

⁶¹⁷ În afara cuvântului-custode (**au dat**), autorul scrie la [181^r], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – *Inger*.

- Daniil 7, s. 10

Apocal. 5, s. 11

Evreai 12, s. 22

Luca 2, s. 13

Zahar. 9, s. 8

Ieșirea 23, s. 20, 21, 22

Evreai 1, s. 14

Psalm. 90, s. 11, 12

Math. 18, s. 10

Psalm 33, s. 8⁶²⁰

3. Mii de mii sluijia Lui, și întuneareci de întuneareci stătură înaintea Lui.

4. Văzui și auzii glas de îngerii mulți împrejurul scaunului, mulțimea lor – mii de mii⁶¹⁸.

5. V-ați apropiat la cetatea lui Dumnezeu celui viu, la Ierusalimul cel ceresc, și la zbor de zeci de mii de îngerii.

6. Fu, cu îngerul, mulțime de oaste cerească.

Paza

7. Încunjura-M-voiu casa Mea cu ceia ce-M slujesc Mie, mergând și întorcându-să⁶¹⁹.

8. Iată, Eu trimiț pre îngerul Mieu înaintea feații tale, pentru ca să te păzească pre cale, ca să te bage în pământul unde ț-am gătit ție. Ia-te aminte tu pre însuți și ascultă de el, și nu fi neascultătoriu, pentru că nu va îngădui ție, că numele Mieu iaste pre dinsul. De vei asculta glasul Mieu și vei face toate câte voiu porunci Eu voao, învrăjbi-voiu vrăjmașilor tăi și voiu fi împotrivă împotrivnicilor tăi.

9. Toți sănt slujitoare duhuri spre slujbă trimițindu-se pentru ceia ce vor să moștenească mântuire?

10. Căci îngerilor Lui va porunci pentru tine ca să te păzească în toate căile tale. Pre mâini ridică-te-vor, ca să nu împiajdeci de piatră piciorul tău. [181^r]

11. Căutați să nu huliți pre vreunul de acești mici, că îngerii lor în ceriu pururea văd fața Tatălui Mieu cel din ceriuri.

12. Tăbărî-va îngerul Domnului împrejurul celor ce să tem de Dinsul și va izbăvi pre ei.

⁶¹⁸ Diferențe minime între cele două texte biblice. Autorul este mai aproape de textul latinesc (Vulgata 1690: *Et vidi, et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum, et erat numerus eorum milia milium.*); cf. B1688 („Și văzui și auziiu glas de îngeri mulți, împrejurul scaunului și vitelor și bătrânilor, și mii de mii.”).

⁶¹⁹ Conținutul acestui vs. este diferit în versiunea septuagintică de la 1688 („Si voiu pune dedesupul Casei Meale rădicare, ca să nu meargă, nici să să întoarne, și nu voiu mai veni preste ei încă gonind, pentru căci acum am văzut întru ochii Miei”). Autorul a tradus după textul latinesc (Vulgata 1690: *Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes et revertentes* [...]]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Si voiu încungiura casa Mea dintr-acestia care ostesc Mie ducându-să și întorcându-să.”).

⁶²⁰ Textul trimiterii este luat, literal, din B1688, dar acest conținut corespunde, în versiunea septuagintică de la 1688, vs. 7. Autorul păstrează numerotarea vs. după Vulgata, unde conținutul acestei trimiteri este în vs. 8.

- Iudith. 13, s. 18   13. Viu e Domnul a Căruia înger m-au păzit pre mine în calea mea carea am mers, că l-au aşzat pre el faţa mea, spre peirea lui, şi n-au făcut păcat cu mine spre pângăriciune şi ruşine.

Luca 16, s. 22   14. Fu de muri cerşitoriu, şi-l duseră îngerii în sănul lui Avraam.

Cântarea Cântăr. 3, s. 7, 8   15. Patul lui Solomon, 60 de puternici împrejurul lui, din cei tari ai lui Israil, toţi ţiind sabie, învătaţi războiul; a fiştecăruia sabie – preste coapsa lui, de spaima nopţilor⁶²¹.

Daniil 6, s. 22   16. Dumnezeul mieu au trimis pre îngerul Lui, şi au astupat gurile leilor, şi nu m-au stricat pre mine.

Isaiia 62, s. 6   17. Preste zidurile tale, Ierusalime, pus-am străjari toată zioa şi toată noaptea, carii păna la săvârşitul nu vor tăcea.

Daniil 10, s. 13   18. Boiarul împăraţiei persilor sta din preajma mea şi, iată, Mihail, unul din boiarii cei de frunte, veni să-mi ajute mie. Şi eu am rămas acolo lângă împăratul persilor⁶²².

Zaharia 3, s. 7   19. De vei mearge întru căile Meale şi poruncile Meale vei păzi, voiu da ţie din cei ce să întorc în mijlocul acestora ce stau. [181^v]

Apocal. 8, s. 3, 4   20.⁶²³ Şi alt înger veni şi stătu preste jârtăvnic, având cădealniţă de aur, şi să deade lui tămâieri multe, ca să dea rugăciunilor sfinţilor tuturor preste jârtăvnicul cel de aur, cel dinaintea scaunului. Şi să sui fumul tămâierilor cu rugăciunile sfinţilor, din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu.

⁶²¹ O singură diferență față de B1688: în loc de „om – sabia lui preste coapsa lui”, autorul face textul mai explicit ajutându-se de textul latinesc, unde, în acest loc, este: *uniuscuiusque ensis super femur suum* (Vulgata 1690).

⁶²² Precizarea „Și eu am rămas acolo lângă împăratul persilor” este după Vulgata – [...] *et ego remansi ibi iuxta regem Persarum* (Cf. Biblia Vulgata 1760: „Iară căpetenia împărației perseanilor mi-au stat împotriva doaozeci și cinci de zile. Și, iată, Mihail, unul dintre căpeteniile ceale dintâi, au venit spre ajutoriul Mie, și Eu am rămas acolo lângă împăratul perseanilor.”). În B1688 este: „și pre el l-am lăsat acolo, cu boiarenul împărației persilor, 14. Și am venit să-ți spuiu...”.

⁶²³ În afara slovo-cifrei **K** (20), cu statut de custode, autorul scrie la [182^t], deasupra liniei chenarului paginii, colontitlul – **Inger**.

ADAOGERE

Iisus Hristos adevărat Dumnezeu și om Să făgăduiaște

Facerea 3, s. 15

1. Vrajbă voi pune întru mijlocul tău și întru mijlocul muierii, și întru mijlocul semenției ei. El va păzi ție capul și tu vei păzi lui călcările⁶²⁴.

" 12, s. 3

2. Și voi blagoslovi pre ceia ce te vor blagoslovi, și pre ceia ce te vor blestema îi <voiu>⁶²⁵ blestema. Și să vor blagoslovi întru tine toate neamurile pământului.

" 17, s. 19

3. Zise Dumnezeu cătră Avraam: „Așa, iată, Sarra, fămeaia ta, va naște ție fecior și vei numi numele lui Isaac, și voi întări făgăduința Mea cătră dinsul întru făgăduință veacnică, ca să fiu lui Dumnezeu, și seminții lui după dinsul. Iar făgăduința Mea voi [182^r] întări-o cătră Isaac, care va naște ție Sarra întru aceasta vreame întru celalalt an.”

" 22, s. 18

4. Să vor blagoslovi întru seminția ta toate limbile pământului, pentru că ai ascultat glasul Mieu.

" 26, s. 4

5. Voi înmulți seminția ta ca stealele ceriului, și voi da seminției tale tot pământul acesta și să vor blagoslovi întru seminția ta toate limbile pământului.

" 28, s. 14

6. Și va fi seminția ta ca năsipură pământului și se va lăti spre mare și spre amiază și amiazănoapte și la răsărit; și se vor blagoslovi întru tine toate neamurile pământului și întru seminția ta.

" 49, s. 10

7. Nu va lipsi stăpânitorii din Iuda, și povătuitori din coapsa lui până va veni Cel ce o să Să trimită⁶²⁶, și El – nădeajdea limbilor.

⁶²⁴ Compară B1688: „Si *vrajbă* voi pune întru mijlocul tău și întru mijlocul muierii, și întru mijlocul semenției tale și întru mijlocul semenției ei. El va păzi ție capul și tu vei păzi lui călcările.” cu Vulgata 1690: *Inimicitias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen illius. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius.*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Vrajbe oi pune între tine și între muiare și între sămânța ta și între seminția ei. *Si ea va zdrobi capul tău și tu vei păndi călcăiul ei*”. Rezultă dimensiunea hristologică, în B1688 („El va păzi ție capul și tu vei păzi lui călcările.”), față de dimensiunea mariologică, în Vulgata – Biblia Vulgata 1760 („*Si ea va zdrobi capul tău și tu vei păndi călcăiul ei*.”). Vezi o analiză a acestor aspecte la Ioan Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în Ioan Chindriș și Niculina Iacob, *Petru Pavel Aron*, Blaj, 2007, p. 122–123; pentru o explicație în legătură cu semnificația acestui verset, dincolo de genul pronumelui întrebuiștat în Septuaginta sau în Vulgata, drept „întâia deschidere a speranței pentru mântuirea celui căzut”, vezi Anania 2001, p. 25, nota e). Cf. supra, nota 529, unde citarea este după Vulgata.

⁶²⁵ Omis de autor, auxiliarul se impune în context; cf. B1688.

Numeril. 24, s. 17

8. Vedea-L-voiu pre El, și nu acum, uita-mă-voiu la El, dar nu curând. Răsări-va stea din Iacob și să va scula om din Israel; și va zdrobi pre căpeteniile lui Moav și va prăda pre toți fiili lui Sith⁶²⁶.

2 Leage 18, s. 18

9. Proroc voiu scula lor din mijlocul fraților lor, ca și tine, și voiu da cuvântul Mieu în rostul lui și va grăi lor după cum voiu porunci lui. [182^v]

1 Împăraț. 2, 12, 37

10. De Domnul să vor cutremura împotrivnicii Lui, și preste ei, din ceriu, va tuna. Acesta va judeca marginile pământului și va da puteare împăratului său și va înălța cornu unsului Lui. Si voiu ridică mie preot credincios, carele toate ceale dintru inima Mea și dintru sufletul Mieu va face, și voiu zidi Mie casă credincioasă și va petreace înaintea unsului Mieu toate zilele⁶²⁷.

2 Împăraț. 7, s. 13

11. Acesta va zidi casă numelui Mieu, îndrepta-voiu scaunul lui până în veac.

Psalm 2, s. 7, 8⁶²⁸

12. Fiiul Mieu ești Tu. Eu astăzi Te-am născut. Ceare de la Mine, și-Ți voiu da Ție limbi moștenirea Ta. (*iprocி, tot psalm*).

⁶²⁶ „Cel ce o să Să trimită” este după textul latinesc (Vulgata 1690: *qui mittendus est*); cf. „ceale ce-i zac Lui”, în B1688; restul textului, literal, după B1688: „*Nu va lipsi stăpânitorii den Iuda, și povătitori den coapsa lui, până vor veni ceale ce-i zac Lui, și El – nădeajdea limbilor*”.

⁶²⁷ „Vedea-L-voiu pre El, și nu acum, uita-mă-voiu la El, dar nu curând.” este după textul latinesc (Vulgata 1690: *Videbo eum, sed non modo, intuebor illum, sed non prope*. [...]; cf. Biblia Vulgata 1760: „Vedea-L-voi, ci nu acum; privi-L-voi, ci nu aproape”. Restul textului este după B1688: „Arăta-voiu lui, și nu acum. Fericescă, și nu să aproape; răsări-va stea den Iacob și să va scula om den Israel și va zdrobi pre căpeteniile lui Moav și va prăda pre toți feciorii lui Sith”.

⁶²⁸ În versiunea septuagintică de la 1688, exprimarea este discret diferită în vs. 12 („Domnul S-au suit în ceriu și au tunat. Acesta va judeca marginea pământului, direct fiind, și dă vărtute împăraților noștri și va înălța cornul unsului Lui”). Autorul urmează textul latinesc (Vulgata 1690: 10. **Dominum** **formidabunt** **adversarij eius, et super ipsos in coelis tonabit. Dominus iudicabit fines terrae, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui**. [...] 35. *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum et animam meam faciet, et aedificabo ei domum fidelem, et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus*; cf. Biblia Vulgata 1760: „10. De Domnul să vor înfricoșa protivnicii Lui și preste dânsii în ceriuri va tuna, Domnul va giudeca marginile pământului și va da împăratia împăratului său și va înălța cornul Hristosului Său. [...] 35. Si-M voiu deștepta preot credincios, care după inima Mea și sufletul Mieu va face, și-i voiu zidi casă credincioasă; și va umbla înaintea Hristosului Mieu în toate zilele.”). Vs. 37, literal, după B1688: „Si voiu rădica Mie preot credincios, carele toate ceale dentru inima Mea și dentru sufletul Mieu va face, și voiu zidi Mie casă credincioasă și va petreace înaintea unsului Mieu toate zilele”.

⁶²⁹ Scrie Ȑa (21; capitolul 2 are 13 vs.), dar conținutul trimiterii acoperă vs. 7 și 8 atât în Vulgata, cât și în B1688. Textul este, literal, după B1688.

- Psalm 109, s. 1   13. Zis-au Domnul Domnului mieu: „Şăzi de-a direapta Mea” (*iproci, tot psalm*).

Isaiia 7, s. 14, 15   14. Iată, Fecioară în pântece va lua și va naște Fiiu; și vei chema numele Lui Emmanuel. Unt și miiare va mâncă, și, mai nainte decât a cunoaște el au a aleage realele, și va aleage binele.

" 8, s. 3   15. Și veniu cătră prorociță și luo în pântece; și născu fiu și zise Domnul mie: „Cheamă numele lui «De sărg, pradă iute, jăfuiaște»”.

" 9, s. 6   16. Copil S-au născut noao, Fiiu Să deade noao, Căruia domnia să facu preste umerul Lui și să cheamă numele Lui: „Al marelui sfat Înger, [183^r] minunat Sfeatnic, Dumnezeu tare, biruitoriu, Domnu păcii, Părintele veacului celui viitoru”.

Isaiia 11, s. 1, 10   17. Și va ieși Toiag din rădăcina lui Iesei și Floare din rădăcina lui Să va sui. Și fi-vă în zioa aceaea rădăcina lui Iesei Cel ce Să scoală a stăpâni limbile, întru El limbile vor nădejdui, și va fi odihna Lui cinste.

Isaiia 28, s. 16   18. Așa zice Domnul: „Iată, Eu voi pune la temeaiele Sionului piatră de mult preț aleasă, încornurată, cinstită la temeaiele lui; și cela ce va creade pre ea nu se va rușina.

Isaiia 40, s. 9, 10   19. Pre măgură înaltă suie-te, cel ce binevestești Sionul, înalță cu vârtute glasul tău, cel ce binevestești Ierusalimul; înalțăți, nu vă teamereti, zi cetăților Iudei: „Iată Dumnezăul vostru!”

" 42, s. 1   20. Iată sluga Mea, sprijini-voiu pre El, Cel ales al Mieu, priimit-au pre El sufletul Mieu, dat-am Duhul Mieu preste El, judecată limbilor va scoate.

" 45, s. 1   21. Așa zice Domnul Dumnezeul unsului Mieu, lui Chyros, pre care am ținut de direapta lui să asculte înaintea lui limbi, și putearea împăraților voiu rumpe; deșchide-voiu înaintea lui porți, și cetățile nu să vor închide.

" 46, s. 13   22. Apropiaț-am direptatea Mea, nu se va depărta, și mântuirea celor de lângă Mine nu voiu întârziia. Dat-am în Sion mântuire lui Israil spre mărire. [183^v]

Isaiia, 49, s. 1   23. Ascultați-Mă, ostroave, și luați aminte, limbi! Prin vreame multă sta-va, zice Domnul. Din pântecele maicii Meale au chemat numele Mieu (*tot capul acesta vezii*).

- " 50, s. 6,7
24. Domnul Dumnezeu Mi-au deșchis Mie urechile, și Eu nu Mă împoncișez, nice pricesc. Umerul Mieu l-am dat spre bătăi, și fălcile Meale – spre palme (*iproci*).
- " 52, s. 10
25. Și va descoperi Domnul brațul cel sfânt al Lui, înaintea tuturor limbilor, și vor vedea toate marginile pământului mânătuirea cea de la Dumnezeul nostru.
- " 59, s. 20
26. Va veni pentru Sion Cel ce izbăveaște și va întoarce necurățiile de la Iacov.
- " 53, <s. 1, 2>
27. Brațul Domnului la cine s-au descoperit? Vestit-am ca un copil înaintea Lui, ca rădăcina în pământ setos (*iproci, tot capul*).
- " 60, s. 1
28. Luminează-te, luminează-te, Ierusalime, pentru că vine lumina ta, și mărirea Domnului preste tine au răsărit.
- " 62, s. 11
29. Iată, Domnul au făcut auzit pănă la marginea pământului: „Ziceți feții Sionului: «Iată, Mântuitorul ție vine, având plata Lui cu El, și lucrul Lui înaintea feații Lui»”.
- Ieremia 23, s. 5
30. Iată, zile vin, zice Domnul, și voiu ridica lui David odraslă direaptă, și va împărați împărat dirept, și va înțeleage, și va face judecată și direptate pre pământ.
- " 30, s. 9
31. Și vor sluji Domnului Dumnezeului lor și lui [184^r] David, împăratului lor, pre carele voiu scula lor.
- Ieremia 33, s. 15
32. În zilele acealea și în vreamea aceaea, voiu face de va odrăsli David odrasla direptății și va face judecată și direptate pre pământ⁶³⁰.
- Iezuchiil 17, s. 22
33. Aceasta zice Domnul Dumnezeu: „Și voiu lua Eu din mădua chedrului celui înalt și voiu pune, din vârful ramurilor lui odraslă tineră voiu rupe și o voiu oltoi (răsădi) pre munte nalt” (*iproci*)⁶³¹.

⁶³⁰ În versiunea septuagintică de la 1688, capitolul 33 are numai 13 vs. Autorul traduce după textul latinesc (Vulgata 1690: 15. *In diebus illis, et in tempore illo, germinare faciam David germen iustitiae, et faciet iudicium et iustitiam in terra*; cf. Biblia Vulgata 1760: „În zilele acealea și în vreamea aceaea voiu face a odrăzli lui David odrasla dreptății, și va face judecată și dreptate pre pământ.”).

⁶³¹ În versiunea septuagintică de la 1688, acest vs. este discret diferit („Pentru aceaea, aceasta zice Adonai Domnul: „Și voiu lua Eu den ceale alease ale chedrului celui nalt, den vârfu, și voiu da preste capul odraselor lui; inimile lor voiu scârpină și voiu răsădi de tot Eu pre munte nalt și voiu spânzura pre el”.”). Autorul a tradus după textul latin (Vulgata 1690: *Haec dicit Dominus Deus: „Et sumam ego de medulla cedri sublimis, et ponam de vertice ramorum eius tenerum distringam, et plantabo super montem excelsum et eminentem*; cf. Biblia Vulgata 1760: „Aceasta zice Domnul Dumnezeu: «Și voiu da Eu din

- " 34, s. 11   34. Iată, Eu voi cercă oile Meale și le voi scoate pre eale.
- " 15, 23   35. Eu voi paște oile Meale și Eu le voi odihni pre eale. Și vor cunoaște că Eu sănăt Domnul. Și voi ridica asupra lor un păstoriu (*iproci*).
- " 37, s. 24   36. Și robul Mieiu David – împărat în mijlocul lor și păstorii unul va fi tuturor, căci întru poruncile Meale vor mearge și judecățile Meale vor păzi și vor face pre eale.
- Daniil 7, s. 13   37. Vedeam întru vederearea nopții, și, iată, cu norii cerului și ca un Fiul al Omului era viind; și până la Cel Vechiu de zile au sosit, și înaintea Lui S-a adus.
- " 9, s. 24   38. Șaptezeci de săptămâni s-au tăiat preste norodul tău și preste cetatea cea sfântă, ca să să săvârșească păcatul și a pecetlui păcatele, și a stinge fărădelegile, și a curăți strâmbătățile, și a aduce direptatea veacinică; și să să plinească vedenia și prorocia, și să să ungă Sfântul Sfinților (*Sfintelor*)⁶³². [184^v]
- Miheia 5, s. 2   39. Și tu, Vîthleame, casa lui Efratha, împușnat ești a fi întru miile Iudei. Dintru tine va ieși Mie ca să fie chepetenie lui Israhil, și ieșirile Lui – din-ceput, din zilele veacului.
- Aggeu 2, s. 8   40. Și voi scutura toate limbile, și va veni cel poftit al tuturor limbilor, și voi împlea casa aceasta cu mărire, zice Domnul Atotătoriul⁶³³.
- Zaharia 2, s. 10   41. Înfrumsăță-te și te veselaște, fata Sion, pentru că, iată, Eu viu și voi sălășlui în mijlocul tău, zice Domnul.

măduha chedrului nalt și voi punе, din creaștetul ramurilor lui cel mai tinăr voi frângе și voi sădі spre munte īnnalt și rădicat.”).

⁶³² După B1688, până la *veacinică*: „*Şaptezeci de săptămâni s-au tăiat preste nărodul tău și preste cetatea cea sfântă, ca să să săvârșească păcatul, și a pecetlui păcatele și a stinge fărădelegile și a curăți strâmbătățile și a aduce direptatea veacinică; și a pecetlui vedeare și prorocul a ungh pre Sfântul Sfinților.*” După Vulgata traduce ultima parte a trimiterii: „și să să plinească vedenia și prorocia, și să să ungă Sfântul Sfinților”; cf. Vulgata 1690: 24. [...] *et impleatur visio et prophetia, et unguatur Sanctus sanctorum.*; Biblia Vulgata 1760: „Si să se plinească vedenia și prorocia, și să să ungă Sfântul Sfinților”.

⁶³³ Autorul valorifică atât versiunea septuagintică de la 1688 („*Si voi scutura toate limbile, și vor veni ceale alease ale tuturor limbilor, și voi împlea Casa mărirei, zice Domnul Atotătoriul.*”), cât și textul latinesc (Vulgata 1690: „*Et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloriam*”, dicit Dominus exercituum; cf. Biblia Vulgata 1760: „*Si voi clăti toate noroadele și va veni cel dorit tuturor neamurilor și voi umplea casa aceasta de slavă, zice Domnul oastelor.*”).

- " 3, s. 8   42. Auzi, dară, Iisuse, preotul cel mare, tu și cei ce-s aproape de tine, ce șăd înaintea feații tale, pentru că bărbați socotitori de minuni sănt, pentru că, iată, Eu aduc pre robul Mieu, Răsăritul.
- " 9, s. 9   43. Bucură-te foarte, fata Sion, strigă, fată Ierusalim, iată, împăratul tău vine ție. Dirept și mântuind – El, blând și călare fiind pre asin și mânz tinărt.
- Malahia 3, s. 1   44. Iată, voi trimite pre îngerul Mieu și va căuta cale înaintea feații Meale și fără veaste va veni la beseareca lui Domnul pre Carele voi cercați și îngerul făgăduinții, pre carele voi voiți. Iată, vine! – zice Domnul Atotătoriul.
[185^r]

Hristos Să descopere și Să arată cu adevărate mărturii

- Math. 1, s. 1, 16, 23   1. Cartea nașterii lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam. Iară Matthan născu pre Iacov, iară Iacov născu pre Iosif, bărbatul Mariei, dintru carea S-au născut Iisus, Carele Să cheamă Hristos. Iată, Fecioara în pântece va avea și va naște Fiiu; și vor chema numele lui Emmanuil, carele iaste tălmăcindu-se „Cu noi Dumnezeu”.
- " 3, s. 11   2. Că eu botez pre voi cu apă întru pocăință, iară Cel ce vine după mine mai tare de mine iaste, Căruia nu-s destul să-I port încălțăminte. Acela va boteza pre voi cu Duhul Sfânt și cu foc.
- " 8, s. 29   3. Și, iată, strigări grăind: „Ce e noao și Ție, Iisuse, Fiiul lui Dumnezeu, venit-ai aicea mai nainte de vreame să ne chinuiești pre noi?”
- " 11, s. 5   4. Orbii văd și șchiopii îmblă, stricați să curățesc, surzii aud, morții să scoală, și săracilor bine să vesteaște.
- " 16, s. 16   5. Și răspunzind Simon Petru, zise: „Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu”.
- " 17, s. 5   6. Încă grăind el, iată nuor luminat umbri pre ei și iată glas din nuor grăind: „Acesta iaste Fiiul Mieu cel iubit, întru Carele binevruiu, pre Acela ascultați!”
- " 22, s. 44   7. Zise Domnul Domnului mieu: „Şăzi de-a dreapta Mea până voi pune vrejmașii Tăi scaun picioarelor Tale”.
[185^v]

- " 26, s. 64
- " 27, s. 53
- Marc. 9, s. 7
- " 15, s. 39
- Luca 1, s. 31
- " s. 41
- " 2, s. <1>⁶³⁴, 10, 16
- " 9, s. 29
- " 22, s. 68, 69
- Ioan 1, s. 14, 29, 32, 49
- Ioan 2, s. 11
- " 3, s. 2
8. Zise Iisus lui: „Tu ai zis; însă zic voao, de acum veți vedea pre Fiiul Omenesc șăzând de-a direapta puterii și viind pre norii ceriului”.
9. Și ieșind din mormântă după învierea Lui, intrară în sfânta cetate și să arătară la mulți.
10. Și fu nuor umbrând pre ei și veni glas din nuor, zicând: „Acesta iaste Fiiul Mieu cel iubit, pre El ascultați”.
11. Și văzând sutășul carele sta din preajma Lui că strigând aşa răposă, zise: „Adevărat, omul acesta Fiiul lui Dumnezeu era!”
12. Și, iată, vei zămisli în zgău și vei naște fiu; și vei chema numele lui Iisus (*iprocii*).
13. Și fu când auzi Elisafta închinăciunea Mariei, săltă pruncul în pântecele ei și să împlu de Duhul Sfânt Elisafta.
14. Și fu în zilele acealea, ieși poruncă de la chesariu Avgust să să scrie toată lumea. Și zise lor îngerul: „Nu vă teamereți, că, iată, vă vestesc voao bucurie mare, carea va fi la tot norodul. Și veniră în degrabă și aflără și pre Mariia și pre Iosif, și Coconul culcat în iasle.
15. Și fu, rugându-să El, față obrazului Lui alta, și veșmântul Lui – alb strălucind.
16. Iară de voiu și întreba, nu-M veți răspunde Mie au să Mă sloboziți. De acum va fi Fiiul Omenesc șăzând de-a direapta puterii lui Dumnezeu.
17. Și Cuvântul trup S-au făcut și sălășlui întru noi, și am văzut mărireua Lui, mărire ca Unul [186^r] săngur născut de la Tatăl, plin de dar și de adevăr. A doa zi vedea Ioan pre Iisus viind cătră el și zise: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cela ce ridică păcatul lumii. Pentru aceaea am venit eu cu apă botezând”. Și mărturisi Ioan zicând că: „Am văzut Duhul, ca un porumb pogorând din ceriu, și rămase pre El. Răspunse Nathanail și zise lui: „Ravvi, Tu ești Fiiul lui Dumnezeu? Tu ești împăratul lui Israîl?”
18. Aceasta au făcut începătură seamnelor Sale Iisus în Cana Galileului și au arătat mărireua Lui. Și au crezut întru El ucenicii Lui.
19. Aceasta veni cătră Iisus noaptea și zise Lui: „Ravvi, știm că de la Dumnezeu ai venit dascal, pentru că nimeni

⁶³⁴ Se impune adăugat, de vreme ce conținutul trimiterii acoperă și acest vs.

aceaste seamne poate să le facă, carele Tu faci, de nu va fi Dumnezeu cu El”.

" 13, s. 16, 35

20. Amin, amin zic voao: nu iaste sluga mai mare decât domnul său, nice trimisul mai mare de cel ce l-au trimis pre el. Întru aceasta vor cunoaște toți că ai Mie iucenici sănțeți, de veți avea dragoste între voi.

" 5, s. 39

21. Cercetați scripturile, căci voao vi să pare întru eale viață veacinică a avea. Si acealea sănt cealea ce mărturisesc pentru Mine.

" 6, s. 69

22. Si noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristos, Fiiul lui Dumnezeu celui viu.

" 7, s. 40

23. Deci mulți din gloate, auzind cuvântul, zicea: „Acesta iaste adevărat Proroc”. Alții zicea: „Acesta iaste Hristos”.

" 9, s. 35

24. Auzi Iisus că L-au scos pre el afară și, aflând [186^v] pre el, zise lui: „Tu crezi în Fiiul lui Dumnezeu?”

Ioan 10, s. 7, 24, 36

25. Deci zise iareși lor Iisus: „Amin, amin zic voao, că Eu sănt ușa oilor”. Deci Îl încunjurără pre El jidovii și-I zicea Lui: „Păñă când sufletul nostru iai? De ești Tu Hristos, zi noao de față”. Pre carii Părintele au sfînit și au trimis în lume, voi ziceți că blastem, căci am zis: „Fiiul lui Dumnezeu sănt”?

" 11, s. 27, 41

26. Zise Lui: „Aşa, Doamne. Eu am crezut că Tu ești Hristos, Fiiul lui Dumnezeu, Cel viitoriu în lume”. Deci ridicără piatra unde era mortul zăcând, iară Iisus ridică și ochii și zise: „Părinte, multămescu-Ți, căci M-ai ascultat”.

" 12, s. 17

27. Deci mărturisitia gloata care era cu El, când pre Lazar au strigat din mormânt și au sculat pre el din morți.

" 14⁶³⁵

28. Nu să turbure inima voastră; creaдеți în Dumnezeu, și întru Mine creaදeti (*iproci, tot capu*).

" 15, s. 25

29. Ce ca să să plinească cuvântul cel scris în leagea lor, căci: „Mă urâră în zădar”.

" 17, s. 1

30. Aceastea au grăit Iisus și au ridicat ochii Lui la ceriu și zise: „Părinte, sosit-ai ceasul! Măreaște pre Fiiul Tău, ca și Fiiul Tău să Te măreasca pre Tine”.

" 20, s. 28

31. Si răspunse Thoma și zise Lui: „Domnul meu și Dumnezeul meu!” (*iproci*).

---

⁶³⁵ Este citat aici conținutul vs. 1.

- Rămleani 1, s. 2, 3

Rămleani 8, s. 3

" 9, s. 5

2 Corintheani 5, s. 19

Galateani 4, s. 4

Filip. 2, s. 6

Colaseiani 2, s. 9

1 Timoth. 3, s. 13

Tit. 2, s. 11

Evrei 1, s. 1, 2

" 5, s. 5, 6, 7

1 Ioan 5, s. 20

32. Carea mai nainte au făgăduit, prin prorocii Lui, întru scrisori sfinte, pentru Fiiul Lui, Cela ce S-au născut din seminția lui David trupește. [187^r]

33. Pentru că cel neputincios al legii, întru care slăbiia prin trup, Dumnezeu pre Fiiul Său trimițind, întru asămânare de trup de păcat, și, pentru păcat, osândi păcatul cu trupul.

34. <Ai⁶³⁶> cărora sănt părinții și din carii iaste Hristos trupește, Cela ce iaste preste toți Dumnezeu, binecuvântat în veaci, amin!

35. Ca cum Dumnezeu era întru Hristos, lumea împăcând cu El, nesocotind lor greșalele lor și puind întru noi cuvântul împăcăciunii.

36. Iară când au venit plinirea vremii, trimis-au Dumnezeu pre Fiiul Lui Cel născut din muiare, născându-Să supt Leage.

37. Carele, în chip dumnezăiesc fiind, nu hrăpire socoti a fi tocma cu Dumnezeu.

38. Căci întru El lăcuiaște toată plinirea dumnezeirei trupește.

39. Pentru că ceia ce bine au poslușit stepenă bună loruși dobândesc și multă îndrăzneală întru credință, care iaste în Hristos Iisus.

40. S-au arătat darul lui Dumnezeu cel de mântuire la toți oamenii.

41. În multe părți și în multe chipuri, de demult, Dumnezeu grăind părinților prin proroci, la svârșitul zilelor acestora, au grăit noao întru Fiiul, pre Carele au pus moștenitoriu tuturor, prin Carele și veacii au făcut (*iproci*).

42. Așa și Hristos, nu pre El au mărit a Să face Arhiereu, ce Cela ce au grăit cătră El: „Fiiul Mieu ești Tu, Eu astăzi am născut pre Tine” (*iproci*). [187^v]

43. Și știm că Fiiul lui Dumnezeu au venit și au dat noao priceapere ca să cunoaștem pre Cel adevărat. Și săntem întru Cel adevărat, întru Fiiul Lui, Iisus Hristos: Aceasta iaste cel adevărat Dumnezeu și viața veacnică. [188^r]⁶³⁷

⁶³⁶ Omisiune întocmai în B1688; întregire după Înțeles.

⁶³⁷ Pagina următoare, [188^v], a fost lăsată liberă.

**SCARA MATERIILOR CE SĂ CUPRIND ÎNTRU ACEASTĂ CARTE,
DUPĂ SLOVE**

A (A)

<1.> Ascultare

Obedientia

B (B)

<2.> Beția

Ebrieta

<3.> Binele de veaci

Beatitudo

<4.> Beseareca

Templum

<5.> Blândeate

Mansuetudo

<6.> Bogătie

Divitiae

<7.> Botez

Baptismus

V (B)

<8.> Veseliiia

Gaudium

<9.> Vecchia veacilor

Aeternitas

<10.> Voie de sineș

Voluntas propria

<11.> Vrajba

Discordia

<12.> Vreame

Tempus

<13.> Veaste

Fama

G (Γ)

<14.> Grijă spre lucruri mici

Minorum cura

<15.> Grăire de rău (vezi Cleaveta) [189^r]

D (Δ)

<16.> Dar

Gratia

<17.> Deznădejduire

Desperatio

<18.> Desfătăciune

Voluptas

<19.> Direptate

Iustitia

<20.> Dragoste cătră de-apoaapele

Dilictio proximi

<21.> Dragoste cătră pizmași

Dilectio inimicorum

<22.> Dumnezeu

Deus

<23.> Duhul Sfânt

Spiritus Sanctus

<24.> Duh rău sau dimon

Daemon

	E (E)	
<25.> Euharistia		<i>Eucharistia</i>
	J (Ж)	
<26.> Judecare obraznică		<i>Iudicium temerarium</i>
<27.> Județul mai de pe urmă		<i>Iudicium extremum</i>
<28.> Jurământ		<i>Iuramentum</i>
<29.> Jârtva Sfintei Liturghii		<i>Sacrificii Missae Oblatio</i>
	I (I, II)	
<30.> Ieriticie		<i>Haeresis</i>
<31.> Ispită		<i>Tentatio</i>
<32.> Ispovedanie		<i>Confessio</i>
	C (K)	
<33.> Chiemare spre rânduiala vieții		<i>Vocatio ad vitae statum</i>
<34.> Clevetire		<i>Detractio</i>
<35.> Contenire		<i>Abstinentia</i>
<36.> Credință		<i>Fides [189^v]</i>
<37.> Creștin		<i>Cristianus</i>
<38.> Creașterea pruncilor		<i>Educatio</i>
<39.> Crucea		<i>Crux</i>
<40.> Cuvântul lui Dumnezeu		<i>Verbum Dei</i>
<41.> Cunoștință de sineși		<i>Cognitio sui</i>
<42.> Cunoștință sufletească		<i>Conscientia</i>
<43.> Cuminecătura		<i>Communio</i>
<44.> Curvia		<i>Luxuria</i>
<45.> Curățenia		<i>Castitas</i>
<46.> Cuget		<i>Intentio</i>
<47.> Căsătoria		<i>Matrimonium</i>
<48.> Câjlegi		<i>Bacchanalia</i>

L (Λ)

<49.> Lacrămi	<i>Lacryma</i>
<50.> Lauda	<i>Laus</i>
<51.> Libov dumnezăiesc	<i>Charitas Dei</i>
<52.> Libov spre sine	<i>Amor sui</i>
<53.> Limba	<i>Lingua</i>
<54.> Loc de curătenie	<i>Purgatorium</i>
<55.> Lingărie	<i>Adulatio</i>
<56.> Lumea	<i>Mundus</i>
<57.> Lăcomia	<i>Gula</i>
<58.> Lăpădare de sine	<i>Abnegatio sui ipsius</i>
<59.> Lăsare în voia lui Dumnezeu <i>voluntatem</i>	<i>Resignatio in Divinam</i>
<60.> Lenevirea	<i>Otium</i>
<61.> Leanea	<i>Acedia</i>

M (Μ)

<62.> Maslu	<i>Unctio extrema [190^r]</i>
<63.> Mila lui Dumnezeu	<i>Dei Misericordia</i>
<64.> Minciuna	<i>Mendacium</i>
<65.> Moartea	<i>Mors</i>
<66.> Munca	<i>Labor</i>
<67.> Mucinicia	<i>Martyrium</i>
<68.> Mulțămirea	<i>Gratitudo</i>
<69.> Muiarea	<i>Mulier</i>
<70.> Măniia	<i>Iracundia</i>
<71.> Mărire îndeșartă	<i>Vana gloria</i>
<72.> Mărturisire (vezi <i>Spovedania</i>)	
<73.> Mângăierea	<i>Consolatio</i>

N (Ν)

<74.> Nemulțămire	<i>Ingratitudo</i>
<75.> Nădeajde și încredere cătră Dumnezeu	<i>Spes et fiducia in Deum</i>
<76.> Neam bun	<i>Nobilitas</i>

P (II)

<77.> Paza ochilor	<i>Oculorum Custodia</i>
<78.> Patimile lui Hristos	<i>Passio Christi</i>
<79.> Patima (vezi <i>Crucea</i>)	
<80.> Pacea	<i>Pax</i>
<81.> Pizma	<i>Invidia</i>
<82.> Pildă	<i>Exemplum</i>
<83.> Pocaniia	<i>Poenitentia</i>
<84.> Pohtă	<i>Concupiscentia</i>
<85.> Pohtă spre mărire	<i>Ambitia</i>
<86.> Preacurvie	<i>Adulterium</i>
<87.> Preot	<i>Sacerdos [190^v]</i>
<88.> Preteșug	<i>Amicitia</i>
<89.> Propoveditoriu	<i>Concionator</i>
<90.> Purtarea de grijă a lui Dumnezeu	<i>Dei Providentia</i>
<91.> Puteare	<i>Virtus</i>
<92.> Păcat	<i>Peccatum</i>
<93.> Pătimire	<i>Mortificatio</i>

R (P)

<94.> Ranele lui Hristos	<i>Vulnera Christi</i>
<95.> Rugăciune	<i>Oratio</i>
<96.> Răbdare	<i>Patientia</i>
<97.> Răbdare pănă în săvârșit	<i>Perseverantia</i>
<98.> Râvna	<i>Zelus</i>
<99.> Rătăcirea minții	<i>Evagatio mentis</i>

S (C)

<100.> Scandăla	<i>Scandalum</i>
<101.> Scumpeate	<i>Avaritia</i>
<102.> Sotie	<i>Societas</i>
<103.> Sfat	<i>Consilium</i>
<104.> Săvârșire creștinească	<i>Perfectio Christiana</i>
<105.> Sărăcie	<i>Paupertas</i>

	T (m)	
<106.> Trufia		<i>Superbia</i>
<107.> Tăriia		<i>Fortitudo</i>
<108.> Tăceare		<i>Taciturnitas</i>
<109.> Teamere de Dumnezeu		<i>Timor Dei</i> [191 ^r]
	U (OV)	
<110.> Umlința		<i>Humilitas</i>
<111.> Ungere cu mir		<i>Confirmatio</i>
<112.> Urâciune		<i>Odium</i>
	F (Φ)	
<113.> Faptă bună		<i>Opus bonum</i>
<114.> Fală (vezi <i>Pohtă spre mărire</i>)		
<115.> Fericire		<i>Felicitas</i>
<116.> Fierbințeală		<i>Fervor</i>
<117.> Ființă de față a lui Dumnezău		<i>Dei praesentia</i>
<118.> Formă sau frumseață		<i>Forma</i>
<119.> Făgăduință		<i>Votum</i>
<120.> Fățărie		<i>Acceptio personarum</i>
<121.> Fățărnicie		<i>Hypocrisis</i>
	H (X)	
<122.> Hristos		<i>Christus</i>
<123.> Hulă		<i>Blasphemia</i>
	O (Ω)	
<124.> Obiceaiu		<i>Consuetudo</i>
	Ci (Ψ)	
<125.> Cercetarea cunoștinții sufletului		<i>Examen conscientiae</i>
<126.> Cetire sufletescă		<i>Lectio spiritualis</i>
<127.> Cin călugăresc		<i>Religiosus status</i>
<128.> Cinste		<i>Honor</i>
<129.> Cinste părințească		<i>Pietas erga parentes</i>
<130.> Cinstea Precestii		<i>Hyperdulia Mariana</i>

<131.> Cinstea sfinților și sărbătorile
[191^v]

Sanctorum cultus et festa

<132.> Iad

Infernus

Ia (III)

Î (-)

<133.> Înviicare

Resurrectio

<134.> Îndurare

Liberalitas

<135.> Îndurare către cei vii

Misericordia erga vivos

<136.> Îndurare către cei morți

Misericordia erga defunctos

<137.> Întristare

Tristitia

<138.> Întârziirea pocanii

Procrastinatio poenitentiae

<139.> Înfrângerea inimii

Contritio

<140.> Înțelepciune sau priceapere

Prudentia

<141.> Înger

Angelus

GLOSAR*

A

acolisitoră = insistență, stăruință
adaoge (a) = a continua
adevărît, -ă = adeverit: încredințat, convins
agonisită = agonisire
alean = împotriva, contra
anathema = afurisenie, blestem
aripă = (despre pământ) margine, extremitate
asarion = monedă
ascuțit = tăiș
asin = măgar
aspidă = șarpe veninos
avea pre sine (a) = a avea menstruație

B

bălmăjitor, -toare = (om) care vorbește mult și încurcă vorba
blăzni (a) = a înșela, a ispiti
bântuială = ispita
bântuitoriu = cel care ispitește; cel care chinuiște
bârfeală = calomniere
brână = brâu
bucium = trunchi, butuc
buigui (a) = a bâigui: a vorbi, de obicei, mult și fără rost; a se văita încet și în neștiere

C

cadă = vas mare din doage, întrebuiuțat la prepararea vinului, a rachiului etc.
câșlegi = interval de timp între două posturi, în care creștinii pot mâncă de dulce
ceire = menținere, păstrare
celar = cămară
cerca (a) = a căuta, a cerceta
cherast = șarpe veninos
chesariu = împărat
chiti (a) = a medita adânc, a scotoci cu mintea

chitos = chit: balenă
chizaș = chezaș: garant
cin = ordin călugăresc
clăti (a se) = a se mișca, a se clătina
clevetă = calomnie; bârfă
clevetnic, -ă = calomniator; bârfitor
colun = măgar sălbatic
concenți (a) = a sfârși; a prăpădi, a nimici
copil = bastard, fiu natural, nelegitim
covârși (a) = a acoperi; a întrece
cumpănire = cântărire, măsură
cumpănitoriu = cel care are în grijă și administrează; administrator
cumpănitură = cumpănire

D

dare = dar
delungare = îndelungare
deschilini (a) = a despărți, a separa, a deosebi
deschilinit, -ă = despărțit, separat, deosebit
desfătăciune = desfătare, plăcere
destul, -ă = mulțumit, satisfăcut
destulit, -ă = mulțumit, satisfăcut
destuli (a se) = a se îndestula
dezmățat, -ă = (despre îmbrăcămintă) care atârnă pe trup în dezordine, rupt, zdrențuit
dobândă = câștig
dodei (a se) = a se ispiti
dodeială = ispita
dojeni (a) = a sfătuvi
dosadă = necaz, nenorocire; pedeapsă
dosădi (a) = a certa, a mustra
dosădit, -ă = pedepsit; nenorocit, chinuit
dovedeală = putere, forță
dumestic, -ă = dumesnic: bland
dvori (a) = a sluji

E

eres = dezbinare

* Cuprinde cuvinte și sintagme cu forme și sensuri neobișnuite sau mai puțin obișnuite.

eretic = adept al unei erezii; neleguit, infam, ticălos
ereticie = erzie

F

famen = bărbat castrat; eunuc
fără fund = adânc, abis
fățarie = ipocrizie, fățănicie
fierbințeală = stare de trăire intensă, înflăcărare; ardoare
fileariu = monedă cu valoare mică; ban, para
finic = palmier, curmal
flencașire = trăncăniere
fur = hoț, tâlhar

G

gangrenă = cangrenă
gălbenare = gălbinaș: icter
ghizdăvie = frumusețe
ginerie = calitate de ginere; perioadă cât cineva este ginere
golătate = goliciune; sărăcie
greime = greutate
grinzire = scheletul de grinzi al acoperișului unei case

H

halice = pietricele
hătrie = faptă vicleană, blestemătie
hlăpie = desfrânare
hrăpi (a se) = a prăda; a vrăji, a fermeca
hrăpire = prădare; depoziție
hrăpitor, -toare = prădător
huli (a) = a disprețui; a certa

I

iarbă pucioasă = piatră pucioasă: sulf
iaspis = rocă silicioasă compactă, diferit colorată, folosită ca piatră semiprețioasă, jasp
iazăr = iezer
iproci = și aşa mai departe
iscoditor = cercetător
ispiti (a) = a punе la încercare
ispitire = punere la încercare; cercetare, iscodire

istov = sfârșit
izbândire = pedepsire; pedeapsă; răzbunare
izbânditor, -toare = răzbunător; răscumpărător
iznoavă = nouate; de ~ = din nou

I

împărechea (a se) = a se învrajbi, a se întărâta
împărecheare = învrajbiră, dezbinare
împistritură = împestrițare
împoncișa (a se) = a se împotrivă
împotrivnic = dușman
împuțăciune = înviniuire
începătură = început; jertfă adusă din pârga roadelor
începenie = început, facere
închinător de idoli = idolatru
încropit, -ă = călduț
îndărăbnic, -ă = îndărătnic
încelunga (a) = a prelungi
încornurat, -ă = colțuros
înjugător = animal de tracțiune
înosteni (a se) = a se ostoi; a se liniști, a se potoli, a înceta
însătoșa (a) = a înseta
înspăima (a se) = a se înspăimânta
întăritură = boltă cerească, tărie
întregăciune = desăvârșire
întristăciune = tristețe, întristare
întru mijlocul = între
învălu (a se) = a se amesteca; a se încurca
învăluială = nebunie
învârtoșa (a) = a întări

J

jărtăvnic = altar pentru jertfe, jertfelnic
jicniță = jitniță: hambar

L

lămurire = purificare a metalelor prețioase
lămurit, -ă = curat
lăsa (a) = a ierta cuiva o vină
lăsare = iertare a unei vini
lemn = pom; trunchi sau ramuri ale unui arbore tăiat, folosit în diferite scopuri
libov = iubire

limbă = mușchi lingual; neam, popor
limbut, -ă = flecar

M

malachie = malahie: onanism
mamonă = mamon: avuție în bani strânsă cu mare avariție
margină acoperită = prepuț
măduă = măduvă
mădular = fiecare dintre membrele unei ființe; fiecare dintre părțile sau organele din care este alcătuită o ființă; organ genital bărbătesc; membru al unei societăți, al unei organizații, al unui grup etc.
măiestrie = (la pl.) unelțire
mărturisintă = jurământ
mâneca (a) = a se îndrepta (spre)
measer, -ă = sărac
meșterșugui (a) = a meșteșugi; a complota, a unelti
milosârzie = milosârdie: iertare, milostivire
minune = uimire, mirare
mirosenie = miros
mirsin = mirsină: mirt
mișel = om sărac
modru = mod, fel, chip; măsură
mulțămită = mulțumire; jertfă adusă în semn de recunoștință
mușcoi = mâșcoi: măgar
muzavirie = mozavirie: calomnie; dușmanie; violenie

N

năiemire = năimire: angajare, tocmirere cu plată
năimit, -ă = angajat, tocmit cu plată, cu simbrie
nărod = norod: seminție, neam
năsilnicie = îndărătnicie
năstrapă = vas (de băut), cană, cupă, potir
neașezare = tulburare; neînțelegere
nebuni (a se) = a se zăpăci
necovârșit, -ă = care nu poate fi învins; nemărginit
nemearnic, -ă = pribegă, venetic; străin de loc
nemernicie = pribegie; rătăcire, abatere
neobrezuit, -ă = netăiat împrejur, necircumcis

nesâlnic, -ă = (despre oameni) năsilnic: violent, rău, aspru
neștine = cineva
niciodinioară, var. niceodinioară = niciodată
noire = înnoire

O

obadă = (la pl.) cătușe
obiciu (a) = a obișnui
obida (a se) = a se obidi: a se asupri; a se necăji, a se amără
oboră (a) = a doboră
obrezui (a) = a tăia împrejur, a circumcidere
obștitor, -toare = care se alătură, care se întovărășește
odraslă = mlădiță, văstar
odrăslă (a) = a înmuguri
opăci (a se) = a se ispiti, a se lăsa ademenit spre rău
osârdie = zel
osebi (a se) = a se despărți, a se separa; a alege; a se retrage, a fugi

P

pardos = leopard
pavăță = scut
păgâni (a) = a se abate de la normele moralei creștine, a păcătui
părăsi (a) = a trece (cu vederea), a ignora
păsa (a) = a pleca, a se duce; a merge
pângăriciune = pângărire, păcat
pierde (a se) = a ucide, a omori; a distrugе, a nimici
pierdere = moarte; osândire de către Dumnezeu la chinurile iadului pentru păcatele săvârșite
pildui (a) = a vorbi în pilde
pilug = pisălog (la piuă)
pirăș = pârăș: om care pârăște, reclamant
pizmi (a) = a invidia; a dușmăni
plașcă = răsplătă, recompensă
pocanie = pocaianie: pocăință, penitență
polimar = pălimar: întăritură de scândură la o cetate
pomăzuire = miruire
ponos = ocără, batjocură; reproș
posluși (a) = a sluji, a servi; a asculta

poslușnic = slujitor
postelnic, -ă = cumpătat
potcă = amăgire, răutate, viclenie
precupi (a) = a precupeții: a practica meseria de precupeț
prejur = împrejur, lângă
prelăsti (a se) = a prilesti: a amăgi, a înșela.
prepus = bănuială
price = ceartă
prigonire = ceartă
primeni (a se) = a se schimba
prișleț = pribeag, venetic; om străin
pritvariu = pridvor
privcală = privit
procletie = blestemăție
prost = (om) de condiție socială modestă; (om) de rând; (lucru) simplu
prostime = curățenie sufletească, nevinovăție

R

rană = plagă; lovitură, bătaie; pedeapsă; chin; încercare
ravvi = rabin
răpștire = protest; invidie; tulburare; jefuire
râvnă = zel; dorință; invidie
râvni (a) = a năzui; a invidia; a dușmani
râvnire = râvnă, zel; patimă; invidie; dușmanie
real, -ă = cu referire la lucruri
rost = gură

S

sac = imbrăcăminte făcută din pânză aspră de sac, care se purta în semn de doliu sau de pocăință ori de către cei săraci
sarcină = povară
sardion = sardiu: piatră semiprețioasă transparentă, de culoare roșie sau brună
sațiu = abundență, belșug, îndestulare; destul, din plin
săpa (a) = a dărâma, a surpa; a străpunge
săvai = fie, ori
săvârși (a) = a încheia; a înfăptui
săvârsire = desăvârsire, perfecțiune
săvârșitoriu = persoană care face, înfăptuiște
săvârșitură = sfârșit; moarte

sângiuri = (pl.) sânge; bărbatul săngurilor = bărbatul ucigaș
sârgui (a) = a alerga, a se grăbi
scandală = scandal: cădere în păcat, păcătuire
scârbă = necaz, suferință; ură, dușmănie
scuipi (a se) = a se scuipa
scump, -ă = zgârcit
scumpe = zgârcenie
scumpi (a se) = a se zgârci
scura (a se) = a se risipi (sufletește); a fi în derivă
scutitor, -toare = apărător
setos, -oasă = (pământ) secetos
sfadă = ceartă, neînțelegere
sfadnic, -ă = certăret
shin = mesteacăn
sicheră = băutură alcoolică
silnic, -ă = (om) puternic; stăpânitor
sirin = (probabil) balaur
smeri (a) = a înfrânge, a supune; (despre femei) a necinsti, a silui
socoti (a) = a cerceta
socotință = judecată
socotitor, -toare = supraveghetor
sorț = mod de alegere, de repartizare
soție = tovărăsie, însotire
spăsi (a se) = a se mântui
spânzura (a) = a depinde; a se atârna
stactie = mirt
stare = (în practicile religioase ortodoxe) mărturie
stașină = streăsină
stâlpare = ramură (verde), mlădiță
stepenă = treaptă, rang
strămurare = băț ascuțit cu care se îndeamnă vitele; atâțare
strâmbătate = nedreptate; cu strâmbătate = pe nedrept
strânsoare = chin
struncinare = rană, semn
suflat, -ă = insuflat, inspirat
surpare = nimicire, distrugere

Ș

șoptitor, -toare = (om) clevetitor, bârfitor

T

talaniță = femeie de moravuri ușoare, curtezană
talant = monedă de aur sau de argint cu valoare variabilă
tâlcuire = comentare, explicare
tânjălui (a) = a Tânji: a se neliniști, a se întrista
ticăit, -ă = ticălos; zgârcit
tocmeală = învoială, înțelegere
tocmi (a se) = a se potrivi; a se aranja
trei (a) = a trăi
trezvi (a se) = a se trezi

Ț

țenchi = semn; linie de sosire

U

undeza (a) = a unda: a acoperi, a năpădi, a inunda
urâciune = faptă urâtă

V

vasilisc = reptilă fabuloasă, căreia i se atribuia puterea de a ucide cu privirea

vădi (a se) = a se dovedi, a se descoperi

văznesi (a se) = a se înăltă, a se făli

vârșă = unealtă de pescuit

vârtute = forță, putere

venitor, -toare = viitor: care vine

vericine = oricine

vergur = pur

vivor = vifor

volnic, -ă = puternic; care are autoritate; liber

volnici (a se) = a se elibera; a îndrăzni,

volnicie = libertate

voroabă = voroavă

voroavă = vorbă; discuție

vorobi (a) = a vorovi

vorovi (a) = a vorbi

Z

zamfir = safir

zavistie = pizmă

zavistnic, -ă = invidios, pizmaș

zavistui (a) = a pizmui; a dușmăni

zăbavníc, -ă = leneș

zădărire = zădărâre: provocare

zgău = uter; pântece

zrobit, -ă = zdrobit

CUPRINS

Ioan Chindriș, Niculina Iacob	
<i>O revelație în teologia românească: prima concordanță biblică</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	37
*	
Ascultație.....	45
Bătălia	47
Binele de veaci – i.e. <i>Beatitudo</i>	49
Biserică.....	51
Blăndețe – i.e. <i>Mansuetudo</i>	53
Bogăția.....	54
Botezul.....	56
Veselie	58
Veciia veacilor	58
Voie de sineș	59
Vrajba.....	60
Vreamea.....	61
Veaste.....	63
Grijă spre lucruri mici.....	64
Dar.....	65
Deznădăjduirea – i.e. <i>Desperatio</i>	66
Desfătăciunea – i.e. <i>Voluptas</i>	66
Direptate	67
Dragoste cătră de-aproapele	69
Dragoste cătră pizmași.....	72
Dumnezău.....	74
Duhul sfânt	77
Duh rău	79
Evharistia.....	80
Judecare obraznică – i.e. <i>Iudicium temerarium</i>	81
Județul mai de pe urmă – i.e. <i>Iudicium extremum</i>	82
Jurământ – i.e. <i>Iuramentum</i>	87
Jărtvă sfintei liturgii – i.e. <i>Sacrificii missae oblato</i>	89
Ieriticia – i.e. <i>Haeresis</i>	90
Ispita – i.e. <i>Tentatio</i>	92
Ispovedanie – i.e. <i>Confessio</i>	94

Chemarea spre rănduiala vieții – i.e. <i>Vocatio ad vitae statum</i>	96
Clevetire – i.e. <i>Detractio</i>	96
Contenire – i.e. <i>Abstinentia</i>	98
Credința – i.e. <i>Fides</i>	100
Creștin – i.e. <i>Christianus</i>	102
Creașterea pruncilor – i.e. <i>Educatio</i>	103
Crucea – i.e. <i>Crux</i>	105
Cuvântul lui dumnezău – i.e. <i>Verbum dei</i>	109
Cunoștință despre sine – i.e. <i>Cognitio sui</i>	114
Cunoștință sufletească – i.e. <i>Conscientia</i>	114
Cuminecătura – i.e. <i>Communio</i>	116
Curviia – i.e. <i>Luxuria</i>	118
Curăteniia – i.e. <i>Castitas</i>	120
Cuget – i.e. <i>Intentio</i>	122
Căsătoriia – i.e. <i>Matrimonium</i>	125
Câjlegi – i.e. <i>Bacchanalia</i>	127
Lacrămi – i.e. <i>Lachrymae</i>	129
Laudă – i.e. <i>Laus</i>	130
Libov dumnezăiesc – i.e. <i>Charitas dei</i>	131
Libov spre sine – i.e. <i>Amor sui</i>	133
Limba – i.e. <i>Lingua</i>	134
Loc de curățanie – i.e. <i>Purgatorium</i>	139
Lingăriia – i.e. <i>Adulatio</i>	141
Lumea – i.e. <i>Mundus</i>	142
Lăcomiia – i.e. <i>Gula</i>	143
Lăpdare de sine – i.e. <i>Abnegatio sui ipsius</i>	144
Lăsare în voia lui dumnezău – i.e. <i>Resignatio in divinam voluntatem</i>	145
Lenevirea – i.e. <i>Otium</i>	148
Leanea – i.e. <i>Acedia</i>	149
Maslu – i.e. <i>Extrem<sup>a</sup> unctio</i>	153
Mila lui dumnezău – i.e. <i>Dei misericordia</i>	153
Minciuna – i.e. <i>Mendacium</i>	155
Moartea – i.e. <i>Mors</i>	158
Muncă – i.e. <i>Labor</i>	163
Mucinicie – i.e. <i>Martiryum</i>	165

Mulțămire – i.e. <i>Gratitudo</i>	165
Muiarea – i.e. <i>Mulier</i>	166
Măniia – i.e. <i>Iracundia</i>	169
Mărire deșartă – i.e. <i>Vana gloria</i>	172
Mângăiare – i.e. <i>Consolatio</i>	174
Nemulțămire – i.e. <i>Ingratitudo</i>	175
Nădeajdea și încredereea cătră dumnezău – i.e. <i>Spes et fiducia in deum</i>	176
Neam bun – i.e. <i>Nobilitas</i>	179
Paza ochilor – i.e. <i>Oculorum custodia</i>	179
Patima lui hristos – i.e. <i>Passio christi</i>	180
Pace – i.e. <i>Pax</i>	182
Piizmă – i.e. <i>Invidia</i>	184
Pildă – i.e. <i>Exemplum</i>	186
Pocaniiia – i.e. <i>Poenitentia</i>	187
Pohta – i.e. <i>Concupiscentia</i>	190
Pohtă spre mărire – i.e. <i>Ambitio</i>	191
Preacurvie – i.e. <i>Adulterium</i>	192
Preot – i.e. <i>Sacerdos</i>	193
Prieteșug – i.e. <i>Amicitia</i>	197
Propoveduitoriu – i.e. <i>Concionator</i>	199
Purtarea de grijă a lui dumnezău – i.e. <i>Dei providentia</i>	200
Puteare – i.e. <i>virtus</i>	202
Păcat – i.e. <i>Peccatum</i>	204
Pătimire – i.e. <i>Mortificatio</i>	210
Ranele lui Hristos – i.e. <i>Vulnera christi</i>	212
Rugăciune – i.e. <i>Oratio</i>	215
Răbdare – i.e. <i>Patientia</i>	221
Răbdare până în săvârșit – i.e. <i>Perseverantia</i>	227
Râvna – i.e. <i>Zelus</i>	230
Rătăcirea minții – i.e. <i>Evagatio mentis</i>	232
Scandălă – i.e. <i>Scandalum</i>	233
Scumpeate – i.e. <i>Avaritia</i>	234
Soția – i.e. <i>Societas</i>	236
Sfat – i.e. <i>Consilium</i>	238
Săvârșire creștinească – i.e. <i>Perfectio christiana</i>	240

Sărăcia – i. e. <i>Paupertas</i>	240
Trufiaia – i.e. <i>Superbia</i>	243
Tăriia – i.e. <i>Fortitudo</i>	247
Tăceare – i.e. <i>Taciturnitas</i>	249
Teamere de dumnezeu – i.e. <i>Timor dei</i>	251
Umilința – i.e. <i>Humilitas</i>	255
Ungere cu mir – i.e. <i>Confirmatio</i>	258
Urâciune – i.e. <i>Odium</i>	258
Faptă bună – i.e. <i>Opus bonum</i>	259
Fericire – i.e. <i>Felicitas</i>	261
Fierbințală – i.e. <i>Fervor</i>	261
Ființa de față a lui dumnezău – i.e. <i>Dei praeSENTIA</i>	262
Forma (frumseațele) – i.e. <i>Forma</i>	264
Făgăduință – i.e. <i>Votum</i>	265
Fățărie – i.e. <i>Acceptio personarum</i>	266
Fățănicie – i.e. <i>Hypocrisis</i>	268
Hristos – i.e. <i>Christus</i>	269
Hula – i.e. <i>BlaspHEmia</i>	275
Obiceaiu – i.e. <i>Consuetudo</i>	276
Cercetarea cunoștinții sufletului – i.e. <i>Examen conscientiae</i>	277
Cetire sufletească – i.e. <i>Lectio spiritualis</i>	279
Cin călugăresc – i.e. <i>Religiosus status</i>	280
Cinste – i.e. <i>Honor</i>	284
Cinste părințească – i.e. <i>Pietas erga parentes</i>	285
Cinstea m<aicii> priiacestii, carea e mai pe sus de a sfîntilor – i.e. <i>Hyperdulia mariana</i>	286
Cinstea sfîntilor și sărbătorile – i.e. <i>Sanctorum cultus et festa</i>	292
Iad – i.e. <i>Infernus</i>	295
Înviicare – i.e. <i>Resurrectio</i>	299
Îndurare – i.e. <i>Liberalitas</i>	301
Îndurare către cei vii – i.e. <i>Misericordia erga vivos</i>	303
Îndurare (milostenie) către cei morți – i.e. <i>Misericordia erga defuncto<s></i>	309
Întristare – i.e. <i>Tristitia</i>	312
Întârziirea pocanii – i.e. <i>Procrastinatio poenitentiae</i>	313

Înfrângerea inimii – i.e. <i>Contritio</i>	315
Înțelepciunea – i.e. <i>Prudentia</i>	316
Înger – i.e. <i>Angelus</i>	318
Adaogere.....	321
Scara materiilor ce să cuprind întru această carte, după slove.....	321
*	
<i>Glosar</i>	321